

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

59. sējums

2016. gada 20. jūlijs

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 516. plenārsesija 2016. gada 27. un 28. aprīlī

2016/C 264/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Jaunā ES ārpolitikas un drošības politikas stratēģija" (pašinicatīvas atzinums)	1
2016/C 264/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Taisnīgāka darba ņēmēju mobilitāte Eiropas Savienībā" (izpētes atzinums)	11
2016/C 264/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Bēgļu integrācija Eiropas Savienībā" (izpētes atzinums)	19
2016/C 264/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES enerģētikas politikas ārējā dimensija"	28

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 516. plenārsesija 2016. gada 27. un 28. aprīlī

2016/C 264/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Zaļā grāmata par finanšu pakalpojumiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem – labāki produkti, lielāka izvēle un vairāk iespēju patērētājiem un uzņēmumiem" (COM(2015) 630 final)	35
2016/C 264/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz modernu un eiropeiskāku autortiesību regulējumu"" (COM(2015) 626 final)	51

2016/C 264/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem digitālā satura piegādes līgumu aspektiem" (COM(2015) 634 final – 2015/0287 (COD)) un par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem preču tiešsaistes un cita veida distances pārdošanas līgumu aspektiem" (COM(2015) 635 final – 2015/0288 (COD))	57
2016/C 264/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par publiskā iepirkuma noteikumiem saistībā ar pašreizējo patvēruma meklētāju krīzi" (COM(2015) 454 final)	73
2016/C 264/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvu 91/477/EEK par ieroču iegādes un glabāšanas kontroli" (COM(2015) 750 final – 2015/0269 (COD))	77
2016/C 264/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai attiecībā uz akciju sabiedrību tiesību dažiem aspektiem (kodificēta redakcija)" (COM(2015) 616 final – 2015/0283 (COD))	82
2016/C 264/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnesamības nodrošināšanu iekšējā tirgū" (COM(2015) 627 final – 2015/0284 (COD))	86
2016/C 264/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 575/2013 groza attiecībā uz atbrīvojumiem preču dīleriem" (COM(2015) 648 final – 2015/0295 (COD))	91
2016/C 264/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES attiecībā uz obligātu automātisku informācijas apmaiņu nodokļu jomā" (COM(2016) 25 final – 2016/0010 (CNS)) un "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko paredz noteikumus tādas nodokļu apiešanas prakses novēršanai, kas tieši ietekmē iekšējā tirgus darbību" (COM(2016) 26 final – 2016/0011 (CNS))	93
2016/C 264/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Noslēgt aprites loku – ES rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku" (COM(2015) 614 final), "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu" (COM(2015) 596 final – 2015/0276 (COD)), "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2008/98/EK par atkritumiem" (COM(2015) 595 final – 2015/0275 (COD)), "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem" (COM(2015) 594 final – 2015/0274 (COD)), "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvas 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem, 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem" (COM(2015) 593 final – 2015/0272 (COD))	98
2016/C 264/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par trešo valstu preču un pakalpojumu piekļuvi Eiropas Savienības publiskā iepirkuma iekšējam tirgum un par procedūrām, kas atbalsta sarunas par Savienības preču un pakalpojumu piekļuvi trešo valstu publiskā iepirkuma tirgiem" (COM(2016) 34 final – 2012/0060 (COD))	110
2016/C 264/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai "Enerģētikas savienības 2015. gada stāvokļa apskats"" [COM(2015) 572 final]	117

2016/C 264/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Tirdzniecība visiem – Ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku”” [COM(2015) 497 final] 123
2016/C 264/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm” [COM(2016) 71 final – 2016/43 (NLE)] . . 134

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 516. PLENĀRSESIJA 2016. GADA 27. UN 28. APRĪLĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Jaunā ES ārpolitikas un drošības politikas stratēģija”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2016/C 264/01)

Ziņotājs: José María ZUFIAUR NARVAIZA

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2016. gada 21. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Jaunā ES ārpolitikas un drošības politikas stratēģija”

(pašiniciatīvas atzinums).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 19. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 28. aprīļa sēdē), ar 190 balsīm par, 10 balsīm pret un 50 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK piekrīt, ka 2003. gadā pieņemtā Eiropas Drošības stratēģija ir jāpārskata, lai to pielāgotu starptautiskajai situācijai, kas ir būtiski mainījies. Būdam Eiropas iestāžu padomdevēja struktūra un organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāve, komiteja uzskata, ka ar to jākonsultējas jaunās stratēģijas izstrādes procesā un stratēģijā strukturēti jāiesaista pilsoniskā sabiedrība. EESK uzskata, ka globālā stratēģija jāpārskata īsākos laika intervālos, piemēram, ik pēc pieciem gadiem, pieskaņojoties Parlamenta un Komisijas pilnvaru termiņiem.

1.2. ES saskaras ar krīzi, kuras galvenās pazīmes ir sociālā dezintegrācija, savstarpējā atkarība, institucionālais vājums un globāla rakstura nevienlīdzība. Esam iegājuši laikmetā, kurā sociālā atstumtība ir galvenais konfliktu cēlonis, un to novēršanai ar militāru iejaukšanos vien nepietiek.

1.3. Ģeopolitiskās un ģeoekonomiskās konkurences augošā dinamika un dažu lielvaru neatlaidīgie centieni sadalīt pasauli ietekmes sfērās iedarbojas uz Eiropas stratēģisko modeli, kura pamatā ir sadarbība un pozitīvi noteikumi, tāpēc šis modelis ir jāpielāgo.

1.4. EESK uzskata, ka tik sarežģītā starptautiskā situācijā eiropieši savas vērtības un intereses spēs aizstāvēt tikai tad, ja mērķi, politika un līdzekļi būs saskaņotāki. Eiropas ārpolitika sākas pašā Savienībā, jo iekšpolitika un ārpolitika ir nesaraunami saistītas.

1.5. Eiropas iedzīvotāji pārvarēs pašreizējo neapmierinātību, jutīsies kā eiropieši un uzticēsies Eiropas Savienībai tikai tad, ja ES mainīs kursu un pozicionēs sevi kā iedzīvotāju drošības, brīvības un labklājības virzītājspēku un vienlīdzības aizstāvi Eiropā un visā pasaulē.

1.6. Ir jāpadziļina Eiropas politiskā integrācija, lai panāktu suverenitāti globalizētā pasaulē, pieņemtu tādus lēmumus, kas atdzīvinātu entuziasmu par Eiropas projektu un atjaunotu sociālo līgumu, kā arī novērstu demokrātijas deficītu.

1.7. Lai īstenotu ES ārpolitiku un drošības un aizsardzības politiku, tām vajadzētu piešķirt vairāk līdzekļu un izmantot elastīgākas darba metodes, kuras vienlaikus ciešāk jāsaskaņo starp dalībvalstīm un Eiropas iestādēm.

1.8. ES aizsardzības jomā ir vajadzīga efektīvāka koordinācija un kopīga plānošana, gatavojoties virzībai uz Eiropas aizsardzības savienību. Šajā nolūkā ir jāpalielina finansējums un jāsekmē Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstība, kā arī jānovērš izdevumu dublēšanās, apvienojot un kopīgi izmantojot instrumentus. Papildus nozīmīgu kopīgo projektu veicināšanai liela nozīme ir arī labākai pārvaldībai un konsekventai institucionālajai struktūrai. Tas jāpanāk, nekaitējot transatlantiskajām attiecībām un ciešai sadarbībai ar aliansēm un organizācijām, kurām pievienojusies lielākā daļā ES dalībvalstu, piemēram, ar NATO.

1.9. EESK uzskata, ka jaunās globālās stratēģijas prioritātēm vajadzētu būt šādām: a) sekmēt kandidātvalstu, īpaši Rietumbalkānu valstu, virzību uz pievienoanos un stabilizēt austrumu un dienvidu kaimiņvalstis, tostarp reaģējot uz migrācijas un bēgļu plūsmām; b) sekmēt iedarbīgāku, efektīvāku un atpazīstamāku kopējo drošības un aizsardzības politiku (KDAP), kas balstīta uz stingru un skaidrāk definētu Eiropas aizsardzības tehnisko un rūpniecisko pamatu (EDTIB); c) stiprināt efektīvu un reformētu daudzpusējo drošības sistēmu, sociāli ekonomisko un attīstības pārvaldību; kā arī d) veicināt tirdzniecību un investīcijas. Minētajās prioritātēs būtu jāietver divas transversālas dimensijas: ilgtspējīga attīstība plašā nozīmē un pilsoniskās sabiedrības organizāciju stiprināšana.

1.10. Īstenojot tradicionālo preventīvo un daudzpusējo diplomātiju, ES vajadzētu kļūt par regulatīvu un konstruktīvu spēku, kas veicina iekļaujošu pārvaldību, atbalstot jaunietekmes ekonomikas valstu līdzdalību daudzpusējās organizācijās.

1.11. Eiropas Savienībai, kas tika izveidota, lai Eiropā nostiprinātu mieru, savā globālajā stratēģijā par svarīgu mērķi jāizvirza miera uzturēšana un veicināšana, un vissvarīgākās šajā saistībā ir drošības un aizsardzības politika, diplomātiskā darbība un pilsoniskās sabiedrības loma.

1.12. Saistībā ar bēgļu krīzi EESK uzskata, ka ES ir vajadzīga kopēja bēgļu, patvēruma un imigrācijas politika, ko īstenotu viena Eiropas iestāde un kas garantētu kopīgu, proporcionālu un solidāru Eiropas valstu saistību izpildi.

1.13. EESK uzskata, ka attīstības mērķiem paredzētā ES finansējuma piešķiršanas sistēmā vajadzētu veikt izmaiņas, lai finansējums būtu elastīgāks, daudzfunkcionāls un pielāgots konkrētiem apstākļiem.

1.14. Papildus komerciālajiem aspektiem visi tirdzniecības megalīgumi, par kuriem pašlaik notiek sarunas vai kuri ir ratifikācijas posmā, iegūst arī neapstrīdamu ģeopolitisko dimensiju. Topošajā ES globālajā stratēģijā ir svarīgi ņemt vērā šādu līgumu ģeopolitisko ietekmi, stiprināt daudzpusējās attiecības un novērst spriedzi starp tirdzniecības blokiem. Tā kā minētie līgumi ietekmē dzīvesveidu, EESK uzskata, ka ir svarīgi ņemt vērā pilsoniskās sabiedrības un visu iedzīvotāju prasības un bažas šajā jautājumā.

1.15. Pēc EESK domām, ES ārpolitikas un drošības politikas īstenošanā līdztekus diplomātiskajai darbībai svarīga nozīme ir arī pilsoniskās sabiedrības, tās darbības un saikņu stiprināšanai. Tāpēc EESK ierosina šo elementu nepārprotami iekļaut KĀDP prioritārajos mērķos.

1.16. Mēs uzskatām, ka EESK, būdama Eiropas iestāžu padomdevēja struktūra un dalībvalstu organizētas pilsoniskās sabiedrības visu lielāko organizāciju pārstāve, ir piemērota, lai kļūtu par ES iestāžu, it īpaši Eiropas Ārējās darbības dienesta (EĀDD) un Eiropas Komisijas, nozīmīgu partneri ES kopējās ārpolitikas un drošības politikas īstenošanā.

1.17. Šajā nolūkā komiteja ierosina kopīgi izvērtēt minētās prioritātes un EĀDD un EESK sadarbības iespējas.

1.18. EESK piedāvā palīdzēt EĀDD sagatavot novērtējuma ziņojumu par pilsoniskās sabiedrības pašreizējo iesaisti Eiropas ārpolitikas jomā.

1.19. Ierosinām organizēt komitejā ikgadēju uzklauššanas sanākumi par ārpolitiku un drošības politiku, kurā piedalītos Augstā pārstāve un nozīmīgākās Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

2. Jauns konteksts ES ārējai darbībai

2.1. EESK norāda, ka nepieciešama jauna stratēģija, kas visus ES ārējās darbības instrumentus, tostarp drošības un aizsardzības instrumentus, apvieno saskaņotā un aktualizētā vispārējā satvarā. Šajā nolūkā vajadzīgas izmaiņas Eiropas ārējās darbības mērķos, prioritātēs, interesēs un instrumentos, piešķirot tai visaptverošu perspektīvu, kas ļautu pārvarēt šauru pieeju un valstu pretestību un pastiprinātu koordināciju un elastīgumu ⁽¹⁾ ⁽²⁾.

2.2. Neskatoties uz būtisko progresu sociālajā jomā vairākos aspektos, kas ietverti Tūkstošgades attīstības mērķos, tādas parādības kā Rietumu ietekmes mazināšanās, jaunietekmes valstu nostiprināšanās, informācijas tehnoloģiju ietekmes palielināšanās, demogrāfiskās tendences un arvien lielāka nevienlīdzība liecina, ka pasaules ģeopolitiskā vide būs vēl sarežģītāka un palielināsies pretestība modelim, kas balstīts uz atvērtai sabiedrībai raksturīgām normām un vērtībām. Šāda tendence vērojama daudzpusējās iestādēs, kuras nav pielāgojušās jaunajai daudzpolārajai pasaulei. Tā rezultātā starptautiskās normas izzūd, bet ģeopolitikas nozīme iegūst jaunu dimensiju. Dalībnieku, tostarp nevalstisko organizāciju un pārvalstisko uzņēmumu, skaita palielināšanās un postošu tehnoloģiju attīstība apgrūtina stratēģiskas programmas izstrādi un sarežģītas vides pārvaldību.

2.3. Vissteidzamāk risināmie apdraudējumi ES pastāv trīs jomās – migrācijas plūsmu pārvaldība, kontinenta aizsardzība pret terorisma draudiem, kā arī iespējamās militārās agresijas un kibernetiskās uzbrukumu ES dalībvalstīm novēršana. Pārējām problēmām, apdraudējumiem un briesmām lielākoties ir globāls raksturs: klimata pārmaiņas, finanšu un ekonomikas krīzes, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, korupcija, organizētā noziedzība, pandēmijas, humanitārās krīzes utt. Eiropas Savienībai jāpiedalās visu šo problēmu risināšanā. KĀDP jāklūst par daudz iedarbīgāku instrumentu nekā pašlaik, lai aizstāvētu Eiropas Savienības un dalībvalstu intereses, kas savukārt ir ļoti svarīgi, lai dalībvalstis plašāk iesaistītos ES ārpolitikā un drošības politikā. Kā norādīja Savienības Augstā pārstāve ārlietās un drošības politikas jautājumos un Komisijas priekšsēdētāja vietniece, mums nepieciešama stratēģija, lai aktīvi aizstāvētu mūsu intereses, apzinoties, ka mūsu vērtību veicināšana ir mūsu interešu neatņemama sastāvdaļa.

⁽¹⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Atjauninātās Lisabonas stratēģijas ārējā dimensija" (OV C 128, 18.5.2010., 41. lpp.).

⁽²⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "ES jaunā ārpolitika un drošības politika un pilsoniskās sabiedrības loma" (OV C 24, 28.1.2012., 56. lpp.).

2.4. Kopš 2003. gada stratēģijas pieņemšanas faktiski ir notikušas divas strukturālas pārmaiņas.

2.4.1. Pirmkārt, mēs saskaramies ar krīzi, kuras galvenās pazīmes ir sociālā dezintegrācija, savstarpējā atkarība, institucionālais vājums un globāla rakstura nevienlīdzība. Mūsdienās globalizācija nozīmē tuvumu, atpazīstamību un iedzīvotāju blīvumu. Nevienlīdzība ir kļuvusi par globālu iezīmi. Krasās sociālās atšķirības ir masveida pārvietošanās pamats. Arvien ciešāk savstarpēji saistītā pasaule, kurā vērojama ļoti liela nevienlīdzība, rada nestabilitāti un nedrošību. Esam iegājuši sociālās atstumtības konfliktu laikmetā, un to novēršanai ar militāru iejaukšanos vien nepietiek. Mums ir jāanalizē globāla rakstura sociāls jautājums un uz to jāreaģē, kā to darīja Eiropas nacionālajās valstīs XIX un XX gadsimtā. Savukārt starptautiskā līmenī tas veikts ar 1944. gada Filadelfijas deklarācijas palīdzību. Šim nolūkam būs nepieciešamas regulatīvas, solidaritātes un sadarbības politikas.

2.4.2. Otrkārt, pieaug ģeopolitiskā konkurence, un ne tikai Eiropas kaimiņvalstīs. Mūs ietekmē mūsu ģeogrāfiskais stāvoklis. Piemēram, konflikti Ukrainā, Sīrijā, Irākā, Lībijā un Sāhelā mūs tieši skar saistībā ar tirdzniecību, džihāda terorismu, energoapgādi, bēgļu un migrantu plūsmām. Tas ietekmē Eiropas stratēģisko modeli, kas balstīts uz sadarbību un pozitīvu nosacītību.

2.4.3. Joprojām aktuāls ir spēkā esošās stratēģijas apgalvojums, ka "vislabākā drošas pasaules aizsardzība ir demokrātiskas valstis ir labu pārvaldību". Tomēr šajā stratēģijā ir arī dažas nepilnības: 1) kopumā tā nav devusi gaidītos rezultātus, izņemot atsevišķus gadījumus, it īpaši saistībā ar pievienošanos ES; 2) tiek pausti arī citi vēstījumi, kuru pamatā ir specifiskas reliģijas interpretācijas, piemēram, pašpasludinātā "Islāma valsts", vai zināms autoritārs nacionālisms, piemēram, Krievijā un Ķīnā (lielvaras, kuras tieši ietekmē ES paplašināto kaimiņvalstu loku), kur ģeopolitikas koncepcija balstīta uz ietekmes zonām; 3) bieži vien netika ņemtas vērā atšķirības starp valstīm, ar kurām ES mēģinājusi izveidot partnerību; 4) ES paziņojumi nereti neatbilda ES īstenotajai politikai; 5) netika pietiekami ņemts vērā, ka demokrātiju un tiesiskumu nevar ieviest no ārpuses, bet jāveido valsts iekšienē.

2.5. Lai aizstāvētu savus vispārējos principus un vērtības, ES ir jāpielāgo sava stratēģija, lai efektīvāk īstenotu šos principus un vērtības, izmantojot to, ko EĀDD dēvē par "pragmatisko ideālismu".

3. Ārpolitika sākas pašā Eiropas Savienībā

3.1. Tas, ka ārpolitika ir iekšpolitikas turpinājums, ir vispārpieņemts apgalvojums. Lai minētās politikas būtu efektīvas, tām jāizvirza vienādi mērķi, tām jābūt integrētām, saskaņotām un to vispārējie un kopējie aspekti nedrīkst būt atšķirīgi. EESK uzskata, ka ES ārpolitikas globālās stratēģijas abi galvenie pilāri jāveido pašā Savienībā.

3.1.1. Pirmais pilārs ir pamata faktors, kas nosaka ES pievilcīgumu pasaulē: tās dzīvesveida modelis, kas balstīts uz brīvību un cilvēktiesībām, kā arī visu iedzīvotāju sociālo kohēziju. Nav reāli domāt par strukturētāku, uz plašāku līdzdalību balstītu un efektīvāku ES ārpolitiku un drošības politiku, kamēr nav novērsta ekonomiskās un sociālās nevienlīdzības palielināšanās starp dalībvalstīm, ES sociālā modeļa pavājināšanās, solidaritātes un uzticēšanās trūkuma izpausmes, atgriešanās pie valstu robežām, pieaugošās grūtības pieņemt kopīgus lēmumus, augošā iedzīvotāju neapmierinātība vai populismu, ksenofobu un eirofobu kustību vēršanās plašumā. Ir jāpadziļina Eiropas politiskā integrācija, iespējams, atgriežoties pie līgumos paredzētajiem ciešākas sadarbības pasākumiem, lai panāktu suverenitāti globalizētajā pasaulē un pieņemtu lēmumus, kuri atjaunotu entuziasmu saistībā ar Eiropas projektu un atjaunoto sociālo līgumu, kā arī lai nodrošinātu lēmumu pieņemšanas un demokrātijas atbilstību.

3.1.2. Otrais pīlārs attiecas uz plašāku Eiropas integrāciju un kopēju rīcības instrumentu un politiku izstrādi tādās jomās kā migrācijas plūsmas, energoapgāde, klimata pārmaiņas, starptautiskais terorisms, pārtikas nodrošinājums, tirdzniecības politika, cīņa pret organizēto noziedzību, kā arī efektīvu Eiropas ieguldījumu un darbvieta radīšanas plānu, Eiropas sociālo dimensiju un iekšējā tirgus izveides pabeigšanu. Eiropas iedzīvotāji pārvarēs pašreizējo neapmierinātību, jutīsies kā eiropieši un uzticēsies Eiropas Savienībai tikai tad, ja ES mainīs kursu un pozicionēs sevi kā iedzīvotāju drošības, brīvības un labklājības virzītājspēku un vienlīdzības aizstāvi Eiropā un visā pasaulē.

3.2. Pēc EESK domām, viena no ES prioritātēm ir Eiropas vienotā tirgus pilnveidošana, kas ietver rūpniecības politiku, finanšu sistēmu, telekomunikāciju un transporta politiku, digitālās tehnoloģijas un aizsardzības nozares. Šavukārt ārpolitikā jāpievēršas aizvien lielākam skaitam jautājumu, kas saistīti ar ES rīcībpolitikām, citstarp sociālajā, vides, enerģētikas, digitālajā, ekonomikas, rūpniecības un transporta jomā. Tāpat jādefinē ilgtermiņa redzējums, kurā viens no svarīgākajiem pīlāriem tirdzniecības un ieguldījumu veicināšanai ir ārējā ekonomiskā politika. Tāpēc ir steidzami jāizstrādā kopējā enerģētikas politika, kā arī kopējā politika migrācijas un patvēruma jomā.

3.3. Jaunajā pasaules ģeostratēģiskajā situācijā ES nav citas iespējas kā vienīgi attīstīt savas spējas drošības un aizsardzības jomā. Šajā nolūkā neizbēgami ir vajadzīga integrētāka ārpolitika – pakāpeniski samazinās dalībvalstu spēja atsevišķi reaģēt starptautiskajā līmenī, un kopīga rīcība nāktu par labu visiem – un lielāka nozīme jāpiešķir Eiropas aizsardzības politikai. Tas jādara, nosakot drošības un aizsardzības koncepciju, kas būtu daudz plašāka par spēka pielietošanu. Turklāt jāapstiprina, ka aizsardzības politika ir paredzēta preventīvai izmantošanai, ka tai ir arī atturoša funkcija, taču tā var būt arī instruments galējas nepieciešamības gadījumā, kad nav citu iespēju aizstāvēt vitālās intereses un īstenot aizsardzības pienākumu. Šim mērķim ir vajadzīgs vairāk līdzekļu, un tie jāizmanto efektīvāk. Neraugoties uz 28 dažādām militārām struktūrām, ES tērē 40 % no budžeta, kas valsts aizsardzībai piešķirts ASV. Papildus jāmin arī būtiska pārklāšanās un vāja aizsardzības nozares attīstība, tādēļ nepieciešams lielāks finansējums un kopīgi plānošanas un uzraudzības instrumenti. ES dalībvalstu valdībām un pilsoņiem ir jāsaprot, ka drošība, labklājība un brīvība ir nesaraujami saistīti. Lielāka ES stratēģiskā autonomija aizsardzības jomā tomēr nedrīkst būt pretrunā vai nesavienojama ar transatlantiskajām attiecībām, un jāturpina sadarbība ar aliansēm un organizācijām, kurām pievienojušās lielākā daļa ES dalībvalstu, jo īpaši ar NATO, kas joprojām veido ES kopīgās aizsardzības pamatu.

3.4. Eiropas aizsardzības politika jāvirza uz divām galvenajām jomām: 1) ņemot vērā pašreizējo ģeopolitisko situāciju, Eiropas Savienībai kā uz drošības garantu ārpus tās robežām jāorientējas uz paplašināto kaimiņvalstu loku, cilvēktiesību atbalstu un attīstības veicināšanu kaimiņvalstīs; 2) veicināt brīvu piekļuvi pasaules sabiedriskajiem labumiem un uz noteikumiem balstītu starptautisko kārtību.

3.5. ES aizsardzības rūpniecībai ir svarīga nozīme, lai panāktu stratēģisku Eiropas Savienības autonomiju. Tās konkurētspēja ir vērtība, kas ievērojami pārsniedz privātā sektora intereses. ES aizsardzības rūpniecībā ir jāpārvar sadrumstalotība; šā procesa veiksmīga norise ir cieši saistīta ar tādu nozīmīgu instrumentu izmantošanu kā sadarbības projektu īstenošana, atbilstoša finansējuma piešķiršana nākamajai sagatavošanās darbībai⁽³⁾ un īpašas budžeta pozīcijas izveide nākamajā daudzgažu finanšu shēmā.

3.6. Ideja par to, ka mūsu faktiskā kaimiņvalstu loka – mūsu kaimiņu un viņu kaimiņu – stabilitāte ir svarīga mūsu iekšējai stabilitātei, tieši attiecas uz terorisma draudiem, ko rada pašpasludinātā "Islāma valsts". Tas nozīmē, piemēram, ka politiska risinājuma rašana attiecībā uz karu Sīrijā ir tieša ES atbildība, kas ietver reaģēšanu uz vienu no problēmas cēloņiem. Jāuzlabo arī koordinācijas darbības terorisma apkarošanas un izlūkošanas jomā. Par obligātu prasību jānosaka plašāka informācijas apmaiņa starp dalībvalstīm un Eiropas izlūkdienesta izveide. Turklāt ir jāizstrādā globāla terorisma apkarošanas stratēģija, lai analizētu terorisma cēloņus, novērstu sadurmes reliģisko uzskatu dēļ un, pretēji tam, sekmētu sadarbību starp kopienām ar atšķirīgām pārliecībām cīņā pret teroristu fanātismu. Īpaši svarīgi ir atbalstīt arābu un islāmticīgo pasauli (kas vismazāk cietusi no tā sauktās "Islāma valsts" uzbrukumiem), lai apkarotu šos draudus no iekšienes. Eiropas terorisma apkarošanas stratēģijā jāiekļauj arī pasākumi, kas vērsti pret ieroču pārdošanu un nelikumīgu tirdzniecību vai finansējuma avotiem. Pilsoniskās sabiedrības attiecībām ar mūsu paplašināto kaimiņvalstu loku var būt pozitīva loma šajos centienos.

⁽³⁾ Eiropas Komisija sadarbībā ar Eiropas Aizsardzības aģentūru gatavo sagatavošanās darbību pētniecībai saistībā ar KĀDP laikposmam no 2017. līdz 2019. gadam.

3.7. Vajadzētu palielināt ārējās darbības elastīgumu. Lielāks elastīgums nedrīkst radīt sadrumstalotību – tas jāpanāk, pilnībā izmantojot LES un LESD paredzētos instrumentus. Tādēļ nepieciešams veicināt dalībvalstu konstruktīvas atturēšanās iespēju Padomē saistībā ar KĀDP un KDAP. Šajā kontekstā attiecībā uz starptautiskās drošības pastiprināšanu EESK vēlreiz norāda uz nepieciešamību aizsargāt ārpolitikas jomā konkrētas vērtības, tostarp Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu ievērošanu. Tomēr gadījumos, kad ar pašreizējiem instrumentiem nav iespējams panākt pieņemamu risinājumu, jāveido *ad hoc* grupas, iesaistot tajās Augsto pārstāvi vai, ja tas nav iespējams, citas Eiropas iestāžu struktūras, lai vienprātības princips neparalizētu Eiropas Savienības veiktspēju ārpolitikas jomā. Par paraugu citiem tīkliem var kalpot Zaļās diplomātijas tīkls, kura izveides sākotnējais nolūks bija veicināt vides mērķu integrēšanu ES ārējās attiecībās un kuram bija nozīmīga loma ES diplomātisko pasākumu mobilizēšanā un koordinēšanā pirms COP21.

3.8. ES nevajadzētu gaidīt nākamo krīzi, lai meklētu papildu līdzekļus ārpolitikas jomā. Līdzekļiem jābūt saskaņotiem ar mērķiem, un tie nedrīkst būtiski mainīties atkarībā no konjunktūras. Ar atbilstīgu plānošanu jānosaka jomas, kurām ES finansējums šobrīd ir nepietiekams. Tādējādi būs iespējams izvairīties no tā, ka notiek tikai reaģēšana, kas pēdējos gados bija raksturīga ES dažādu krīžu laikā. Ir jāpalielina ES budžets ārējai darbībai, īpaši humanitārajā, migrācijas, attīstības, izglītības, preterorisma un diplomātijas jomā, kā arī spēcīgākas organizētas pilsoniskās sabiedrības izveidei.

4. Pārskatīt ES lomu pasaulē

4.1. EESK uzskata, ka saistībā ar jauno stratēģiju ir vēlreiz jāveic ES analīze par starptautisko situāciju un par ES turpmāko lomu tajā. Ir svarīgi atrast jaunas pieejas, kas balstītas uz aktīvu iesaisti iedzīvotāju līdztiesības nodrošināšanā drošības, brīvības un labklājības jomā, kā arī uzsvērt ES stiprās puses. To vidū jāmin mērķis izveidot lielāko iekšējo tirgu pasaulē, aktīva tirdzniecības politika, sadarbības un humānās palīdzības politika ar vislielāko finansējumu pasaulē, uz tiesiskuma un demokrātijas principu ievērošanu balstīts dzīvesveids, uz ekonomisko un sociālo kohēziju balstīts sociālais modelis, atbalsts ilgtspējīgas attīstības modelim, kura pamatā ir cīņa pret nevienlīdzību un vides aizsardzība, kas ietver arī stingrus klimata politikas mērķus.

4.2. Iekšējās kohēzijas un politiskās gribas trūkums līdz šim ir ierobežojis ES lomu pasaulē. Eiropas Savienības mērķis nav kļūt par lielvaru, bet gan efektīvāk izmantot savu ietekmi. Tādēļ tai jāorientējas uz tām jomām, kurās ES rīcība rada vislielāko pievienoto vērtību un kurās var panākt lielāku ietekmi, īpaši kaimiņu reģionos un tādās starptautiskās organizācijās kā Apvienoto Nāciju Organizācija, SVF, Pasaules Banka un G20, kur dalībvalstu savstarpējā koordinācija nav pietiekama un ierobežo ES ietekmes spēju. Šajā ziņā EESK pozitīvi vērtē Komisijas 2015. gada oktobra priekšlikumu par eurozonas vienotu pārstāvību SVF un citās starptautiskās struktūrās.

4.3. Tiecoties kļūt par regulatīvu un konstruktīvu spēku, Eiropas Savienībai arī turpmāk jāīsteno tradicionālā preventīvā un daudzpusējā diplomātija. Iestāšanās par pasaules kārtību, kas balstīta uz tiesiskumu un atvērtību, ir Eiropas Savienības identitātes pamatiezīme starptautiskajā līmenī. ES, būdama tirdzniecības lielvara, izmanto savstarpēji savienotas pasaules priekšrocības enerģētikas, finanšu, kibertelpas un jūras transporta jomā (pa jūras ceļiem pārvadā gandrīz 90 % no ES ārējās tirdzniecības apjoma). Kodoldrošībai un ergoapgādes drošībai ir jāpaliek uzmanības centrā.

4.4. Jāturpina arī sadarbība dažādos reģionālās integrācijas procesos, piemēram, ECOWAS, ASEAN un Mercosur.

4.5. Eiropas Savienībai ir jāstiprina demokrātiska un iekļaujoša pārvaldība, veicinot jaunietekmes ekonomikas valstu līdzdalību daudzpusējās organizācijās, lai mierīgā ceļā mazinātu saspīlējumu un nepieļautu, ka veidojas alternatīvi vai pret pašreizējiem pārvaldības mehānismiem vērsti mehānismi.

4.6. ES ir jāaizstāv savas vērtības un principi, tostarp cilvēktiesību universālums un nedalāmība, cīņa pret nāvessodu un vardarbību pret sievietēm un meitenēm, personu ar atšķirīgu seksuālo identitāti (*LGBTI*) tiesību aizsardzība. Tāpēc ES ārpolitikai un drošības politikai jābūt balstītai uz ES sociālo modeli, kas ir tās drošības, brīvības un labklājības pamatā.

5. Ciešāka iesaistīšanās paplašinātajā kaimiņvalstu lokā

5.1. Izstrādājot globālo stratēģiju, būtu skaidri jānorāda Eiropas austrumu un dienvidu kaimiņvalstu loma ES iekšējās drošības un labklājības nodrošināšanā un ar to jāpalielina ES ietekme uz svarīgākajām norisēm minētajās teritorijās, reaģējot uz migrācijas un bēgļu plūsmām un tās regulējot. Minētajās prioritātēs būtu jāietver divas transversālas dimensijas: ilgtspējīga attīstība un pilsoniskās sabiedrības organizāciju stiprināšana ⁽⁴⁾ ⁽⁵⁾.

5.2. Paplašinātais jeb stratēģiskais kaimiņvalstu loks (no Sāhelas līdz Persijas līča valstīm un no Vidusāzijas līdz Arktikai) ir būtiski svarīga teritorija ne vien Eiropas ārējai darbībai, bet arī dalībvalstu iekšējai dimensijai. Šajā teritorijā pašreiz notiek dziļa sociālā un institucionālā dezintegrācija, kurai ir vairāki cēloņi, piemēram, bruņoti konflikti, piespiedu pārvietošana, starptautiskais terorisms, valsts struktūru sabrukums, korupcija, organizētā noziedzība, autoritārisma atdzimšana, piemēram, Turcijā, vai tādu lielvaru kā Krievija spēka demonstrēšana, kā arī militāras agresijas un hibrīdkari. Tas rada nopietnas strukturālas problēmas ilgtermiņā un spēcīgi ietekmē Savienību.

5.3. Šajā drūmajā situācijā ES jāuzņemas lielāka atbildība, lai uzlabotu ekonomisko, sociālo un drošības stāvokli kaimiņvalstīs. ES nedrīkst atteikties aizstāvēt demokrātiju, tiesiskumu un cilvēka pamattiesības un sociālās pamattiesības, tostarp biedrošanās brīvību un kolektīvo sarunu tiesības savu kaimiņvalstu lokā. Tādēļ ir svarīgi atbalstīt vietējo pilsonisko sabiedrību, tostarp sociālos partnerus, un saglabāt viņu neatkarību.

5.4. EESK pozitīvi vērtē Eiropas kaimiņattiecību politikas pārskatīšanu un to, ka konstatēta saikne starp nestabilitāti, nabadzību, nevienlīdzību un iespēju trūkumu, kas var palielināt neaizsargātību pret radikalizāciju. Šajā ziņā ārējā darbība var radīt sinerģiju, kurā apvienota drošība, attīstība un tirdzniecība. Lai šo mērķi sasniegtu, ir būtiski novērst pārkāpumus, kas saistīti ar biedrošanās brīvību un uzņēmēju, darba ņēmēju un trešā sektora tiesībām brīvi apvienoties. Svarīgi ir arī stiprināt agrinās brīdinašanas instrumentus, lai novērstu turpmāk iespējamās krīzes.

5.5. EESK aicina arī turpmāk ievērot stingru, taču ne ierobežojošu pieeju vīzu pagarināšanai un vīzu režīma liberalizācijai, ja vien tiek veiktas kontrolējamas reformas.

5.6. Ar šo kaimiņvalstu loku ir cieši saistīts Āfrikas kontinents, tāpēc EESK skatījumā tas būtu jāizvirza par ES ārpolitikas otro prioritāro ģeogrāfisko zonu. Ne tikai tāpēc, ka liela daļa problēmu radušās tieši tur, bet arī tāpēc, ka ir iespējas veidot partnerību, kas varētu sekmēt ekonomikas izaugsmi un globālo pārvaldību ⁽⁶⁾. Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam un Parīzes klimata nolīgums nodrošina acīmredzamas iespējas izveidot un stiprināt partnerības ar Āfrikas valstīm.

⁽⁴⁾ REX/458 – EESK atzinums par tematu “Eiropas kaimiņattiecību politikas pārskatīšana”, pieņemts 2016. gada 25. maijā (*Oficiālajā Vēstnesī* vēl nav publicēts).

⁽⁵⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “ES paplašināšanās stratēģija” (OV C 133, 14.4.2016., 31. lpp.).

⁽⁶⁾ REX/455 – EESK atzinums par tematu “ES turpmākās attiecības ar ĀKK grupas valstīm”, pieņemts 2016. gada 25. maijā (*Oficiālajā Vēstnesī* vēl nav publicēts).

5.7. No ģeopolitiskā viedokļa mūsu paplašinātā kaimiņvalstu loka stabilitātes nodrošināšanas nolūkā ir jāpievērš uzmanība arī lielvarām, kurām ir vislielākā ietekme, jo īpaši Krievijai un Ķīnai. Ņemot vērā Krievijas uzstājīgo rīcību un Ķīnas politiku "viena josla, viens ceļš" (apjomīgi ieguldījumi savienojamības infrastruktūrā), Eiropas Savienībai vairāk nekā jebkad agrāk ir jāpauz vienota nostāja, nevis 28 atšķirīgas nostājas attiecībā uz šīm lielvarām.

5.8. Saistībā ar bēgļu krīzi EESK uzskata, ka ļoti svarīgi ir izstrādāt ES kopējo patvēruma un bēgļu uzņemšanas politiku, ko īstenotu viena Eiropas iestāde, tādējādi nodrošinot, ka Eiropas valstis kopīgi, samērīgi un solidāri pildītu savas saistības. Savukārt likumīgas migrācijas kanālu nostiprināšanai ir izšķiroša nozīme, lai reaģētu uz darba un patvēruma pieprasījumiem, kā arī apmierinātu ES pieprasījumu pēc migrantiem, kas saistīts ar demogrāfisko lejupslīdi, un lai novērstu cilvēku kontrabandu. Ir jāievēro arī starptautiskās un ES tiesības, kopīgi jāreaģē uz humanitāro krīzi, kas skar personas, kuras jau atrodas Eiropas Savienības teritorijā, kā arī jāpiesūta vairāk līdzekļu kopīgo robežu aizsardzībai un cilvēku glābšanai jūrā un jāizveido Eiropas robežu un krasta apsardzes dienests, kā to ierosinājusi Eiropas Komisija.

6. ES attīstības politikas veicināšana

6.1. ES iekšpolitika un ārpolitika jāaskaņo ar mērķiem, kas izvirzīti Ilgtspējīgās attīstības programmā 2030. gadam. Attīstības politikā ES īpaša uzmanība jāpievērš Adisabebas rīcības programmai. Parīzes nolīgums par klimata pārmaiņām apliecināja, ka pasaule nenovēršami virzās uz zaļo ekonomiku, un ES šajā procesā ir vadošā loma.

6.2. EESK atzinīgi vērtē pasākumus, kas paredzēti oficiālās attīstības palīdzības (OAP) pārorientēšanai uz mazāk attīstītajām valstīm, finansējumu Jaunajam kursam iesaistei nestabilās valstīs, dzimumu līdztiesības atbalsta stratēģisko novērtējumu, budžeta palielinājumu bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai, EIB saistības cīņā ar klimata pārmaiņām, kā arī Parīzes nolīgumā paredzēto finansiālo atbalstu jaunattīstības valstīm 100 miljardu ASV dolāru apmērā katru gadu laikposmā līdz 2020. gadam.

6.3. Jāpastiprina Eiropas ārpolitikas un drošības politikas ekonomikas dimensija, neaprobežojoties tikai ar tirdzniecības jomu. Jāatbalsta arī izglītība, inovācija un uzņēmējdarbība, jo situācijas stabilizācija mūsu kaimiņvalstīs ir atkarīga no ekonomiskās un sociālās attīstības. Attiecībā uz tādām valstīm kā Tunisija, Libāna un Jordānija vajadzētu izstrādāt attīstības plānu, kas veicinātu to ekonomikas attīstību. Palīdzot trešām valstīm pārejai uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisiju līmeni, tostarp izmantojot efektīvu tehnoloģiju pārnesi un sadarbību, varētu gūt abpusēju labumu.

6.4. Komiteja norāda, ka klimata pārmaiņas ir būtisks faktors, kas veicina migrāciju, kuru izraisa valsts nestabilitāte, nedrošība un resursu nepietiekamība. Eiropas Savienībai jāturpina atbalstīt jaunattīstības valstis, jo īpaši visneaizsargātākās, un jāpalīdz tām veidoties uzreiz par mazoglekļa ekonomiku un uzlabot noturību pret klimata pārmaiņām.

6.5. EESK uzsver, ka, neskatoties uz pašreizējiem budžeta ierobežojumiem daudzās dalībvalstīs, prioritārs ir mērķis piešķirt OAP vismaz 0,7 % no nacionālā kopienākuma (NKI). Jāveicina arī attīstības politiku saskaņotība un koordinācija starp dalībvalstīm un ES iestādēm ⁽⁷⁾.

6.6. Ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) finansēšanā ir jāiesaista visu veidu dalībnieki, tostarp pilsoniskā sabiedrība un attīstības finansēšanas iestādes. Projektu vadībā plašāk jāiesaista sociālie partneri ⁽⁸⁾.

⁽⁷⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Eiropas Savienības attīstības politika – "Eiropas konsenss"" (OV C 24, 31.1.2006., 79. lpp.).

⁽⁸⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Attīstības finansēšana – pilsoniskās sabiedrības nostāja" (OV C 383, 17.11.2015., 49. lpp.).

6.7. EESK uzskata, ka attīstības mērķiem paredzēto Eiropas fondu līdzekļu piešķiršanas sistēmā vajadzētu veikt izmaiņas, lai tie būtu elastīgāki, daudzfunkcionālāki un pielāgoti konkrētiem apstākļiem. Cita starpā jāievieš arī tādi mehānismi kā pamatnolīgumi, darbības dotācijas, vairāk līmeņu dotācijas, daudzgadu nolīgumi, ārkārtas finansējums un strukturētajā dialogā definētais "instrumentu kopums" ⁽⁹⁾.

7. Jaunā tirdzniecības un ieguldījumu vide

7.1. EESK atbalsta brīvo tirdzniecību, kas ir viens no Eiropas Savienības pilāriem. Vienlaikus komiteja norāda, ka jāņem vērā iesaistīto pušu atšķirīgās pieejas un tas, kā tiek ievērotas darba pamattiesības un vides standarti. Komiteja turpina atbalstīt multilaterālo pieeju attiecībā uz PTO tirdzniecības regulējumu. EESK uzskata, ka pilnībā jāpārskata organizētas pilsoniskās sabiedrības galveno pārstāvības organizāciju konsultatīvā un reālā līdzdalība nolīgumu teksta sagatavošanā ⁽¹⁰⁾.

7.2. Tādi megalīgumi kā *TTP*, *CETA*, *TTIP*, brīvās tirdzniecības nolīgumi ar Japānu un Indiju vai *RCEP* līdztekus tirdzniecības aspektiem iegūst arī neapšaubāmu ģeopolitisku dimensiju. Pieaug pilsoniskās sabiedrības interese par šiem nolīgumiem, jo tie attiecas uz noteikumiem un standartiem, kas būtiski ietekmē arī sabiedrības dzīvesveidu. Tas īpaši attiecas uz ietekmi, ko demokrātisku lēmumu pieņemšanā rada ieguldītāju un valstu, un leģislatīvās sadarbības komiteju strīdu izšķiršanas mehānismi.

7.3. ES saskaras ar izaicinājumu šajā jomā, jo līdztekus jaunām ekonomiskām un ģeostratēģiskām perspektīvām ir jānodrošina Eiropas normu un standartu ievērošana, sabiedriskie pakalpojumi un būtisku politiskā regulējuma jomu, piemēram, sanitāro, darba un vides aizsardzības normu, aizsardzība ⁽¹¹⁾. EESK un pilsoniskā sabiedrība uzskata, ka ieguldītāju aizsardzība jānodrošina ar vispārējas piekritības tiesu palīdzību vai, ja to nav, ar ANO izveidotas neatkarīgas starptautiskas tiesas palīdzību. Komiteja iesaka reāli iesaistīt nolīgumos organizētu pilsonisko sabiedrību atbilstīgi informācijas pārredzamības politikai reāllaikā gan sarunu līmenī, gan tādu lēmumu pieņemšanā, kuri ietekmē pilsonisko sabiedrību ⁽¹²⁾.

8. Pilsoniskās sabiedrības kā ES ārpolitikas un drošības politikas pamatelementa stiprināšana

8.1. EESK uzskata, ka organizēta pilsoniskā sabiedrība ir viens no demokrātijas pamatelementiem. Pilsoniskā sabiedrība, kurai ir brīvības un tiesības, kurai ir stipri sociālie partneri, kura efektīvi piedalās lēmumu pieņemšanā un kurai ir iestāžu atbalsts, ir svarīgs priekšnoteikums, lai baudītu un stiprinātu demokrātiju, novērstu autoritārisma tendences, veicinātu ekonomikas attīstību, miera veidošanu un sociālo kohēziju, cīnītos par vienlīdzību visdažādākajos aspektos, sekmētu un īstenotu ilgtspējīgas attīstības modeli un bagātinātu demokrātiskās iestādes. Šāda pilsoniskā sabiedrība vajadzīga arī tādēļ, lai veidotu saiknes ar citu pasaules valstu un reģionu pilsonisko sabiedrību, veicot diplomātiskajai paralēlas darbības, kam ir būtiska loma, tuvinot vēstures, kultūras, reliģijas un globālos mērķus.

8.2. Saistībā ar to EESK ierosina šo elementu skaidri iekļaut KĀDP starp tās prioritārajiem mērķiem. Stiprināšanas nolūkā izmantojami dažādi līdzekļi, piemēram, sadarbības un cilvēktiesību attīstības fondi, diplomātiskās darbības un prasības, pilsoniskās sabiedrības reāla un efektīva, konsultatīva un ne tikai kontrolējoša līdzdalība tirdzniecības vai partnerattiecību nolīgumu sagatavošanā un īstenošanā, kļūstot par to sastāvdaļu un izmantojot lēmuma tiesības attiecībā uz visu nolīgumu saturu, tādas politikas pastiprināšana, kuras rezultātā Eiropas uzņēmumi, kas atrodas citās valstīs vai reģionos, ievērotu SDO pamata nolīgumus un īstenotu korporatīvās atbildības politiku, par kuru iestājas ES.

⁽⁹⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Pilsoniskās sabiedrības līdzdalība ES politikā attīstības jomā" (OV C 181, 21.6.2012., 28. lpp.).

⁽¹⁰⁾ Priekšsēdētāja *Malosse* 2015. gada 18. jūnija vēstule komisārei *Malmström*, kurā iekļauts novērtējums un ieteikumi par konsultatīvajām grupām asociācijas nolīgumos.

⁽¹¹⁾ EESK atzinums par tematu "Tirdzniecība visiem – Ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku" (sk. šā *Oficiālā Vēstneša* 123. lpp.).

⁽¹²⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Ieguldītāju aizsardzība un strīdu izšķiršana starp ieguldītāju un valsti saistībā ar ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem ar trešām valstīm" (OV C 332, 8.10.2015., 45. lpp.).

8.3. Tādēļ EESK uzskata, ka Eiropas organizēta pilsoniskā sabiedrība ir jāiesaista KĀDP mērķu un prioritāšu noteikšanā un īstenošanā. EESK ierosina uzlabot pilsoniskās sabiedrības lomu:

- stiprinot pilsonisko sabiedrību Eiropas kaimiņvalstīs, lai atbalstītu stabilizācijas un demokratizācijas procesus,
- uzlabojot darījumu partneru apzināšanu, pamatojoties uz kritērijiem, kas saderīgi ar Eiropas sociālo modeli, jo īpaši atzīstot sociālo partneru vienlīdzību,
- atbalstot tādas pilsoniskās sabiedrības līdzdalības iestādes kā Eiropas Arodbiedrību konfederācija (EAK),
- mazinot pilsoniskā un sociālā dialoga trūkumu EKP valstīs,
- atbalstot tādu nozaru un reģionālā līmeņa organizāciju attīstību, kādas jau pastāv, piemēram, sociālās ekonomikas jomā, darba devēju organizācijas un arodbiedrības, lauksaimnieku organizācijas, veicinot sieviešu uzņēmējdarbību, nodrošinot cilvēktiesības utt.,
- nodrošinot lielāku Eiropas pilsoniskās sabiedrības kontroli un pārraudzību pār ES ārējo darbību,
- palielinot pilsoniskās sabiedrības faktisko iesaisti tirdzniecības, asociācijas un partnerattiecību nolīgumos,
- atbalstot labvēlīgu apstākļu radīšanu trešo valstu pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalībai ES attīstības politikā,
- iesaistot pilsonisko sabiedrību patvēruma un bēgļu politikā saistībā ar integrāciju un cīņu pret ksenofobu attieksmi,
- apvienojot dažādus pilsoniskās sabiedrības dalībniekus – darba devējus, arodbiedrības, trešā sektora sociālekonomiskās organizācijas un NVO – strukturētākā un mazāk izkliedētā veidā.

9. EESK loma

9.1. Mēs uzskatām, ka EESK, kas konsultē Eiropas iestādes un pārstāv ES dalībvalstu pilsoniskās sabiedrības visas lielākās organizācijas, var vislabāk pildīt nozīmīga EĀDD un Eiropas Komisijas partnera lomu ES efektīvas kopējās ārpolitikas un drošības politikas stiprināšanā un turpmākā attīstībā. Šo apgalvojumu pamato tās trīspusējā struktūra, globālais redzējums, plašā pieredze un attiecības ar pilsonisko sabiedrību citos pasaules reģionos, kuras lielākoties balstītas uz mandātiem, kas saņemti pēc dažādu starptautisko līgumu, tostarp partnerattiecību nolīgumu, stratēģisko partnerību, brīvās tirdzniecības nolīgumu, līgumu ar kandidātvalstīm⁽¹³⁾, parakstīšanas no ES puses.

9.1.1. Ierosinām organizēt komitejā Augstās pārstāves vadībā ikgadēju uzklaušanās sanākumi par ārpolitiku un drošības politiku, kurā piedalītos nozīmīgākās Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

9.2. EESK ļoti pozitīvi vērtē stratēģisku attiecību nodibināšanu ar EĀDD, pamatojoties uz abu pušu pārliecību par pilsoniskās sabiedrības svarīgo lomu ES ārpolitikas ietvaros, jo īpaši noteiktu prioritāro mērķu īstenošanā. Šajā nolūkā EESK ierosina kopīgi izpētīt minētās prioritātes un iespējamo sadarbības veidu starp EĀDD un EESK.

9.3. EESK var palīdzēt EĀDD sagatavot novērtējuma ziņojumu par pilsoniskās sabiedrības pašreizējo līdzdalību Eiropas ārpolitikas jomā.

9.4. Kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomā EESK pastiprinās sadarbību ar tādām ANO organizācijām kā SDO un FAO.

Briselē, 2016. gada 28. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽¹³⁾ EESK pašlaik ir 23 starptautiskas un starptautisko jautājumu uzraudzības struktūras.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Taisnīgāka darba ņēmēju mobilitāte Eiropas Savienībā”

(izpētes atzinums)

(2016/C 264/02)

Ziņotāja: Laura GONZÁLEZ DE TXABARRI ETXANI

Līdzziņotāja: Dorthe ANDERSEN

Nīderlandes Sociālo lietu un nodarbinātības ministrija Padomes prezidentvalsts Nīderlandes vārdā 2015. gada 16. decembra vēstulē saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Taisnīgāka darba ņēmēju mobilitāte Eiropas Savienībā”

(izpētes atzinums).

Par dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 4. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 232 balsīm par, 2 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka, ņemot vērā pašreizējās politiskās norises Komisijai un dalībvalstīm jāvelta īpašas pūles, lai garantētu un veicinātu darba ņēmēju pārvietošanās brīvību Eiropas Savienībā, aizliedzot jebkādu diskrimināciju valstspiederības dēļ, novēršot nepamatotus ierobežojumus gan darba ņēmējiem, gan uzņēmumiem, jo tās ir LESD atzītas pamatbrīvības un viens no visaugstāk vērtētajiem sasniegumiem Eiropas veidošanas procesā. EESK atbalsta iniciatīvas, kas var sekmēt un veicināt taisnīgu darbaspēka mobilitāti Eiropas Savienībā, kā to paudusi arī prezidentvalsts Nīderlande un kā paredzēts arī ar Komisijas mērķi veicināt mobilitāti.

1.2. Ja darbaspēka mobilitāti īsteno, pamatojoties uz taisnīgiem noteikumiem, un ja tā rada pozitīvu izvēles iespēju, tā var būt bagātinoša un izdevīga darba ņēmējiem, darba devējiem un visai sabiedrībai kopumā. Darbaspēka mobilitāte ir viens no iekšējā tirgus stūrakmeņiem un var palīdzēt radīt nodarbinātības iespējas un labklājību Eiropas iedzīvotājiem un uzņēmumiem. Mobilitāte var būt svarīgs elements nodarbinātības un ES ekonomikas izaugsmes mērķu sasniegšanā, palīdzot līdzsvarot dažādos nodarbinātības līmeņus dalībvalstīs, nodrošinot darbaspēku un talantu tur, kur to trūkst, var ļaut labāk izmantot cilvēkresursus un arī veicināt zināšanu nodošanu, inovāciju un spēju attīstīšanu, kas ir būtiski pasaulē ar mainīgām tehnoloģijām. Vienlaikus tā var veicināt darbaspēka novecošanas seku mazināšanu galamērķa valstī.

1.3. Darbaspēka mobilitāte dažos gadījumos un noteiktās nozarēs var izraisīt arī tā saukto intelektuālā darbaspēka aizplūšanu, jo īpaši, kad gados jauni cilvēki no valstīm ar augstu bezdarba līmeni aizbrauc, meklējot darbu vai labākas darba iespējas. Vienlaikus darbaspēka mobilitātes pozitīvo vērtību nedrīkst mazināt vai apšaubīt ar nepamatotām bailēm no dažādu veidu ļaunprātīgas izmantošanas.

1.4. Lai izvairītos no šādām situācijām, EESK mudina Komisiju un dalībvalstis veicināt ekonomikas politiku, kas orientēta uz izaugsmes un produktivitātes stimulēšanu un kvalitatīvu darbvietu radīšanu visās dalībvalstīs ar mērķi uzlabot visu Eiropas iedzīvotāju dzīves apstākļus.

1.5. Taisnīga mobilitāte nozīmē to, ka Eiropas mobilajiem darba ņēmējiem, kuri īsteno tiesības brīvi pārvietoties, ir jānodrošina vienlīdzīgas attieksmes un nediskriminācijas valstspiederības dēļ principu ievērošana saskaņā ar Eiropas *acquis* un uz viņiem jāattiecinā uzņēmējvalsts darba noteikumi un algu noteikšanas nosacījumi, pilnībā ievērojot attiecīgās valsts koplīgumu un darba attiecību sistēmas.

1.6. EESK mudina Komisiju, tai apspriežoties ar sociālajiem partneriem, risināt visus nepieciešamos ar norīkotajiem darba ņēmējiem saistītos jautājumus, lai novērstu sociālo dempingu izraisītu negodīgu praksi. Turklāt katrā jaunā pasākumā Eiropas līmenī ir jāievēro valstu kompetence attiecībā uz darba koplīgumiem un dažādās kolektīvo darba attiecību sistēmas.

1.7. Attiecībā uz pārrobežu/pierobežas darba ņēmējiem EESK uzskata, ka situācija ir jāuzrauga un ES līmenī jāapkopo dati, lai likvidētu iespējamus šķēršļus un nodrošinātu brīvu un taisnīgu šādu darba ņēmēju mobilitāti

1.8. EESK aicina Komisiju saskaņā ar tās pausto gribu novērst sociālo dempingu un ļaunprātīgu izmantošanu, nepieļaut, ka citas iekšējā tirgus iniciatīvas atvieglo šādu praksi (ieskaitot paredzēto dienesta pasi).

1.9. Darba inspekcija tiek aicināta uzņemties nozīmīgu lomu taisnīgas mobilitātes garantēšanā. Lai tas būtu iespējams, EESK mudina dalībvalstis pienācīgi apmācīt valstu inspekciju un darba tirgus kontroles iestāžu darbiniekus un piešķirt tām pietiekamas pilnvaras, personālu un resursus un vienlaikus atbalsta Eiropas mēroga darba tirgus pārrobežu inspekcijas instrumentu darbības, tostarp sodu pārrobežu izpildes, uzlabošanu.

1.10. EESK atbalsta sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinācijas noteikumu vienkāršošanu un sadarbību starp dalībvalstīm to piemērošanā un uzsver, ka, veicot jebkāda veida Regulas (EK) Nr. 883/2004⁽¹⁾ pārskatīšanu, vienmēr ir jāievēro vienlīdzīgas attieksmes princips pret mobilajiem darba ņēmējiem, lai novērstu situāciju, kad, sākot strādāt citā dalībvalstī, viņi zaudē iegūtās tiesības vai paliek bez tiesībām.

2. Ievads

2.1. EESK šo izpētes atzinumu par taisnīgāku darba ņēmēju mobilitāti Eiropas Savienībā ir izstrādājusi pēc prezidējošās valsts Nīderlandes pieprasījuma. Nīderlande savās prioritātēs noteikusi, ka darba ņēmēju mobilitāte var veicināt ekonomikas izaugsmi un nodarbinātību, bet problēmas ir jārisina, lai palielinātos sabiedrības atbalsts darba ņēmēju pārvietošanās brīvībai.

2.2. Darba ņēmēju pārvietošanās brīvība ir viena no iekšējā tirgus pamatbrīvībām un viens no Eiropas integrācijas procesa pilāriem. Turklāt tas ir viens no Eiropas iedzīvotāju visaugstāk vērtētajiem sasniegumiem. Iekšējais tirgus, kas izveidots, pamatojoties uz pārvietošanās brīvību, ir veicinājis ekonomikas izaugsmi, nodarbinātību un iespējas iedzīvotājiem, darba ņēmējiem un uzņēmumiem. Darbspēka mobilitāte, kas īsteno ar taisnīgiem nosacījumiem, var dot labumu darba ņēmējiem, darba devējiem un sabiedrībai kopumā. Tāpēc tā jāsekmē, cik vien iespējams izskaužot to traucējošos šķēršļus. Iekšējā tirgū nav pieļaujama negodīga konkurence un darba ņēmēju diskriminācija.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regula (EK) Nr. 883/2004 par sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu (OV L 166, 30.4.2004., 1. lpp.).

2.3. Darbaspēka mobilitāte var arī radīt virkni sarežģījumu, kas ir jārisina, lai samazinātu to radītos riskus un ļautu pilnvērtīgi izmantot mobilitātes sniegtās iespējas gan darba ņēmējiem, gan uzņēmumiem.

2.4. ES strādā pie tā, lai palielinātu taisnīgu darbaspēka mobilitāti Eiropā, likvidējot to traucējošos šķēršļus. Eiropas Komisija darba programmā 2016. gadam ir paziņojusi, ka izvirzīs priekšlikumus par darbaspēka mobilitāti, tajos ietverot pasākumus, kuru mērķis ir “ar tiesību labākas aizsardzības un sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinācijas palīdzību novērst ļaunprātīgu izmantošanu, un (...) iesniegs direktīvas par darba ņēmēju norīkošanu darbā mērķtiecīgu pārskatu⁽²⁾, lai, nodrošinot, ka par vienādu darbu vienā un tajā pašā vietā atalgo ar vienādu samaksu, risinātu negodīgas prakses problēmu, kas izraisa sociālo dempingu un intelektuālā darbaspēka emigrāciju”.

2.5. Šā atzinuma mērķis ir apskatīt dažādos darbaspēka mobilitātes aspektus laikā, kad darba tirgus raksturo augsts bezdarba līmenis un tajos notiek dziļas pārmaiņas, kas saistītas ar globalizāciju, pārmaiņām sabiedrībā un tehnoloģisku inovāciju.

2.6. Vairākus desmitus gadu mobilitāte ES ietvaros bijusi ļoti zema, bet līdz ar ES paplašināšanos, 2008. gadā sākušos krīzi un bezdarba līmeņa paaugstināšanos darba ņēmēju mobilitāte ir palielinājusies. ES 2014. gadā mobilo darba ņēmēju skaits bija aptuveni 15 miljoni salīdzinājumā ar nepilniem 12 miljoniem 2006. gadā⁽³⁾. Tajā pašā gadā 8,3 miljoni mobilo darba ņēmēju darbaspējīgā vecumā jeb 3,4 % no visa darbaspēka strādāja un dzīvoja citā dalībvalstī, turklāt 1,6 miljoni personu dzīvoja vienā valstī, taču strādāja citā (pārrobežu darba ņēmēji)⁽⁴⁾.

2.7. Tomēr dažādi faktori nozīmē, ka iedzīvotāju un darba ņēmēju pārvietošanās brīvība ES pašlaik tiek apšaubīta. EESK pauž bažas par šādu attīstību. Dažu dalībvalstu piemērotie ierobežojumi Šengenas zonai saistībā ar bēgļu pieplūdumu⁽⁵⁾, kā arī izņēmumi attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi pret mobilajiem darba ņēmējiem ES robežās, par kuriem Eiropadomes 2016. gada 18. un 19. februāra sanāksmē panākta vienošanās ar Apvienoto Karalisti⁽⁶⁾, var ietekmēt vienu no visaugstāk vērtētajiem sasniegumiem Eiropas veidošanas procesā.

2.8. Darba ņēmēju pārvietošanās brīvība un jebkādas diskriminācijas, kuras pamatā ir valstspiederība, aizliegums ir pamatprincipi, kas nostiprināti Līgumā par Eiropas Savienības darbību un kas jāgarantē un jāveicina. Turklāt Šengenas zonai ir būtiska nozīme Eiropas integrācijas procesā un tās ekonomikas pareizā darbībā. Arī turpmāk atvērtu robežu un vienlīdzīgu tiesību nodrošināšanai iedzīvotājiem attiecībā uz brīvu pārvietošanos, uzturēšanos un darbu jebkurā dalībvalstī jābūt ES un tās dalībvalstu prioritātei un atbildībai.

2.9. Tā kā tas īpaši ietekmē darba ņēmējus un uzņēmumus, Komisijai gan nozaru, gan starpnozaru līmenī ar sociālajiem partneriem jāapspriežas par jebkādas iniciatīvas nepieciešamību šajā jomā un par tās iespējamo saturu. Tāpat katrā jaunā pasākumā Eiropas līmenī ir jāievēro valstu kompetence attiecībā uz darba koplīgumiem un dažādām kolektīvo darba attiecību sistēmām.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 1996. gada 16. decembra Direktīva 96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā (OV L 18, 21.1.1997., p. 1. lpp.).

⁽³⁾ Eiropas Komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2015*, 33. lpp.

⁽⁴⁾ Eiropas Komisija, komisāres Marianne Tyssen runa “Eiropas redzējums par taisnīgu darbaspēka mobilitāti”, Dublinā, 2015. gada 13. novembris.

⁽⁵⁾ http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/reintroduction-border-control/index_en.htm

⁽⁶⁾ Eiropadomē sanākušo valstu vai to valdību vadītāju lēmums par jaunu regulējumu attiecībā uz Apvienoto Karalisti Eiropas Savienībā, un, konkrēti, tā D iedaļa par sociālajiem pabalstiem un brīvu pārvietošanos.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Darba ņēmēju pārvietošanās brīvība ir noteikta Līguma par Eiropas Savienību 3. panta 2. punktā un Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 4. panta 2. punkta a) apakšpunktā, kā arī tā 20., 26. un 45. līdz 48. pantā. Tā ietver jebkādas uz valstspiederību pamatotas dalībvalstu darba ņēmēju diskriminācijas atcelšanu attiecībā uz nodarbinātību, atalgojumu un citiem darba un nodarbinātības nosacījumiem. Tā nodrošina piekļuvi tiesībām uz mobilitāti un uzturēšanās tiesībām, kā arī ekonomiskajām un sociālajām tiesībām, kuru pamatregulējums izklāstīts Direktīvā 2004/38/EK⁽⁷⁾ par tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties Eiropas Savienībā un Direktīvā 2014/54/E⁽⁸⁾ par pasākumiem, ar ko veicina tiesību strādāt citā dalībvalstī izmantošanu.

3.2. Darba ņēmēju brīva pārvietošanās ir tiesības brīvi pārvietoties, kā arī tiesības uzturēties kādā no dalībvalstīm, lai tur strādātu saskaņā ar likumā, reglamentā vai administratīvā aktā paredzētajiem noteikumiem, kas piemērojami attiecīgās valsts pilsoņiem. Tādējādi tā ietver pašu pārvietošanās brīvību un tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi, citstarp nodarbinātības, sociālo pakalpojumu, izglītības un apmācības jomā.

3.3. Ja darbaspēka mobilitāte notiek, pamatojoties uz taisnīgiem noteikumiem, tā var dot labumu darba ņēmējiem, darba devējiem un sabiedrībai kopumā. Tā var būt lieliska iespēja, kas veicina iedzīvotāju un darba ņēmēju personisko, ekonomisko un sociālo izaugsmi, tādēļ tā ir jāatbalsta.

3.4. Mobilitāte ir būtisks nodarbinātības un talantu attīstīšanas faktors un var būt līdzeklis, ar ko novērst dažādu dalībvalstu nodarbinātības līmeņu atšķirības, kompensējot darbaspēka trūkumu, kur tas vērojams, un labāk izmantojot darba ņēmēju spējas. Tā darba ņēmējiem rada vairāk nodarbinātības iespēju un darba devējiem sniedz plašākas iespējas, viņiem meklējot talantīgus darbiniekus. Tādējādi mobilitāte var būt nozīmīgs elements to stratēģijas "Eiropa 2020" mērķu sasniegšanā, kas attiecas uz nodarbinātību un ekonomikas izaugsmi.

3.5. Darbaspēka mobilitāte var arī veicināt zināšanu nodošanu, inovāciju un cilvēkkapitāla attīstību, kas ir būtiski faktori laikā, kad notiek straujas tehnoloģiskās izmaiņas un globalizācija. Atbilstošos apstākļos taisnīga darbaspēka mobilitāte veicina eiropiešu saskarsmi un uzlabo savstarpēju saprašanos un pieņemšanu, tādējādi sekmējot iecietīgākas un iekļaujošākas sabiedrības veidošanos.

3.6. Taču nevar arī ignorēt to, ka darbaspēka mobilitāte ir saistīta ar nelabvēlīgiem faktoriem. Eiropas darba ņēmēji, kas strādā citā dalībvalstī, dažkārt un dažādu iemeslu dēļ ir mazāk aizsargāti pret ļaunprātīgu izmantošanu un diskrimināciju tādās jomās kā sociālais nodrošinājums, darba apstākļi un algas, sociālo pabalstu un izglītības pieejamība, nodokļi u. c. Minētie aspekti var arī kropļot uzņēmumu konkurenci, jo īpaši darbietilpīgās nozarēs, piemēram, būvniecībā, kur darbojas liels skaits ļoti mazu uzņēmumu. Turklāt mobilitātes dēļ var šķirties ģimenes, bet valodas, kultūras un citu šķēršļu dēļ var būt grūtības integrēties citā valstī. EESK ir izstrādājis virkni atzinumu par to, ka ir svarīgi atbalstīt mobilitāti Eiropas Savienībā un izskaust minētos šķēršļus⁽⁹⁾.

3.7. Pastāvīgi vājas ekonomiskās izredzes, augsts bezdarba līmenis un darba perspektīvu trūkums dažas ES valstīs daudziem darba ņēmējiem, īpaši jauniešiem, liek meklēt darbu vai labāku atalgojumu un darba apstākļus citās valstīs. Tam var būt pozitīva puse, jo tas jauniešiem ļauj strādāt citā valstī, gūstot pieredzi un attīstot savas spējas, nevis būt bez darba savā izcelsmes valstī. Turklāt atgriežoties gūtā pieredze dos labumu arī izcelsmes valstij. Vienlaikus tomēr šāda mobilitāte var radīt intelektuālā darbaspēka aizplūšanas problēmu un padziļināt sabiedrības novecošanas ietekmi izcelsmes valstī.

⁽⁷⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā (OV L 158, 30.4.2004., 77. lpp.).

⁽⁸⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 16. aprīļa Direktīva 2014/54/ES par pasākumiem, ar ko veicina darba ņēmējiem piešķirto tiesību īstenošanu darba ņēmēju pārvietošanās brīvības jomā (OV L 128, 30.4.2014., 8. lpp.).

⁽⁹⁾ OV C 424, 26.11.2014., 27. lpp.; OV C 18, 19.1.2011., 74. lpp.; OV C 228, 22.9.2009., 14. lpp.

3.8. Turklāt augsts mobilitātes līmenis var izraisīt būtiskas problēmas un saspīlējumu galamērķa valstu darba tirgū, jo īpaši tad, ja tautsaimnieciskais stāvoklis nenodrošina pienācīgu izaugsmi un darbvieta radīšanu, kas novērstu bezdarba palielināšanos.

3.9. Lai maksimāli izmantotu ES ietvaros notiekošas darbaspēka mobilitātes priekšrocības un vienlaikus mazinātu tās radītos riskus un dotu iespēju darba ņēmējiem un uzņēmumiem pilnībā izmantot mobilitātes piedāvātās iespējas, būtisks priekšnoteikums ir veicināt uz izaugsmi, ražīgumu un darbvieta radīšanu orientētu ekonomikas politiku, kas ļauj uzlabot dzīves apstākļus visās valstīs.

3.10. Dažās valstīs valdošais sabiedrības uzskats, ka darbaspēka mobilitāte var radīt sociālo un algu dempingu, kā arī nepamatotā pārliecība, ka mobilie darba ņēmēji ļaunprātīgi izmanto publiskos un sociālos pakalpojumus (tā sauktais "sociālo pabalstu tūrisms"), veicina naidīgu attieksmi pret darbaspēka mobilitāti. Pretēji šai pārliecībai dažādos pētījumos nav rasti pierādījumi tam, augstāki sociālie pabalsti valstīs, kas nav izcelsmes valsts, ir būtisks svarīgs darbaspēka mobilitātes iemesls. Iepriekš minēto apstiprina tas, ka darba ņēmēji, kas pārvietojas ES robežās, šādus pabalstus izmanto mazāk nekā attiecīgās valsts valstspiederīgie. Gadījumi, kad mobilie darba ņēmēji zināmus pabalstus izmanto intensīvāk, ir saistīti ar īpašiem sociālekonomiskiem apstākļiem⁽¹⁰⁾. Pētījumi liecina, ka mobilitātes un sociālo pabalstu saistība ir minimāla; daudz lielāka nozīme ir bezdarba līmenim un algu līmenim attiecīgajā valstī⁽¹¹⁾.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Taisnīgāka darba ņēmēju mobilitāte

Taisnīga darbaspēka mobilitāte nozīmē garantēt tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi un nediskrimināciju visiem mobilajiem darba ņēmējiem, kuri izmanto savas tiesības brīvi pārvietoties saskaņā ar ES *acquis*. Tāpēc būtiska nozīme ir tam, lai dalībvalstis attiecībā uz visiem mobilajiem darba ņēmējiem nodrošinātu uzņēmējā valstī pastāvošo tiesību aktu par sociālajām tiesībām, darba apstākļiem un atalgojuma nosacījumiem pilnīgu piemērošanu, tādējādi novēršot sociālā un algu dempinga risku, kā arī uzņēmumu negodīgu konkurenci. Tam ir pozitīva vērtība arī attiecībā uz iekšējo tirgu.

4.1.1. Tāpat ir jāpārvar administratīvie, institucionālie un valodas šķēršļi, kas joprojām apgrūtina darbaspēka mobilitāti, un tādēļ jāveic tādi konkrēti pasākumi kā informācijas sniegšana un konsultācijas mobilajiem darba ņēmējiem (sadarbībā ar EURES tīklu un Eiropas Savienības valsts nodarbinātības dienestu tīklu), valodu zināšanu uzlabošanas pasākumi, profesionālo kvalifikāciju atzīšana u. c. atbilstoši iepriekšējos EESK atzinumos sniegtajiem ierosinājumiem⁽¹²⁾.

4.1.2. Taisnīga darba ņēmēju mobilitāte arī īstenojama kopā ar pasākumiem, kuru mērķis ir nodrošināt izaugsmi un darbvieta radīšanu visās ES valstīs, lai novērstu starp tām esošo atšķirību palielināšanos un panāktu, ka mobilitātes ir izdevīga visiem.

4.1.3. Tikai ar šādiem nosacījumiem var garantēt taisnīgu darba ņēmēju mobilitāti, ko uztver kā pozitīvu iespēju, nevis kā nepieciešamības noteiktu izvēli.

⁽¹⁰⁾ Eiropas Komisija, *A fact finding analysis on the impact on the Member States social security systems of the entitlements of non active intra-EU migrants to special no contributory cash benefits and healthcare granted on the basis of residence*.

⁽¹¹⁾ *Giuletti Corrado, IZA-World of Labor, The welfare magnet hypothesis and the welfare take-up of migrants*, 5.–6. lpp.

⁽¹²⁾ OV C 327, 12.11.2013., 65. lpp., OV C 424, 26.11.2014., 27. lpp.; OV C 18, 19.1.2011., 74. lpp.; un OV C 228, 22.9.2009., 14. lpp.

4.2. Darba ņēmēju norīkošana

4.2.1. Ja norīkotie darba ņēmēji neizmanto tiesības brīvi pārvietoties, uz viņiem attiecas cits tiesiskais regulējums. Labumu no brīvības sniegt pakalpojumus, uz laiku norīkojot darba ņēmējus darbā citā valstī, gūst darba devējs. Gan uzņēmējs, gan darba ņēmējs gūst labumu no tā, ka nav jāmaina līgumā noteiktā darbavieta un ka sociālā nodrošinājuma iemaksas var turpināt veikt izcelsmes valstī.

4.2.2. Tiesiskais regulējums, kas piemērojams norīkotajiem darba ņēmējiem, ir noteikts Direktīvā 96/71/EK⁽¹³⁾ un 2014. maijā pieņemtajā Direktīvā 2014/67/ES⁽¹⁴⁾ par tiesību aktu izpildi attiecībā uz darba ņēmēju norīkošanu darbā.

4.2.3. Lai gan nav oficiālu statistikas datu par norīkoto darba ņēmēju algām, vienā no EK pasūtītajiem ziņojumiem⁽¹⁵⁾ konstatēts, ka būvniecības un transporta nozarē viņu algas var būt pat par 50 % zemākas nekā vietējo darba ņēmēju algas. Šīs atšķirības var skaidrot ar minimālo algu nepareizu piemērošanu un citiem iemesliem, piemēram, tendenci norīkotajiem darba ņēmējiem tradicionālajā klasifikācijas skalā noteikt zemu līmeni. Lai gan mazākas, tomēr arī citās ražošanas nozarēs vērojamas atšķirības, kas mainās atkarībā no valsts. Jāuzsver, ka informācijas avoti ir dažādi: darba inspekcijas, arodbiedrību un darba devēju organizāciju ziņojumi, plašsaziņas līdzekļi⁽¹⁶⁾.

4.2.4. Eiropas Savienības Tiesa ir pievērsusies norīkoto darba ņēmēju algu jautājumam, ar savu judikatūru veicinot nopietnu pretrunu rašanos. Tāpēc Komisija ierosināja Direktīvu 2014/67/ES⁽¹⁷⁾, kuras mērķis ir uzlabot ar norīkotajiem darba ņēmējiem saistītas krāpniecības un viņu ļaunprātīgas izmantošanas apkarošanu. Dalībvalstīm īstenošanas direktīva jātransponē līdz 2016. gada 18. jūnijam. EESK jau ir norādījusi: kaut gan minētā direktīva ir solis virzībā uz iekšējā tirgus sociālās dimensijas stiprināšanu, ar to nepietiek, lai atbilstu komitejas izteiktajām prasībām⁽¹⁸⁾.

4.2.5. Saistībā ar darbaspēka mobilitātes tiesību aktu kopumu Komisija paziņoja par direktīvas par darba ņēmēju norīkošanu mērķtiecīgu pārskatīšanu, "lai novērstu negodīgu praksi, kas izraisa sociālo dempingu un intelektuālā darbaspēka emigrāciju, nodrošinot, ka par vienādu darbu vienā un tajā pašā vietā atalgo ar tādu pašu darba samaksu"⁽¹⁹⁾. Šā gada 8. martā, proti, pirms darbaspēka mobilitātes tiesību aktu kopuma iesniegšanas un pirms īstenošanas direktīvas transponēšanas termiņa beigām, Komisija publicēja tiesību akta priekšlikumu par direktīvas pārskatīšanu⁽²⁰⁾. EESK atsevišķā atzinumā par Komisijas priekšlikumu pievērsīsies visiem ar to saistītajiem jautājumiem.

4.2.6. Jebkurā gadījumā EESK ar interesi atzīmē Eiropas Komisijas paziņoto nodomu izbeigt sociālo dempingu. EESK vēlreiz norāda uz atzinumā SOC/460 uzsvērtu "nepieciešamību garantēt norīkoto darba ņēmēju aizsardzību, ņemt vērā dalībvalstīs pastāvošos atšķirīgos darba tirgus modeļus un apkarot sociālo dempingu un negodīgu konkurenci". Ir svarīgi – arī nākotnē – panākt pareizo līdzsvaru starp nepieciešamību veicināt pakalpojumu sniegšanas brīvību un nepieciešamību aizsargāt darbā norīkoto darba ņēmēju tiesības. EESK atgriezīsies pie šā jautājuma.

4.2.7. EESK aicina Komisiju saskaņā ar tās pausto gribu izskaust sociālo dempingu un ļaunprātīgu izmantošanu, nepieļaut, ka citas iekšējā tirgus iniciatīvas atvieglo šādu praksi (ieskaitot paredzēto dienesta pasi).

⁽¹³⁾ Op. cit.

⁽¹⁴⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīva 2014/67/ES par to, kā izpildīt Direktīvu 96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1024/2012 par administratīvo sadarbību, izmantojot Iekšējā tirgus informācijas sistēmu ("IMI regula") (OV L 159, 28.5.2014., 11. lpp.).

⁽¹⁵⁾ Eiropas Komisija, *Study on wage setting systems and minimum rates of pay applicable to posted workers in accordance with Directive 96/71/EC in a selected number of Member States and sectors. Final Report*.

⁽¹⁶⁾ Turpat, 18.–20. lpp.

⁽¹⁷⁾ Op. cit.

⁽¹⁸⁾ OV C 351, 15.11.2012., 61. lpp.

⁽¹⁹⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Komisijas darba programma 2016. gadam, COM(2015) 610 final.

⁽²⁰⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes 1996. gada 16. decembra Direktīvu 96/71/EK par darba ņēmēju norīkošanu darbā pakalpojumu sniegšanas jomā, COM(2016) 128 final.

4.3. *Pārrobežu darba ņēmēji*

Saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 883/2004 uz pārrobežu darba ņēmējiem attiecināma sociālā nodrošinājuma sistēma valstī, kurā viņi strādā. Tomēr dažos gadījumos viņi varētu būt pakļauti dažāda veida diskriminācijai spēkā esošo noteikumu nepietiekamas piemērošanas dēļ. Tāpēc ir nepieciešams uzraudzīt stāvokli un apkopot datus Eiropas līmenī, lai novērstu iespējamus šķēršļus, kas traucē pārrobežu darba ņēmēju brīvu pārvietošanos, un nodrošinātu pienācīgu ES un valstu tiesību aktu piemērošanu saskaņā ar nediskriminācijas un vienlīdzīgas attieksmes principu.

4.4. *Darba inspekcijas loma*

4.4.1. EESK uzskata, ka valsts darba inspekcijai jābūt būtiskai lomai cīņā ar fiktīviem uzņēmumiem, pārāk mazu atalgojumu un nedeklarētu darbu, liekot ievērot mobilo un norikoto darba ņēmēju tiesības un novēršot ļaunprātīgu izmantošanu. Tas ļautu arī novērst uzņēmumu savstarpējās konkurences izkropļojumu.

4.4.2. Dažās valstīs kontroles trūkums – atbilstīgas darba inspekcijas, atbilstošu kompetenču un attiecīgas zinātnības vai nepieciešamo resursu trūkuma dēļ – atvieglo ļaunprātīgu izmantošanu. Darba inspekcijas un citas darba tirgus uzraudzības iestādes var efektīvi darboties tikai tad, ja tām ir pietiekams finansējums un pietiekams atbilstīgi apmācītu darbinieku skaits. Šajā saistībā ir nepieciešami Eiropas līmeņa noteikumi, tostarp labāka sodu pārrobežu izpilde, kā arī atbalsts dalībvalstīm, kurām ir grūtības izveidot šādu infrastruktūru.

4.4.3. Papildus tam Eiropas pārrobežu inspekcijas instrumentu uzlabošana, kā ierosināts Eiropas Parlamenta 2014. gada 14. janvāra rezolūcijā⁽²¹⁾, palīdzētu atklāt un novērst sociālā dempinga gadījumus, it īpaši atklājot fiktīvus uzņēmumus.

4.4.4. Tas būtu pilnīgā saskaņā ar nesen izveidoto Eiropas platformu cīņai ar nedeklarēto darbu.

4.5. *Sociālo tiesību pārnesamība un mobilo darba ņēmēju aizsardzība*

4.5.1. EESK atbalsta sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinācijas noteikumu vienkāršošanu un dalībvalstu sadarbību to piemērošanā, un uzsver, ka, veicot jebkāda veida Regulas (EK) Nr. 883/2004 pārskatīšanu, vienmēr ir jāievēro vienlīdzīgas attieksmes princips pret mobilajiem darba ņēmējiem, lai novērstu to, ka, sākot strādāt citā dalībvalstī, viņi zaudē iegūtās tiesības vai viņiem tiesību nav.

4.5.2. Vēl viens taisnīgas mobilitātes aspekts ir mobilo darba ņēmēju sociālo tiesību pārnesamības garantēšana gan tiem, kas dodas strādāt uz citu valsti, gan tiem, kas atgriežas savā izcelsmes valstī pēc darba citā valstī.

4.5.3. Lai sekmētu iedzīvotāju pārvietošanās brīvību un veicinātu darbaspēka mobilitāti, ES ir izstrādāts sociālā nodrošinājuma sistēmu saskaņošanas līdzeklis, kura mērķis ir regulēt valstu sistēmu attiecības, nemainot to normatīvo saturu.

4.5.4. Pamatojoties uz Līgumiem, tika pieņemti noteikumi par sociālā nodrošinājuma sistēmu koordināciju. Tie ietver Regulu (EEK) Nr. 1408/71 (pamatregula) un Regulu (EEK) Nr. 574/72 (īstenošanas regula), kas aizstātas ar Regulu (EK) Nr. 883/2004 (pamatregula) un Regulu (EK) Nr. 987/2009⁽²²⁾ (īstenošanas regula). Pašlaik tiek pārskatīta Regula (EK) Nr. 883/2004.

⁽²¹⁾ Eiropas Parlamenta 2014. gada 14. janvāra rezolūcija par efektīvām darba inspekcijām kā stratēģiju darba apstākļu uzlabošanai Eiropā, P7_TA(2014)0012.

⁽²²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Regula (EK) Nr. 987/2009, ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordināciju (OV L 284, 30.10.2009., 1. lpp.).

4.5.5. EESK ir paredzējusi sagatavot detalizētu atzinumu, tiklīdz no Komisijas būs saņemts priekšlikums par Regulas (EK) Nr. 883/2004 pārskatīšanu. Kā jau norādīts kādā iepriekšējā atzinumā, tiesiskais regulējums jāpielāgo mainīgajai darba pasaules realitātei, jauniem nodarbinātības veidiem un jo īpaši jauniem mobilitātes veidiem⁽²³⁾.

4.5.6. EESK uzskata, ka vienlīdzīgas attieksmes, periodu summēšanas, pabalstu eksportējamības principiem un piemērojamo tiesību aktu noteikšanas principam (vienotības princips) attiecībā uz darbaspēka brīvu pārvietošanos ir būtiska nozīme, un, turpmāk veicot Regulas (EK) Nr. 883/2004 pārskatīšanu, tie vienmēr jānodrošina.

4.5.7. Attiecībā uz darba meklētāju brīvu pārvietošanos citā valstī EESK pieņem zināšanai komisāres *Thyssen* sacīto 2015. gada 13. novembrī Dublinā: "Mūsaprāt, jāatbalsta arī darba meklētāju pārvietošanās tiesības, it īpaši, ņemot vērā ļoti atšķirīgo bezdarba līmeni dalībvalstīs. Tomēr ir ļoti svarīgi, ka tas nenotiek uz uzņēmējas valsts sociālā nodrošinājuma sistēmas rēķina. Paturot to prātā, mēs vēlamies, lai kādam, kurš kļūst par bezdarbnieku, savu bezdarbnieka pabalstu būtu iespējams pārnest uz citu valsti, kurā viņam var būt labākas iespējas atrast darbu. Tas jau tagad ir iespējams triju mēnešu laikposmā." Komisija vēlas šo laiku pagarināt līdz sešiem mēnešiem.

4.5.8. Regula (EK) Nr. 883/2004 ir sarežģīta, tāpēc dalībvalstu iestādēm ir cieši jāsadarbojas, lai panāktu, ka valstu noteikumu dažādība nekavē brīvu pārvietošanos; un informācijai jābūt tik skaidrai, cik vien iespējams, lai nodrošinātu, ka pabalstu saņēmēji un uzņēmumi saprot savas tiesības un pienākumus. Turklāt vairāk jāizmanto elektroniskie līdzekļi un jāpastiprina dalībvalstu sadarbība, lai mazinātu informācijas prasības darba ņēmējiem un uzņēmumiem.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽²³⁾ OV C 228, 22.9.2009., 14. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Bēgļu integrācija Eiropas Savienībā”**(izpētes atzinums)**

(2016/C 264/03)

Ziņotāja: Christa SCHWENG**Līdzziņotājs: Panagiotis GKOFAS**

Sociālo lietu un nodarbinātības ministrija 2015. gada 16. decembra vēstulē ES prezidentvalsts Nīderlandes vārdā un saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Bēgļu integrācija Eiropas Savienībā”

(izpētes atzinums).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 4. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 232 balsi par, 3 balsīm pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads

Prezidentvalsts Nīderlande ir norādījusi šādus sava pieprasījuma iemeslus:

ES un tās dalībvalstis ir ļoti vāji sagatavotas pašreizējam lielajam bēgļu pieplūdumam. Tomēr šeit ieradušos cilvēku skaits ir tikai daļa no globālajā migrācijā iesaistīto kopējā daudzuma, un Eiropas vēsturē šādi precedenti jau ir bijuši. Visiem valsts pārvaldes līmeņiem un daudzām pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir jāsadarbojas bēgļu uzņemšanas jomā un jā rūpējas par viņu integrāciju pēc aizsardzības statusa piešķiršanas. Pieeja, palīdzība un organizācijas līmenis katrā valstī ir atšķirīgs. Pastāvošās labākās prakses piemēri ir atrodamī daudzādās datu bāzēs, kuras var izmantot par pamatu dziļākai analīzei.

Izpētes atzinuma mērķis ir, balstoties uz pašreizējo pieredzi un meklējot iedvesmu citās ģeogrāfiskajās zonās un laikos, kad tika piedzīvots bēgļu un citu migrantu pieplūdums līdzīgā vai daudz lielākā apmērā, sagatavot ieteikumus, uzmanību vēršot uz pilsoniskās sabiedrības organizāciju lomu. Šajā atzinumā būtu jāatbild uz šādiem jautājumiem. Kur rodami labākie paraugi sadarbībai starp valsts, reģionālās un vietējās pārvaldes iestādēm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām? Kādas novatoriskas pieejas jau eksistē? Kādā veidā tās būtu iespējams pārnest uz citu kontekstu?

2. Ieteikumi

2.1. EESK ir pārliecināta, ka integrācija ir vajadzīga mūsu sabiedrībai, ja vēlamies saglabāt sociālo kohēziju.

2.2. EESK uzskata, ka nekavējoties jāizveido kopēja Eiropas patvēruma sistēma, jāveic padziļināta Dublinas regulas reforma un jāisteno Eiropas migrācijas plāns, lai panāktu atbilstošus rezultātus un atjaunotu uzticēšanos sabiedrības vērtībām.

2.3. EESK norāda, ka integrācija ir divvirzienu process. Integrācijas politikas paraugprakse attiecas ne tikai uz bēgļiem, bet arī uz vietējiem iedzīvotājiem. Šāda pieeja ir ļoti svarīga, lai sabiedrība atbalstītu integrācijas pasākumus. Svarīga nozīme šajā procesā ir plašsaziņas līdzekļiem, vietējās pārvaldes iestādēm, arodbiedrībām, darba devēju organizācijām un nevalstiskajām organizācijām (NVO). Lai uzņemtajās valstīs radītu labvēlīgu attieksmi pret bēgļiem, jo īpaši laikā, kad ekonomikas izaugsmes prognozes dažās valstīs ir pieticīgas un darba tirgus ir saspringts, integrācijas pasākumi un sociālie ieguldījumi būtu vienādi jānodrošina gan vietējiem iedzīvotājiem, gan arī bēgļiem atbilstoši katras mērķgrupas īpašajām vajadzībām.

2.4. Ja paredzams, ka lēmums par patvēruma piešķiršanu būs pozitīvs, valodas apmācība būtu jānodrošina drīz pēc reģistrēšanas. Šajā apmācības procesā arī būtu jāsniedz pamatinformācija par vērtībām, kultūrām un procesiem, kā arī jānosaka prasmes un kvalifikācija. Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs (*Cedefop*) varētu palīdzēt tādu metožu izstrādē, kas ļauj noteikt izcelsmes valstī iegūtās prasmes.

2.5. EESK iesaka īpašu uzmanību pievērst nepilngadīgajiem, it īpaši nepavadītiem nepilngadīgajiem, jo viņi bieži vien ir guvuši traumatisku pieredzi un viņiem ir vajadzīga sociāla un pedagoģiska palīdzība. Ir jānodrošina ātra integrācija skolu sistēmā vai konsultācijas par profesionālās apmācības iespējām.

2.6. EESK uzsver, ka bēgļiem jābūt pieejamai informācijai par tiesībām un pienākumiem vietējā sabiedrībā kopumā un darba tirgū it īpaši. Lai nepieļautu negodīgu konkurenci, kā arī sociālo un algu dempingu, pret bēgļiem darba tirgū jāizturas tāpat kā pret vietējiem iedzīvotājiem.

2.7. EESK atkārtoti pauž atzinību par solidaritāti, ko izrādījušas atsevišķas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, arodbiedrības, darba devēju organizācijas, privātpersonas un uzņēmumi, it īpaši mikrouzņēmumi un amatniecības MVU, kas ir brīvprātīgi palīdzējuši patvēruma meklētājiem. EESK uzsver, cik svarīgi ir (it īpaši ārkārtas humanitāro situāciju laikā) aizsargāt un atbalstīt šādas individuālas darbības ar atbilstošiem stimuliem, tādā veidā veicinot solidaritāti pilsoniskajā sabiedrībā.

2.8. EESK uzsver, ka ES tūlītējā rīcība šajā situācijā ir jābalsta uz solidaritātes un atbildības un izmaksu taisnīga sadalījuma principu, kā noteikts Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 80. pantā.

2.9. Dalībvalstīm un ES kompetentajām iestādēm, tostarp tranzīvalstīs, būtu jāsadarbojas ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, veicot uzraudzību, datu informācijas atjaunināšanu un koordināciju, lai varētu nodrošināt efektīvāku kopējo ES patvēruma politiku. Saskaņotas un atjauninātas statistikas sistēmas ir jāizstrādā, lai noteiktu ES un dalībvalstu politikas iespējas.

2.10. Lai bēgļu integrācija būtu sekmīga ilgtermiņā, gan atbilstīgi *Juncker* plānam, gan papildus tam ir jāpieliek lielākas pūles, lai palielinātu ieguldījumus, kas veicina ekonomikas izaugsmi un nodarbinātību. Papildu ieguldījumi integrācijas pasākumos un sociālie ieguldījumi būtu vienādā līmenī jānodrošina gan vietējiem iedzīvotājiem, gan arī bēgļiem atbilstoši katras mērķgrupas īpašajām vajadzībām. EESK ir norādījusi, ka finanšu darījuma nodoklis varētu labvēlīgi ietekmēt publiskās finanses, nodrošinot taisnīgāku finanšu nozares ieguldījumu. Ņemot vērā ārkārtējos apstākļus un saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes paktu, ar bēgļu uzņemšanu saistītās papildu izmaksas pēc rūpīgas pārbaudes nebūtu jāiekļauj dalībvalstu budžeta deficīta aprēķinos. Ieguldījumi integrācijas pasākumos īsā un vidējā termiņā ir lieli, bet tie būtu jāuzskata par tādiem ieguldījumiem cilvēkos, kas ilgtermiņā atmaksāsies. Ja integrācija būs veiksmīga, tā veicinās sociālo kohēziju, ekonomikas izaugsmi un darbvietu radīšanu. Arī Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda (*AMIF*) un Eiropas Sociālā fonda (*ESF*) budžets būtu atbilstoši jāpalielina, lai varētu labāk līdzfinansēt bēgļu integrācijas pasākumus, it īpaši tajās dalībvalstīs, kas uzņemušas vairāk bēgļu, nekā paredzēts noteiktajās kvotās.

3. Pamatinformācija

3.1. Konflikti Tuvajos Austrumos ir izraisījuši vēl nepieredzētu bēgļu pieplūdumu Eiropā. Cilvēku plūsma no kara plosītām valstīm saplūda ar to cilvēku plūsmu, kas savu valsti gribēja pamest ekonomisku iemeslu dēļ. Visas Eiropas valstis ir parakstījušas 1951. gadā noslēgto Ženēvas Konvenciju par bēgļa statusu, un ar šo konvenciju tiek garantētas bēgļu pamattiesības, lai aizsargātu šo neaizsargāto grupu. Ņemot vērā cilvēku lielo skaitu un lai ievērotu Ženēvas Konvenciju un vispārējos cilvēktiesību principus, ir svarīgi ekonomiskos migrantus skaidri nošķirt no bēgļiem, proti, cilvēkiem, kuriem vajadzīgs aizsargājamas personas statuss (it īpaši patvēruma vai alternatīvā aizsardzība).

3.2. Lai gan no personīgā viedokļa ir pilnībā saprotams, ka cilvēki pamet savu valsti cerībā atrast labākus ekonomiskos apstākļus ārzemēs, vairumā dalībvalstu pašlaik valda tāds stāvoklis un sabiedrības noskaņojums, kas prasa veikt šo skaidro nošķiršanu. Ekonomiskajiem migrantiem ir jāatgriežas izcelsmes valstīs, ja viņu lūgumam piešķirt aizsargājamas personas statusu nav pamata. Gadījumos, kad lūgums piešķirt starptautisku aizsardzību ticis noraidīts, dalībvalstīm jāievēro ES Rīcības plāns par atgriešanu, kā arī Rokasgrāmata atgriešanas jautājumos.

3.3. Tādēļ vajadzīga kopēja Eiropas patvēruma sistēma ar efektīvu ārējo robežu aizsardzību, pienācīgu reģistrāciju tā dēvētajos “karstajos punktos” (*hotspots*), patvēruma pieteikumu ātru izskatīšanu un, ja patvēruma pieteikuma noraidīšanas gadījumā starptautiska aizsardzība netiek piešķirta, – kārtību attiecībā uz migrantu atgriešanu izcelsmes valstīs vai attiecīgi trešā valstī, ar kuru noslēgts atpakaļuzņemšanas nolīgums. Varētu būt svarīgi un efektīvi izveidot “karstos punktus” arī trešās valstīs, kurām ar ES ir kopēja robeža un kuras ir noslēgušas nolīgumus par migrācijas politiku, lai tur veiktu reģistrāciju un pieņemtu patvēruma pieteikumus.

3.4. Notikumi 2015. gada otrajā pusē apliecināja, ka trešo valstu valstspiederīgie bieži vien ierodas Eiropā ar parasti kontrabandistu radītām nepamatotām cerībām un izskaistinātu priekšstatu par dzīvi ES. Saskaņoties ar realitāti, šo cilvēku reakcija ir vilšanās un dažos gadījumos brīvprātīga atgriešanās. Brīvprātīgas atgriešanās programmas dalībnieki varētu palīdzēt savas piederības valsts iedzīvotājiem sniegt reālu priekšstatu par dzīvi Eiropā, un tas citus varētu atturēt no došanās bīstamajā ceļojumā uz Eiropu.

3.5. Papildus tam, ka jāpanāk Eiropas kopējās patvēruma sistēmas spēja pilnībā darboties un jānodrošina taisnīga un ilgtspējīga pienākumu un izmaksu sadale, un lai mazinātu spiedienu uz pašreizējo patvēruma sistēmu, vajadzēs ātri – 2016. gada pirmajā ceturksnī (kā paziņojis Komisijas priekšsēdētājs *Jean-Claude Juncker*) – pieņemt jaunu Eiropas pieeju attiecībā uz migrāciju, kā arī padziļināti reformēt Dublinas regulu, kas spēs risināt īstermiņa un ilgtermiņa problēmas. EESK savu viedokli paudīs atsevišķā atzinumā.

3.6. EESK 2015. gada decembrī pieņemtajā rezolūcijā par bēgļiem uzsvērts, ka “pašreizējā situācijā Eiropas Savienībai ir nepieciešams izveidot drošus humanitāros koridorus bēgļiem no valstīm, ko skāris karš un ko apdraud terorisms, un tas jādara kopīgi ar valstīm, kurās šie bēgļi ir koncentrēti visvairāk”. EESK atkārtoti norāda, ka reģistrācijas procesam jau tagad vajadzētu notikt ārpus ES.

3.7. Karš, klimata pārmaiņas un izredžu trūkums trešās valstīs var turpināt vai pat palielināt bēgļu un migrantu pieplūdumu. Migrāciju veicinošo faktoru ierobežošana kopumā ir pasaules līmeņa uzdevums. Taču šis atzinums attiecas tikai uz to cilvēku integrāciju, kuriem piešķirts aizsargājamas personas statuss vai kuri iesnieguši lūgumu piešķirt šādu statusu.

4. Salīdzināmība ar iepriekšējām bēgļu plūsmām?

4.1. Prezidentvalsts Nīderlande rosināja ņemt vērā integrācijas pieredzi no iepriekšējām krīzēm, kas radīja lielas bēgļu plūsmas. EESK secināja, ka pašreizējā bēgļu krīze nav salīdzināma ar iepriekšējām, pirmkārt, cilvēku skaita dēļ – ES robežu caur Grieķiju 2015. gadā šķērsoja vairāk nekā 900 000 migrantu – un, otrkārt, krīzes straujās attīstības dēļ, kas rada pastiprinātu nedrošību vietējos iedzīvotājos. Raugoties, piemēram, uz Austriju, kur 90. gadu sākumā, bēgot no kara bijušajā Dienvidslāvijā, ieradās aptuveni 90 000 bēgļu, ir redzama skaidra atšķirība – cilvēkiem no Bosnijas bieži vien bija radnieki Austrijā vai viņi tur jau bija strādājuši. Austrijas uzņēmumi nekavējoties atzina izcelsmes valstī iegūtās kvalifikācijas, un sievietes vienmēr bija pilnvērtīgi piedalījušās darba tirgū. Tas palielināja ģimeņu ienākumus un veicināja to mobilitāti, neļaujot veidoties īpašiem bēgļu rajoniem un veicinot labāku sociālo integrāciju skolās un darba tirgū.

4.2. Stāvoklis pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados nav gluži salīdzināms ar pašreizējo stāvokli. Pašlaik Eiropā ierodas cilvēki, kuru sagatavotība nav tik viendabīga, proti, dažiem ir akadēmiskais grāds, ko var salīdzināt ar Eiropā piešķirto, citiem ir izglītība, kurai Eiropā varētu nebūt tūlītēja pielietojuma, savukārt vēl citiem ir ļoti zema izglītība un daudzas sievietes nekad nav bijušas nodarbinātas. Turklāt cilvēki uzņemošajās valstīs, kas joprojām cīnās ar ekonomikas krīzes sekām, parasti ir visai atturīgi pret svešzemniekiem, kuri ir konkurenti darba tirgū.

5. Kas ir integrācija?

5.1. Saskaņā ar UNHCR nav vienprātības par imigrantu integrācijas definīciju attīstīto valstu kontekstā un nav arī oficiālas definīcijas starptautiskajās bēgļu tiesībās. Vispārēja izpratne par integrāciju kā procesuālu, individuālu un divvirzienu procesu ir pamatā daudziem valdību un zinātnieku centieniem definēt integrāciju vai integrētu sabiedrību.

5.2. UNHCR definīcijas pamatā ir izpratne par integrāciju kā divvirzienu procesu, un tā priekšnoteikums ir “pielāgošanās”, no vienas puses, un, no otras puses, “uzņemšana”. Taču tas nenozīmē, ka bēglim ir jāatsakās no savas kultūras identitātes, tādējādi integrācija atšķiras no asimilācijas⁽¹⁾. Šī definīcija atbilst EESK viedoklim⁽²⁾.

5.3. EESK ir uzsvērusi, ka integrācija ir jāsaista ar vērtībām un principiem, kas izklāstīti Līgumā, Pamattiesību hartā, Eiropas Cilvēktiesību konvencijā, stratēģijā “Eiropa 2020”, nodarbinātības politikā un Sociālajā programmā. EESK uzskata, ka šāda atsauce ir ļoti svarīga, jo tā ņem vērā, ka dažās sociālās un politiskās jomās Eiropā pašlaik ir vērtību krīze. Integrācija un ekonomiskā un sociālā kohēzija ir “vienas monētas divas puses”⁽³⁾. Pienācīgu dzīves apstākļu un izredžu nodrošināšana ikvienam veicinās integrācijas pasākumu pieņemšanu.

5.4. Imigrantu integrācijas politikas kopējie pamatprincipi (2004) un to īstenošanas instruments “Kopīgā integrācijas programma” (2005) ir pamats migrantu integrācijas definēšanai ES, un saskaņā ar tiem integrācija ietver šādus elementus:

— tas ir dinamisks divvirzienu process,

— ES vērtību ievērošana,

— nodarbinātība ir svarīga integrācijas daļa, un tā ir pamatā līdzdalībai,

⁽¹⁾ A new beginning – Refugee integration in Europe (Jauns sākums – bēgļu integrācija Eiropā (2013)).

⁽²⁾ OV C 181, 21.6.2012., 131. lpp; OV C 347, 18.12.2010., 19. lpp.

⁽³⁾ Informatīvs ziņojums “Jauni uzdevumi integrācijas jomā” – ziņotājs Luis Miguel Pariza Castaños.

- būtiska sekmīgas integrācijas daļa ir uzņēmējas sabiedrības valodas zināšanas un zināšanas par tās vēsturi un iestādēm,
- aktīvai līdzdalībai ļoti svarīga ir izglītība,
- integrācijai būtiska ir tāda pati iestāžu, preču un pakalpojumu pieejamība kā vietējiem iedzīvotājiem,
- mijiedarbība starp migrantu un iedzīvotāju,
- dažādu kultūru un reliģiju praktizēšanas aizsardzība,
- līdzdalība demokrātijas procesā,
- integrācijas politikas plaša īstenošana,
- skaidri mērķi, rādītāji un novērtēšanas mehānismi, lai pielāgotu integrācijas politiku.

5.5. Lai gan šie principi vienādi attiecas gan uz migrantu, gan bēgļu integrāciju, EESK arī tos uzskata par pamatu bēgļu integrācijai. Tomēr, ņemot vērā to cilvēku lielo skaitu, kuri ierodas Eiropā, ir jāveic papildu pasākumi, lai nodrošinātu valodas apmācību, mājokļus un integrāciju darba tirgū.

5.6. Lai uzņemtajās valstīs radītu labvēlīgu attieksmi pret bēgļiem, jo īpaši laikā, kad ekonomikas izaugsmes prognozes dažās valstīs ir pieticīgas un darba tirgus ir saspringts, integrācijas pasākumi un sociālie ieguldījumi būtu vienādi jānodrošina gan vietējiem iedzīvotājiem, gan arī bēgļiem atbilstoši katras mērķgrupas īpašajām vajadzībām. EESK ir norādījusi, cik svarīgi ir apvienot un iekļaut sociālos mērķus integrācijas kontekstā⁽⁴⁾.

5.7. EESK ir pārliecināta, ka bēgļu integrācija ir pilnīgi nepieciešama mūsu sabiedrībai, ja vēlamies saglabāt sociālo kohēziju. Ja nenotiek integrācija, var veidoties paralēlas sabiedrības, kas var destabilizēt uzņemtajās valstīs. Tāpēc mūsu interesēs ir sākt integrācijas pasākumus sākuma posmā. Plašsaziņas līdzekļi būtu jārosina apzināties integrācijas nozīmi un savu lomu labvēlīgas politiskās un sociālās attieksmes veidošanā.

5.8. Demogrāfiskās tendences vairumā Eiropas valstu norāda uz darbaspējīga vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos. Lai nākamajām paaudzēm varētu nodot ilgtspējīgas sociālās sistēmas, par prioritāti jākļūst visa darbaspēka integrācijai darba tirgū neatkarīgi no, piemēram, dzimuma, vecuma, fiziskajām spējām, reliģiskās piederības, seksuālās orientācijas vai (etniskās) izcelsmes. Ieguldījumi integrācijas pasākumos īsā un vidējā termiņā ir lieli, bet tie būtu jāuzskata par tādiem ieguldījumiem cilvēkos, kas ilgtermiņā atmaksāsies. Ja integrācija būs veiksmīga, tā veicinās sociālo kohēziju, ekonomikas izaugsmi un darbvietu radīšanu.

5.9. Izšķiroša nozīme integrācijā ir vietējam līmenim, jo tā ir vieta, kur cilvēki dzīvo kopā un kur integrācijas trūkums ir jūtams vispirms. Kopienām būtu jāsaņem padomi un ieteikumi par labi funkcionējošiem integrācijas pasākumiem, proti, tādiem kā bēgļu aicināšana iesaistīties vietējās brīvprātīgo apvienībās (piemēram, arodbiedrībās, nevalstiskās organizācijās, ugunsdzēsēju biedrībās vai sporta klubos).

5.10. Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē, kas veltīta integrācijas jautājumiem⁽⁵⁾, ir apkopota plaša informācija par integrācijas piemēriem. Izmantojot meklēšanas filtrus, var atrast paraugprakses piemērus, kas saistīti ar, piemēram, konkrētu valsti, integrācijas jomu, mērķa grupu. Šīs tīmekļa vietnes popularizēšana būtu jāturpina, lai iedvesmotu dalībvalstis, vietējās pašvaldības, nevalstiskās organizācijas un sociālos partnerus īstenot integrācijas pasākumus.

⁽⁴⁾ OV C 347, 18.12.2010., 19. lpp.

⁽⁵⁾ <https://ec.europa.eu/migrant-integration/home>

5.11. Pamatojoties uz EESK priekšlikumu, jau tiek īstenota strukturēta sadarbība starp pilsoniskās sabiedrības organizācijām, EESK un Eiropas Komisiju, izmantojot Eiropas Migrācijas forumu, kas nodarbojas ar visiem jautājumiem saistībā ar migrāciju, patvērumu un integrāciju. Būtu arī lietderīgi paplašināt Padomdevējas komitejas personu brīvas pārvietošanās jautājumos pilnvaras attiecībā uz bēgļu integrāciju, jo tā ir struktūra, kurā valdības apspriežas un apmainās idejām ar sociālajiem partneriem. Šī komiteja varētu nodrošināt papildu iespējas labākās pieredzes apmaiņai.

6. Integrācijas pasākumi

6.1. Patvēruma meklētājiem, kuri (vairumā gadījumu) pēc nogurdinoša un bieži vien traumatiska ceļojuma ierodas Eiropā, vispirms ir vajadzīga vieta, kur palikt un atpūsties. Šis laiks iestādēm būtu jāizmanto, lai viņus pienācīgi reģistrētu un sākotnēji novērtētu, vai viņiem ir izredzes iegūt bēgļa statusu. Šajā gadījumā integrācijas pasākumi būtu jāsāk agrīnā posmā. Saskaņā ar Pasaules Veselības organizācijas nesen veiktu pētījumu īpaša medicīniskā aprūpe ir vajadzīga bēgļiem, kuriem izveidojies pēctraumatiskā stresa sindroms, jo tas bieži vien ir viens no lielākajiem šķēršļiem integrācijai.

6.2. Integrācija ir iespējama, ja ir vismaz pamatzināšanas tajā valodā, kurā runā uzņemošajā valstī. Tāpēc valodas apmācība patvēruma procedūras laikā būtu jāsāk pēc iespējas ātrāk. Lai tas būtu iespējams un varētu nodrošināt apmācību ļoti daudzajiem patvēruma meklētājiem, jāizveido jaunas struktūras un jāuzlabo vadības koordinācija. Valodu kursi būtu jāizmanto arī tam, lai patvēruma meklētājus iepazīstinātu gan ar vērtībām (piemēram, vienlīdzīga attieksme pret sievietēm un vīriešiem, vārda brīvība, aizliegums pielietot vardarbību ģimenē), gan ar uzņemošās valsts kultūru. Šos kursus var arī izmantot, lai patvēruma meklētājiem sniegtu pamatnorādes par jautājumiem saistībā ar organizācijām, iestādēm un informāciju, ko meklēt, ja rodas problēmas. Patvēruma meklētāji bieži ir atšķirīgu kultūru pārstāvji. Darbības, kas tiek veiktas bez izpratnes par uzņēmējvalsts pamatvērtībām, tiesībām un pienākumiem, var kaitēt integrācijai.

6.3. Bēgļu bērniem pēc iespējas ātrāk būtu jāsāk apmeklēt skolas kopā ar vietējiem bērniem un jāsaņem atbalsts valsts valodas apguvē. Īpaša uzmanība ir jāpievērš nepilngadīgajiem, it īpaši nepavadītiem nepilngadīgajiem, kuri bieži vien ir guvuši traumatisku pieredzi. Ja vecuma dēļ viņi vairs nevar apmeklēt skolu, būtu jānodrošina atbilstoši un īpaši šādai grupai paredzēti piedāvājumi, lai neradītu vilšanos. Dalībvalstīm būtu jāzina, kādas ir traumatisku pieredzi guvušo bērnu un nepavadītu nepilngadīgo īpašās vajadzības, un jāsniedz viņiem sociāla un pedagoģiska palīdzība (piemēram, Vīnes pilsēta cenšas nepavadītos bērnus ievietot audžuģimenēs, izmantojot pašreizējās programmas).

6.4. Lai nodrošinātu ātru integrāciju darba tirgū, būtiska nozīme ir agrīnai sertifikātu, prasmju un kvalifikāciju identifikācijai un klasifikācijai. Patvēruma meklētāja profesionālās prasmes un kvalifikācijas, iesaistot darba tirgus ekspertus, būtu jāapzina jau patvēruma procedūras sākumā. Šie aspekti ir nepieciešami mērķtiecīgai valodas apguvei, mācību kursu uzsākšanai, profesionālo kvalifikāciju atzīšanai, vajadzīgo vidējā līmeņa kvalifikāciju nodrošināšanai un piemērota darba efektīvai atrašanai. Taču prasmju konstatēšana var būt ļoti sarežģīts process. Daudziem bēgļiem nav līdzīgu pat savu personu apliecināšanu dokumentu, nemaz jau neminot apliecinājumus un sertifikātus, kas pierāda viņu kvalifikācijas līmeni. Dažādas dalībvalstis (piemēram, Vācija un Austrija) pašlaik izstrādā dažādas prasmju un kompetenču pārbaudes metodes. *Cedefop* varētu nodrošināt platformu savstarpējas mācīšanās vajadzībām un labākās pieredzes apmaiņai šajā jomā.

6.5. Patvēruma procedūrām bieži ir vajadzīgs ļoti ilgs laiks, un patvēruma meklētājos tas rada neziņu. Ilgais periods, kad patvēruma meklētājs nevar lemt par savu dzīvi, var izraisīt psihosociālu nestabilitāti, pašapziņas zudumu un atkarības sindromu, kas var nelabvēlīgi ietekmēt nodarbinātības iespējas pat pēc bēgļa statusa saņemšanas. Bērnus tas ietekmē vēl vairāk, jo viņiem ir vajadzīga stabila vide. Tāpēc EESK aicina dalībvalstis pēc iespējas ātrāk lemt par patvēruma procedūrām. ESAO sniegtā informācija⁽⁶⁾ par patvēruma meklētāju integrācijas atbalstīšanu liecina, ka Grieķijā, Beļģijā un Dānijā ir visisākās patvēruma procedūras, kas ietver valodas apmācību, pieaugušo izglītību un ar darbu saistītu apmācību.

⁽⁶⁾ Making Integration Work, 28.1.2016., ESAO.

6.6. Attiecībā uz prognozēto ekonomikas izaugsmi un situāciju darba tirgū valstis var izmēģināt pasākumus, lai samazinātu gaidīšanas laiku piekļuvei darba tirgum. Kamēr Vācija un Ungārija jau ir samazinājušas gaidīšanas laiku piekļuvei darba tirgum, Somija, Beļģija un Luksemburga ir veikušas dažus pasākumus, lai to samazinātu. Taisnīgi, pārredzami un saprātīgi noteikumi attiecībā uz to, kā patvēruma meklētājiem tiek piešķirta piekļuve darba tirgum, novērš nedeklarētu nodarbinātību un padara pasākumus pieņemamākus vietējiem iedzīvotājiem. Tajā pašā laikā būtu jānodrošina, ka cilvēkiem, kam ir aizsargājamo statuss, ir izredzes palikt uzņemošajā valstī, ja viņi ir integrējušies darba tirgū vai uzņēmējvalsts sabiedrībā. Patvēruma meklētāji ir jāinformē, ka viņu iespējas piekļūt darba tirgum ir atkarīgas no valsts, kurā viņi ir lūguši patvērumu. Zināšanu trūkuma dēļ daži dodas uz citu dalībvalsti, lai tur atrastu darbu. Patiesībā viņi nonāk neatbilstīgā situācijā, un no tā varētu viegli izvairīties, ja viņi būtu pienācīgi informēti.

6.7. Saistībā ar integrāciju ļoti liela nozīme ir mājokļu nodrošināšanai – izmitināšanas centri apmierina tūlītējās vajadzības pēc atpūtas (un bieži vien daudz ilgāku laiku nekā plānots), bet apmešanās tajos uz ilgāku laiku apgrūtina integrāciju. Austrijā ir izstrādāts privāto mājokļu projekts *Kosmopolis*. Tā ir jaunbūvju teritorija, kurā noteikts skaits dzīvokļu ir rezervēts bēgļiem, kas jau ir nodarbināti. Lai novērstu nesaskaņas starp bēgļiem un citiem šajā teritorijā dzīvojošiem cilvēkiem, netālu ir izveidots informācijas centrs. Portugālē starp Lisabonas pašvaldību un Portugāles nevalstiskajām organizācijām noslēgtais protokols ļauj nodrošināt mājokļu bēgļiem un piekļuvei pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem saistībā ar apmācību, izglītību un integrāciju darba tirgū⁽⁷⁾.

6.8. Pēc pozitīva lēmuma par patvēruma meklētāja statusa piešķiršanu bēglim mājoklis ir jāatrod pašam. Šis laiks bieži vien ir ļoti grūts, jo sākotnēji piešķirtais valsts atbalsts beidzas un bēglim jāmeklē darbs tāpat kā uzņemošās valsts iedzīvotājiem.

6.9. Šajā kontekstā īpaša nozīme ir valsts nodarbinātības dienestam. Pirmkārt, tam aktīvi jāpilda savs uzdevums kā ilgtspējīgas nodarbinātības veicinātājam. Taču tam ir arī jālemj par papildu kvalifikācijām, kas bēglim būtu jāiegūst, lai varētu gūt panākumus darba tirgū. Jākonstatē un jāņem vērā tas, ka pat pēc ceturta uzturēšanās gada nodarbināti ir tikai 25 % bēgļu un pat līdz 10. gadam šis skaits ir aptuveni 50 %⁽⁸⁾. Ar katru bēgli varētu noslēgt individuālu integrācijas līgumu, kurā būtu norādīti attiecīgie pasākumi, kas jāveic (papildu apmācība, pieteikumu skaits u. c.), lai pilnībā integrētos darba tirgū. EESK uzsver: lai nepieļautu negodīgu konkurenci, kā arī sociālo un algu dempingu, pret bēgļiem darba tirgū jāizturas tāpat kā pret vietējiem iedzīvotājiem. Ja bēglim nav izredžu atrast darbu saprātīgā laikā, kā laba alternatīva varētu tikt piedāvāts brīvprātīgais darbs sabiedrības labā. Tas varētu palīdzēt bēglim papildus apgūt valodas prasmes un integrēties sabiedrībā.

6.10. Labs piemērs ir Vācija, kas neseno nolēma ieviest īpašu identifikācijas karti, kas paredzēta tieši patvēruma meklētājiem. Pēc pirmreizējās reģistrācijas karte kļūst par galveno un obligāto identifikācijas līdzekli, kas savienots ar galveno datubāzi, kurā glabājas informācija, piemēram, par personas izglītību un profesionālo pieredzi.

6.11. Gan bēgļu, gan arī vietējo iedzīvotāju vidū ir cilvēki, kam ir interese par uzņēmējdarbību un kam piemīt tās prasmes. Būtu viņiem jāsniedz informācija un norādes par to, kā uzsākt uzņēmējdarbību un kļūt par darba devēju.

6.12. Vācijā un Slovākijā pašlaik notiek debates par to, kā bēgļiem ar augstu kvalifikāciju profesijās, kurās vērojams prasmju trūkums, varētu dot piekļuvei darba tirgum, izmantojot īsākas procedūras.

6.13. Bēgļiem ir vajadzīga informācija par darba tirgu kopumā, profesionālās apmācības iespējām un pieejamajām darbvietām. Tā kā procentuāli liela daļa bēgļu ir parastajā studentu vecuma grupā (16 līdz 25 gadi), pirms apmācības sākuma ir jāsniedz pamatinformācija un sagatavošanas kursi dažādās profesionālajās jomās. Vācijas tirdzniecības un rūpniecības kameras ir uzsākušas iniciatīvas, lai palīdzētu ar darbā iekārtošanu, piemēram, rīkojot intervijas, kas līdzinās ātrās iepazīšanās sarunām. Vācijas tirdzniecības un rūpniecības kameras atbalsta uzņēmumus, kas nodrošina kvalifikācijas un apmācību bēgļiem, īstenojot projektu "Apmācības nodrošināt bēgļiem". Tās arī cenšas piesaistīt brīvprātīgus sponsorus, kas atbalstītu bēgļus un uzņēmumus, sniedzot konsultācijas abām pusēm. Tirdzniecības un rūpniecības kameras arī atbalsta bēgļus, kuri vēlas uzsākt uzņēmējdarbību.

⁽⁷⁾ Approaches towards the labour market integration of refugees in the EU, 7.1.2016., EurWORK.

⁽⁸⁾ Sk. 6. zemsviras piezīmi.

6.14. Austrijā ir uzsākts projekts, kura mērķis ir, iesaistot valsts nodarbinātības dienestu un konsultantus, iekārtot jaunus bēgļu brīvājos mācekļa vietās. Pirms oficiāla mācekļības līguma parakstīšanas var būt paredzēts stažēšanās periods. Vēl jāmin Austrijas Federālais dzelzceļš (ÖBB), kas sācis īstenot projektu “Daudzveidība kā iespēja” (*Diversität als Chance*) un piedāvājis mācekļa vietas 50 nepavadītiem bēgļiem, kuri ir 15 līdz 17 gadus veci.

6.15. Lai veicinātu augsti kvalificētu migrantu integrāciju, Austrijas Federālā ekonomikas kamera ir izstrādājusi programmu “Darbaudzināšana migrantiem”, kas ir paplašināta, lai tā attiektos arī uz augsti kvalificētiem bēgļiem. Darbaudzinātāji ir cilvēki, kas ir labi integrēti Austrijas darba tirgū un atbalsta migrantus darba meklēšanas laikā, sniedzot informāciju vai pat piekļuvi savam profesionālajam tīklam. Šī programma arī palīdz novērst ar kultūru saistītus pārpratumus.

6.16. Vairākās dalībvalstīs par bēgļiem rūpējas tā dēvētie “bēgļu draugi”. Viņi brīvprātīgi iesaistās dažādās organizācijās un regulāri tiek ar vienu bēgļu, lai izveidotu personiskas attiecības. Vēl jo svarīgāk tas ir tādēļ, ka daudzi bēgļi ir nepavadīti nepilngadīgie, kas atstājuši savas ģimenes. “Bēgļu draugi” varētu arī uzlabot priekšstatu par bēgļiem savā valstī.

6.17. Sociālo partneru organizācijas dažās dalībvalstīs (piemēram, Spānijā, Francijā, Vācijā, Čehijas Republikā, Austrijā) ir aicinājušas savas valdības efektīvāk darboties bēgļu integrācijas jomā. Spānijas ikgadējā nodarbinātības plānā tika iekļauts papildu pasākums, kas paredzēts tieši bēgļu integrācijai darba tirgū.

6.18. Dānija bēgļu integrācijai darba tirgū izmanto tā dēvēto “kāpņu modeli”. Pirmajā posmā (4–8 nedēļas) tiek apzinātas konkrētā bēgļa prasmes un pasniegtas dāņu valodas stundas. Otrajā posmā (26–52 nedēļas) praktikants strādā kādā uzņēmumā (darba devējam neradot nekādas izmaksas) un turpina apgūt dāņu valodu. Pēc tam bēgļis ir gatavs uzsākt darbu ar algas subsīdiju. Efektīvi izmantojot šādus modeļus, būtu jāveicina jaunu nodarbinātības iespēju radīšana un jānovērš vietējo iedzīvotāju izstumšana no darba tirgus (bez “virpuļdurvju efekta”).

6.19. Lai nodrošinātu godīgu konkurenci, neatkarīgi no darba ņēmēja valstspiederības vai statusa ir pilnībā jāievēro darba nosacījumi, tostarp attiecībā uz algām (*lex loci laboris*). Dalībvalstīm ir jānodrošina efektīvi pasākumi, mehānisms un administratīvā spēja to īstenot. Arodbiedrības atbalsta bēgļus vai migrējošos darba ņēmējus, kuriem nav dokumentu, lai varētu pieprasīt savu tiesību ievērošanu (Beļģijā – *Ecole des solidarités*, Austrijā – *UNDOK*).

7. Bēgļu integrācijas finansēšana

7.1. EESK norāda: lai pasākumiem būtu ilgstoša labvēlīga ietekme uz sabiedrību, tie ir attiecīgi jāfinansē. Lai bēgļu integrācija būtu sekmīga ilgtermiņā, gan atbilstīgi *Juncker* plānam, gan papildus tam ir jāpieliek lielākas pūles, lai palielinātu ieguldījumus, kas veicina ekonomikas izaugsmi un nodarbinātību. Papildu ieguldījumi integrācijas pasākumos un sociālie ieguldījumi būtu vienādā līmenī jānodrošina gan vietējiem iedzīvotājiem, gan arī bēgļiem atbilstoši katras mērķgrupas īpašajām vajadzībām. EESK ir norādījusi, ka finanšu darījuma nodoklis varētu labvēlīgi ietekmēt publiskās finanses, nodrošinot taisnīgāku finanšu nozares ieguldījumu. Ņemot vērā ārkārtējos apstākļus un saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes paktu, ar bēgļu uzņemšanu saistītās papildu izmaksas pēc rūpīgas pārbaudes nebūtu jāiekļauj dalībvalstu budžetu deficīta aprēķinos⁽⁹⁾.

7.2. Sākotnējās uzņemšanas dalībvalstīm, piemēram, Itālijai, Maltai, Spānijai un Grieķijai, būtu jāsaņem tiešs ekonomisks atbalsts par katru bēgļu vai migrantu tā, lai tās varētu pareizi un ātri apstrādāt patvēruma pieteikumus vai arī organizēt atgriešanu, ja patvēruma piešķiršanas prasības nav izpildītas. Būtu jānodrošina, ka dalībvalstīs, kas uzņemas atbildību par lielāka bēgļu skaita integrāciju savā sabiedrībā, nekā to prasa solidaritātes princips, var rēķināties ar ES finansiālu atbalstu.

⁽⁹⁾ EESK deklarācija par bēgļiem.

7.3. Vairāk finanšu līdzekļu būtu jāatvēl Patvēruma, migrācijas un integrācijas fondam (AMIF), lai varētu labāk sadarboties ar dalībvalstīm bēgļu integrācijas finansēšanā, un līdzekļi būtu it īpaši jāpiešķir vietējo pašvaldību un nevalstisko organizāciju īstenotajām programmām. Arī Eiropas Sociālā fonda budžets būtu pietiekami jāpalielina, lai varētu atvieglot bēgļu sociālo integrāciju, sieviešu līdztiesības nodrošināšanu, uzņēmumu atbalstīšanu un bēgļu integrāciju darba tirgū (tā nav iespējama bez dialoga un sadarbības ar sociālajiem partneriem). Savukārt no Eiropas Reģionālās attīstības fonda būtu jāatvēl papildu līdzekļi pilsētu teritorijām, kas īsteno bēgļu uzņemšanai un integrācijai vajadzīgos pasākumus.

7.4. Būtu jāapsver starptautiskās sadarbības iespējas bēgļu integrācijas finansēšanā, it īpaši sadarbībā ar ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos biroju un Starptautisko Migrācijas organizāciju.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “ES enerģētikas politikas ārējā dimensija”

(2016/C 264/04)

Ziņotājs: Vitas MAČIULIS

Eiropas Savienības Padomes prezidentvalsts 2015. gada 16. decembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 262. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“ES enerģētikas politikas ārējā dimensija”.

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 19. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 28. aprīļa sēdē), ar 143 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi: ceļā uz vienotu un noturīgu ES ārējo enerģētikas politiku

1.1. Enerģētika ir neatņemama starptautiskās politikas daļa un pašlaik ir viena no ES prioritātēm. Tā kā daži starptautiskie dalībnieki mēģina izmantot enerģētiku kā līdzekli politisko mērķu sasniegšanai, ES iedzīvotāju interesēs ir saglabāt ES piesardzību attiecībā uz enerģētikas jautājumiem.

1.1.1. Enerģētikas politikas ārējai dimensijai ir svarīgi trīs faktori: dažādošana, vienota nostāja un labi attīstīta iekšējā enerģētikas sistēma.

1.2. ES ārējā enerģētikas politikā būtiski svarīga ir ES enerģijas avotu, piegādātāju un piegādes ceļu dažādošana. ES Enerģētikas savienības stratēģijā uzsvērts, ka nozīmīgākā ES problēma ir tā, ka vairāk nekā puse patērētās enerģijas tiek importēta, kas jānodrošina ar attiecīgu tirdzniecības politiku palīdzību.

1.2.1. Jāpaplašina enerģijas importa partneru loks, pastāvīgi meklējot jaunus, uzticamus un prognozējamus enerģijas piegādātājus un veidojot ar tiem dialogu.

1.2.2. Jauniem nozīmīgiem infrastruktūras projektiem, kas veicinātu dažādošanu, būtu jānodrošina Enerģētikas savienības stratēģijas mērķu sasniegšana un pilnīgi jāatbilst ES *acquis*. Turklāt tiem būtu pilnīgi jāatbilst mērķim izveidot decentralizētu enerģētikas sistēmu, kurā būtiska nozīme ir atjaunojamiem energoresursiem.

1.2.3. Lai rastu piemērotākos veidus un partnerus ārējo enerģētikas jautājumu risināšanai, ir jāveicina sadarbība starp privāto un politisko sektoru pārstāvjiem. Vienmēr jāņem vērā mērķi energoapgādes drošības un ilgtspējas jomā.

1.3. Jāpanāk, lai dalībvalstis “runātu vienā balsī”, neraugoties uz to, ka tajās ir atšķirīgs energoavotu sadalījums, enerģijas importa struktūras un tradicionālie partneri. Lai nodrošinātu spēcīgu ārējo dimensiju, ir svarīga vienota ES iekšējā nostāja.

1.3.1. EESK mudina dalībvalstis koordinēt savas individuālās intereses enerģētikas jomā un saglabāt solidaritāti un pārredzamību attiecībā pret citām dalībvalstīm.

1.3.2. EESK atzinīgi vērtē Komisijas 2016. gada 16. februāra priekšlikumu, kurā tiek nostiprināts pašreizējais informācijas apmaiņas mehānisms attiecībā uz starpvaldību nolīgumiem un nesaistošiem instrumentiem.

1.3.3. Svarīgam ES ārējās enerģētikas politikas aspektam jābūt kopēju vides drošības un kodoldrošuma standartu uzturēšanai enerģētikas projektos, kas tiek īstenoti ES kaimiņvalstīs. Būtu jāierobežo enerģijas iepirkšana no valstīm, kuras neievēro šos standartus.

1.4. Ārējās ietekmes samazināšanas priekšnoteikums ir spēcīga iekšējā energosistēma: viena no Enerģētikas savienības pamatdimensijām ir pilnīgi funkcionāla un pārredzama iekšējā ES enerģijas tirgus izveide. Tas tiešā veidā sekmētu efektīvāku ES pieeju ārējās enerģētikas politikas jautājumiem.

1.4.1. Jāizveido visas nepieciešamās energoapgādes infrastruktūras daļas, lai varētu optimizēt un racionalizēt energoresursu importu Eiropas Savienībā.

1.4.2. EESK uzsver, ka visu dalībvalstu energotīkli un sistēmas ir pilnīgi jāintegrē ES iekšējā tirgū un jānodrošina to pilnīga sinhronizēšana.

1.4.3. Jāsauglabā ES enerģijas ražotāju konkurētspēja, nodrošinot vienādus noteikumus gan Eiropas, gan trešo valstu enerģijas ražotājiem.

1.4.4. EESK mudina ES ārējās enerģētikas politikas izstrādē un īstenošanā ņemt vērā, ka ES rūpniecībai un it īpaši energoietilpīgajām nozarēm ir nepieciešama konkurētspējīga, stabila un prognozējama energoapgāde, lai tās varētu darboties līdzvērtīgos apstākļos ar to starptautiskajiem konkurentiem.

1.5. Tālredzīgai enerģētikas politikai, kas palīdzētu sasniegt ES ārpolitikas mērķus, tostarp COP21 nolīguma kontekstā, pirmām kārtām būtu jābalstās uz sistemātiskas uzmanības veltīšanu ES klimata politikas mērķiem, kā arī uz starptautiskiem centieniem mazināt klimata pārmaiņas, galvenokārt attīstot trīs būtiskus faktorus – atjaunojamos energoresursus, energoefektivitāti, pētniecību un izstrādi.

1.5.1. Atjaunojamie energoresursi ievērojami palīdz palielināt energoapgādes drošību un samazināt atkarību no importa.

1.5.2. ES jādara viss iespējamais, lai saglabātu vadošo pozīciju šajā jomā.

1.5.3. Energoefektivitāte ir viens no galvenajiem elementiem, kas ļauj samazināt ES enerģijas patēriņu un attiecīgi samazināt importētās enerģijas daudzumu. Tādēļ ir svarīgi samazināt arī privātpersonu un komercstruktūru enerģijas patēriņu.

1.6. Jāpieskir atbilstoši resursi pētniecības un izstrādes nozarei, lai varētu palielināt enerģijas ražošanas efektivitāti un samazināt izmaksas. Šajā saistībā neapšaubāmi svarīga ir arī starptautiskā sadarbība.

1.7. Energoresursu izmaksām jābūt tādām, lai patērētāji tos varētu atļauties pirkt un nerastos kaitējums nozaru konkurētspējai, tāpēc EESK aicina Komisiju un valstu valdības piešķirt plašu nozīmi pilsoniskajai sabiedrībai, sociālajiem partneriem un patērētāju organizācijām. Tālab EESK aicina izveidot Eiropas enerģētikas dialogu un Eiropas enerģētikas forumu ar visu ieinteresēto personu līdzdalību. Tas ir būtiski, lai izveidotu pārdomātu, ilgtspējīgu un efektīvu ES ārējo enerģētikas politiku.

1.7.1. EESK ir jāmudina savas starptautiskās struktūras aktīvi piedalīties efektīvas un noturīgas ES ārējās enerģētikas politikas veidošanā.

2. Vispārīga informācija

2.1. Enerģētikas jautājumi tikai nesen ieņēmuši nozīmīgu vietu ES politiskajās debatēs un kļuvuši par vienu no Eiropas Komisijas darba programmas prioritātēm. Arī EESK aktīvi darbojas enerģētikas politikas ārējās dimensijas jomā un jau ir pieņēmusi vairākus atzinumus par šo tematu ⁽¹⁾.

2.2. Tā kā arvien pieaug ES atkarība no enerģijas importa, jo īpaši naftas un gāzes, ES enerģētikas politikas ārējā dimensija kļūst svarīga enerģijas piegādes drošības stabilizēšanā.

2.2.1. Vairāk nekā puse (53,2 %) ES bruto iekšzemes enerģijas patēriņa veido imports. ES importē 44,2 % cietā kurināmā (no kuriem vairāk nekā puse ir akmeņogles), 87,4 % naftas un naftas produktu un 65,3 % dabasgāzes (Eurostat 2013. gada dati).

2.2.2. Šie rādītāji skaidri liecina par to, cik lielā mērā ES ir atkarīga no tirdzniecības ar trešo valstu piegādātājiem. Tādēļ, ja piegādātājs izrādītos neuzticams vai neprognozējams, vai, ja netiktu pienācīgi uzturētas infrastruktūras, tas varētu nopietni ietekmēt energoapgādes drošību visā ES.

3. Ārējo energoresursu piegādātāju dažādošanas nozīmīgums

3.1. ES ir jāmeklē jaunas sadarbības iespējas un jāstiprina esošās partnerattiecības enerģētikas jomā ar trešām valstīm, lai dažādotu enerģijas avotus, piegādātājus un piegādes ceļus.

3.2. Visticamāk, tuvākajā nākotnē ES galvenais enerģijas importa partneris joprojām būs Krievija. Tas īpaši attiecas uz cauruļvadu gāzi.

3.2.1. Viena no Krievijas prioritātēm ir vismaz saglabāt savu izdevīgo pozīciju ES enerģijas tirgū, kas ir gan tās lielākais enerģijas eksporta galamērķis, gan ļoti uzticams klients.

3.2.2. Cauruļvada projekts *Nord Stream II* pašlaik ir svarīgs Krievijas enerģētikas programmas elements, kura mērķis ir palielināt dabasgāzes eksportu uz ES. ES līmenī ir paustas bažas par to, ka šis projekts varētu būt pretrunā ES Enerģētikas savienības stratēģijas mērķim dažādot gāzes piegādes ceļus. EESK uzskata, ka Komisijas svarīgākais uzdevums ir rūpīgi izvērtēt projektu *Nord Stream II* un tā atbilstību ES *acquis*, tostarp trešajai enerģētikas paketei un Enerģētiskās savienības stratēģijas mērķiem, jo īpaši energoresursu, piegādātāju un piegādes ceļu dažādošanas mērķim.

3.2.3. Veidojot vienotu ES nostāju attiecībā uz projektu *Nord Stream II*, jāņem vērā visu dalībvalstu intereses. Šā projekta komerciālie aspekti nedrīkstētu būt vienīgais faktors lēmuma pieņemšanā, jo īpaši, ņemot vērā Krievijas tendenci izmantot enerģiju kā līdzekli ģeopolitisko mērķu sasniegšanai.

⁽¹⁾ 1) EESK atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības ieguldījums ES un Vidusāzijas stratēģijas pārskatīšanā" (OV C 242, 23.7.2015., 1. lpp.);
2) EESK atzinums par tematu "Enerģētikas savienības stratēģiskais satvars" (OV C 383, 17.11.2015., 84. lpp.);
3) EESK atzinums par tematu "Enerģētika – Rietumbalkānu valstu attīstības un padziļināta pievienošanās procesa faktors" (OV C 32, 28.1.2016., 8. lpp.);
4) EESK atzinums par tematu "Svarīgāko ES importa preču nodrošināšana ar pašreizējo ES tirdzniecības politiku un citām saistītajām politikas jomām" (OV C 67, 6.3.2014., 47. lpp.);
5) EESK atzinums par tematu "Starpvaldību nolīgumi starp dalībvalstīm un trešām valstīm enerģētikas jomā" (OV C 68, 6.3.2012., 65. lpp.);
6) EESK atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana Eiropas Enerģētikas kopienas izveidē" (OV C 68, 6.3.2012., 15. lpp.);
7) EESK atzinums par tematu "ES enerģētikas politikas ārējā dimensija" (OV C 182, 4.8.2009., 8. lpp.).

3.3. Norvēģija ir vērtīgs ES starptautiskais partneris, jo tai ir līdzīgas politiskās prioritātes, tostarp enerģētikas nozarē. Tā kā Norvēģija ir parakstījusi Līgumu par Eiropas Ekonomikas zonu, šī valsts ir daļa no ES iekšējā tirgus.

3.3.1. Ziemeļu dimensijas nozīme, visticamāk, palielināsies, tāpat kā sadarbība ziemeļu reģionos attiecībā uz naftas un gāzes iegūvi Ziemeļu Ledus okeānā. Tomēr tad, ja un kad uzņēmumi sāks padziļināti pētīt iespējamus resursus minētajā reģionā, īpaša uzmanība būs jāpievērš delikātajam vides aizsardzības kontekstam.

3.4. ES sadarbība ar Vidusjūras dienvidu un austrumu reģiona partneriem enerģētikas nozarē ir guvusi jaunu stimulu, jo nesen ir izveidotas reģionālās platformas, kuras attiecas uz gāzi, elektrību, atjaunojamiem energoresursiem un energoefektivitāti. Šo platformu nolūks ir veicināt un uzlabot sadarbību enerģētikas nozarē.

3.5. Tā kā Vidusāzija ir stratēģiski svarīgs un energoresursiem bagāts reģions, Eiropas Savienība ir apņēmusies izveidot ilgtspējīgas un stabilas attiecības ar šo reģionu. Kā norādīts Ārlietu padomes 2015. gada 22. jūnijā pieņemtajos secinājumos par ES stratēģiju Vidusāzijai, ES aicina stiprināt sadarbību enerģētikas jomā, kas veicinātu savstarpējo enerģētisko drošību.

3.6. Kaspijas jūras reģiona un ES tirgus savienošana ar Dienvidu gāzes koridoru pavērs jaunas iespējas dabasgāzes tirdzniecībā un veicinās ES piegādes ceļu dažādošanas mērķa sasniegšanu. Transanatolijas dabasgāzes cauruļvads (TANAP) būs svarīga Transdriņas (TAP) gāzesvada starpsavienojuma daļa.

3.7. Attiecības ar ASV enerģētikas nozarē gūst arvien lielāku nozīmi ES, kā to atspoguļo ES un ASV Enerģētikas padome. ASV pašlaik ir zemas gāzes cenas, ko nodrošina netradicionāla gāzes ražošana. ES vajadzētu izmantot šo brīdi un veicināt sašķidrinātās dabasgāzes (LNG) transatlantisko tirdzniecību, jo tas būtiski veicinātu energoapgādes dažādošanu.

3.7.1. Transatlantiskā tirdzniecības un ieguldījumu partnerība (TTIP) varētu kļūt par svarīgu instrumentu, lai cita starpā uzlabotu transatlantisko enerģētisko drošību. EESK mudina puses darīt visu iespējamo, lai pienācīgi risinātu nolīgumā minētās enerģētikas problēmas.

3.8. ES energoapgādes drošība ir cieši saistīta ar tās kaimiņvalstu situāciju enerģētikas jomā, tādēļ ES būtu jāturpina cieši sadarboties ar kaimiņvalstīm un paplašināt savstarpēji izdevīgas sadarbības jomas.

3.8.1. EESK aicina Komisiju vairāk stiprināt Enerģētikas kopienu, jo īpaši attiecībā uz ES enerģētikas *acquis* īstenošanu saistībā ar līgumslēdzējām pusēm⁽²⁾.

3.8.2. Enerģētikas kopienas galvenais mērķis ir paplašināt ES iekšējo enerģijas tirgu. ES ir jāturpina stiprināt sadarbību ar kaimiņvalstīm un to pilsonisko sabiedrību, lai patiešām izveidotu Eiropas enerģijas tirgu. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu piegādes drošības regulai, kura tiešā veidā attieksies uz Enerģētikas kopienas valstīm.

3.9. Pēc Irānai piemēroto starptautisko sankciju atcelšanas ES ir jāizmanto situācija un atkal ar to jāizveido attiecības enerģētikas nozarē, ņemot vērā, ka Irāna var palīdzēt dažādot ES enerģijas piegādes avotus.

3.10. ES būtu arī jāpaātrina un jānostiprina stingra partnerība ar citām ļoti atšķirīgām, tomēr ļoti nozīmīgām trešām valstīm, piemēram, ar Kanādu, Turciju un Alžīriju. EESK atzinīgi vērtē to, ka 2015. gadā ar šīm valstīm tika sākts augsta līmeņa dialogs enerģētikas jomā.

⁽²⁾ Līgumslēdzējas puses: Albānija, Bosnija un Hercegovina, Kosova, bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika, Moldova, Melnkalne, Serbija un Ukraina.

3.11. Enerģētikas aspekts būtu pienācīgi jāiekļauj un jāatspoguļo tirdzniecības nolīgumos ar trešām valstīm. Turklāt, energoapgādes līgumiem ar trešo valstu piegādātājiem ir pilnīgi jāatbilst ES tiesību normām un energoapgādes drošības principiem.

4. Vienota nostāja un vienota pieeja enerģētikas jautājumiem

4.1. Ārlietu padome 2015. gada 20. jūlijā apstiprināja Enerģētikas diplomātijas rīcības plānu (EDRP), lai atbalstītu Enerģētikas savienības stratēģijas ārējo dimensiju. Šā plāna mērķis ir stiprināt kopīgu vēstījumu, lai ES varētu ieņemt vienotu nostāju nozīmīgos enerģētikas jautājumos un izpildīt enerģētikas mērķus, ievērojot solidaritātes principu un kopīgas intereses, nevis īstenojot atsevišķu valstu enerģētikas politiku.

4.1.1. EDRP galvenās dimensijas ir diplomātisks atbalsts energoresursu, piegādātāju un piegādes ceļu dažādošanai, sadarbības palielināšana ar tranzitvalstīm (jo īpaši ar Ukrainu) un trešo valstu enerģētikas partneriem, Enerģētikas kopienas tālāka nostiprināšana un ES stratēģiska iesaiste daudzpusējās iniciatīvās enerģētikas jomā.

4.2. Ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra lēmumu tika izveidots informācijas apmaiņas mehānisms attiecībā uz starpvaldību nolīgumiem, lai nodrošinātu nolīguma juridisko skaidrību un pārredzamību, kā arī tā noteikumu atbilstību ES tiesību aktiem. Komisija 2016. gada februārī ierosināja stiprināt pašreizējo mehānismu.

4.2.1. EESK atzinīgi vērtē centienus nodrošināt ES nolīgumu ar trešām pusēm⁽³⁾ tiesisko atbilstību un pārredzamību, tādēļ EESK atbalstītu pašreizējā informācijas apmaiņas mehānisma stiprināšanu.

4.3. ES jāturpina veicināt un pastāvīgi uzlabot vides drošības un kodoldrošuma standartus trešās valstīs.

4.3.1. Īpaša uzmanība jāpievērš kodolspēkstacijām, ko trešās valstis būvē netālu no ES robežām (piemēram, Astravjecas kodolspēkstacijai Baltkrievijā, kurā tika konstatēta neatbilstība Espo konvencijai). ES būtu jāuzsver trešām pusēm, ka šādos projektos ir jānodrošina visaptveroša drošība saskaņā ar SAEA Konvenciju par kodoldrošību un citiem saistītiem starptautiskiem nolīgumiem. Komisijai būtu jāpastiprina centieni, lai nodrošinātu, ka valstis, kuras atbilstoši ES noteikumiem ir piekritušas drošuma noturības testiem, izpilda šīs saistības pēc iespējas ātrāk. Turklāt būtu jāierobežo nedrošās spēkstacijās ražotās enerģijas piegāde Eiropas Savienībai.

5. Spēcīgas iekšējās enerģētikas sistēmas ietekme

5.1. Spēcīga iekšējā enerģētikas sistēma tiešā veidā sekmē noturīgu ārējo pozīciju. Tāpēc ES būtu jācenšas pilnveidot iekšējo pieeju enerģētikas jautājumiem.

5.2. Enerģētikas savienības stratēģija ir prioritāra iniciatīva, kuras mērķis ir izveidot vienotu ES rīcības plānu attiecībā uz enerģētikas problēmām. Tā kā ES ekonomiskās un sociālās labklājības pamatā ir energoapgādes drošība, tā kļūst par dalībvalstu, enerģijas ražotāju, patērētāju, tranzitvalstu un starptautiskās sabiedrības kopēju atbildību, jo visas šīs puses ir iesaistītas mūsdienu globalizētajos enerģijas tirgos.

5.2.1. Enerģētikas savienības galvenais pīlārs ir dalībvalstu starpsavienojumu uzlabošana un iekšējā enerģijas tirgus *acquis* pilnīga īstenošana. ES iekšējā tirgus pilnīga integrācija palielinās konkurenci starp enerģijas piegādātājiem, tādējādi nodrošinot labākas cenas galapatērētājiem.

⁽³⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmes 5. punktu.

5.2.2. Visā pasaulē arvien plašāk kļūst pieejama sašķidrīnātā dabas gāze (LNG), tādējādi ES rodas jaunas iespējas dažādot gāzes piegādi. Tāpēc ir jānostiprina un jāattīsta iekšējās LNG infrastruktūras. Šajā sakarā EESK ļoti atzinīgi vērtē LNG un gāzes uzglabāšanas stratēģiju, ko 2016. gada februārī pieņēma Komisija.

5.2.3. ES pilnīga integrācija nozīmē tā dēvēto “enerģijas salu” likvidēšanu. EESK uzsver, ka visi dalībvalstu energotīkli un sistēmas ir pilnīgi jāintegrē ES iekšējā tirgū, gan attīstot fizisku infrastruktūru, lai savienotu tīklus, gan beidzot atrisinot sinhronizācijas problēmu visās trīs Baltijas valstīs ⁽⁴⁾, jo to elektroenerģijas sistēma pašlaik ir pilnīgi atkarīga no trešās valsts operatora (Krievija).

5.2.4. Jāsaglabā ES enerģijas ražotāju konkurētspēja. Jāizveido vienlīdzīgi konkurences apstākļi Eiropas valstu un trešo valstu enerģijas ražotājiem, lai nodrošinātu, ka visi enerģijas tirgus dalībnieki ievēro ES konkurences noteikumus.

6. Tālredzīga enerģētikas politika – ārējās dimensijas būtisks faktors

6.1. Atjaunojamie energoresursi ļauj ES tiešā veidā ne tikai mazināt tās atkarību no importēta fosilā kurināmā, bet arī padarīt tās iekšzemes enerģijas ražošanu ilgtspējīgāku. EESK uzskata, ka atjaunojamo energoresursu attīstība ir viens no svarīgākajiem uzdevumiem, lai panāktu lielāku energoapgādes drošību nākotnē. Tomēr ES nedrīkst paļauties uz pagātnes sasniegumiem, tai jādara viss iespējamais, lai saglabātu vadošo pozīciju šajā jomā. Turklāt ES pārstāvjiem būtu jānodrošina trešās valstis noteikt vērēnīgus mērķus attiecībā uz atjaunojamo enerģiju.

6.1.1. ES jau plāno rīcību pēc 2020. gada un 2030. gadam ir noteikusi vēl vērēnīgākus mērķus. Lai sasniegtu kopējo mērķi – no atjaunojamiem energoresursiem iegūtās enerģijas īpatsvaru palielināt vismaz līdz 27 % –, dalībvalstīm būtu jāpalielina sadarbība reģionālā līmenī, vēl vairāk apvienojot ES enerģētikas nozari.

6.1.2. Attiecībā uz klimata pārmaiņu mazināšanu EESK atzinīgi vērtē COP21 nolīgumu un ES apņemšanos līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas vismaz par 40 % (salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni), kā ir noteikts klimata un enerģētikas politikas satvarā. Eiropas Savienībai ne vien jānodrošina tās partneri aktīvi strādāt šajā jomā, bet arī jāsniedz praktiska palīdzība, ja tas nepieciešams.

6.1.3. Decentralizēta enerģijas ražošana un enerģijas kooperatīvi palīdzētu sasniegt ES mērķus klimata un enerģētikas jomā. Tas dotu iespēju plašākai sabiedrībai iesaistīties enerģētiskās neatkarības un drošības veicināšanā savā valstī un visā ES. Tādēļ būtu jāpieņem rentablas pasākumus un patērēšanas paraugprakse.

6.2. Energoefektivitāte ir tiešs veids, kā risināt ES importa augstā īpatsvara problēmu. Ir noteikts mērķis 2030. gadam visā ES uzlabot energoefektivitāti vismaz par 27 % (tāpat kā attiecībā uz atjaunojamiem enerģijas avotiem), Eiropas Komisijai veicot nopietnus pasākumus, lai īstenotu principu “energoefektivitāte pirmajā vietā”. Savukārt Enerģētikas savienība turpinās uzlabot piekļuvi finanšu instrumentiem energoefektivitātes jomā, jo īpaši transporta un būvniecības nozarē, un arī turpmāk rosinās dalībvalstis to politikā par prioritāti noteikt energoefektivitātes apsvērumus.

6.3. Ir svarīgi piešķirt atbilstošus resursus pētniecībai un izstrādes jomai, lai turpinātos tehnoloģiju progress enerģijas ražošanas un viedās sadales jomā. Tas īpaši attiecas uz atjaunojamiem energoresursiem, lai no tiem saražotā enerģija būtu cenu ziņā pieejama un uzticama. Tāpat ir jāturpina attīstīt progresīvas tehnoloģijas, piemēram, ūdeņraža, kurināmā elementu un kodolsintēzes izmantošanai enerģijas ražošanā.

⁽⁴⁾ OV C 228, 22.9.2009., 84. lpp.

6.4. EESK aicina ES uzņemties līderību jaunattīstības valstu enerģētikas problēmu risināšanā, pastāvīgi īstenojot tādu politiku un iniciatīvas, kuru mērķis ir palielināt finansiālo, tehnisko un juridisko palīdzību. Paplašinot sadarbību ar jaunattīstības valstīm, kā galvenais instruments jāizmanto atbalsts izglītībai un apmācībai attiecīgajās jomās.

7. Pilsoniskā sabiedrība – aktīvs dalībnieks ārējo enerģētikas jautājumu risināšanā

7.1. Tā kā patērētāji vēlas, lai enerģija izmaksu ziņā būtu pieejama un nozaru konkurētspēju atbalstoša, EESK aicina Komisiju un valstu valdības iesaistīt enerģētikas lietās pilsonisko sabiedrību, sociālos partnerus un patērētāju organizācijas un uzturēt atklātu dialogu. Tas ievērojami sekmētu labāku izpratni par enerģētikas jautājumiem.

7.1.1. Enerģētiskā nabadzība ir starptautiska problēma, kuru nevar ignorēt ne ES iekšējā, ne ārējā enerģētikas politikā. Palīdzība jāsniedz arī tiem, kuri ir visneaizsargātākie.

7.2. Pilsoniskajai sabiedrībai jāizrāda lielāka iniciatīva enerģētikas politikas veidošanas procesos. EESK atzinīgi vērtē ES un Ukrainas pilsoniskās sabiedrības platformas 2016. gada 11. februārī parakstīto kopīgo deklarāciju, kuras mērķis ir stiprināt pilsoniskās sabiedrības nozīmi un sagatavot attiecīgajām iestādēm ieteikumus tiesiskuma jomā.

7.2.1. Enerģētikas jautājumi ir jāiekļauj EESK starptautisku sanāksmju dienaskārtībā, un tiem jāklūst par svarīgu tematu debatēs ar pilsonisko sabiedrību partnervalstīs.

Briselē, 2016. gada 28. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 516. PLENĀRSESIJA 2016. GADA 27. UN 28. APRĪLĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Zaļā grāmata par finanšu pakalpojumiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem – labāki produkti, lielāka izvēle un vairāk iespēju patērētājiem un uzņēmumiem”

(COM(2015) 630 final)

(2016/C 264/05)

Ziņotāja: Milena ANGELOVA kdze

Eiropas Komisija 2015. gada 10. decembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Zaļā grāmata par finanšu pakalpojumiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem – labāki produkti, lielāka izvēle un vairāk iespēju patērētājiem un uzņēmumiem”

(COM(2015) 630 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 13. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 191 balsim par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un priekšlikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē mērķi, ko Komisija paziņo, publicējot šo zaļo grāmatu, kā arī to, ka Komisija ir izvēlējusies pareizo virzienu un izstrādājusi vērienīgu programmu, lai īstenotu Rīcības plānu kapitāla tirgu savienības izveidei⁽¹⁾.

1.2. EESK piekrīt Komisijas ierosmei veicināt pārrobežu finanšu pakalpojumu sniegšanu privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem, kā arī iespējas patērētājiem mainīt pakalpojumu sniedzējus. Šādi pasākumi varētu nodrošināt konkurētspējīgāku tirgus struktūru un palielināt finanšu pakalpojumu patērētāju ērtības, veicinot arī piekļuvi ārpustiesas tiesiskās aizsardzības mehānismiem citās dalībvalstīs⁽²⁾.

⁽¹⁾ OV C 133, 14.4.2016., 17. lpp.

⁽²⁾ OV C 181, 21.6.2012., 93. lpp., un OV C 181, 21.6.2012., 99. lpp. Situācijai būtu jāuzlabojas arī patlaban, kad dalībvalstīm vajadzētu būt transponējušām Direktīvu par strīdu alternatīvu izšķiršanu – OV L 165, 18.6.2013., 63. lpp., un OV L 165, 18.6.2013., 1. lpp.

1.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pieeju, kas izklāstīta zaļajā grāmatā, proti, izstrādāt piemērotu politiku, lai privātpersonām, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem domātu finanšu pakalpojumu tirgū atbalstītu abus aspektus – piedāvājumu un pieprasījumu.

1.4. EESK atbalsta domu, ka patērētājiem būtu jānodrošina iespēja, kad vien tas ir iespējams, salīdzināt dažādus produktus, lai viņi varētu izdarīt apzinātu izvēli. Šai sakarā EESK pilnībā atbalsta Finanšu instrumentu tirgu direktīvu (II) – vienlaikus joprojām gatavojot savu atzinumu par nesen ierosinātajiem grozījumiem⁽³⁾ – un Regulu par komplektētu privāto ieguldījumu un apdrošināšanas ieguldījumu produktu pamatinformācijas dokumentiem, kam jānodrošina labāka pārredzamība un informācijas izpaušana⁽⁴⁾.

1.5. Viens no zaļās grāmatas mērķiem ir mazināt privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem domātu finanšu pakalpojumu tirgus sadrumstalotību. Šai sakarā EESK vēlas norādīt: nav pilnīgi ticamu pierādījumu tam, ka vienīgais cenu atšķirību iemesls ir ES tirgus nepilnības. Produktu un pakalpojumu cenas ietekmē arī valsts un vietējā līmeņa faktori, tādējādi aprūtinot cenu saskaņošanu starp dalībvalstīm. Piemēram, prēmija, kas patērētājam jāmaksā par automobiļa apdrošināšanas polisi vienā dalībvalstī, var pilnīgi atšķirties no prēmijas par līdzvērtīgu polisi otrā dalībvalstī, jo aprēķinā ņem vērā zaudējumu rādītāju, kura pamatā ir ceļa negadījumu vai krāpšanas gadījumu skaits katrā no šīm valstīm. Tāpat patēriņa kredītu procentu likmes dalībvalstīs var atšķirties atkarībā no sliktu parādu līmeņa attiecīgajā valstī. Zaļajā grāmatā ir sniegtas atbilstošas norādes uz šādiem vietējiem faktoriem, taču tie būtu pelnījuši dziļāku analīzi. Tādēļ EESK nepacietīgi gaida apspriežu rezultātus un aicina Komisiju vēl meklēt pierādījumus par nepietiekamu konkurenci, kā arī īstos iemeslus, kas izskaidrotu konstatētās cenu atšķirības. Komisijai būtu jāturpina šī analīze arī ietekmes novērtējumā, kas jāveic pirms gaidāmo tiesību aktu priekšlikumu izstrādes.

1.6. Vienlaikus EESK vēlas uzsvērt, ka šajā zaļajā grāmatā joprojām ir aktuālas daudzas problēmas, kas tika aplūkotas pirms astoņiem gadiem – 2007. gada Zaļajā grāmatā par finanšu pakalpojumu mazumtirdzniecību⁽⁵⁾. EESK kopumā atzinīgi novērtēja iepriekšējo zaļo grāmatu⁽⁶⁾ un pasākumus, kas tika veikti, lai rastu vairākus praktiskus risinājumus⁽⁷⁾. Lai gan tika gūti daži pozitīvi rezultāti, progress ir bijis ierobežots un problēmas, kas traucē vienotā tirgus darbību attiecībā uz finanšu pakalpojumiem privātpersonām un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, joprojām pastāv. Tādēļ EESK uzskata, ka šoreiz ar zaļo grāmatu saistīto apspriežu rezultātā ir jātop vērienīgāki programmai, kas ļautu pārvarēt ieilgušās problēmas.

1.7. Zaļajā grāmatā aplūkoti ļoti daudzveidīgi finanšu produkti, un ir jāņem vērā, ka lielāka izvēle un plašākas iespējas nevar tikt nodrošinātas visiem vienlaikus. Ir skaidrs, ka būs jānosaka atšķirīgas prioritātes un termiņi. EESK iesaka apspriežu procesa rezultātus vispirms piemērot vienkāršākiem produktiem, kurus salīdzinoši mazāk ietekmē vietējie faktori. Tādējādi finanšu produktu vienotā tirgus izveides procesam tiks nodrošināts impulss un uzticamība. Šādu produktu piemēri varētu būt maksājumu pakalpojumi, Eiropas pensiju produkti (EPP), krājkonti un automobiļu un dzīvības apdrošināšana. Viens no pirmajiem pasākumiem varētu būt – visās dalībvalstīs automobiļu apdrošināšanas nozarē piemērot piešķiršanas un atņemšanas (*bonus/malus*) sistēmu, kas mazina vietējo faktoru nozīmi un apdrošināšanas prēmiju cieši piesaista personiskajam riska profilam. Pēc zināma laika šo sistēmu varētu piemērot arī tādiem produktiem kā hipotekārie kredīti, patēriņa kredīti, profesionālās darbības civiltiesiskās atbildības apdrošināšana un aktīvu pārvaldība.

1.8. Lai gan šajā zaļajā grāmatā likts uzsvars galvenokārt uz digitālajām tehnoloģijām, EESK uzskata, ka būtu jāņem vērā vēl divi svarīgi aspekti, kas varētu veicināt produktu pārrobežu pieprasījumu:

— finanšu izglītībai, bez šaubām, ir būtiska nozīme, lai saglabātu uzticēšanos finanšu sistēmai un nodrošinātu finanšu produktu atbildīgu patēriņu. EESK jau ir paudusi savu viedokli par šo jautājumu⁽⁸⁾,

— finanšu konsultācijas efektīvi jāreglamentē ES līmenī, un konsultēšanai ir jābūt skaidri nošķirtai no mārketinga. Šajā nolūkā uzmanība jāpievērš arī neatkarīgu brokeru piedāvātajiem pakalpojumiem.

⁽³⁾ COM(2016) 56 final; COM(2016) 57 final; OV L 173, 12.6.2014., 1. lpp.; OV L 257, 28.8.2014., 1. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 191, 29.6.2012., 80. lpp.

⁽⁵⁾ COM(2007) 226 final.

⁽⁶⁾ OV C 151, 17.6.2008., 1. lpp.

⁽⁷⁾ OV L 257, 28.8.2014., 214. lpp.; OV L 60, 28.2.2014., 34. lpp.; OV L 337, 23.12.2015., 35. lpp.; OV L 26, 2.2.2016., 19. lpp.; OV L 173, 12.6.2014., 349. lpp.

⁽⁸⁾ OV C 318, 29.10.2011., 24. lpp.

1.9. EESK uzskata, ka ir ārkārtīgi svarīgi darīt visu iespējamo, lai izvairītos no nesen pieņemto direktīvu (piemēram, Maksājumu pakalpojumu direktīvas (II) un Hipotekāro kredītu direktīvas ⁽⁹⁾) pārskatīšanas. Ir jāatvēl zināms laiks efektīvai pasākumu īstenošanai, un jaunu regulatīvo pasākumu ieviešanā jāievēro piesardzība, lai finanšu tirgu regulējums nekļūtu pārmērīgs.

2. Zaļās grāmatas mērķis. Komisijas un EESK līdzšinējais darbs saistībā ar finanšu pakalpojumiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem

2.1. Eiropas Komisija publicēja zaļo grāmatu saistībā ar Rīcības plānu kapitāla tirgu savienības izveidei ⁽¹⁰⁾, lai izvērtētu, kā varētu vairāk atvērt Eiropas tirgu finanšu pakalpojumiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem, t. i., apdrošināšanas, aizdevumu, maksājumu, norēķinu kontu un krājkontu un citu privāto ieguldījumu produktu jomā, tādējādi nodrošinot labākus rezultātus patērētājiem un uzņēmumiem, vienlaikus saglabājot patērētāju un ieguldītāju pienācīgu aizsardzību gan Eiropas, gan arī dalībvalstu līmenī.

2.2. Zaļajā grāmatā liela vērība pievērsta tam, kā reaģēt uz digitalizācijas radītajiem izaicinājumiem, – digitalizācija var palīdzēt pazemināt cenas un uzlabot produktu salīdzināmību, tādējādi palīdzot patērētājiem izdarīt izvēli finanšu jomā. Ilgtermiņā digitalizācija varētu dot iespējas uzņēmumiem nodrošināt savu produktu pieejamību visā Savienībā, tādējādi Eiropas vienoto tirgu tuvinot realitātei.

2.3. Vēl viens būtisks jautājums, kas ierosināts zaļajā grāmatā, ir jautājums par to, kā radīt pašāvērtību un uzticēšanos, – tām ir izšķiroša nozīme privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem domāto finanšu pakalpojumu vienotā tirgus paplašināšanā. Lai panāktu šos mērķus, dokumentā liela vērība pievērsta tam, kā padarīt pakalpojumus un produktus saprotamākus.

2.4. Zaļajā grāmatā arī pētīts, kas darāms, lai panāktu, ka finanšu pakalpojumu vienotais tirgus nodrošina jutamus uzlabojumus ES iedzīvotāju ikdienas dzīvē un rada jaunas tirgus iespējas piegādātājiem, tādējādi veicinot Eiropas ekonomikas izaugsmi un radot darbvietas.

3. Piezīmes par pašreizējo stāvokli privātpersonām, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem domātu finanšu pakalpojumu tirgū

3.1. EESK uzskata, ka privātpersonām, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem domātu finanšu pakalpojumu tirgu sadrumstalotību, kas uzsvēta zaļajā grāmatā, ir izraisījusi gan valsts un vietējo faktoru kopējā ietekme uz produktu un pakalpojumu cenām (juridiskās, reglamentējošās, kultūras un valsts sociālās aizsardzības sistēmu īpatnības), gan arī tirgus pieprasījuma un piedāvājuma problēmas, un piedāvājuma problēmas nākotnē būs jārisina.

3.2. Galvenās problēmas attiecībā uz piedāvājumu ir šādas:

- nepamatotas un nevajadzīgas dalībvalstu noteikumu atšķirības, kuru cēlonis ir pārmērīga reglamentēšana, valstu tradīcijas un īpatnības, kā arī citas atšķirīgas nacionālās iezīmes faktoros, kuri ietekmē uzņēmējdarbības izmaksas,
- grūtības, kas saistītas ar klientu un viņu līdzekļu avotu pārrobežu identifikāciju,
- grūtības, kas saistītas ar klientu aktīvu pārrobežu novērtēšanu un nodrošinājuma īstenošanu,
- atšķirīgi tiesiskie mehānismi dalībvalstīs, jo īpaši saistībā ar nodrošinājuma atsavināšanu (proti, piespiedu atsavināšanas procedūru ilgums, nepieciešamība nodrošināt notāra līdzdalību, kā arī atšķirīgi zemes reģistrācijas noteikumi).

3.3. Galvenās problēmas attiecībā uz pieprasījumu ir šādas:

- patērētāji, kuri pieraduši pie konkrētiem aizsardzības standartiem savā valstī, nevar pašauties uz to, ka tādi paši standarti tiks ievēroti citā dalībvalstī,
- nevienāda Eiropas tiesību aktos paredzēto prasību izpilde,

⁽⁹⁾ OV L 337, 23.12.2015., 35. lpp.; OV L 60, 28.2.2014., 34. lpp.

⁽¹⁰⁾ COM(2015) 468 final.

- nevienlīdzīga finanšu pakalpojumu patērētāju piekļuve ārpustiesas tiesiskās aizsardzības līdzekļiem dažādās dalībvalstīs⁽¹¹⁾,
- valodu barjeras,
- atšķirīgas prasības attiecībā uz finanšu konsultantu prasmēm un kvalifikāciju, kuras izvirza dažādu dalībvalstu regulatīvās iestādes. Ir maz kompetentu finanšu konsultantu, kas sniegtu objektīvas konsultācijas, īpaši par pārrobežu pirkumu darījumiem.

3.4. EESK arī piekrīt tam, ka digitalizācijas attīstība rada jaunu vidi, ievērojami paplašinot iespējas sniegt jaunus pakalpojumus un veicināt pārrobežu darbību. Tomēr ir jāuzmanās, lai sasniegumi digitālajā jomā netiktu izmantoti nolūkā maldināt patērētājus, par finanšu pakalpojumiem sniedzot pārāk sarežģītu, nevajadzīgu vai grūti salīdzināmu informāciju.

3.5. EESK norāda, ka iedzīvotāju izpratne par finanšu jautājumiem dažādos ES reģionos joprojām ievērojami atšķiras un ka tās līmenis, salīdzinot ar citām attīstītājām valstīm, piemēram, ASV, Austrāliju un Kanādu, ir samērā zems⁽¹²⁾. Pirmspārdošanas finanšu konsultācijas netiek atbilstīgi regulētas un negarantē, ka patērētāji izvēlēties piemērotākos produktus, turklāt profesionālie finanšu konsultāciju pakalpojumi salīdzinājumā ar dažām trešām valstīm nav pietiekami attīstīti.

3.6. Iespējas, ko sniedz jaunās tehnoloģijas un plašāks piedāvājums, tostarp pārrobežu piedāvājums, rada izdevības, taču arī vairākus iespējamus apdraudējumus. Ja patērētājiem trūkst vajadzīgo zināšanu finanšu jomā, jaunās iespējas var izraisīt parādu pieaugumu, veicināt hipotekāro saistību neizpildi un palielināt maksātnespējas gadījumu skaitu. Riskam pakļauti ir patērētāji, kuri iegādājas apdrošināšanas un pensijas produktus tiešsaistē, jo viņi bieži vien neveic pietiekamu izpēti un var parakstīt līgumu, to nezinot⁽¹³⁾. Tādēļ dalībvalstu regulatīvajām iestādēm būtu jāgādā, ka uzņēmumi, kuri pārdod produktus tiešsaistē, ievēro "pienākumu sniegt konsultācijas", lai aizsargātu patērētājus. Ir vairāk nekā pietiekami daudz argumentu, lai pierādītu finanšu izglītības un atbilstīgu konsultāciju nozīmi.

3.7. Patērētājiem, kuri neizprot salikto procentu jēdzienu, veidojas lielākas parādsaistības, turklāt viņi sedz augstākas procentu likmes un darījumu izmaksas⁽¹⁴⁾, savukārt patērētāji ar finanšu zināšanām plāno labāk, veido lielākus pensijas uzkrājumus⁽¹⁵⁾ un dažādo finanšu riskus⁽¹⁶⁾. Tas attiecināms arī uz makroekonomikas līmeni – finanšu pratība rada izteikti pozitīvu ietekmi uz valsts ietaupījumiem un līdzekļu uzkrāšanu⁽¹⁷⁾. Šai sakarā tiek stingri ieteikts skaidrāk nošķirt darbības, kas saistītas ar produktu mārketingu, no tām, kas saistītas ar produktu pārdošanu, īpaši gadījumos, kad tiek sniegtas konsultācijas. Konsultācijas nekādā ziņā nedrīkst izmantot kā mārketinga instrumentu, un konsultantiem jābūt patiesi neatkarīgiem. Informācija pirms līguma slēgšanas būtu jānodrošina un jāsniedz skaidrā un saprotamā veidā. EESK ir pārliecināta: lai atjaunotu uzticību finanšu pakalpojumu tirgiem, paplašinātu pārrobežu darbību un uzlabotu finanšu produktu pārnesamību, ir nepieciešami mērķtiecīgi pasākumi nolūkā izglītot individuālos ieguldītājus un uzlabot finanšu konsultācijas.

⁽¹¹⁾ Sk. 2. zemsvītras piezīmi.

⁽¹²⁾ Finanšu lietpratības līmenis Eiropas Savienībā ievērojami atšķiras. Vidēji 52 % pieaugušo ir lietpratīgi finanšu jomā, – augstākie rādītāji (vismaz 65 %) reģistrēti Dānijā, Vācijā, Nīderlandē un Zviedrijā. Dienvideiropas valstīs līmenis ir daudz zemāks: Grieķijā – 45 %, Spānijā – 49 %, Itālijā – 37 % un Portugālē – 26 %. Zemi rādītāji ir arī valstīs, kuras Savienībai pievienojās 2004. gadā un vēlāk: Bulgārijā – 35 %, Kiprā – 35 % un Rumānijā – 22 %. Globālā mērogā Eiropas vidējie rādītāji atpaliek no ASV (57 %), Kanādas (68 %) un Austrālijas (64 %). Datu avots: Klapper, L., Lusardi, A., Van Oudheusden, P., "Financial Literacy Around the World" (Finanšu pratība pasaulē), 2015.

⁽¹³⁾ Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestāde (EAAPI) atzinumā par patērētāju aizsardzību un apdrošināšanas un pensiju produktu tirdzniecību norāda, ka patērētāji pirms produktu iegādes tiešsaistē neveic pietiekamu izpēti (EIOPA-BoS-14/198, EIOPA Opinion on sales via the Internet of insurance and pension products (EAAPI Atzinums par apdrošināšanas un pensiju produktu tirdzniecību tiešsaistē, 2015. gada 28. janvāris)).

⁽¹⁴⁾ Lusardi, A., Tufano, P., "Debt Literacy, Financial Experiences, and Overindebtedness" (Pratība parādsaistību jomā, finansiālā pieredze un pārmērīgas parādsaistības), *Journal of Pension Economics and Finance*, 14. sējums, 4. speciālais izdevums, 2015. gada oktobris, 332.–368. lpp.

⁽¹⁵⁾ Behrman, Jere R., Mitchell, O. S., Soo, C. K., Bravo, D., "The Effects of Financial Education and Financial Literacy: How Financial Literacy Affects Household Wealth Accumulation" (Finanšu izglītības un finanšu pratības ietekme. Kā finanšu pratība ietekmē mājsaimniecību uzkrājumus?), *American Economic Review: Papers & Proceedings*, 2012. gads, 102.(3) sējums, 300.–304. lpp.

⁽¹⁶⁾ Abreu, M., Mendes, V., "Financial Literacy and Portfolio Diversification" (Finanšu pratība un portfeļa diversifikācija), *Quantitative Finance*, 2010. gads, 10.(5) sējums, 515.–528. lpp.

⁽¹⁷⁾ Jappelli, T., Padula, M., "Investment in financial literacy and saving decisions" (Ieguldījums finanšu pratības uzlabošanā un lēmumi par ietaupījumiem), CFS darba dokuments Nr. 2011/07.

4. Atbildes uz zaļajā grāmatā izvirzītajiem jautājumiem

4.1. Vispārīgi jautājumi

1. *Attiecībā uz kuriem finanšu produktiem uzlabots pārrobežu piedāvājums varētu palielināt konkurenci valstu tirgos labākas izvēles un cenas ziņā?*

4.1.1. Zaļajā grāmatā iekļauti jautājumi par dažādiem banku un nebanku produktiem un pakalpojumiem, taču pastāv ievērojamas atšķirības starp galvenajiem darījumu produktiem (piemēram, norēķinu kontiem vai termiņnoguldījumiem) un saskaņā ar līgumu piedāvātajiem produktiem (piemēram, hipotekārajiem kredītiem vai uzkrājumu un ieguldījumu produktiem). Saistībā ar krājkontiem un ieguldījumu produktiem jānorāda, ka vairākiem citiem ES tiesību instrumentiem (piemēram, Finanšu instrumentu tirgu direktīvai vai iniciatīvai par kapitāla tirgu savienības izveidi) pēc to stāšanās spēkā būs ietekme uz tirgu.

4.1.2. Pārrobežu pakalpojumu sniegšana var palielināt konkurenci dalībvalstu tirgos attiecībā uz visiem zaļajā grāmatā izskatītajiem produktiem. Tomēr šajā posmā lielākais potenciāls neapšaubāmi piemīt pensiju un ieguldījumu produktiem. Komisijas novērtējuma pārskata sistēmā šo produktu tirgus novērtēts kā sliktākais no patērētāju tirgiem, kuru kopējais skaits ir 31 ⁽¹⁸⁾. Piedāvātos pensiju produktus raksturo lokālisms un augstas maksas. Ja ņem vērā inflāciju, pārvaldības maksas un papildu maksājumus, bieži vien šiem produktiem ir negatīva reālā atdeve, turklāt to darbības rezultāti ir sliktāki nekā attiecīgē tirgus rādītāji ⁽¹⁹⁾. Tādēļ EESK stingri atbalsta priekšlikumu izveidot pensijas produktu vienoto tirgu un, konkrētāk, izstrādāt Eiropas privāto pensiju produktu ⁽²⁰⁾, kas nodrošinās lielākus apjomradītus ietaupījumiem, zemākas cenas un lielāku izvēli patērētājiem.

4.1.3. Saistībā ar apdrošināšanas produktiem jānorāda, ka daži no tiem ir viegli pārnesami, piemēram, dzīvības apdrošināšanas produkti, – klienti, kuri izmanto šos produktus, ir aizsargāti, pat ja viņi izceļo no valsts. Taču citiem produktiem ir tādi elementi, ko regulē vietējā līmenī, un, ja uzņēmumi mēģina šādus produktus izplatīt citās valstīs, tie ir jāpielāgo. Direktīvas par apdrošināšanas izplatīšanu (pārstrādātā redakcija) ⁽²¹⁾ 11. pantā noteikts, ka dalībvalstis izveido vienotu kontaktpunktu, kas atbild par informācijas sniegšanu par attiecīgās dalībvalsts vispārējā labuma noteikumiem, un paredzēts, ka EAAPI savā tīmekļa vietnē ietver hipersaites uz kompetento iestāžu tīmekļa vietnēm, kur publicēta informācija par vispārējā labuma noteikumiem. Turklāt pilnīga pārrobežu pakalpojumu sniegšana joprojām nebūs iespējama – tā nebūtu pat vēlama –, ņemot vērā gan klientu faktiskās vajadzības, kuras produkti apkalpo, gan paradumu atšķirības un riska faktorus, kas ietekmē produktu tirdzniecības nosacījumus. EESK atzinīgi vērtē risinājumus, kas palīdzēs vairot produktu pārnesamību, un norāda, ka dažos gadījumos iespējams rast vismaz daļējus risinājumus, piemēram, piedāvāt iespēju polises īpašniekiem maksāt tikai par augstāka seguma un zemāka seguma starpību dažādās dalībvalstīs.

2. *Kādi ir šķēršļi, kas attur uzņēmumus tieši sniegt pārrobežu finanšu pakalpojumu, bet patērētājus tieši iegādāties pārrobežu produktus?*

4.1.4. Piedāvājuma ziņā būtiskākie šķēršļi ir uzskaitīti 3.2. punktā. Lai tos pārvarētu:

— jāvienkāršo pārrobežu juridiskās procedūras, kas saistītas ar tiesas spriedumu efektīvu izpildi,

— jāievieš kopīgi noteikumi/standarti šādās kategorijās:

— klientu identifikācija atbilstīgi prasībai “pazīsti savu klientu” un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas prasībām,

— uzņēmumu identifikācija pēc tā, kā tie veic uzņēmējdarbību, vai – alternatīvi – galīgo saņēmēju atbildīga identifikācija,

⁽¹⁸⁾ http://ec.europa.eu/consumers/consumer_evidence/consumer_scoreboards/10_edition/docs/cms_10_factsheet_en.pdf

⁽¹⁹⁾ The European Federation of Investors and Financial Services Users, “Pension Savings: The Real Return” (Eiropas Ieguldītāju un finanšu pakalpojumu lietotāju federācija, “Pensiju uzkrājumi: reālā atdeve”), 2015. gada izdevums, Better Finance izpētes ziņojums.

⁽²⁰⁾ European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA), “Consultation Paper on the creation of a standardised Pan-European Personal Pension Product (PEPP)” (Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestāde (EAAPI), Konsultāciju dokuments par standartizēta Eiropas privāto pensiju produkta (EPPP) izveidi), 2015.

⁽²¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 20. janvāra Direktīva (ES) 2016/97 par apdrošināšanas izplatīšanu (OV L 26, 2.2.2016., 19. lpp.).

- finanšu produktu tiešsaistes līgumi (piemēram, saistībā ar fondiem, uzņēmumu daļu pirkumiem par skaidru naudu utt.),
- finanšu produktu un pakalpojumu tirgvedība un reklāma (it sevišķi agresīvu reklāmas kampaņu gadījumā),
- izplatīšanas uzņēmumi, kuri piegādā produktus klientiem (piemēram, apdrošināšanas produktus),
- standartizētas obligātās informācijas sniegšanas prasības, lai noteiktu līdzekļu avotu,
- pārredzamība/salīdzināmība – obligātā standartizētā informācija par produktiem un pakalpojumiem (informācijas sniegšana ne tikai par izmaksām, kas radīsies klientiem, bet arī par ieguvumiem, ko viņi saņems),
- jāņem vērā fiskālie šķēršļi, it īpaši uzkrājumu un ieguldījumu produktu jomā, jo tie var lielā mērā ietekmēt ienesīgumu. Daudzi produkti tiek izstrādāti, piemēram, lai gūtu peļņu no iespējām, ko sniedz regulatīvās finanšu iestādes nolūkā īpaši veicināt konkrētu uzkrājumu veidošanu (proti, parasti atzinīgāk tiek vērtēti ilgtermiņa uzkrājumi, taču robežvērtības vai instrumenti, kuriem piemēro šādu labvēlīgu attieksmi, valstīs ievērojami atšķiras),
- izcelsmes valsts regulatīvās iestādes saziņa ar uzņēmējas valsts regulatīvo iestādi tiek uzskatīta par pietiekamu pasākumu, lai izvairītos no papildu prasībām vai sloga, vienlaikus saglabājot patērētāju aizsardzības sākotnējo līmeni (piem., saistībā ar apdrošināšanas produktiem). Turklāt būtu jāveic pasākumi, lai nepieļautu situācijas, kad vietējo noteikumu izpilde piegādātājiem rada papildu izmaksas.

4.1.5. Pieprasījuma ziņā nozīmīgākie šķēršļi ir aplūkoti 3.3. punktā.

3. *Vai kādu no šiem šķēršļiem var nākotnē pārvarēt ar digitalizāciju un inovācijām finanšu tehnoloģiju (FinTech) nozarē?*

4.1.6. Pateicoties jaunajām tehnoloģijām, jo īpaši digitalizācijai, pirmo reizi ir iespējams panākt reālas izmaiņas finanšu produktu pārrobežu piedāvāšanā. Tām varētu būt liela nozīme plašākas un kvalitatīvākas informācijas sniegšanā, produktu pārredzamības un salīdzināmības uzlabošanā, kā arī klientu identificēšanā. Tās varētu dot arī izmaksu ietaupījumus, jo vairs nebūtu jāuztur reāli kontaktpunkti. Tomēr jaunās tehnoloģijas nepalīdzēs pārvarēt citus būtiskus šķēršļus, piemēram, tiesisko sistēmu un patērētāju aizsardzības saskaņošanas līmeņu atšķirības.

4. *Ko var darīt, lai finanšu pakalpojumu digitalizācija nepalielinātu finansiālo atstumtību, it īpaši tiem, kuriem nav digitālo iemaņu?*

4.1.7. Nav šaubu, ka arī turpmāk joprojām būs cilvēki, kuri dažādu iemeslu dēļ nevar izmantot digitālās tehnoloģijas. Šim apstāklim nevajadzētu aizkavēt centienus mudināt izmantot šādas tehnoloģijas finanšu produktu piedāvājumā. Tas tāpēc, ka, pirmkārt, vēl ilgu laiku tiks izmantotas arī tradicionālās šādu produktu piedāvājuma metodes, un, otrkārt, šādiem cilvēkiem būs iespējams piekļūt plašākam produktu klāstam, izmantojot efektīvi regulētus finanšu konsultāciju pakalpojumus.

5. *Kādai jābūt mūsu pieejai, ja iespējas, ko sniedz izaugsme un digitālo tehnoloģiju izplatība, rada jaunus patērētāju tiesību aizsardzības riskus?*

4.1.8. Digitālo tehnoloģiju plašā izmantošana, bez šaubām, radīs zināmas problēmas informācijas drošības un datu un patērētāju aizsardzības jomā. Tādēļ būtu ne tikai jāpieņem dažādi noteikumi, kas reglamentē finanšu produktu piedāvājumu un pieprasījumu ar šādu tehnoloģiju palīdzību, bet arī jānovērtē šo problēmu radītais risks un jāpiedāvā risinājumi tā mazināšanai.

6. Vai klientiem ir piekļuve drošiem, vienkāršiem un saprotamiem finanšu produktiem visā Eiropas Savienībā? Ja nav, kas būtu jā dara, lai nodrošinātu šādu piekļuvi?

4.1.9. Nav vispārpieņemtas drošu, vienkāršu un saprotamu finanšu produktu definīcijas. Tomēr pastāv uzskats, ka šādiem produktiem jāpiemīt tādām īpašībām kā cenas pārredzamība, piemērotība un saprotamība lietotāja valodā, lai nodrošinātu efektīvu saziņu, līdzīgu produktu salīdzināšanas iespēju, skaidrību un godīgus rezultātus. Šādas īpašības nav viegli nodrošināt tik sarežģītā vidē kā finanšu tirgus.

4.1.10. Produkti, kuriem patiešām piemīt šādas īpašības, tirgos ir reti sastopami un tāpēc nav patērētājiem viegli pieejami. Tas attiecas gan uz valstīm ar labi attīstītiem finanšu tirgiem, gan arī valstīm, kurās šādi tirgi ir mazāk attīstīti. Lielā produktu daudzveidība dažās dalībvalstīs nebūt neatvieglo patērētāju situāciju, jo var radīt apjukumu un grūtības pieņemt lēmumu, galu galā liekot izdarīt nepareizu izvēli.

4.1.11. Piekļuvi šādiem produktiem var nodrošināt, Eiropas līmenī izveidojot tādu finanšu produktu pamatkategoriju⁽²²⁾, kuri atbilst īpašām standartizētām prasībām atkarībā no tā, kādām vajadzībām tie paredzēti. Produkti būtu jāapstiprina, un tiem būtu jāpiešķir konkrēts nosaukums, lai patērētāji varētu tos viegli atpazīt. Šādā kategorijā varētu iekļaut plaši zināmus produktus, piemēram, dažādus krājkontus un terminētos dzīvības apdrošināšanas līgumus. Pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumu (PVKIU) salīdzinoši augstais pārrobežu tirdzniecības līmenis ļauj cerēt, ka Eiropas pensiju produktus varētu izstrādāt, pamatojoties uz PVKIU panākumiem, un iekļaut tajā pašā kategorijā. Šādas produktu kategorijas esamība palielinātu uzticību finanšu tirgiem.

7. Vai tiesību aktu īstenošanas kvalitāte ES finanšu pakalpojumu privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem jomā visā ES ietekmē patērētāju uzticību un tirgus integrāciju?

4.1.12. Daudzās valstīs ir novērota pārmērīga reglamentēšana⁽²³⁾, Eiropas tiesību aktu atšķirīga interpretācija, kavēšanās saskaņošanā un atšķirības, kas rodas, transponējot Eiropas tiesību aktus dalībvalstu tiesību aktos, kā arī atšķirības konkrētu tiesību aktu piemērošanā, un šāda situācija rada pārmērīgi augstas administratīvās prasības un šķēršļus. Visi minētie apstākļi rada šķēršļus integrācijai un negatīvi ietekmē patērētāju uzticību.

4.1.13. Eiropas uzraudzības iestādes (EUI) ir atbildīgas par patērētāju aizsardzību. EESK vēlētos mudināt veikt šo uzdevumu, ievērojot šādus principus:

- patērētāju mobilitāte – pakalpojumu sniedzēju mainīšana – nedrīkstētu kļūt par pašmērķi; tā vienmēr ir atkarīga no patērētāju izvēles, ko savukārt nosaka dažādi faktori: piedāvāto produktu un pakalpojumu kvalitāte un daudzveidība, piedāvājumu iespējamā savstarpējā papildināmība, apmierinātības līmenis utt.,
- komplektēto finanšu produktu saistītā pārdošana būtu jāveic piesardzīgi, nodrošinot klientiem skaidru un pārredzamu informāciju. Ja šādi produkti tiek piedāvāti, tiem jābūt izsekojamiem⁽²⁴⁾.

4.1.14. Visbeidzot, Eiropas uzraudzības iestādēm vienmēr jāveicina tāda prakse, kas sniedz lielāko ieguvumu patērētājiem. Prioritāte būtu jāpiešķir šādiem uzdevumiem:

- spēkā esošā regulatīvā satvara vienkāršošana,

⁽²²⁾ Kā aprakstīts, piemēram, EESK pašiniciatīvas atzinuma "Finanšu izglītība un atbildīgs finanšu produktu patēriņš" 1. pielikumā (OV C 318, 29.10.2011., 24. lpp.).

⁽²³⁾ Savā paziņojumā "Labāks regulējums labāku rezultātu sasniegšanai – ES programma" (COM(2015) 215 final, 7. lpp.) Komisija "pārmērīgu reglamentēšanu" definē šādi: "Dalībvalstis bieži vien pārsniedz ES tiesību aktu prasības, īstenojot ES tiesību aktus valsts līmenī (pārmērīga reglamentēšana)." Tajā pašā punktā Komisija norāda: "Tas var palielināt ieguvumus, bet var arī radīt nevajadzīgas izmaksas uzņēmumiem un valsts iestādēm, kas ir kļūdaini saistītas ar ES tiesību aktiem." INT specializētā nodaļa patlaban izstrādā informatīvu paziņojumu "Transponēšanas prakse", kurā aplūkota tieši ES direktīvu papildināšana ar dalībvalstu noteikumiem. Arī Eiropas Parlaments veic pētījumu "Pārmērīga reglamentēšana Eiropas strukturālajos un investīciju fondos".

⁽²⁴⁾ OV C 82, 3.3.2016., 1. lpp.

- resursu nodrošināšana Eiropas uzraudzības iestāžu darbībai,
- patērētāju finanšu pratības uzlabošana.

8. *Vai ir jāņem vērā citi pierādījumi vai tendences saistībā ar pārrobežu konkurenci un izvēli attiecībā uz finanšu pakalpojumiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem?*

4.1.15. Zaļajā grāmatā pienācīga vērība pievērsta patlaban aktuālajām tendencēm, proti, vājai pārrobežu konkurencei privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem domāto finanšu pakalpojumu jomā un patērētāju ierobežotajām finanšu produktu izvēles iespējām.

4.2. **Palīdzot patērētājiem iegādāties pārrobežu finanšu produktus**

4.2.1. *Zināšanas par to, kas ir pieejams*

4.2.1.1. Labāka informācija klientiem un palīdzība viņiem izmantot maiņas iespējas

9. *Kāds būtu vispiemērotākais informēšanas kanāls, lai palielinātu patērētāju izpratni par dažādiem finanšu pakalpojumiem un apdrošināšanas produktiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem, kas pieejami visā Savienībā?*

4.2.1.1.1. Nav šaubu, ka ārkārtīgi svarīga nozīme ir finanšu pratības uzlabošanai un finanšu konsultāciju pieejamībai. Patērētājiem ne tikai jābūt piekļuvei informācijai, bet arī jāspēj to izprast, vai arī saņemt kvalitatīvus un atbilstīgus finanšu konsultāciju pakalpojumus.

4.2.1.2. Arvien vairāk patērētāju informācijas iegūšanai mēdz izmantot digitālos pakalpojumus, tomēr daudzi joprojām dod priekšroku personīgiem kontaktiem, it īpaši tad, kad tiek apspriesti produktu nosacījumi. Taču, ņemot vērā patērētāju pašreizējās zināšanas, paradumus un gaumi, bankas varētu pameklēt piemērotākus veidus, kā uzlabot patērētāju zināšanas par finanšu pakalpojumiem, – piemēram, izveidojot vienotu Eiropas Savienības patērētāju tīmekļa vietni. Šādas tīmekļa vietnes finansējuma avoti būtu vēl jāapspriež, taču tajos varētu kopīgi piedalīties valstu valdības, vietējās pašvaldības un trešo personu apvienības. Izstrādājot šādu instrumentu, būtu jāņem vērā fakts, ka apdrošināšanas salīdzināšanas rīki galvenokārt balstās uz attiecīgās sabiedrības mentalitātes izpratni. Tāpēc būs ļoti grūti piedāvāt tādu Eiropas mēroga apdrošināšanas salīdzināšanas pakalpojumu, kas būtu piemērots dažādajiem lietotājiem/klientiem Eiropā, īpaši attiecībā uz iespējām salīdzināt apdrošināamo risku, jo tas ir atkarīgs no nacionālā un vietējā kultūras, juridiskā, nodokļu, sociālā un cita veida konteksta.

10. *Kas vēl būtu jā dara, lai veicinātu finanšu produktu pārrobežu izplatīšanu, izmantojot starpniekus?*

4.2.1.2.1. EESK atbalsta centienus veicināt tirgus efektivitāti, elastību un pārredzamību un ir gandarīta, ka pašreizējā regulatīvajā iniciatīvā īpaša uzmanība pievērsta patērētāju aizsardzības uzlabošanai. EESK uzskata, ka būtu iespējams uzlabot arī tādu pakalpojumu kvalitāti, kurus sniedz kopā ar finanšu pakalpojumiem, – to var panākt, labāk izmantojot digitalizācijas sniegtās priekšrocības, kā arī dažādu starpnieku potenciālu, iesaistot labi apmācītus un kvalificētus darbiniekus un pielietojot atbilstīgas metodes, lai sniegtu pilnīgu, objektīvu un salīdzināmu informāciju patērētāju izvēles atbalstam.

11. *Vai ir nepieciešama turpmāka rīcība, lai veicinātu salīdzināmību un/vai atvieglotu patērētājiem pieejamās maiņas iespējas attiecībā uz finanšu pakalpojumiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem, izvēloties pakalpojumu sniedzējus, kuri atrodas vai nu tajā pašā, vai citā dalībvalstī? Ja jā, kāda būtu šī rīcība un attiecībā uz kuriem produktu segmentiem?*

4.2.1.2.2. Sniegtajai informācijai jābūt precīzai, saprotamai un lietotājiem vajadzīgai. Patērētājiem nebūtu jāsniedz pārlietu plaša informācija, tāpat kā nedrīkstētu pārmērīgi vienkāršot faktisko situāciju, lai pārliecinātu par lielāku atdevi. Labs piemērs šai sakarā ir prakse, ko izmanto, lai mainītu finanšu pakalpojumu sniedzējus Apvienotajā Karalistē, kur nosūtošās bankas un saņemtošās bankas maiņas norises precizitāti garantē neatkarīga trešā puse, kas nodrošina, ka maiņas process notiek vienkārši un pārredzami, turklāt septiņu darba dienu laikā. Vēl viens paraugprakses piemērs ir 2006. gadā Itālijā ieviestā hipotekāro aizdevumu pārnesamība⁽²⁵⁾.

⁽²⁵⁾ Tas tika darīts bez jebkādas patērētājiem sedzamas maksas, un tagad katru gadu simtiem un tūkstošiem māsaiņniecību un MVU izmanto šo iespēju atkārtoti apspriest savu hipotekāro aizdevumu noteikumus, tādējādi ietaupot vairākus tūkstošus euro. Šis piemērs rosinājis arī pieņemt Hipotekāro kredītu direktīvu – Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 4. februāra Direktīvu 2014/17/ES par patērētāju kredītīgumiem saistībā ar mājokļa nekustamo īpašumu un ar ko groza Direktīvas 2008/48/EK un 2013/36/ES un Regulu (ES) Nr. 1093/2010 (OV L 60, 28.2.2014., 34. lpp.).

4.2.1.3. Sarežģītas un pārmērīgi augstas maksas par ārvalstu darījumiem novēršana

12. Kas vēl būtu darāms ES līmenī, lai risinātu problēmu saistībā ar pārmērīgām maksām par pārrobežu maksājumiem (piemēram, kredīta pārvedumiem), kuros iesaistītas dažādas ES valūtas?

4.2.1.4. Ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 924/2009⁽²⁶⁾ jau tika likvidētas atšķirības starp maksu, ko piemēro pārrobežu maksājumiem euro, un maksu par atbilstošiem euro maksājumiem dalībvalsts iekšienē. Varētu veikt *ad hoc* novērtējumu, lai pārbaudītu, vai šā noteikuma piemērošana visām ES valūtām (piemēram, izlīdzinot pārrobežu un iekšzemes maksas par maksājumu, kas denominēts attiecīgajā valūtā) būtu lietderīga un dotu labumu patērētājiem. Attiecībā uz informāciju, ko sniedz maksājumu lietotājiem, jaunajā MPD2⁽²⁷⁾ paredzēts, ka maksājumu pakalpojumu sniedzējiem ir jāinformē klients – maksājumu pakalpojumu lietotājs –, pirms viņam kļūst saistošs līgums vai piedāvājums, par visām maksām, kas viņam jāmaksā maksājumu pakalpojumu sniedzējam, kā arī par faktisko vai atsauces valūtas maiņas kursu, ko piemēro maksājuma darījumam, ja uz to attiecas valūtas konvertēšana. MPD2 paredzēti līdzīgi noteikumi arī attiecībā uz informāciju, kas maksājumu pakalpojumu sniedzējiem jāsniedz maksātājam un maksājuma saņēmējam pēc tam, kad darījums ir izpildīts. EESK uzskata, ka papildu pasākumi nav vajadzīgi, jo MPD2 jau paredz skaidras pārredzamības prasības maksājumu sniedzējiem. Turklāt Regulu (EK) Nr. 924/2009 par pārrobežu maksājumiem varētu attiecināt ne tikai uz euro, bet arī uz citām ES valūtām.

13. Vai papildus esošajām informācijas atklāšanas prasībām⁽²⁸⁾ ir jāveic kādi turpmāki pasākumi, lai nodrošinātu patērētāju informētību par to, ka, veicot pārrobežu darījumus, no viņiem tiek iekasēta valūtas konvertācijas maksa?

4.2.1.5. EESK uzskata, ka MPD2 ir noteiktas skaidras pārredzamības prasības, kas gan maksātājiem, gan maksājuma saņēmējiem ļaus būt pienācīgi informētiem par valūtas kursu, kas piemērots pirms un pēc pārrobežu darījuma. Šī direktīva jātransponē valstu tiesību aktos līdz 2018. gada 13. janvārim, tāpēc citi pasākumi nav vajadzīgi.

4.2.2. Piekļuve finanšu pakalpojumiem no jebkuras vietas Eiropā

14. Ko var darīt, lai privātklientiem domāto finanšu pakalpojumu nozarē, tostarp apdrošināšanā, ierobežotu nepamatotu diskrimināciju, kuras pamats ir dzīvesvieta?

Finanšu pakalpojumu privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem sniegšana ārvalstīs nav vienkārša, un iesaistītajiem uzņēmumiem tā var izrādīties ekonomiski neizdevīga. Pārāk lielas var izrādīties patērētāju mentalitātes atšķirības tādos aspektos kā gatavība uzņemties risku, paradumi, pieredze un finanšu pratība. Bankas apzinās, ka finanšu attiecībās viens no galvenajiem faktoriem ir uzticēšanās. Šā iemesla dēļ bankas, iespējams, labprātāk kontaktēsies ar klientiem, kuriem ir līdzīgas zināšanas un kuru vēlmes tām ir saprotamas. Jebkurā gadījumā šai ziņā ievērojami palīdzēs to noteikumu saskaņošana, kuri minēti atbildē uz otro jautājumu.

4.2.2.1. Apdrošinātāji dzīvesvietai piešķir lielu nozīmi; tam ir vairāki iemesli.

Pieņemot lēmumus, piemēram, par mājokļa apdrošināšanas nosacījumiem un cenu, ir jāņem vērā tādi vietējie faktori kā klimats vai seismogrāfija; ja netiek sasniegta konkrēta kritiskā masa, nav iespējams sniegt pakalpojumus tā, lai tas būtu izdevīgi. Ja aprēķinos izmantoto gadījumu skaits nav pietiekami liels, apdrošināšanas sabiedrību statistiķu izmantotie modeļi pieļauj augstu kļūdu iespējamības līmeni. Turklāt, ja risku mazināšanai izmanto pārāpdrošināšanu, tās modeļi paredz risku mazināšanai noteikt atšķirīgu cenu atkarībā no atrašanās vietas.

— Šie elementi apgrūtina apdrošināšanas pakalpojumu un produktu sniegšanu ārvalstīs salīdzinājumā ar valstīm, kurās ir pietiekams darījumu apjoms, un tā nebūtu uzskatāma par klienta diskrimināciju viņa dzīvesvietas dēļ.

⁽²⁶⁾ OV L 266, 9.10.2009., 11. lpp.

⁽²⁷⁾ OV L 319, 5.12.2007., 1. lpp.

⁽²⁸⁾ OV L 271, 9.10.2002., 16. lpp.; OV L 176, 27.6.2013., 338. lpp.; OV L 267, 10.10.2009., 7. lpp.; OV L 319, 5.12.2007., 1. lpp.; (COM(2013) 547 final – C7-0230/2013 – 2013/0264 (COD)). Skatīt 59. pantu un 60. panta 3. punktu.

- Dažus apdrošināšanas produktus ir ļoti grūti vai pat neiespējami pārdot citās valstīs, ja faktiskās vajadzības klientiem, kuriem šie produkti domāti, ir ļoti atkarīgas no dziļi nacionālām kultūras iezīmēm, uzvedības modeļu atšķirībām un riska faktoriem.
- Ir jāņem vērā pakalpojumu psiholoģiskais aspekts. Apdrošināšanas pakalpojumus sniedz tad, kad klientam jau ir radušās problēmas. Šādā brīdī klientam, visticamāk, ir vajadzīgs atbalsts un izpratne. Ja klients ir iegādājies apdrošināšanas produktu internetā no uzņēmuma, kurš atrodas ārvalstīs, un, iespējams, valodā, kas nav viņa dzimtā valoda, viņš var justies nedroši tieši tad, kad šis atbalsts viņam ir īpaši nepieciešams.
- Dažās dalībvalstīs patērētāji parasti izvēlas saņemt zaudējumu atlīdzināšanas kompensāciju, savukārt citās dalībvalstīs viņi dod priekšroku pilnīgam bojājumu remontam.

4.2.2.2. Produktu pārnesamības palielināšana

15. *Ko var darīt ES līmenī, lai veicinātu finanšu produktu privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem, piemēram, dzīvības apdrošināšanas un privātās veselības apdrošināšanas, pārnesamību?*

4.2.2.2.1. Vispārējā nozīmē apdrošināšanas produkti, kas nodrošina atlīdzību vai vienkāršu izmaksu, būtu vienkāršāk pārnesami nekā produkti, kas nodrošina pakalpojumu vai prasības izskatīšanu.

4.2.2.2.2. Dzīvības apdrošināšanas produkti jau ir zināmā mērā pārnesami tādā ziņā, ka klients ir apdrošināts ārvalstu ceļojumos, izņemot atsevišķus gadījumus, ja viņš ceļo uz augsta riska valstīm. Arī vietējā dzīvības apdrošināšana nodrošina klientam apdrošināšanas segumu neatkarīgi no tā, kur viņš atrodas. Taču paliek jautājums par gadījumu, kad polises īpašnieks dodas uz citu valsti nevis kā ceļotājs, bet kā pastāvīgais iedzīvotājs. Šādā situācijā klientam jābūt iespējai palikt apdrošinātam, veicot prēmijas vai polises seguma korekcijas. Šie visi būtu gadījumi, kad apdrošināšanas produkti nodrošina zināmu naudas summu.

4.2.2.2.3. Citi apdrošināšanas produkti nav viegli pārnesami kā tādi, jo to nosacījumi pēc būtības ir saistīti ar valsts elementiem. Piemēram, veselības apdrošināšanas gadījumā produkta saturs un cena lielā mērā ir atkarīga no pakalpojumiem, ko nodrošina sabiedrības veselības sistēma katrā konkrētajā valstī.

4.2.2.2.4. Ar iepriekš minēto saistīts ir arī jautājums par apjomu, proti, produkta pielāgošana ārvalstīs dzīvojoša klienta pieprasītajiem nosacījumiem teorētiski ir iespējama, taču šādā gadījumā nevar panākt apjomradītus ietaupījumus. Produkts būtu pārāk lielā mērā pielāgots konkrētā klienta situācijai, un uzņēmums, kas piedāvā šo produktu, būtu mazāk konkurētspējīgs nekā vietējie pakalpojumu sniedzēji. Labākais risinājums šajā gadījumā būtu veicināt tādu apdrošināšanas sabiedrību sadarbību, kuras ir pārstāvētas dažādās Eiropas valstīs.

4.2.2.3. Apdrošināšanas produkti, kas nodrošina pakalpojumu sniegšanu, ir arī mājokļa un automobiļa apdrošināšana. Lai piedāvātu produktus, kas nodrošina kaitējuma novēršanu vai ir saistīti ar autoavārijām, apdrošināšanas sabiedrībai ir jāslēdz līgumi ar pakalpojumu sniedzējiem attiecīgajā valstī, turklāt jāsasniež zināms apjoms, lai šāda darbība būtu komerciāli izdevīga. Tomēr ir iespējams risinājums – veicināt sadarbību ar vietējām [apdrošināšanas] sabiedrībām, lai piedāvātu šādu pakalpojumu citās valstīs.

4.2.2.4. Piekļuves veicināšana un profesionālās darbības civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas pārrobežu atzīšana

16. *Ko var darīt ES līmenī, lai veicinātu piekļuvi profesionālās darbības obligātās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas pakalpojumu sniedzējiem un šo pakalpojumu pārrobežu atzīšanu?*

4.2.3. Viena no iespējām, kā nodrošināt pārrobežu piekļuvi obligātajai profesionālās darbības apdrošināšanai, būtu obligātās profesionālās darbības civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas summu un nosacījumu saskaņošana.

4.2.3.1. Uzticēšanās un pašāvības vairošana kā faktors, kas ļauj izmantot iespējas citviet Eiropā

4.2.3.2. Viegļāka piekļuve profesionālās darbības apdrošināšanai un tās pārrobežu atzīšana

17. *Vai ir nepieciešama turpmāka ES līmeņa rīcība, lai uzlabotu finanšu produktu pārredzamību un salīdzināmību (jo īpaši, izmantojot digitālos risinājumus) nolūkā stiprināt patērētāju uzticību?*

4.2.3.2.1. EESK uzskata, ka viena no labām informētības uzlabošanas iespējām ir izveidot neatkarīgas tīmekļa vietnes, kurās tiktu sniegta informācija un nodrošināta iespēja salīdzināt konkrētus produktus un pakalpojumus, ko piedāvā dažādi pakalpojumu sniedzēji dažādās dalībvalstīs. Komiteja stingri atbalsta ideju izveidot speciālu oficiālu tīmekļa vietni, kuru uzturētu ar tiesību aktu iecelts administrators un kurā būtu paredzēts pienākums pakalpojumu sniedzējiem pašiem atjaunināt informāciju konkrētos laika intervālos, vai arī vietnes darbību nodrošinātu ar tāda tīkla palīdzību, ko izveidotu dalībvalstu patērētāju aizsardzības organizācijas. Dažādas tīmekļa vietnes varētu arī apvienot decentralizētā un savstarpēji saistītā sistēmā.

Ja salīdzināšanai izmanto digitālos risinājumus, platformām būtu jānodrošina skaidri saprotama informācija par to, kāds ir līdzvērtīgu produktu salīdzināšanas mērķis, kā arī par riskiem, ar ko patērētāji varētu saskarties, izmantojot šādus produktus. Ja pastāv vairāk atšķirību, nekā platforma spēj salīdzināt (platformās parasti uzsvars tiek likts uz cenu), būtu skaidri jānorāda nesalīdzinātās produktu īpašības. Būtu jānorāda arī visi būtiskie nosacījumi, kas saistīti ar produktu diferenciaciju. Patērētāji būtu skaidri jābrīdina par risku, kas saistīts ar salīdzināšanas platformu izmantošanu (piemēram, ar savu personas datu norādīšanu).

4.2.3.2.2. Salīdzinājumā būtu jāietver svarīgie parametri, turklāt tas nedrīkstētu būt maldinošs. Personas datu izmantošana būtu jāierobežo līdz absolūtajam minimumam, kas nepieciešams, lai piedāvātu patērētājiem kādas priekšrocības, savukārt informācija būtu jāsniedz skaidrā un viegli saprotamā veidā.

4.2.3.3. Tiesiskās aizsardzības uzlabošana finanšu pakalpojumos privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem

18. *Vai būtu jāveic kādi pasākumi, lai palielinātu patērētāju izpratni par FIN-NET un tā efektivitāti saistībā ar Alternatīvas strīdu izšķiršanas direktīvas īstenošanu?*

4.2.3.3.1. Ārpusstiesas strīdu izšķiršana ir ievērojami elastīgāka procedūra nekā tiesvedība – lētāka, ātrāka un ietver daudz mazāk formalitāšu. Šāda procedūra ir īpaši noderīga starptautiskā darbībā, un, ņemot vērā vēlmi palielināt finanšu pakalpojumu pārrobežu piedāvājumu un pieprasījumu, būtu jāpaplašina FIN-NET funkcijas. Diemžēl patlaban patērētāju zināšanas par FIN-NET iespējām ir salīdzinoši nelielas, un būtu jāveic pasākumi, lai situāciju uzlabotu. Turklāt ne visas ES dalībvalstīs – tikai 22 no 28 – ir FIN-NET⁽²⁹⁾ dalībnieces. Ja šāda situācija saglabāsies arī turpmāk, ir skaidrs, ka nebūs iespējams FIN-NET izmantot kā infrastruktūru, lai veicinātu finanšu pakalpojumu vienotā tirgus izveidi. Ņemot to vērā, būtu rūpīgi jāizvērtē iespējas ieviest regulatīvas prasības šajā jomā.

19. *Vai patērētājiem ir atbilstoša piekļuve finanšu kompensācijai, ja finanšu produkti privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem vai apdrošināšana tikuši pārdoti maldinoši? Ja nav, ko varētu darīt, lai to nodrošinātu šādā gadījumā?*

4.2.3.3.2. Vairumā gadījumu šādas piekļuves nav. Maldinošas pārdošanas jēdziens joprojām lielākoties nav saprasts un netiek praktiski izmantots, jo tā formulējums ir neskaidrs un regulatīvajām iestādēm trūkst attiecīgās pieredzes⁽³⁰⁾. Daudzviet pārbaudes, ko veic, lai noteiktu finanšu produktu piemērotību klientiem, ir tikai formālas, un to rezultātā netiek atlasīti klientiem piemērotākie produkti.

⁽²⁹⁾ FIN-NET pašlaik ir 56 dalībnieki no 22 dalībvalstīm, un dalībai nepārtraukti piesakās arvien jaunas organizācijas; šī procesa temps varētu pieaugt, kad būs pieņemta ADR direktīva – *Large Business and International Directive on Information Document Requests Enforcement Process* ("Lielu uzņēmumu un starptautiskas informācijas dokumentu pieprasījumu direktīvas īstenošanas process"), 2014. gada 28. februāris.

⁽³⁰⁾ Maldinošas pārdošanas jēdziens sīkāk paskaidrots 3.7. punktā. Šī problēma daļēji tiks atrisināta, piemērojot Finanšu instrumentu tirgu direktīvu un īstenojot tajā paredzēto stabilitātes testu attiecībā uz dažiem produktu veidiem. Sk. 3. zemsviras piezīmi.

4.2.3.3.3. Būtu iespējams nodrošināt piekļuvi finansiālai kompensācijai, ja tiktu ieviesta vienota, precīza un praktiska termina "maldinoša pārdošana" definīcija, kā arī, ja tiktu īstenota Eiropas mēroga regulatīvā prakse sankciju piemērošanai šādas pārdošanas gadījumā⁽³¹⁾.

4.2.3.4. Cietušo aizsardzība, ja sauszemes transporta apdrošinātāji ir maksātnespējīgi

20. *Vai ir nepieciešama rīcība, lai nodrošinātu, ka autoavārijā cietušajiem apdrošināšanas izmaksas tiek segtas no garantiju fondiem citās dalībvalstīs, ja apdrošināšanas sabiedrība kļūst maksātnespējīga?*

4.2.3.5. Spānijā ir kāds paraugprakses piemērs. Spānijas organizācija *Consortio de Compensación de Seguros* darbojas kā apdrošinātājs gadījumā, kad nav apdrošināšanas sabiedrības, kas uzņemtus risku, vai apdrošināšanas sabiedrības neesamības gadījumā, piemēram, ja tā kļuvusi maksātnespējīga, turklāt *Consortio de Compensación de Seguros* vienmēr darbojas saskaņā ar subsidiaritātes principu. Šīs organizācijas sniegtās garantijas attiecas tikai uz Spānijas sabiedrībām. Lai nodrošinātu vienādu apdrošināšanas segumu autoavārijās cietušajiem, Eiropas Komisijai būs jāpieprasa ieviest līdzīgu garantiju shēmu visās dalībvalstīs. Iespējams, būtu jāparedz paplašināt līdzīgu instrumentu Eiropas mērogā, attiecinot to arī uz valstīm, kur šāda instrumenta nav.

4.2.3.6. Palielinot papildu apdrošināšanas pārredzamību un salīdzināmību

21. *Kādus vēl pasākumus varētu veikt, lai uzlabotu papildu apdrošināšanas produktu pārredzamību un nodrošinātu to, ka patērētāji varētu pieņemt apzinātus lēmumus iegādāties šos produktus? Runājot par autonomas nozari, kādi īpaši pasākumi, jūsuprāt, ir nepieciešami saistībā ar palielināta patēriņa produktiem?*

4.2.3.6.1. Jaunā Direktīva par apdrošināšanas izplatīšanu⁽³²⁾ ir stiprinājusi pārredzamības prasības attiecībā uz informāciju, ko sniedz apdrošināšanas izplatītājiem, tostarp – ar zināmiem ierobežojumiem (robežvērtība) – papildu apdrošināšanas starpniekiem. Turklāt 2015. gadā pieci vadošie autonomas uzņēmumi apņēmas uzlabot savas tīmekļa vietnes, lai labāk informētu patērētājus par brīvprātīgu atteikšanos no atlīdzības un par apdrošināšanas produktiem. Tie ir atzinīgi vērtējami pasākumi progresa virzienā. Direktīva par apdrošināšanas izplatīšanu dalībvalstīm jātransponē līdz 2018. gada 23. februārim, tādēļ ir pārāgri spriest par to, vai būs nepieciešami papildu pasākumi. Vienlaikus Komisijai būtu ieteicams uzraudzīt, vai ir izpildītas autonomas uzņēmumu saistības, kas attiecas ne tikai uz apdrošināšanas produktiem, kā arī izvērtēt, kādi turpmākie pasākumi būtu veicami, lai uzlabotu pārredzamību un novērstu negatīvu ietekmi uz patērētājiem.

4.2.3.6.2. Saistībā ar autonomas nozari ir svarīgi ņemt vērā, ka prasības, ko piemēro papildu apdrošināšanas produktiem, bieži vien tiek diferencētas atkarībā no nomnieka riska profila (parasti saistībā ar kredītkartes ierobežojumu) vai atkarībā no transportlīdzekļu apdrošināšanas prasību apjoma vai citām dalībvalsts tirgus īpatnībām. Tomēr katrā ziņā pirms līguma slēgšanas sniegtā informācija un centieni panākt dažādu piedāvājumu salīdzināmību patērētājiem ir ļoti svarīgi, tādēļ būtu vēlams nogaidīt, līdz šīs direktīvas prasības ir pilnībā stājušās spēkā, un tad analizēt turpmāko pasākumu nepieciešamību.

4.3. Jaunu tirgus iespēju radīšana piegādātājiem

4.3.1. *Saskaroties ar problēmām un iespējām, ko sniedz digitalizācija*

4.3.1.1. *Palīdzot uzņēmumiem labāk izmantot digitalizāciju*

22. *Ko var darīt ES līmenī, lai atbalstītu uzņēmumus radīt un sniegt inovatīvus digitālos finanšu pakalpojumus visā Eiropā, nodrošinot pienācīgu drošību un patērētāju aizsardzību?*

4.3.1.1.1. EESK atzinīgi vērtē inovatīvu digitālo finanšu pakalpojumu veicināšanu Eiropā. Tomēr EESK atzīst, ka bankas ir lielākās finanšu pakalpojumu sniedzējas un ka arī tās būtu jāmodina aktīvi izmantot iespējas, ko sniedz digitālā revolūcija. Šai nolūkā bankām būtu jāpiemēro tādi paši noteikumi, kādus piemēro to konkurentiem, kuri sniedz līdzīgus pakalpojumus, un tādēļ būtu jāpārskata banku regulējuma būtiskākie noteikumi daudzās jomās, lai nodrošinātu vienādu konkurences nosacījumus attiecībā uz šādiem aspektiem:

⁽³¹⁾ OV C 271, 19.9.2013., 61. lpp., un OV C 18, 19.1.2011., 24. lpp.

⁽³²⁾ OV L 26, 2.2.2016., 19. lpp.

- prudenciālās prasības,
- maksājumu pakalpojumu sniegšana,
- prasības “pazīsti savu klientu” piemērošana un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas procedūru piemērošana,
- ieteikumi attiecībā uz maksājumu veikšanas drošību,
- mūsdienīga elektroniskā drošība.

4.3.1.2. Elektroniskā paraksta un identitātes pārbaudes veicināšana

23. *Vai ir nepieciešama turpmāka rīcība, lai uzlabotu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas tiesību aktu piemērošanu ES līmenī, jo īpaši, lai nodrošinātu, ka pakalpojumu sniedzēji varētu identificēt klientus no attāluma, vienlaikus saglabājot pašreizējās sistēmas standartus?*

4.3.1.2.1. Joprojām pastāv atšķirības noteikumos par elektronisku identifikāciju, kā arī atšķirības prasībā “pazīsti savu klientu” un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas prasībās. Spēkā esošie noteikumi prasa identificēt un izvērtēt personu, pirms tā var kļūt par pastāvīgu klientu. Šādas prasības ierobežo pilnīgi digitālu finanšu pakalpojumu attīstību, radot ievērojamus šķēršļus jaunu klientu ieguvei un palielinot izmaksas.

4.3.1.2.2. Ir jārikojas, lai tiktu izveidots Eiropas mēroga elektroniskās identifikācijas un elektronisko parakstu lietošanas mehānisms; šāda mehānisma nav tāpēc, ka dalībvalstīs izmanto atšķirīgu praksi. Lai gan noteikumi paredz dalībvalstīm kopīgus standartus attiecībā uz digitālajiem parakstiem, tas, kā dalībvalstu vietējie uzņēmumi piemēro šos noteikumus, kavē digitālo parakstu pārrobežu atzīšanu. Vietējie digitālie operatori nav savstarpēji savienoti, un tas ierobežo viņu iespējas piedāvāt Eiropas patērētājiem pilnīgi digitalizētus finanšu pakalpojumus.

24. *Vai ir nepieciešama turpmāka rīcība, lai veicinātu e-ID un e-paraksta ieviešanu un izmantošanu finanšu pakalpojumu privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem jomā, tostarp attiecībā uz drošības standartiem?*

4.3.1.2.3. Jā, turpmāka rīcība ir nepieciešama, lai veiktu šādas darbības:

- atbalstītu neatkarīgu sertifikācijas iestāžu izveidi, kas pārbaudītu digitālās vides klientu identitāti un veiktu izmeklēšanu personu atpazīšanai,
- precizētu pretrunīgos elementus noteikumos, kas saistīti ar digitālo identifikāciju un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas un “pazīsti savu klientu” procedūrām,
- veidotu sadarbību starp finanšu uzņēmumiem un Eiropas un dalībvalstu regulatīvajām iestādēm nolūkā izstrādāt kopīgus standartus parakstu digitālajai identifikācijai, lai tos piemērotu arī valsts iestādēm un finanšu uzņēmumiem,
- apsvērtu iespēju pieņemt vienotu Eiropas digitālās identifikācijas un parakstu sistēmu, kas galu galā veidotu pamatu klientu identifikācijai finanšu iestādēs.

4.3.1.3. Finanšu datu pieejamības un lietojamības uzlabošana

25. *Jūsprāt, kāda veida dati ir nepieciešami kredīspējas novērtējumam?*

4.3.1.3.1. Lai gan pastāv vispārēja vienprātība par klienta finansiālās situācijas aspektiem, kas būtu jāizmanto kredīspējas novērtējumam, aizdevēji izmanto savu ekspertu novērtējumus un iekšējās metodes, lai izvērtētu un pārvaldītu katru konkrēto gadījumu. Tādēļ būtu jāizvairās no iniciatīvām, kas uzliktu pienākumu bankām vai citām kredītiestādēm apmainīties ar apstrādāto informāciju, ko tās iegūst par savu klientu kredīspēju. Tomēr vienlaikus varētu pastāvēt iespēja apmainīties ar sākotnējiem (neapstrādātiem) datiem – ar attiecīgā klienta atļauju un ievērojot ES datu aizsardzības standartus. Tādējādi tiktu uzlabota kredīspējas novērtējuma salīdzināmība.

26. *Vai attiecībā uz plašāku personas finanšu un nefinanšu datu izmantošanu, ko veic uzņēmumi (tostarp tradicionāli nefinanšu uzņēmumi), ir nepieciešama turpmāka rīcība, lai veicinātu pakalpojumu sniegšanu vai nodrošinātu patērētāju aizsardzību?*

4.3.1.3.2. Finanšu iestādes cenšas labāk iepazīt klientu paradumus, lai veiksmīgāk varētu dažādēt un personalizēt savus produktus un pakalpojumus. Taču nav skaidru noteikumu par to, kā izmantot savāktos datus, pat ja klienti ir devuši savu piekrišanu. EESK uzskata, ka būtu labi ieviest lielāku skaidrību par noteikumu piemērošanu šajā jomā, lai nodrošinātu patērētāju aizsardzību un vienlaikus sniegtu tiem iespēju gūt labumu no inovācijām finanšu nozarē.

27. *Vai ir jānostiprina prasības attiecībā uz apdrošināšanas atlīdzības prasību vēstures formu, saturu vai pieejamību (piemēram, par apdrošināšanas periodu vai saturu), lai nodrošinātu, ka uzņēmumi spēj sniegt pārrobežu pakalpojumus?*

4.3.1.3.3. Apdrošināšanas vēsture ietver sensitīvus klientu personas datus. Mājokļu apdrošināšanas sabiedrība nevar nodot attiecīgo informāciju nevienai citai ieinteresētajai personai, izņemot faktisko klientu. Tikai klients var nodot savu apdrošināšanas vēsturi jaunai apdrošināšanas sabiedrībai. Šis nosacījums nerada šķērslī pārrobežu pakalpojumu sniegšanai, jo klients var izpaust savu apdrošināšanas vēsturi valstī pēc savas izvēles. Tajā pašā laikā Komisijai ar EAAPL palīdzību būtu jāizpēta iespējas sekmēt standartizāciju attiecībā uz prasību vēstures apmaiņu starp apdrošināšanas iestādēm un veicināt piešķiršanas un atņemšanas sistēmu (*bonus-malus*) atzīšanu.

4.3.1.4. Pēcpārdošanas pakalpojumu sniegšanas veicināšana

28. *Vai ir nepieciešama turpmāka rīcība, lai atbalstītu uzņēmumus, kas sniedz pakalpojumus pēc līguma noslēgšanas citā dalībvalstī, kurā tam nav ne meitasuzņēmuma, ne filiāles?*

4.3.1.4.1. Pēcpārdošanas pakalpojumiem citā dalībvalstī nevajadzētu atšķirties no pakalpojumiem valstī, kurā attiecīgie produkti ir pieejami. Tas nozīmē, ka finanšu produktu pārrobežu sniegšanas nolūkā attiecīgais produkts un saistītie pēcpārdošanas pakalpojumi būtu uzskatāmi par vienu vienību. Šā principa piemērošana ir jāgarantē – pretējā gadījumā patērētājiem tiks sniegti pakalpojumi ar nevienlīdzīgiem nosacījumiem. Ir svarīgi, lai atbildīgās regulatīvās iestādes uzraudzītu šā principa piemērošanu.

4.3.1.4.2. Platformās, kas atbalsta uzņēmumus (sabiedrības), tiem piedāvājot savus produktus pāri robežām, būtu jāietver arī sadaļas par pakalpojumiem pēc līgumu noslēgšanas. Praktisks risinājums, kā piedāvāt šādus pakalpojumus pēc līgumu noslēgšanas, ir rosināt uzņēmumus veidot grupas un sadarboties, lai panāktu pietiekamu darbības apjomu.

4.3.1.5. Saskaņotas procedūras saistībā ar fizisko personu maksātnespēju, īpašuma vērtēšanu un nodrošinājuma īstenošanu

29. *Vai ir nepieciešama turpmāka rīcība, lai mudinātu aizdevējus sniegt pārrobežu hipotēkas vai aizdevumus?*

4.3.1.5.1. Galvenās problēmas šajā jomā ir saistītas ar parādu piespiedu atgūšanu, ja aizņēmēji nepilda savus pienākumus saskaņā ar kredītīgumu. Ņemot to vērā, aizdevēji patlaban neuzskata, ka pārrobežu hipotekārā kreditēšana būtu pievilcīgs pakalpojums, tāpēc nepieciešama turpmāka rīcība, lai attīstītu ES iekšējo tirgu šajā jomā.

4.3.1.5.2. Hipotēkas un aizdevumi ir finanšu produkti, kuru pārrobežu marketingā nākas saskarties ar daudziem grūti pārvaramiem šķēršļiem. Iespējams, ka no visa finanšu pakalpojumu klāsta šie būs produkti, ar kuriem saistīto šķēršļu pārvarēšanai būs nepieciešams visilgākais laiks. Tāpēc šajā posmā ir lietderīgāk koncentrēt sākotnējos centienus uz citiem finanšu pakalpojumiem privātpersonām, vidējiem un mazajiem uzņēmumiem, proti, tādiem, ko neierobežo tik daudz šķēršļu, un iegūt praktisku pieredzi, kā arī uzkrāt zināšanas, aktīvi strādājot ar tiem.

4.3.2. Atbilstība atšķirīgām normatīvajām prasībām uzņēmējā dalībvalstī

4.3.2.1. Atvieglojot uzņēmumiem panākt atbilstību tiesību aktu prasībām, kas piemērojamas citās dalībvalstīs

30. Vai ir nepieciešami pasākumi ES līmenī, lai darītu pieejamu praktisku palīdzību, ko sniedz dalībvalstu valdības vai valstu kompetentās iestādes (piemēram, izmantojot vienus kontaktpunktus) nolūkā veicināt finanšu pakalpojumu pārrobežu tirdzniecību, jo īpaši attiecībā uz inovatīviem uzņēmumiem vai produktiem?

4.3.2.1.1. Eiropas tiesību aktu piemērošana daudzās jomās, tostarp, bet ne tikai, ieguldījumu produktu piedāvājuma jomā, dažādās dalībvalstīs ir nekonekventa un pretrunīga. Tādēļ jāvēršas pie valsts iestādēm pēc palīdzības, lai novērstu pārmērīgu reglamentēšanu.

Vēl viena laba iniciatīva ir SOLVIT tīkls, kas sniedz ES mēroga palīdzību uzņēmumiem, kad tiem rodas problēmas ar valsts iestādēm, kuras ES tiesību aktus nepiemēro pareizi, un "vienotie kontaktpunkti", kas palīdz uzņēmumiem atbilstīgi izpildīt to pienākumus, sniedzot pārrobežu pakalpojumus⁽³³⁾.

4.3.2.1.2. Izmantojot SOLVIT pieredzi, būtu noderīgi īstenot centienus, lai rastu risinājumu, kas attiektos tieši uz finanšu produktiem, uz labāku sadarbību un koordināciju starp dalībvalstu regulatīvajām iestādēm, kā arī uz regulatīvo iestāžu palīdzību novatoriskiem uzņēmumiem izprast savus pienākumus.

31. Kādi pasākumi būtu visnoderīgākie, lai uzņēmumiem būtu vieglāk izmantot brīvību veikt uzņēmējdarbību vai brīvību sniegt pakalpojumus inovatīvu produktu jomā (piemēram, koordinēta sadarbība starp vietējiem un uzņēmējvalsts uzraudzītajiem)?

4.3.2.2. Pilnībā izmantojot brīvību veikt uzņēmējdarbību

Apdrošinātājiem nereti ir nepieciešama klātbūtne uz vietas, lai gūtu labākas zināšanas par aktuālo risku un par patērētājiem, uz kuriem attiecināms apdrošināšanas segums. Tāpēc tādiem apdrošinātājiem kā, piemēram, savstarpējās apdrošināšanas sabiedrības, ir vajadzīga brīvība veikt uzņēmējdarbību uz vietas. Tas, ka Eiropas Savienībā nepastāv atzīšanas sistēma sociālās ekonomikas uzņēmumiem, tostarp savstarpējās apdrošināšanas sabiedrībām, traucē šāda veida uzņēmumiem darboties dalībvalstīs, kurās tie nav atzīti, kas savukārt kavē šo uzņēmumu pārrobežu darbības attīstību, kā arī tirgu attīstību un konkurenci. EESK aicina Komisiju, Eiropas Savienības Padomi, Eiropas Parlamentu un dalībvalstis paātrināt savstarpējā modeļa atzīšanu Eiropas Savienībā.

4.3.2.3. Autonomu vai vairāk saskaņotu ES mēroga režīmu izveide

32. Attiecībā uz kuriem finanšu pakalpojumu produktiem privātpersonām, vidējiem un mazažiem uzņēmumiem standartizācija vai izvēles ("opt-in") režīmi varētu būt visefektīvākie, lai pārvarētu dalībvalstu tiesību aktu atšķirības?

4.3.2.3.1. Saistībā ar produktu pārrobežu izplatīšanu uzmanība būtu jāpievērš šādiem jautājumiem:

- klienta identificēšana ar elektroniskā sertifikāta palīdzību. EESK uzskata: ja tiek sniegti attālinātie finanšu pakalpojumi, ir vajadzīgs elektronisko sertifikātu atzītu izdevēju reģistrs, kas tiek uzturēts ES līmenī (piemēram, to varētu veikt Eiropas Vērtspapīru un tirgus iestāde),
- iespēja finanšu pakalpojumu sniedzējiem noskaidrot klientu kredītvēsturi. ES līmeņa kredītu reģistra uzturēšanai ir izšķiroša nozīme pārrobežu finanšu pakalpojumu piedāvāšanā; it īpaši tas attiecas uz pakalpojumiem, kas saistīti ar kredīta paplašināšanu,
- procedūras, kuras izmanto, lai atsavinātu nodrošinājumu, ko pieprasa aizdevuma izsniegšanai. Būtu jākoncentrē resursi un centieni, lai pārrobežu finanšu pakalpojumu sniegšanā izveidotu vienu ES tiesisko satvaru nodrošinājuma īstenošanai,
- saistībā ar apdrošināšanas produktiem jānorāda, ka tie produkti, kuri nodrošina atlīdzību, ir vieglāk standartizējami. Klients saņem naudas summu neatkarīgi no tā, kur viņš atrodas. Uzņēmumam tikai jāspēj novērtēt risku. Dzīvības apdrošināšana ir labs piemērs. Savukārt tie apdrošināšanas produkti, kuri nodrošina pakalpojumu (piemēram, kaitējuma izlabošanu), nav nedz standartizējami, nedz arī pārnesami. Tas jo īpaši attiecas uz tādiem produktiem kā veselības apdrošināšana.

⁽³³⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/eu-go/index_lv.htm.

33. Vai nepieciešama turpmāka rīcība ES līmenī saistībā ar “riska atrašanās vietas” principu apdrošināšanas tiesību aktos un lai precizētu noteikumus par “vispārējo labumu” apdrošināšanas nozarē?

4.3.2.3.2. Riska atrašanās vieta parasti ir apdrošinātās personas pastāvīgā dzīvesvieta – ar dažiem izņēmumiem nekustamā īpašumā jomā, kur riska atrašanās vieta ir ēkas atrašanās vieta. Šo principu parasti standartizē visā pasaulē, un tam ir juridiskas un nodokļu sekas attiecībā uz iesaistītajām pusēm. EESK uzskata, ka “riska atrašanās vietas” princips apdrošināšanas jomā atbilst tā mērķim. Taču EESK saprot, ka noteikumi par “vispārējo labumu” ir jāpārskata, jo tie paver dalībvalstīm iespējas pieņemt tādus tiesību aktus, kas var kavēt apdrošināšanas produktu izplatīšanu pāri robežām.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ceļā uz modernu un eiropeiskāku autortiesību regulējumu””

(COM(2015) 626 final)

(2016/C 264/06)

Ziņotājs: Denis MEYNENT

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2015. gada 22. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ceļā uz modernu un eiropeiskāku autortiesību regulējumu””

(COM(2015) 626 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 13. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 216 balsīm par, 3 balsīm pret un 10 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pauž nožēlu, ka Komisija izskatāmajā paziņojumā nav ierosinājusi konkrētākus priekšlikumus, bet vienkārši uzskaitījusi iespējamus risinājumus bez plašākiem komentāriem, tādējādi apgrūtinot strukturētu debašu rīkošanu.

1.2. Autortiesības joprojām ir būtisks aizsardzības un taisnīgas atlīdzības līdzeklis autoriem un dalībniekiem, kuri darbus un izpildījumu izplata savienotos digitālajos tīklos.

1.3. Komiteja aicina tuvākajā laikā ratificēt Marrākešas līgumu; prioritāriem jābūt arī izņēmumiem izglītības, zinātniskās pētniecības un zināšanu izplatīšanas jomā. Komiteja arī pauž atbalstu nenosakāmu autortiesību subjektu darbu digitalizācijai.

1.4. EESK uzskata, ka Eiropas līmeņa standartizācija attiecībā uz kopēšanu privātām vajadzībām ir gan iespējama, gan vēlama. Būtisku daļu no līdzekļiem, kas iegūti no atlīdzības par kopēšanu privātām vajadzībām, vajadzētu novirzīt literāro un mākslas darbu radīšanas finansēšanai un kultūru daudzveidības atbalstam, kā arī vispārējiem mērķiem, piemēram, izglītības un pētniecības jomā.

1.5. EESK iesaka izstrādāt tiesisko regulējumu, kas veicina gan ar autortiesībām aizsargātu darbu radīšanu, gan jaunu licenču modeļu un jaunu komerciālo modeļu iesaisti Eiropas vienotā tirgus izveidē, vienlaikus saglabājot autoru un darbu radītāju līgumu slēgšanas brīvību un tiesības pilnībā izmantot sava darba augļus.

1.6. EESK uzskata, ka regula ir vispiemērotākais digitālā vienotā tirgus veidošanas instruments un ka ir jākonsolidē arī spēkā esošie tiesību akti.

1.7. EESK mudina Komisiju veikt pētījumus un padziļinātu izpēti par komerciālajiem modeļiem, kas saistīti ar brīvajām licencēm, to pašreizējo un potenciālo ekonomisko nozīmīgumu, ienākumiem un darbvietām, ko tās varētu radīt dažādās jomās, kā arī par iespējamiem juridiskajiem priekšlikumiem, kuri palīdzētu to izplatīšanā un izmantošanā.

1.8. EESK uzskata, ka Eiropas kultūru daudzveidība ir Eiropas identitātes pamats un dalībvalstīm tā ir jāatbalsta un jāveicina.

1.9. Cīņā ar autortiesību pārkāpumiem vispirms ir jāizskauž komerciāla mēroga pārkāpumi un jāpiemēro tiem sankcijas. Šajā nolūkā ir nepieciešama sadarbība un informācijas apmaiņa starp dalībvalstu tiesībsardzības iestādēm un tiesu iestādēm.

1.10. Būtu jāpievēršas problēmai saistībā ar vērtības pārnesanu tiešsaistes vidē, ko pašlaik izmanto pašiecelti starpnieki, kuri izvairās saņemt autoru piekrišanu un izmaksāt atlīdzību.

2. Komisijas priekšlikumi

2.1. Izskatāmā rīcības plāna mērķis ir modernizēt Eiropas autortiesību noteikumus. Komisija paziņojumā izklāsta galvenos elementus, ar kuriem paredzēts konkretizēt digitālā vienotā tirgus stratēģiju: paplašināt satura pieejamību visā Eiropas Savienībā, paredzēt izņēmumus autortiesību jomā, izveidot taisnīgāku tirgu un apkarot komerciālo pirātismu, vienlaikus sekmējot autortiesību standartizāciju ilgtermiņā.

2.2. Paziņojumā apskatīts arī priekšlikums regulai par tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnesamību⁽¹⁾, kas nodrošinātu jaunas tiesības Eiropas patērētājiem un stātos spēkā 2017. gadā, kad Eiropas Savienībā tiks atcelta viesabonēšanas (*roaming*) maksa.

3. Ievads

3.1. Digitālo datu plūsma starp Eiropas valstīm ir ļoti vāja (4% no kopapjoma), savukārt lielākā daļa digitālo pakalpojumu tiek sniegta ASV un pārējā datu plūsma ir iekšēja. Pašlaik Eiropas digitālais vienotais tirgus ir ļoti vāji attīstīts. Joprojām pastāv šķēršļi, kas kavē kultūras apmaiņu Eiropas daudzajām valodu minoritātēm, kas atrodas abpus vairāku valstu robežām.

3.2. Komisijas priekšsēdētājs programmā "Jauns impulss Eiropai"⁽²⁾ kā vienu no prioritātēm ir izvirzījis tāda plaša digitālā tirgus veidošanu, kas bez nacionālas diskriminācijas savienotu visas ES valstis.

3.3. Autortiesības ir jaunrades juridiskais balsts un autoriem, radītājiem, izpildītājiem un citiem tiesību subjektiem pienākošas atlīdzības pamats, un plašākā nozīmē – kultūras pasākumu un radošās darbības un nozaru ekosistēmas pamats. Autortiesības ir teritoriālas tiesības, kas katrā dalībvalstī atšķiras. Ar šīm tiesībām visur tiek piešķirtas ekskluzīvas un materiālās tiesības autortiesību subjektiem, kuri gūst ienākumus ne tikai no licencēm, bet arī no vienkāršas iespējamības, ka licences ieguvējs darbu varētu pārkopēt uz citiem informācijas nesējiem vai nodot trešām pusēm bez nepieciešamības pierādīt, ka šāda kopēšana patiešām ir veikta (autoratlīdzība par kopēšanu privātām vajadzībām un nodokļu piemērošana nelietotiem informācijas nesējiem, kurus var izmantot nelikumīgām kopijām). Dažās dalībvalstīs par atsevišķām darbībām, pat ja lietotāji tās veikuši labticīgi un godīgi, ir piemērojams kriminālsods, turpretī citās valstīs šādas darbības ir atļautas.

3.4. Visās dalībvalstīs autortiesību izņēmumi un ierobežojumi ir minimāli. Autortiesības, kas radītas papīra drukas laikmetā un tālāka tehnoloģijām, pirmkārt, grāmatu izdošanai un, otrkārt, avīžu un žurnālu publikācijai un nošu materiāliem, vairs pilnībā neatbilst digitālajai civilizācijai un ātrdarbīgiem savienotajiem tīkliem, kas pastāvīgi attīstās, tāpēc tās ir jāprecizē. Citās jomās, piemēram, saistībā ar jaunām metodēm, ko izmanto, lai piekļūtu mūzikai un audiovizuālajiem darbiem, tiesību pārvaldība ir kļuvusi sarežģītāka repertuāra sadrumstalotības dēļ, bet gaidāms, ka tas tiks novērsts ar jauno direktīvu par autortiesību kolektīvo pārvaldījumu⁽³⁾. Laikmetā no fonogrāfa platēm līdz DVD nekas daudz nav mainījies, tostarp saistībā ar darbu izplatīšanu vai aizdošanu. Jaunās tehnoloģijas šo modeli ir pilnībā mainījušas, un skaņuplates un DVD tirgojošie veikali ir gandrīz pilnībā izzuduši – tos aizstājuši jauni digitālās izplatīšanas vai aizdošanas veidi tiešsaistē. Tas pats attiecas arī uz kinofilmām, televīziju un visiem mākslas darbiem, kuru izplatīšana iespējama tiešsaistē.

3.5. Piemērojamo tiesību būtiskas attīstības trūkums kavē pilnībā izmantot visas iespējas, ko sniedz darbu digitalizācija un nemateriālie darbi, kā arī to aprīte internetā, kas ļoti strauji attīstās un kļūst globāla.

⁽¹⁾ COM(2015) 627 final (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 86. lpp.).

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/priorities/sites/beta-political/files/pg_fr_0.pdf

⁽³⁾ OV L 84, 20.3.2014., 72. lpp.; OV C 44, 15.2.2013., 104. lpp.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK pauž nožēlu, ka Komisija izskatāmajā paziņojumā nav ierosinājusi konkrētākus priekšlikumus, bet vienkārši uzskaitījusi iespējamus risinājumus bez plašākiem komentāriem, tādējādi apgrūtinot strukturētu debašu rīkošanu.

4.2. EESK 2006. gada 26. oktobra atzinumā⁽⁴⁾ īpaši aicināja Komisiju izteikt priekšlikumus par brīvo licenču, jo īpaši LGPL licences tehniskai dokumentācijai vai *Creative Commons* licences literatūras un mākslas darbiem, izplatīšanu un aizsardzību. Tomēr, lai gan šis jautājums ir īpaši nozīmīgs, jo serveri un serveru kopas pasaulē ar ievērojamu pārsvaru darbojas, izmantojot brīvās licences, piemēram, *Debian* vai *GPL* attiecībā uz *GNU/Linux*, ir jānorāda, ka šajā saistībā Komisija līdz šim nav virzījusi nekādus priekšlikumus.

4.3. Tas kaitē datu un pārrobežu pakalpojumu plūsmas attīstībai Eiropas vienotajā tirgū. *Creative Commons* licences un neaizsargāti darbi veido jaunas universālas teritorijas, kuru pamatā ir digitalizācija un starpsavienotais tīkls, taču tiesību sadrumstalotība rada šķēršļus un sarežģījumus pārrobežu apmaiņā.

4.4. Tiesību aktiem drīzāk ir jānodrošina interneta milzīgo iespēju atbrīvošana autoriem un radītājiem, no vienas puses, un lietotājiem, no otras puses, nevis tās jāierobežo. Ar Eiropas tiesību aktiem vajadzētu maksimāli novērst šķēršļus pārrobežu apmaiņai attiecībā uz minoritāšu valodām Eiropas Savienībā un veicināt piekļuvi pakalpojumiem un darbiem.

4.5. Tā vietā, lai no šādiem risinājumiem baidītos, tiesību subjektiem drīzāk būtu jāizmanto to sniegtās iespējas. "Brīvs" ne vienmēr nozīmē "bezmaksas", un brīvā programmatūra, piemēram, ļauj izmantot atšķirīgu uzņēmējdarbības modeli, kura pamatā ir pakalpojums un darbvieta radīšana, atšķirībā no atsevišķām pašreizējām praksēm, kurās priekšroka tiek dota īpašnieka ienākumiem un viņa tiesiskajai aizsardzībai.

4.6. EESK atkārtoti aicina Komisiju veikt pētījumus un padziļinātu izpēti par komerciālajiem modeļiem, kas saistīti ar brīvajām licencēm, to pašreizējo un potenciālo ekonomisko nozīmīgumu, ienākumiem un darbvietai, ko tās varētu radīt dažādās jomās, kā arī par iespējamiem juridiskajiem priekšlikumiem, kuri palīdzētu to izplatīšanā un izmantošanā.

4.7. Lielāka uzmanība būtu jāpievērš tādi praksei kā, piemēram, zinātnisko publikāciju, ar valsts dotāciju atbalstu veiktu pētījumu kopsavilkumu un vairāku universitātes kursu, piemēram, visu MIT piedāvāto kursu, ieviešana tīmeklī, lai kompensētu nesamērīgās izmaksas par augstāko izglītību atsevišķās valstīs, un ir jāizvērtē tās iespējamā īstenošana ES (MOOC). Šādā perspektīvā augstākā izglītība un kultūra kļūst par sabiedrisku labumu, kas veicina zināšanu sabiedrības veidošanu, kuru vēlamies panākt ES.

4.8. Ražošanas process mainās, un nemateriālās preces un pakalpojumi, ko izplata starpsavienotais tīkls, paver jaunas iespējas ekonomikas attīstībai, darbvietai un inovatīvu uzņēmumu radīšanai. Patēriņa veidi jau ir sākuši mainīties, un šie jaunie veidi sevi piesaka strauji, taču tas ir jāskata reālistiski: neraugoties uz pārmaiņām, intelektuālo pakalpojumu sniedzējiem Eiropas vienotais tirgus joprojām nav radīts. Tas, pirmkārt, ir saistīts ar atšķirīgām kultūras preferencēm un praksi dalībvalstīs, valodu, kādā runā patērētāji, kā arī ar autortiesību sadrumstalotību, kas neveicina ne Eiropas tirgus attīstību, ne daudzteritoriālu vai pat Eiropas licenču radīšanu.

4.9. EESK iesaka izstrādāt tiesisko regulējumu, kas veicina gan ar autortiesībām aizsargātu darbu radīšanu, gan jaunu licenču modeļu un jaunu komerciālo modeļu iesaisti Eiropas vienotā tirgus izveidē, vienlaikus saglabājot autoru un darbu radītāju līgumu slēgšanas brīvību un tiesības pilnībā izmantot sava darba augļus. Šādi jauni modeļi varētu tikt izstrādāti paralēli Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas līgumos iekļautajiem modeļiem. Šim jautājumam vajadzētu būt gan digitalizācijas stratēģijas, par kuru Komisija paziņoja 2015. gada maijā, gan izskatāmā autortiesību modernizācijas plāna neatņemamai sastāvdaļai.

⁽⁴⁾ OV C 324, 30.12.2006., 8. lpp.

4.10. Vēl viens šķērslis ir izņēmumi. EESK aicina dalībvalstis pēc iespējas drīzāk ratificēt Marrākešas līgumu, ar kuru noteikts izņēmums neredzīgām vai vājredzīgām personām. ES šo līgumu ir parakstījusi, taču dalībvalstīm individuāli tas jāratificē, lai tas stātos spēkā. EESK iesaka Komisijai ņemt vērā Eiropas Parlamenta 2015. gada 9. jūlija ieteikumu un mudināt dalībvalstis pēc iespējas drīzāk ratificēt šo nozīmīgo līgumu, par kuru bija ļoti grūti vienoties atsevišķu iesaistīto pušu konservatīvās nostājas dēļ. Turklāt komiteja mudina Eiropadomī darīt visu iespējamo, lai paātrinātu ratifikācijas procesu.

4.11. Ir jāveicina neredzīgām vai vājredzīgām personām pieejamu darbu radīšana, jo vairāk nekā 95 % grāmatu tām pašlaik nav pieejamas.

4.12. Uzmanība jāpievērš arī citiem ar digitālo laikmetu un tīkliem saistītiem izņēmumiem, jo īpaši attiecībā uz pētniecību, ko finansē no publiskiem līdzekļiem, universitāšu un publisko bibliotēku veiktu neaizsargāto vai nenosakāmu autortiesību literāro darbu digitalizāciju, digitālo grāmatu, kā arī audio un video materiālu aizdošanu, ņemot vērā digitālo lasīšanas ierīču straujo izplatību un jaunu informācijas nesēju plašo daudzveidību. Vienlaikus jānorāda, ka dažās tehnoloģiju nozarēs notiek mēģinājumi atgūt īpašumtiesības uz darbiem, kas jau ir pieejami sabiedrībai, tādējādi ierobežojot piekļuvi komerciālos nolūkos.

4.13. Darbu izplatīšanu kavē arī ģeogrāfiskais zonējums. Tas ietekmē visus potenciālos lietotājus, taču jo īpaši daudzās valodu minoritātes ES, jo atšķirības starp Eiropas politisko un lingvistisko karti ir vēsturiskais mantojums, kā arī 19. un 20. gadsimta karu sekas. Populisma un nacionālisma diskursa izplatīšanās šai problēmai piešķir politisku aspektu, kas ir steidzami jārisina. Eiropas reģionālo vai minoritāšu valodu harta tika plaši ratificēta, taču pašreizējie šķēršļi, piemēram, ievērojami mazina reģionālajās valodās pieejamo televīzijas raidījumu ietekmi uz kultūru.

4.14. EESK uzskata, ka Eiropas kultūru daudzveidība ir Eiropas identitātes pamats un dalībvalstīm tā ir jāatbalsta un jāveicina.

4.15. Šie jautājumi EESK skatījumā ir prioritāri, tāpēc komiteja aicina Komisiju apsvērt minētos priekšlikumus, kas nav pretrunā starptautiskajiem līgumiem autortiesību jomā un var pavērt jaunas iespējas ES digitālā vienotā tirgus izveidei.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Jau tuvākajā nākotnē būs nepieciešamas būtiskas izmaiņas, kas saistītas ar 2015. gada maijā publicētajā stratēģijā paredzētajām 16 iniciatīvām un iepriekšējām vispārīgām piezīmēm, kurās ierosināta jauna plaša mēroga iniciatīva sabiedriskā labuma, sadarbības, kā arī pārrobežu attiecību un brīvo licenču sekmēšanai. Atzinumā par tematu "Digitālās līgumtiesības" (INT/775) un "Sadarbīgais patēriņš un pašregulējums" (INT/779) EESK atzīst, ka autortiesībām ir svarīga nozīme, lai pienācīgi definētu iesaistīto pušu tiesības digitālo līgumtiesību un sadarbīgā patēriņa jomā.

5.2. EESK ar interesi atzīmē, ka Komisija skaidri norāda, ka ir jāpieņem Eiropas Savienības autortiesību noteikumi, lai visi tirgus dalībnieki un visi iedzīvotāji varētu izmantot potenciālu, ko rada šī jaunā vide, un ka ir nepieciešams eiropeiskāks tiesiskais regulējums, lai pārvarētu sadrumstalotību un nesaskaņas funkcionālā vienotajā tirgū. Komiteja šim mērķim piekrīt, taču norāda, ka valdības orientējas uz teritoriālo aizsardzību kā vienīgo līdzekli radošās darbības finansējuma nodrošināšanai. Pastāv arī citi līdzekļi, kas būtu jāpēta, un šīs iespējas nevajadzētu izslēgt, vismaz kamēr objektīvi tiek izvērtētas alternatīvas.

5.3. Komiteja neuzskata, ka bezdarbība un pretošanās pārmaiņām autortiesību jomā atbilst tām straujajām tehnoloģiskajām pārmaiņām un inovācijām pakalpojumu un izplatīšanas jomā, kuras nenovēršami rodas un attīstās līdz ar internetu, tīkliem un platjoslas pārklājumu. Komiteja piekrīt Komisijas viedoklim par to, ka būs nepieciešams "vajadzības gadījumā pielāgot autortiesību noteikumus jaunajai tehnoloģiskajai realitātei tā, lai ar tiem joprojām varētu sasniegt paredzētos mērķus".

5.4. Pašlaik ir vērojama liela daudzveidība attiecībā uz izņēmumiem, kuri ir cieši saistīti ar izglītību, pētniecību un piekļuvi zināšanām, un nākotnē tā var pieaugt. Tie var būt saistīti gan ar vienkāršu lietošanu parauga vai ilustrācijas nolūkos, gan faktiski vai pat tiesību aktos noteiktu darbu, grāmatu vai kursu neierobežotas piekļuves nodrošināšanu izglītības nolūkos.

5.5. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2001/29/EK⁽⁵⁾ par autortiesībām ir iekļauts izņēmumu saraksts. Šā saraksta elementu īstenošana un to izvēšana būtu jāapspriež atbilstoši līdzdalības demokrātijas principiem, lai veidotu individuālos un kolektīvos viedokļus un radītu saskaņotus un vienotus Eiropas tiesību aktus attiecībā uz izņēmumiem, kuri vienkāršākas piemērošanas nolūkā ir precīzi jānosaka un jādefinē. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka izņēmumiem izglītības, zinātniskās pētniecības un zināšanu izplatīšanas jomā jābūt prioritāriem, taču vienlaikus ir jāuzsāk arī citu sabiedrisko labumu izpēte, lai sagatavotos nākotnei.

5.6. EESK uzskata, ka Eiropas līmeņa standartizācija attiecībā uz kopēšanu privātām vajadzībām ir gan iespējama, gan vēlama. Šajā saistībā EESK atbalstīs Komisijas rīcību, kas ir steidzama, jo valstu atšķirības rada ievērojamus šķēršļus elektronisko preču vienotajam tirgum, kurā pieejami jauni informācijas nesēji. Saskaņotība ir būtisks priekšnoteikums šādu nesēju ietverošu preču brīvai aprītei. Sadalot ieņēmumus no maksas par informācijas nesējiem, būtu jāņem vērā, ka lielākā daļa šādu nesēju pēc būtības nav radīti ar autortiesībām aizsargātu darbu kopēšanai, tāpēc būtu pamatoti būtisku daļu no līdzekļiem novirzīt radošās darbības finansēšanai un kultūru daudzveidības veicināšanai, kā to jau dara atsevišķas dalībvalstis, kā arī, piemēram, vispārējiem mērķiem izglītības un pētniecības jomā.

5.7. Komiteja ir pārliecināta, ka neitralitātes principam arī turpmāk jābūt neatņemamai interneta daļai, lai patērētājiem nodrošinātu stingru vienlīdzību neatkarīgi no viņu ekonomiskajām iespējām. Tīkla neitralitāte ir viens no interneta pamatprincipiem, kas nodrošina, ka telesakaru operatori neierobežo lietotāju komunikāciju, bet vienkārši pārraida informāciju. Šis princips ļauj visiem lietotājiem neatkarīgi no viņu līdzekļiem pilnībā piekļūt tam pašam tīklam. Šai definīcijai un tīkla neitralitātes aizsardzības apstiprinājumam jābūt skaidri noteiktam Eiropas tiesību aktos.

5.8. Lai cīnītos pret autortiesību pārkāpumiem, kuru dēļ autori zaudē lielu daļu savu ienākumu, ir jāizskauž šādi pārkāpumi komerciālā mērogā un tiem jāpiemēro sankcijas. Komiteja jau vairākkārt ir paudusi viedokli par jautājumiem saistībā ar preču viltošanas, kā arī jebkādu autortiesību un blakustiesību pārkāpumu apkarošanu; tāpēc komiteja norāda uz iepriekšējiem atzinumiem, kuri joprojām ir spēkā⁽⁶⁾.

5.9. Autortiesības joprojām ir būtisks aizsardzības līdzeklis autoriem un dalībniekiem, kuri darbus un izpildījumu izplata starpsavienotos digitālajos tīklos. Lai pielāgotos ļoti straujām tehnoloģiju pārmaiņām un inovācijām izplatīšanas un pakalpojumu jomā, autortiesības ir jāpildinveido. Šāda modernizācija ir jāīsteno tā, lai nodrošinātu radītāju un izpildītāju tiesības, taisnīgu atlīdzību par viņu radošo ieguldījumu, viņu saikni ar darbu komerciālajiem panākumiem, kā arī lai saglabātu augstu līmeni darbu aizsardzībā un finansēšanā. Konkrēti, ir jāpārskata tiešsaistes pakalpojumu platformu juridiskais statuss attiecībā uz autortiesībām. Lai arī tās šobrīd ir galvenais līdzeklis, caur kuru lietotāji piekļūst tiešsaistes saturam, pakalpojumu platformas apgalvo, ka tās ir tikai tehniskie starpnieki, un tādēļ atsakās izmaksāt atlīdzību satura radītājiem. Tas negatīvi ietekmē tirgus efektivitāti, rada konkurences traucējumus un mazina tiešsaistē pieejamā kultūras satura kopējo vērtību.

5.10. Nevēlēšanās pielāgoties interneta globālajam raksturam, platjoslas iespējām un patērētāju jaunajām gaidām rada risku mazināt to tiesību vērtību, kas palīdz sekmēt intelektuālo darbu radīšanu un izplatīšanu. Tomēr būs jāpieņem izņēmumi, kurus pamato citu ieinteresēto pušu tiesības, piemēram, personu ar invaliditāti, studentu vai publisko bibliotēku tiesības, jo to sociālās vajadzības mainās. Citas izmaiņas autortiesību un blakustiesību pastāvīgai "eiropiskošanai" būs nepieciešamas dalībvalstīs, jo to rīcībā faktiski ir galvenie turpmāko pārmaiņu juridiskie instrumenti.

⁽⁵⁾ OV L 167, 22.6.2001., 10. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 230, 14.7.2015., 72. lpp.; OV C 44, 15.2.2013., 104. lpp.; OV C 68, 6.3.2012., 28. lpp.; OV C 376, 22.12.2011., 66. lpp.; OV C 376, 22.12.2011., 62. lpp.; OV C 18, 19.1.2011., 105. lpp.; OV C 228, 22.9.2009., 52. lpp.; OV C 306, 16.12.2009., 7. lpp.; OV C 182, 4.8.2009., 36. lpp.; OV C 318, 29.10.2011., 32. lpp.; OV C 324, 30.12.2006., 8. lpp.; OV C 324, 30.12.2006., 7. lpp.; OV C 256, 27.10.2007., 3. lpp.; OV C 32, 5.2.2004., 15. lpp.

5.11. EESK uzskata, ka regula ir vēlamais digitālā vienotā tirgus veidošanas instruments, jo valstu tiesību aktu daudzveidība nepārprotami rada gandrīz pilnīgu strupceļu, kas ir jāpārvar veidojot dialogu bez diskriminācijas starp visām ieinteresētajām pusēm, tostarp programmatūras licenču un brīvā satura pārstāvjiem, kā arī ņemot vērā jaunus pakalpojumus un ar tiem saistītos komerciālos modeļus. Ir arī padziļināti jāanalizē šķēršļi daudzteritoriālu licenču jomā un līdzekļi šādu šķēršļu pārvarēšanai.

5.12. Atšķirīgo interešu ietekme un ar autortiesībām saistītie aizspriedumi ir tik spēcīgi, ka panākumus, iespējams, varēs gūt tikai pamazām, pamatojoties uz stingru novērtējumu un samērīgiem risinājumiem; tomēr ir jādara viss iespējams, lai patiesi radītu zināšanu un informācijas sabiedrību, jo tikai tā var palīdzēt Eiropai izkļūt no stagnācijas un krīzes, kas apdraud pašus Eiropas idejas pamatus. Dinamiskā sociālajā tirgus ekonomikā vispārējām interesēm vajadzētu būt nozīmīgākām par atsevišķām konkrētām interesēm.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem digitālā satura piegādes līgumu aspektiem”

(COM(2015) 634 final – 2015/0287 (COD))

un par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem preču tiešsaistes un cita veida distances pārdošanas līgumu aspektiem”

(COM(2015) 635 final – 2015/0288 (COD))

(2016/C 264/07)

Ziņotājs: Jorge PEGADO LIZ

Padome 2016. gada 18. janvārī un Eiropas Parlaments 2016. gada 21. janvārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem digitālā satura piegādes līgumu aspektiem”

(COM(2015) 634 final – 2015/0287 (COD))

un par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem preču tiešsaistes un cita veida distances pārdošanas līgumu aspektiem”

(COM(2015) 635 final – 2015/0288 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 13. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 146 balsīm par, 61 balsi pret un 44 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzīst iespēju un nepieciešamību reglamentēt atsevišķus Komisijas paziņojumā (COM(2015) 633 final) minētos jautājumus, jo īpaši direktīvas par dažiem digitālā satura piegādes līgumu aspektiem priekšlikuma noteikumus.

1.2. Tomēr EESK uzskata, ka citi turpmāk minētie faktori ir daudz svarīgāki nekā līgumtiesību reglamentācija līgumos par materiālā kustamā īpašuma tiešsaistes pārdošanu, ka tie ir nozīmīgāki un prioritāri, ņemot vērā mērķus, ko Komisija plāno sasniegt saistībā ar digitālā vienotā tirgus izveidi, un ka tie rada ievērojamus šķēršļus pārrobežu tirdzniecības attīstībai.

1.3. Turklāt attiecībā uz aplūkotajiem aspektiem EESK nepiekrīt Komisijas sniegtajam juridiskajam pamatam un ierosina drīzāk atsaukties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 169. pantu.

1.4. No šā panta 2. punkta a) apakšpunkta, kā arī no 4. punkta izriet, ka pieņemtajiem pasākumiem principā būtu jābalstās uz minimālas saskaņošanas direktīvām, kā to vispārīgi ir pieņēmis Eiropas likumdevējs.

1.5. EESK uzskata, ka reglamentēt šos jautājumus divās direktīvās, nevis vienotā instrumentā ir pieņemami tikai tāpēc, ka ir vajadzība un ir vēlams steidzami regulēt tirdzniecību ar digitālo saturu tiešsaistē.

1.6. Tāpat komiteja uzskata, ka iemesli, kas minēti, lai pieņemtu mērķtiecīgas pilnīgas saskaņošanas variantu, nevis citus variantus, piemēram, brīvprātīgu Eiropas tipveida līgumu apvienojumā ar ES uzticamības marķējumu vai minimālu saskaņošanu atbilstoši LESD 169. pantam, ir nepietiekami.

1.7. Attiecībā uz aspektiem, kurus turpmāk regulēs atsevišķi saskaņā ar priekšlikumu par materiālā kustamā īpašuma tiešsaistes pārdošanas līgumiem, komiteja uzskata, ka pareizāk būtu tos regulēt kopā ar citiem aspektiem Direktīvas 1999/44/EK pārskatīšanas ietvaros un tajā veļtīt tiem vienu nodaļu, *REFIT* īstenošanas kontekstā attiecībā uz patērētāju aizsardzību.

1.8. Turklāt ar priekšlikumu par materiālā īpašuma pārdošanu tiešsaistē Komisija izveidoja divas sistēmas un tādējādi ieviesa diferencētu pieeju preču pārdošanai tiešsaistē un preču pārdošanai bezsaistē, un tas ir nepieņemami.

1.9. Ja Komisijas iecere tiks apstiprināta pašreizējā veidā, EESK iesaka veikt virkni uzlabojumu ierosinātajiem noteikumiem, lai netiktu mazinātas patērētāju tiesības, vienlaikus patērētājiem efektīvi nodrošinot augstu aizsardzības līmeni, kā noteikts LESD.

1.10. Tas jo īpaši attiecas uz digitālā satura tirdzniecības regulējumu, ko EESK atzīst par prioritāru, pragmatisku iemeslu dēļ pieņemot šajā sakarā Komisijas ierosināto maksimālas mērķtiecīgas saskaņošanas risinājumu.

1.11. Tomēr šī ir joma, kurā pastāv prognozēšanas trūkumi un regulējuma nepilnības. Tas nav savienojams ar maksimālu saskaņošanu un rada nepārvaramus sarežģījumus transponēšanai un piemērošanai dalībvalstīs. Šie sarežģījumi ir jāpārvar, izmantojot virkni priekšlikumu par konkrētiem aspektiem.

2. Ievads – viens paziņojums, divi direktīvas priekšlikumi

2.1. Ar minēto paziņojumu Komisija sper pirmo soli ceļā uz digitālā vienotā tirgus stratēģijas piemērošanu Eiropā ⁽¹⁾ un īsteno vienu no 2015. gada darba programmas ⁽²⁾ svarīgākajiem pasākumiem. Ierosinātā dokumenta viens no galvenajiem mērķiem ir nodrošināt "patērētājiem un uzņēmumiem labāku piekļuvi tiešsaistes precēm un pakalpojumiem visā Eiropā", un tajā ir ietverti šādi divi leģislatīvi instrumenti:

- a) priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem digitālā satura piegādes līgumu aspektiem; un
- b) priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem preču tiešsaistes un cita veida distances pārdošanas līgumu aspektiem.

2.2. Apzinoties to, ka no sistemātikas viedokļa abu priekšlikumu būtiskie aspekti ir cieši saistīti ar direktīvu par dažiem patēriņa preču pārdošanas aspektiem un saistītajām garantijām ⁽³⁾, Komisija norādīja, ka tie būs "saskaņoti, cik iespējams". Tomēr savu lēmumu pieņemt divus likumdošanas instrumentus tā skaidroja, precizējot, ka "digitālā satura specifikas dēļ vairāki noteikumi ir regulējami citādāk nekā tie, kas attiecas uz precēm", un, "ja notiks digitālā satura strauja tehnoloģiskā un komerciālā attīstība, tad būs jāpārskata šīs direktīvas piemērošana", kā arī norādot, ka tas risināms, "iekļaujot šos noteikumus vienā juridiskā instrumentā, proti, direktīvā par digitālā satura piegādi".

2.3. Ar abiem minētajiem priekšlikumiem Komisija vēlas sasniegt piecus mērķus:

- a) samazināt izmaksas, kas izriet no līgumtiesību atšķirībām;
- b) radīt juridisko noteiktību uzņēmumiem;
- c) veicināt to, lai patērētājiem būtu izdevīga pārrobežu iepirkšanās tiešsaistē Eiropas Savienībā;
- d) samazināt patērētājiem nodarīto kaitējumu saistībā ar bojātu digitālo saturu;

⁽¹⁾ EESK atzinums: OV C 71, 24.2.2016., 65. lpp.

⁽²⁾ COM(2014) 910 final.

⁽³⁾ OV L 171, 7.7.1999., 12. lpp.

e) kopumā līdzsvarot patērētāju un uzņēmumu intereses un uzlabot ikdienas dzīvi.

2.4. Komisija uzskata, ka abos gadījumos piemērotākā metode ir mērķtiecīga saskaņošana. Tas nozīmē noteikumu pilnīgu saskaņošanu digitālā satura piegādes un preču tiešsaistes pārdošanas līgumu jomā, kā arī digitālā satura piegādes un preču tiešsaistes pārdošanas līgumu slēdzošo pušu saistošo tiesību un pienākumu jomā. Tas aptver gandrīz visus direktīvas noteikumus, izņemot "noteikumus par līgumu izstrādi, spēkā esību vai sekām, tostarp noteikumus par līguma izbeigšanas sekām" (direktīvas priekšlikuma par distances pārdošanu 1. panta 4. punkts), kā arī dažus tās īstenošanas aspektus.

2.5. Attiecībā uz piemērošanas jomu Komisija to ir nepārprotami ierobežojusi līdz līgumtiesību noteikumiem, kas piemērojami attiecībās starp uzņēmumu un patērētāju, jo, kā minēts ietekmes novērtējumā (23. lpp.), nav nekāda pamata domāt, ka esošās līgumtiesību atšķirības kavē ES uzņēmumus veikt pirkumus ārpus valsts robežām. Komisija atzīst, ka arī MVU, kas ir vājāki dalībnieki ar mazākām sarunu vešanas spējām, saskaras ar grūtībām, kuras saistītas ar līgumtiesībām, jo īpaši gadījumos, kad tie izmanto digitālo saturu. Tomēr, īpaši ņemot vērā iesaistīto pušu un dalībvalstu pausto nostāju, Komisija nolēma šim jautājumam pievērst uzmanību saistībā ar citām digitālā vienotā tirgus stratēģijā paziņotajām iniciatīvām.

2.6. Attiecībā uz leģislatīvā instrumenta izvēli Komisija pamato savu nostāju par labu direktīvai, nevis regulai, uzsverot, ka direktīvas ir labāk piemērotas nekā regulas, jo sniedz dalībvalstīm brīvību pielāgot tās īstenošanu atkarībā no valsts tiesību aktiem. Komisija uzskata, ka šī izvēle apvienojumā ar patērētāju tiesību pilnīgu un mērķtiecīgu saskaņošanu radīs pienācīgu līdzsvaru starp patērētāju aizsardzības paaugstinātu līmeni ES mērogā un daudzām jaunajām iespējām, ko pilnīga saskaņošana sniedz uzņēmumiem.

2.7. Ekonomiskajā aspektā Komisija pamato šos direktīvu projektus ar vairākām hipotēzēm, tostarp šādām:

- a) Eiropas e-komercijas tirgum ir spēcīgs potenciāls, kas vēl nav izmantots;
- b) digitālā vienotā tirgus izveide veicinās spēcīgāku izaugsmi Eiropā;
- c) ES uzņēmumi varēs paaugstināt savu konkurētspēju, jo tiem būs vieglāk pārdot ne tikai savas valsts, bet arī citos tirgos;
- d) vienotu tiesību noteikšana patērētājiem līdz ar augstāku aizsardzības pakāpi veicinās viņu uzticību pirkumiem ārvalstīs;
- e) ja tiktu likvidēti ar līgumtiesībām saistītie šķēršļi, ārpus valsts robežām savus produktus tiešsaistē tirgotu vēl aptuveni 122 000 uzņēmumi. Pārrobežu tirdzniecības vērtība Eiropas Savienībā varētu pieaugt aptuveni par 1 miljardu euro. Lielāka konkurence tiešsaistes mazumtirdzniecības sektorā izraisītu mazumtirdzniecības cenu pazemināšanos visās dalībvalstīs, ES līmenī samazinot cenas vidēji par 0,25 %, kas tieši izraisītu ES mājsaimniecību patēriņa pieaugumu aptuveni par 18 miljardiem euro;
- f) turklāt patērētājiem būs pieejama plašāka produktu un pakalpojumu izvēle; tas veicinās viņu labklājību. Jaunu patērētāju skaits, kuri iepirkto tiešsaistē pāri robežām, būtu no 7,8 līdz 13 miljoniem. Ir paredzams, ka kopējais reālā ES IKP pieaugums gadā būs aptuveni EUR 4 miljardi.

2.8. Tomēr, lai gūtu gaidītos rezultātus, ar abām pašlaik ierosinātajām direktīvām nepietiek – tās ir daļa no plašāka pasākumu kopuma, no kuriem Komisija jo īpaši uzsver šādus pasākumus:

- a) priekšlikums regulai par tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnesamību;

- b) kvalitatīvas pakū piegādes pārrobežu pakalpojumu ieviešana;
- c) ģeogrāfiskās bloķēšanas atcelšana;
- d) strīdu izšķiršanas tiešsaistē platformas darbības uzsākšana ⁽⁴⁾.

2.9. Visbeidzot, Komisija paskaidro, ka ir "jārīkojas nekavējoties", kamēr nav par vēlu, jo jebkāda kavēšanās digitālā satura jomā radītu šķietamības risku, ka valstu noteikumi izraisa juridisko sadrumstalotību, kas radītu šķēršļus gan patērētājiem, gan pārrobežu tirdzniecībā iesaistītajiem piegādātājiem.

3. Vispārīga informācija

3.1. Domājams, ka ekonomiskais un psiholoģiskais pamatojums, kas liecinātu, kāda ir saistība starp ierosinātajiem leģislatīvajiem pasākumiem un elektroniskās komercijas apjoma pieaugumu, kā arī par to nenovēršamo ietekmi uz izaugsmi Eiropā, ir jāmeklē ietekmes novērtējuma pielikumā sniegtajā pētījumā. Taču minētā dokumenta sīka analīze nerada skaidrību un pārliecību par to, ka tās sākotnējie un beigu dati ir pilnībā uzticami, ka tos nav ietekmējuši citi faktori un ka citi varianti neradītu labākus rezultātus.

3.1.1. Pat pieņemot, ka ir drošicami sākotnējie statistikas dati, saskaņā ar kuriem 62 % (10. lpp.) Eiropas tirgotāju, t. i., vairāk nekā 122 000 uzņēmumu un vairāk nekā 13,5 % patērētāju (13. lpp.) jeb 8–13 miljoni jaunu patērētāju (kas palielina to kopējo skaitu līdz 70 miljoniem) sāktu izmantot pārrobežu tirdzniecību tiešsaistē, ja tiktu atcelti no pašreizējās juridiskās sistēmas tieši izrietošie iespējamie šķēršļi un papildu izmaksas, tas vēl neļauj pārliecinoši noteikt gaidāmo tirdzniecības apjoma pieaugumu un pamatot attiecīgi aplēsto Eiropas IKP pieaugumu par 0,03 % jeb 4 miljardiem euro kā nepieciešamas un ekskluzīvas sekas; turpretī ir skaidrs, ka katram uzņēmumam būs nepieciešami vidēji 7 000 euro, lai līguma instrumentus pielāgotu jaunajai sistēmai.

3.1.2. No otras puses, minētajā pētījumā nepietiekami kvantitatīvā veidā ir izklāstīts, kā citi papildu faktori, piemēram, noteikumi par valodu lietošanu vai nodokļu režīmi, ātrdarbīga interneta pakalpojumu kvalitāte, izmaksas un pieejamība, krāpniecības risks, tiesvedības izdevumi, maksāšanas līdzekļu drošība, pārdevēju identitātes un godprātības sertifikācija, uzticības trūkums strīdu izšķiršanas procedūrām tiesās vai alternatīvi, arī turpmāk būtiski ietekmēs vai neietekmēs izvēli izmantot pārrobežu tirdzniecību tiešsaistē – iespējams, pat vēl vairāk nekā pašreizējā tiesību sistēma (aprakstīta ietekmes novērtējuma 7. un turpmākajās lpp., kā arī 18. un turpmākajās lpp.).

3.1.2.1. Šajā nolūkā jo īpaši būtu jānorāda uz kavējumiem saistībā ar transponēšanu, piemērošanas grūtībām un vairāku ar Direktīvu 2013/11/ES ⁽⁵⁾ ieviesto strīdu alternatīvas izšķiršanas (SAL) sistēmu neefektivitāti, kā attiecīgi ir minēts visos Komisijas pasūtītajos pētījumos. Tā cēlonis bieži ir atsevišķu dalībvalstu finanšu līdzekļu trūkumus un jo īpaši sistēmas strīdu izšķiršanai tiešsaistē (SIT) acīmredzamā neefektivitāte; šo sistēmu ieviesa ar Regulu (ES) Nr. 524/2013 ⁽⁶⁾, kas stājās spēkā 2016. gada 15. februārī, un tā ir būtiska digitālā vienotā tirgus darbībai.

3.1.3. Turklāt nav skaidri minēts, kāda ir piedāvājuma un pieprasījuma elastības relatīvā ietekme, aprēķinot tirgus piesātinājumu pilnīgas konkurences apstākļos, kas, lai arī tā ir tīri teorētiska hipotēze, ir īpaši svarīgi modeļa ticamībai, pat nerunājot par ārējiem makroekonomiskās politikas faktoriem, kas izšķiroši nosaka patērētāju lēmumus par pirkumiem, piemēram, stingrās ekonomiskās politikas ietekmi salīdzinājumā ar izaugsmes politiku, kuras pamatā ir patēriņš un investīcijas keinsisma stilā.

⁽⁴⁾ OV L 165, 18.6.2013., 1. lpp.

⁽⁵⁾ OV L 165, 18.6.2013.

⁽⁶⁾ Skatīt 5. zemsvītras piezīmi.

3.1.4. Visbeidzot, Komisijas novērtējumā ir uzsvērts ierosinātais modelis, un tajā nav pienācīgi ņemtas vērā četru pārējo iespējamo modeļu ekonomiskās sekas (ietekmes novērtējums, sākot no 23. lpp.), kuri arī varētu palīdzēt novērst tos pašus šķēršļus, un tādējādi būtu bijis iespējams veikt salīdzinošu analīzi. Tas jo īpaši attiecas uz 5. variantu “brīvprātīgs Eiropas līguma paraugs apvienojumā ar ES uzticamības marķējumu” (25. lpp.), lai arī tā izmaksas nebūtu lielas, tas būtu vienkāršāks un radītu mazu birokrātisko slogu (38. un turpmākās lpp.), respektīvi, tas būtu variants, kurš visvairāk atbilstu regulējuma uzlabošanas paketei ⁽⁷⁾ un Normatīvās atbilstības un izpildes programmai (REFIT) ⁽⁸⁾, turklāt tas ir guvis vislielāko atbalstu sagatavošanas konsultācijās.

3.2. Arī maksimālās saskaņošanas direktīvu izvēle nav pienācīgi pamatota. EESK jau ir uzsvērusi, ka attiecībā uz to jautājumu saskaņošanu, kas skar galvenokārt iekšējā tirgus darbību, tā vispār vairāk atbalsta cik vien nepieciešams detalizētu regulu pieņemšanu. Komiteja ir arī apliecinājusi, ka jomās, kas konkrēti ietekmē patērētāju tiesības, tā dod priekšroku minimālās saskaņošanas direktīvām, kā cita starpā izriet no LESD minētā principa (169. panta 4. punkts).

3.2.1. Turpretī EESK ir vairākkārt paudusi iebildumus pret pēdējos gados dominējošo Komisijas tendenci pieņemt maksimālās saskaņošanas direktīvas, kas ir sniegušas zemu aizsardzības līmeni un vāji atbilst profesionāļu interesēm ⁽⁹⁾.

3.2.2. Šajā konkrētajā gadījumā pastāv daudzi jautājumi, kuri direktīvās nav ņemti vērā, lai gan būtu nepieciešams tos saskaņot, piemēram, jautājums par vecumu, no kura nepilngadīgas personas var slēgt līgumus digitālā vidē (direktīvas par datu aizsardzību jaunākajā versijā šis vecums ir noteikts starp 13 un 16 gadiem); jautājums par to negodīgu noteikumu specifisko kategoriju definīciju attiecībā uz tiešsaistes līgumiem, uz kurām nav attiecināma Direktīva 93/13/EEK ⁽¹⁰⁾; jautājums par neseno praksi ieviest taustiņu “maksāt tūlīt” (pay now) atsevišķu sociālo tīklu vietnēs, bez jebkādas atsaucis uz atbildīgās platformas tīmekļa vietni; jautājums par standarta klauzulas par kopregulējumu vēlamu iekļaušanu.

3.3. Nešķiet arī pamatoti vienas direktīvas vietā izvēlēties divas, jo juridiskie noteikumi tiek lieki dublēti, ir nepieciešams papildu transponēšanas darbs, lai nodrošinātu to saskaņotību ar iekšējiem noteikumiem katrā dalībvalstī, un tas rada nepieciešamību pēc papildu interpretācijas. Tas būtu pilnīgi lieki, ja par pamatu būtu pieņemta direktīva par materiālā īpašuma tiešsaistes pārdošanu un nemateriālo līdzekļu pārdošanas īpatnības būtu integrētas kā pamatrežīma izņēmumi, ņemot vērā to, ka atšķirība starp materiālu īpašumu un digitālu saturu nav manāma, jo īpaši gadījumos, kad tie ir savstarpēji savienoti.

3.4. Pēc Komisijas ieskatiem, instrumenta izvēle ir notikusi pēc šāda principa: 189 atbildes, kas iegūtas sabiedriskā apspriešanā no visām ieinteresēto pušu kategorijām visā Eiropas Savienībā; apspriešanās ar grupu, ko veido 22 organizācijas, kas pārstāv plašu interešu loku un kura kopā sanākusī septiņas reizes; semināri ar dalībvalstīm; sanāksmes ar valstu iestādēm, kuras atbild par tiesību aktu piemērošanu, sadarbības komitejas patērētāju aizsardzības jomā sanāksmes laikā, un ar valstu iestādēm, kuras atbild par patērētāju politiku, – patērētāju politikas tīkla sanāksmes laikā (2015. gada maijā). Vēlāk šīs mērķa grupas derīgums tika apstrīdēts, ņemot vērā tās ierobežoto apmēru ⁽¹¹⁾.

3.4.1. Taču saskaņā ar zināmajiem un publiskotajiem rezultātiem ⁽¹²⁾ izvēlētajam variantam nav pārliecinoša vairākuma atbalsta – patērētāju organizācijas nepārprotami iebilda pret tirgotāja valsts tiesību aktu jebkāda veida piemērošanu, savukārt lielākā daļa arodasociāciju un daži akadēmiķi ir labvēlīgi šim variantam. Turklāt lielākā daļa dalībvalstu apšaubīja jaunu tiesību aktu nepieciešamību attiecībā uz distances pirkumiem (ņemot vērā, ka pašreizējie tiesību akti jau ietver tiešsaistes pārdošanu) un jo īpaši divu direktīvu publicēšanas piemērotību, jo ir grūti konstatēt precīzas un skaidri definētas pamatnostādnes. Objektīvi analizējot apspriešanās gūtās atbildes, pirmajā mirklī šķiet, ka 5. variants gūst vispārēju piekrišanu gan profesionāļu, gan patērētāju vidū, pat ja šis scenārijs acīmredzami ir atkarīgs no tipveida līguma klauzulu satura, par ko sektorā ir jāvienojas, kā arī no uzticamības marķējuma izmantošanas un pieņemšanas pakāpes ES uzņēmumos, arī tāpēc, ka šis variants rada vismazākās izmaksas profesionāļiem.

⁽⁷⁾ EESK atzinums: OV C 13, 15.1.2016., 192. lpp.

⁽⁸⁾ EESK atzinums: OV C 230, 14.7.2015., 66. lpp.

⁽⁹⁾ EESK atzinums: OV C 108, 30.4.2004., 81. lpp., OV C 317, 23.12.2009., 54. lpp., un OV C 181, 21.6.2012., 75. lpp.

⁽¹⁰⁾ Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīva 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos, vēlāk grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 25. oktobra Direktīvu 2011/83/ES.

⁽¹¹⁾ EESK atzinums: OV C 383, 17.11.2015., 57. lpp.

⁽¹²⁾ <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/contract/opinion/>

3.5. Visbeidzot, ir jāatgādina, ka jautājumā par patērētāju tiesībām digitālajā vidē komitejai ir bijusi iespēja sīki izteikties vairākos atzinumos, izveidojot pamata nostāju, saskaņā ar kuru tiesībām, kas ir atzītas saistībā ar darījumiem fiziskajā bezsaistes pasaulē (klātienē līgumi), ir jābūt saskaņotām ar tiesībām, kas ir atzītas tiešsaistes vidē, neskarot digitālā (nemateriālā) satura darījumu īpašās iezīmes vai piemērotos formātus, taču vienmēr vēršot uzmanību uz to stiprināšanu, nevis mazināšanu vai vājināšanu. Ar priekšlikumu par materiālā īpašuma pārdošanu tiešsaistē Komisija izveidoja divas sistēmas un tādējādi ieviesa diferencētu pieeju preču pārdošanai tiešsaistē un preču pārdošanai bezsaistē, un tas ir nepieņemami.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Iepriekš minētās piezīmes nenozīmē to, ka EESK pilnībā noraida nepieciešamību un iespēju reglamentēt atsevišķus jautājumus, kas iekļauti izskatāmo direktīvu priekšlikumos, jo sevišķi attiecībā uz digitālā satura tiešsaistes pārdošanu. Materiālā īpašuma tiešsaistes pārdošanas jomā EESK iesaka pieņemt savlaicīgus pasākumus *REFIT* programmas ietvaros. Vietas taupības nolūkos piezīmes, kas paustas attiecībā uz katru priekšlikumu, attiecas tikai uz tiem aspektiem, saistībā ar kuriem EESK nepiekrīt ierosinātajiem noteikumiem.

4.2. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem preču tiešsaistes un cita veida distances pārdošanas līgumu aspektiem (COM(2015) 635 final – 2015/0288 (COD))

4.2.1. Runājot par juridisko pamatu, patērētāju pārstāvji tāpat kā vairākums EESK locekļu atbilstoši komitejas iepriekšējiem atzinumiem uzskata, ka tam vajadzētu būt LESD 169. panta 2. punktam, ņemot vērā to, ka jautājums nav tikai un vienīgi par vienotā tirgus izveidi, bet galvenokārt par patērētāju tiesību definīciju, viņu aizsardzību un aizstāvību; tomēr daži EESK locekļi, proti, uzņēmējdarbības pārstāvji, kas prioritāti piešķir vienotā tirgus īstenošanai, piekrīt Komisijai.

4.2.2. Tā kā ir izvēlēta direktīva, EESK uzskata, ka saskaņošanai jābūt minimālai, pamatā izmantojot pašreizējās direktīvas par dažiem patēriņa preču pārdošanas aspektiem un saistītajām garantijām (Direktīva 1999/44/EK) modeli, jo izvēlētais variants rada papildu sadrumstalotību, samazina tiesisko noteiktību un izveido divas aizsardzības kategorijas, ņemot vērā, ka veiktajiem "uzlabojumiem" vajadzētu būt piemērojamiem arī pārdošanai fiziskajā pasaulē.

4.2.3. Ņemot vērā sarežģītos tiesību aktus patērētāju aizstāvības jomā, priekšlikums mijiedarbojas ar vairākiem citiem noteikumiem, kurus tas papildina⁽¹³⁾, tā radot nepieciešamību pēc lieka un sarežģīta interpretācijas darba, kas ir pretrunā labāka regulējuma paketē iekļautajiem labas pārvaldības noteikumiem un rada papildu sarežģījumus transponēšanā, kuras mērķis ir šādus noteikumus padarīt piemērotus spēkā esošajam valstu regulējumam, kurā ir transponēti un izpildīti Kopienas standarti un kas dažādās dalībvalstīs atšķiras.

4.2.4. Attiecīgi EESK labprātāk vēlētos, lai šajā direktīvas priekšlikumā minētie noteikumi papildinātu Direktīvas 1999/44/EK pārskatīšanu *REFIT* programmas ietvaros.

4.2.5. Turpmākajos punktos sniegti atsevišķi konkrētu grozījumu priekšlikumi attiecībā uz dažiem priekšlikuma noteikumiem.

4.2.5.1. 1. pants – Priekšmets

No direktīvas priekšmeta nebūtu jāizslēdz iepirkuma procedūras par dažiem tiešsaistes vai distances pakalpojumiem, piemēram, preču noma.

4.2.5.2. 2. pants – Definīcijas

1. Komerčgarantijai būtu jāietver arī citi atlīdzināšanas veidi, jo citādi nebūs iespējams uzskatīt, ka uz tiem attiecas 15. panta noteikumi.

⁽¹³⁾ Direktīva 2011/83/ES (OV L 304, 22.11.2011., 64. lpp.); Direktīva 2009/125/EK (OV L 285, 31.10.2009., 10. lpp.) un 2010. gada 19. maija Direktīva 2010/30/ES (OV L 153, 18.6.2010., 1. lpp.).

2. Materiāli kustami priekšmeti nav definēti pozitīvi, un tas rada iespējas atšķirīgām interpretācijām dalībvalstīs.
3. Nav izslēgti arī citi produktu veidi, kuriem ir piemērojami atsevišķi tiesību akti, piemēram, farmācijas produkti un medicīnas ierīces un uz kuriem neattiecas citu patērētāju aizsardzības instrumentu īstenošana.
4. Nav precizēts, vai tiešsaistes platformas var uzskatīt par “pārdevējiem”.
5. Tas pats attiecas arī uz ražotājiem saistībā ar viņu tiešo atbildību pret patērētāju, kas noteikta 16. pantā.

4.2.5.3. 3. pants – *Saskaņošanas pakāpe*

Saskaņošanas pakāpei vajadzētu būt minimālai ar visām no tā izrietošajām sekām attiecībā uz piemērojamo režīmu.

4.2.5.4. 4. un 5. pants – *Atbilstība līgumam*

1. Būtu jāiekļauj “ilgtspējas” kritērijs⁽¹⁴⁾ un jānorāda, no kā ir atkarīgs garantijas derīguma termiņš.
2. Atbilstības prasību definīcija būtu jāformulē ar negatīvu izteiksmi, lai skaidri atbrīvotu patērētāju no pienākuma apliecināt, ka prece nav atbilstīga, par preces atbilstības pierādīšanu jābūt atbildīgam pārdevējam.
3. Šajā pantā formulētie izņēmumi paredz vispārēju pārdevēja atbildības izslēgšanu, kas nevar tikt vērsta pret patērētāju, neskarot tiesības uz atlīdzinājumu (piemērojami “VW” gadījumā).

4.2.5.5. 7. pants – *Trešās personas tiesības*

Beigās pievienot tekstu “(.), izņemot gadījumus, kad puses par to ir skaidri vienojušās un attiecīgi ir precizēts līguma noteikumos”.

4.2.5.6. 8. pants – *Atbilstības līgumam noteikšanas brīdis un pierādīšanas pienākuma pāreja*

1. Panta 2. punkta beigās pievienot tekstu “izņemot gadījumus, kad ierīkošanas īpašā sarežģītība attaisno ilgāku termiņu un attiecīgi ir nolīgts ar pārdevēju”.
2. Šajā priekšlikumā noteiktajām tiesībām attiecībās ar pārdevēju jābūt nododamām jebkuram labticīgam valdītājam.

4.2.5.7. 9. pants – *Patērētāju tiesiskās aizsardzības līdzekļi neatbilstības līgumam gadījumā*

1. Šis noteikums izslēdz situāciju, kurā preces atgriešana un samaksātās summas atmaksa var būt viens no sākotnējiem variantiem, un tādējādi ir pretrunā patērētāju tiesībām vairākās dalībvalstīs (Grieķijā, Portugālē, Īrijā, Apvienotajā Karalistē, Dānijā un Lietuvā), kuru atšķirības mēdz būt lielas.
2. Jēdziens “samērīgā termiņā” ir subjektīvs un var izraisīt atšķirīgu transponēšanu tik būtiskā jautājumā, kas ir pretrunā maksimālas saskaņošanas mērķim. Piemēram, Bulgārijā, Francijā, Portugālē un Luksemburgā šāds termiņš ir 30 dienas, savukārt Ungārijā, Rumānijā, Grieķijā un Igaunijā tas ir 15 dienas. Noteikumā ir jāparedz termiņš, kas atbilst maksimālajam atsevišķās ES dalībvalstīs izmantotajam termiņam, t. i., 15 dienas.
3. Vārds “neiespējama” 3. punkta a) apakšpunktā ir jāaizstāj ar vārdiem “tehnoloģiski neiespējama”.

⁽¹⁴⁾ EESK atzinums: OV C 67, 6.3.2014., 23. lpp.

4. Arī jēdziens "būtiskas neērtības" ir subjektīvs un būtu jāsvīturo vai jāaizstāj ar Austrijas tiesību aktos pieņemto formulējumu, t. i., "pēc iespējas mazākas neērtības", un jāpapildina ar iespēju aizstāšanas nolūkos patērētājam uz labošanas laiku nekavējoties piešķirt līdzīgu precī.
5. Komisijas priekšlikumā nav ņemta vērā vairāku valstu (Francijas, Maltas, Grieķijas, Rumānijas, Portugāles un Slovēnijas) tiesību aktos jau noteiktā prasība, ar kuru saskaņā ražotājiem, kas apgādā profesionāļus, ir pienākums glabāt pietiekamas rezerves daļu krājumus vai spēt savlaicīgi piegādāt minētās rezerves daļas pārdevējam, ņemot vērā attiecīgās preces paredzamo dzīves ilgumu; šis jautājums ir saistīts ar plānoto novecošanos un rezerves daļas garantijas laiku.
6. Komisijai vajadzētu noteikt, ka pārdevējam ir pienākums nodrošināt preces aizstāšanu uz laiku.

4.2.5.8. 10. pants – *Preču nomainīšana*

1. Komisija nav paredzējusi apturēt likumīgo garantiju labošanas vai nomainīšanas laikā, kas savukārt ir spēkā vairumā dalībvalstu. Tas pats attiecas arī uz iespējamo strīdu izšķiršanas, mediācijas vai tiesiskās aizsardzības izmantošanas laiku.
2. Nomainīšanas gadījumā attiecībā uz nomainīto precī, sākot no tās piegādes brīža, ir jānosaka jauns garantijas laiks, kas ir identisks iepriekšējam.

4.2.5.9. 11. pants – *Patērētāja izvēle starp labošanu un nomainīšanu*

1. Jau minēto iemeslu dēļ būtu jāsvīturo vārds "ievērojamas".
2. Atkārtotu defektu gadījumā patērētājam jābūt iespējai automātiski izbeigt līgumu.

4.2.5.10. 13. pants – *Patērētāja tiesības izbeigt līgumu*

1. Patērētāja pienākums maksāt par preces lietošanu, tās bojājumiem vai vērtības samazinājumu līguma izbeigšanas gadījumā ir ļoti strīdīgs.
2. Turklāt Tiesa jau ir norādījusi, ka nomainīšanas tiesību izmantošanas gadījumā no patērētāja nevar prasīt kompensāciju par defektīvās preces izmantošanu ("Quelle" lieta⁽¹⁵⁾).
3. Nav vienkārši noteikt, kāda ir atmaksājama vērtība, ja ir veikta vairāku preču iegāde par fiksētu summu bez nošķiruma.

4.2.5.11. 14. pants – *Termiņi*

Attiecībā uz termiņu ir jāņem vērā garantijas periodi, kas jau ir spēkā vairākās dalībvalstīs (Somijā, Nīderlandē, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē) un kuros ņemta vērā preču ilgtspēja un plānotā novecošanās.

4.2.5.12. 15. pants – *Komerccgarantijas*

1. Panta 1. punkts būtu jāpapildina ar jaunu apakšpunktu d), tajā iekļaujot tekstu "citās garantijās, ko pārdevējs sniedz trešo pušu vārdā, kuras piemēro garantiju (aprikojuma apdrošināšana, zīmola garantijas u. c.)".
2. Ir arī jāsniedz informācija par iespēju nodot komerccgarantiju trešām pusēm.

4.2.5.13. 16. pants – *Tiesības uz atlīdzinājumu*

1. Šā jautājuma saskaņošanas trūkums rada ievērojamu pamatu atšķirībām direktīvas piemērošanā, nelabvēlīgi ietekmējot komercdarbību.
2. Regulējumā būtu jāparedz ražotāja tieša un solidāra atbildība pret patērētāju gadījumos, kad patērētājs izvēlas preces labošanu vai nomainīšanu.

⁽¹⁵⁾ Lieta C-404/06 – Eiropas Savienības Tiesas 2008. gada 17. aprīļa spriedums (pirmā palāta) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1461850459727&uri=CELEX%3A62006CC0404>.

3. Vajadzētu arī paredzēt, ka gadījumā, ja pārdevējs vēršas pret ražotāju, pārdevējam ir tiesības pilnībā atgūt visus radušos izdevumus.
4. Tāpat kā iepriekšējos punktos, vajadzētu arī paredzēt to tiešsaistes platformu, kurās patērētājs iegādājies precis, solidāru atbildību.

4.2.5.14. 17. pants – *Izpilde*

Ar direktīvas piemērošanas uzraudzību saistīto aspektu saskaņošanas trūkums ir viens no galvenajiem šķēršļiem efektīvai patērētāju aizsardzībai un godīgai konkurencei.

4.3. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dažiem digitālā satura piegādes līgumu aspektiem (COM(2015) 634 final – 2015/0287 (COD))

4.3.1. Kā Komisija pati jau norāda, priekšlikuma iemesli, īpašo zināšanu ieguve, kā arī ietekmes novērtējumi ir spēkā attiecībā uz abiem priekšlikumiem, ciktāl tie ir paredzēti kā viens veselums, lai sasniegtu kopējus mērķus. Šā iemesla dēļ vispārīgi jautājumi, kas abiem priekšlikumiem ir kopēji, atkārtoti skatīti netiks. EESK izteiks tikai piezīmes par specifiskiem aspektiem. Tomēr uzreiz ir jānorāda, ka šim priekšlikumam kopumā būtu nepieciešama EESK vispārēja piekrišana, jo īpaši attiecībā uz šādiem jautājumiem:

- a) īpaša aizsardzība patērētājiem, kuri tiešsaistē iegādājas nemateriālas preces, produktu pieaugošās sarežģītības, sarunu pārredzamības trūkuma, lielāku drošības risku, konfidencialitātes un datu aizsardzības, atsevišķu īpašu negodīgas prakses un negodīgu noteikumu veidu, slēpto izmaksu, mainīgu cenu atkarībā no atrašanās vietas, kā arī izmantoto līdzekļu (internets, mobilie tālruņi, sociālie tīkli u. c.) vairāk nemateriālā rakstura dēļ;
- b) nepieciešamība steidzami izstrādāt skaidru regulējumu jomā, kurā pašlaik tikai vienā dalībvalstī (Apvienotajā Karalistē) ir noteikti īpaši standarti šāda veida līgumiem;
- c) iespēja tiekties uz maksimālu saskaņošanu paaugstinātā patērētāju aizsardzības līmenī, kas ir piemērojama tikai līgumiem starp uzņēmumiem un patērētājiem (B2C) un kuru turklāt būtu lietderīgi turpināt, izmantojot regulu;
- d) nepieciešamība vienotā veidā definēt līgumu juridisko raksturu;
- e) nepieciešamība kopumā tuvināt virkni citu pasākumu, kas aprakstīti Digitālā vienotā tirgus stratēģijā, jo īpaši ietverot iniciatīvas saistībā ar satura pārrobežu pārnēsāmību, platformu lomu, datu brīvu apriti, mākoņdatošanu Eiropā, izmaksām, kuras saistītas ar PVN, kā arī darbības, kuru nolūks ir nodrošināt satura pārnēsāmību un sadarbību, ņemot vērā strīdu izšķiršanas tiešsaistes platformas ieviešanu⁽¹⁶⁾ un 2004. gada 27. oktobra Regulas (EK) Nr. 2006/2004 par sadarbību starp valstu iestādēm, kas atbildīgas par tiesību aktu īstenošanu patērētāju tiesību aizsardzības jomā, pārskatīšanu;
- f) īpaša uzmanība jāvelta fizisko personu aizsardzībai personas datu apstrādes jomā, ko regulē 1995. gada 24. oktobra Direktīva 1995/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti⁽¹⁷⁾ un 2002. gada 12. jūlija Direktīva 2002/58/EK par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē⁽¹⁸⁾. Šie noteikumi ir pilnībā piemērojami digitālā satura piegādei, ciktāl tā skar personas datu apstrādi;
- g) reglamentējošo pasākumu kopuma pārskatīšana elektronisko komunikāciju pakalpojumu jomā;
- h) nepieciešamība paredzēt nozīmīgu vietu ar mākoņdatošanu saistītajiem līgumiem.

⁽¹⁶⁾ OV L 165, 18.6.2013., 1. lpp.

⁽¹⁷⁾ OV L 281, 23.11.1995., 31. lpp.

⁽¹⁸⁾ OV L 201, 31.7.2002., 37. lpp.

4.3.2. Turpmākajos punktos sniegti konkrētu grozījumu priekšlikumi attiecībā uz atsevišķiem priekšlikuma noteikumiem, kurus veido 24 panti (nevis 20, kā kļūdaini minēts dažās 5. punkta versijās).

4.3.2.1. 1. pants – Priekšmets

Tas, ka direktīva īpaši attiecas uz “pakalpojumu piegādes līgumiem”, kā skaidri apliecina jēdzienu “digitālais saturs” un “piegāde” definīcijas attiecīgi priekšlikuma 2. panta 1. un 10. punktā, pastiprina priekšlikumu, kas pausts saistībā ar iepriekšējā direktīvas priekšlikuma 1. pantu.

4.3.2.2. 2. pants – Definīcijas

Tiek atkārtots ieteikums patērētāja definīcijas darbības jomā iekļaut individuālas brīvās profesijas.

4.3.2.3. 3. pants – Piemērošanas joma

1. EESK varētu pieņemt to, ka maksājums tiek veikts natūrā (“apmaiņā pret cita veida atlīdzību, nevis naudu”), taču šāds jēdziens ir precīzi jādefinē no satura viedokļa. Personas datu vai citu datu piegādes gadījumā ir arī jāprecizē, uz kādiem datiem tā attiecas un ar kādiem nosacījumiem un kādos apstākļos tā tiek veikta.
2. Ir arī jāprecizē, vai tiek iekļauti noteikti pakalpojumi, piemēram, maksas televīzija, *Google* un *Facebook Messenger* pakalpojumi, un vai atsevišķas fiziskas piekļuves platformas vai lietiskais internets ir materiālas vai nemateriālas preces.
3. Nav skaidri zināms, vai 5. punkta a) apakšpunktā noteiktais izņēmums attiecas arī uz veselības aprūpi, azartspēlēm vai finanšu pakalpojumiem. Šis punkts būtu jāprecizē sīkāk, citādi varētu rasties tiesiskās nenoteiktības risks.
4. Ir grūti noteikt, vai šis noteikums ietver arī slēptus maksājumus, t. i., pakalpojumus, kuri tiek sniegti bez maksas, taču īstenošanas laikā var ietvert citus pakalpojumus, par kuriem jāmaksā.
5. Priekšlikuma 3. panta 4. punktā par personas datiem, kuru apstrāde ir noteikti nepieciešama, piemērošanas jomai būtu jāaptver ne tikai līguma izpilde, bet arī līguma noslēgšana. Attiecībā uz šādu datu apstrādi ir nepieciešama atļauja atbilstoši noteikumiem, kas paredzēti tiesību aktos personas datu jomā.
6. Ir arī būtiski svarīgi precizēt atšķirību starp tiešsaistes produktiem un pakalpojumiem un produktiem un pakalpojumiem, kuri ir pilnībā saistīti ar materiālām precēm, piemēram, “valkājamajiem datoriem” (*wearables*) vai lietisko internetu, kuru gadījumā procedūra galvenokārt norisinās digitālā līmenī, neskarot pamatā esošās materiālās preces esamību.
7. Ir jānodrošina, ka datu centru pakalpojumi, konkrēti, pakalpojumi, kas saistīti ar tā dēvēto mākoņdatošanu, šajā priekšlikumā tiek skaidri definēti neatkarīgi no tā, vai tie ir bezmaksas vai sniegti pret atlīdzību, jo tie bieži ir saistīti ar citiem pakalpojumiem vai produktiem, kas tiek sniegti patērētājiem, un attiecīgi var tikt izslēgti no šīs direktīvas piemērošanas jomas.
8. Tāpat šā instrumenta kontekstā ir jāprecizē, vai digitālā satura pakalpojumi apvienojumā ar komunikāciju pakalpojumiem, piemēram, *Facebook Messenger* vai *Google Hangout*, ir iekļauti, ņemot vērā to, ka pašlaik tie netiek regulēti ar Direktīvu 2002/21/EK par elektronisko komunikāciju pakalpojumiem un parasti tiek pieņemts, ka daži no šādiem pakalpojumiem ir uzskatāmi par elektroniskās komunikācijas pakalpojumiem, kuru gadījumā ir nepieciešama patērētāja pastiprināta aizsardzība.

9. Tāpat arī nav skaidrs nošķirums starp situācijām, kurās personas dati tiek iegūti tikai līguma izpildes nolūkos, un situācijām, kurās ir jāievēro juridiskās saistības. Šā iemesla dēļ EESK iesaka piesardzības nolūkos direktīvu piemērot visiem pakalpojumiem, kas tiek sniegti apmaiņā pret personas datiem, izņemot vienīgi tos pakalpojumus, kuru sniedzējs īpaši apliecina, ka attiecīgie dati ir nepieciešami tikai līguma izpildei vai juridisko saistību ievērošanai.
10. 4. punkta kontekstā ir arī jāprecizē, kādos gadījumos personas datu iegūšana ir paredzēta līguma izpildei vai juridisko saistību ievērošanai, ņemot vērā, ka citās nozarēs, piemēram, telesakaru un enerģētikas jomā, personas dati, lai arī to izmantošana ir atļauta līguma izpildes nolūkos, bieži tiek izmantoti pašu uzņēmumu reklāmas kampaņās, kā arī – vai datu iegūšanai var piemērot cita veida atlīdzību, nevis naudu.

4.3.2.4. **4. pants – Saskaņošanas pakāpe**

EESK pieņem priekšlikumā pausto pamatojumu maksimālas saskaņošanas atbalstam, ja vien tiek nodrošināts augstāks patērētāju aizsardzības līmenis.

4.3.2.5. **5. pants – Digitālā satura piegāde**

Nav skaidri zināms, vai 2. punktā minētais pienākums “piegādā[t] digitālo saturu uzreiz” ir saskaņā ar Direktīvu 2011/83/ES, kurā minēts, ka tūlītējai piegādei ir nepieciešama patērētāja piekrišana, vienlaikus nosakot 14 dienu termiņu atteikuma tiesību izmantošanai (direktīvas 16. panta m) punkts). Būtu vēlams saskaņot noteikumus šajā jomā, lai novērstu pārklāšanās risku, kas kaitētu gan uzņēmumiem, gan patērētājiem.

4.3.2.6. **6. pants – Atbilstība**

1. Panta 1. punktā ir jāsvīturo vārdi “attiecīgos gadījumos”.
2. Panta 1. punkta b) apakšpunktā pēc vārdiem “kuram patērētājs to pieprasa” jāiekļauj teksts “vai var pamatoti gaidīt no produkta”.
3. Panta 2. punkta ievaddaļā, kā arī b) apakšpunktā jāsvīturo vārdi “attiecīgos gadījumos”.

4.3.2.7. **9. pants – Pierādīšanas pienākums**

Panta 3. punktā jāsvīturo vārdi “iespējams un”.

4.3.2.8. **11. pants – Tiesiskās aizsardzības līdzeklis nepiegādāšanas gadījumā**

Panta izklāstā nav ņemts vērā satura piegādes veids komplektu formātā, kas pieejami noteiktā termiņā. Šādos gadījumos ir sarežģīti kvantitatīvā veidā noteikt kādas filmas nepieejamības izmaksas proporcionāli komplekta kopējai cenai. Nav arī ņemta vērā iespēja piegādāt citu saturu tādā pašā cenas līmenī (patērētāju iecienītākais risinājums).

4.3.2.9. **12. pants – Tiesiskās aizsardzības līdzekļi neatbilstības līgumam gadījumā**

Panta 2. punktā izteikums “samērīgā termiņā” jāaizstāj ar tekstu “bez nepamatotas kavēšanās”.

4.3.2.10. **13. pants – Izbeigšana**

1. Panta 2. punkta b) apakšpunktā teksts “piegādātājs veic visus pasākumus, kuri varētu būt gaidāmi, lai atturētos” jāaizstāj ar tekstu “piegādātājs atturas”.
2. Panta c), d) un e) apakšpunkts ir atkarīgs no autortiesību regulējuma, kas vēl nav zināms.

4.3.2.11. 16. pants – Tiesības izbeigt ilgtermiņa līgumus

Noteiktajam periodam vajadzētu būt tikai sešus mēnešus ilgam.

Ir arī jāprecizē, ka izbeigšana nerada nekādus izdevumus.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

PIELIKUMS

I. Šis specializētās nodaļas atzinuma punkts tika grozīts, ņemot vērā pilnsapulces apstiprināto kompromisa grozījuma priekšlikumu, lai gan sākotnējais formulējums saņēma vairāk nekā vienu ceturto daļu nodoto balsu (Reglamenta 54. panta 4. punkts):

a) 3.4.1. punkts

Taču saskaņā ar zināmajiem un publiskotajiem rezultātiem izvēlētajam variantam nav pārliecinoša vairākuma atbalsta – patērētāju organizācijas nepārprotami iebilda pret tirgotāja valsts tiesību aktu jebkāda veida piemērošanu, savukārt lielākā daļā vairākas arodasociāciju un daži akadēmiķi ir labvēlīgi šim variantam. Turklāt lielākā daļa dalībvalstu apšaubīja jaunu tiesību aktu nepieciešamību attiecībā uz distances pirkumiem (ņemot vērā, ka pašreizējie tiesību akti jau ietver tiešsaistes pārdošanu) un jo īpaši divu direktīvu publicēšanas piemērotību, jo ir grūti konstatēt precīzas un skaidri definētas pamatnostādnes. Objektīvi analizējot apspriešanās gūtās atbildes, pirmajā mirklī šķiet, ka 5. variants gūst vispārēju piekrišanu gan profesionāļu, gan patērētāju vidū, kas, protams, ir saistīts ar tipveida līguma noteikumu saturu, par ko sektorā ir jāvienojas, kā arī ar uzticamības marķējuma izmantošanas un pieņemšanas pakāpi ES uzņēmumos, arī tāpēc, ka šis variants rada vismazākās izmaksas profesionāļiem.

Balsojuma rezultāts:

Par: 115

Pret: 91

Atturas: 18

II. Plenārsesijas dalībnieki noraidīja šādus kompromisa grozījumu priekšlikumus, lai gan sākotnējais formulējums saņēma vairāk nekā vienu ceturto daļu nodoto balsu (Reglamenta 54. panta 4. punkts):

b) 4.2.1. punkts

Runājot par juridisko pamatu, vairākums EESK locekļu, īpaši patērētāju pārstāvji, tāpat kā vairākums EESK locekļu atbilstoši komitejas iepriekšējiem atzinumiem uzskata, ka tam vajadzētu būt LESD 169. panta 2. punktam, ņemot vērā to, ka jautājums nav tikai un vienīgi par vienotā tirgus izveidi, bet galvenokārt par patērētāju tiesību definīciju, viņu aizsardzību un aizstāvību; tomēr daži EESK locekļi, proti, EESK locekļu vidū esošie uzņēmējdarbības pārstāvji, kas lielāku prioritāti piešķir vienotā tirgus īstenošanai, ka uzņēmējiem ir vajadzīgs skaidru izpildāmo noteikumu kopums, piekriņt Komisijai.

Balsojuma rezultāts:

Par: 110

Pret: 110

Atturas: 10

EESK Reglamenta 56. panta 6. punktā teikts, ka tad, ja balsojumā ir vienāds “par” un “pret” balsu skaits, izšķirošā balss ir sēdes priekšsēdētājam. Atbilstoši šim noteikumam priekšsēdētājs nolēma noraidīt kompromisa grozījuma priekšlikumu.

c) 4.2.2. punkts

Tā kā ir izvēlēta direktīva, lielākā daļa EESK locekļu, īpaši patērētāju pārstāvji, uzskata, ka saskaņošanai jābūt minimālai, pamatā izmantojot pašreizējās direktīvas par dažiem patēriņa preču pārdošanas aspektiem un saistītajām garantijām (Direktīva 1999/44/EK) modeli, jo izvēlētais variants rada papildu sadrumstalotību, samazina tiesisko noteiktību un izveido divas aizsardzības kategorijas, ņemot vērā, ka veiktajiem “uzlabojumiem” vajadzētu būt piemērojamiem arī pārdošanai fiziskajā pasaulē. Uzņēmēju interešu pārstāvji, kas darbojas EESK, atbalsta priekšlikumu piemērot maksimālu saskaņošanu, to pamatojot ar nepieciešamību nodrošināt skaidrību tiesību piemērošanā vienotajā tirgū.

Balsojuma rezultāts:

Par: 102

Pret: 115

Atturas: 14

d) 4.2.5.3. punkts3. pants – *Saskaņošanas pakāpe*

Lielākā daļa EESK locekļu, īpaši patērētāju pārstāvji, norāda, ka Saskaņošanas saskaņošanas pakāpei vajadzētu būt minimālai ar visām no tā izrietošajām sekām attiecībā uz piemērojamo režīmu. Uzņēmēju interešu pārstāvji atbalsta maksimālu saskaņošanu.

Balsojuma rezultāts:

Par: 112

Pret: 114

Atturas: 12

e) 4.2.5.4. punkts4. un 5. pants – *Atbilstība līgumam*

1. Būtu jāiekļauj "ilgtspējas" kritērijs un jānorāda, no kā ir atkarīgs garantijas derīguma termiņš.

2. Lielākā daļa EESK locekļu, īpaši patērētāju pārstāvji, norāda, ka Atbilstības atbilstības prasību definīcija būtu jāformulē ar negatīvu izteiksmi, lai skaidri atbrīvotu patērētāju no pienākuma apliecināt, ka prece nav atbilstīga, par preces atbilstības pierādīšanu jābūt atbildīgam pārdevējam. Uzņēmēju interešu pārstāvji tomēr ieteic, ka atbilstības prasību definīcija būtu jāformulē vispārīgi. Viņu skatījumā galvenajam atbilstības noteikšanas kritērijam vajadzētu būt tam, vai preces atbilst tam, par ko bija panākta vienošanās (piemēram, veids, daudzums, kvalitāte un citas īpašības).

3. Šajā pantā formulētie izņēmumi paredz vispārēju pārdevēja atbildības izslēgšanu, kas nevar tikt vērsta pret patērētāju, neskarot tiesības uz atlīdzinājumu (piemērojami "VW" gadījumā).

Balsojuma rezultāts:

Par: 99

Pret: 126

Atturas: 13

f) 4.2.5.7. punkts9. pants – *Patērētāju tiesiskās aizsardzības līdzekļi neatbilstības līgumam gadījumā*

1. Patērētāju interešu pārstāvji atzīmē, ka šis noteikums izslēdz situāciju, kurā preces atgriešana un samaksātās summas atmaksā var būt viens no sākotnējiem variantiem, un tādējādi ir pretrunā patērētāju tiesībām vairākās dalībvalstīs (Grieķijā, Portugālē, Īrijā, Apvienotajā Karalistē, Dānijā un Lietuvā), kuru atšķirības mēdz būt lielas. Uzņēmēju interešu pārstāvji – saskaņā ar maksimālu saskaņošanu – piekrīt, ka šī iespēja nav paredzēta.

2. Patērētāju interešu pārstāvji uzskata, ka jēdziens "samērīgā termiņā" ir subjektīvs un var izraisīt atšķirīgu transponēšanu tik būtiskā jautājumā, kas ir pretrunā maksimālas saskaņošanas mērķim. Piemēram, Bulgārijā, Francijā, Portugālē un Luksemburgā šāds termiņš ir 30 dienas, savukārt Ungārijā, Rumānijā, Grieķijā un Igaunijā tas ir 15 dienas. Noteikumā ir jāparedz termiņš, kas atbilst maksimālajam atsevišķās ES dalībvalstīs izmantotajam termiņam, t. i., 15 dienas. Uznēmēju interešu pārstāvji norāda, ka jēdziens "samērīgā termiņā" ir objektīvs juridisks formulējums un vienlaikus paredz iespēju to piemērot atšķirīgās situācijās.
3. Vārds "neiespējama" 3. punkta a) apakšpunktā ir jāaizstāj ar vārdiem "tehnoloģiski neiespējama".
4. Patērētāju interešu pārstāvji uzskata, ka arī jēdziens "būtiskas neērtības" ir subjektīvs un būtu jāsvīturo vai jāaizstāj ar Austrijas tiesību aktos pieņemto formulējumu, t. i., "pēc iespējas mazākas neērtības" un jāpapildina ar iespēju aizstāšanas nolūkos patērētājam uz labošanas laiku nekavējoties piešķirt līdzīgu precī. Uznēmēju interešu pārstāvji atsaucas uz faktu, ka šis plaši zināmais juridiskais formulējums paredz iespēju to piemērot atšķirīgās situācijās.
5. Komisijas priekšlikumā nav ņemta vērā vairāku valstu (Francijas, Maltas, Grieķijas, Rumānijas, Portugāles un Slovēnijas) tiesību aktos jau noteiktā prasība, ar kuru saskaņā ražotājiem, kas apgādā profesionāļus, ir pienākums glabāt pietiekamus rezerves daļu krājumus vai spēt savlaicīgi piegādāt minētās rezerves daļas pārdevējam, ņemot vērā attiecīgās preces paredzamo dzīves ilgumu; šis jautājums ir saistīts ar plānoto novecošanos un rezerves daļas garantijas laiku."
6. Komisijai būtu jānosaka, ka pārdevēja pienākums ir nodrošināt pagaidu aizstāšanu.

Balsojuma rezultāts:

Par: 100

Pret: 135

Atturas: 2

g) 4.2.5.10. punkts

13. pants – Patērētāja tiesības izbeigt līgumu

~~1. Uznēmēju interešu pārstāvji lūdz pievienot Direktīvas 1999/44 3. panta 6. punktu, kurā noteikts, ka patērētājs nav tiesīgs atcelt līgumu, ja neatbilstība ir nenozīmīga.~~

1. Patērētāja pienākums maksāt par preces lietošanu, tās bojājumiem vai vērtības samazinājumu līguma izbeigšanas gadījumā ir ļoti strīdīgs.
2. Turklāt Tiesa jau ir norādījusi, ka nomaiņas tiesību izmantošanas gadījumā no patērētāja nevar prasīt kompensāciju par defektīvās preces izmantošanu ("Quelle" lieta).
3. Nav vienkārši noteikt, kāda ir atmaksājama vērtība, ja ir veikta vairāku preču iegāde par fiksētu summu bez nošķiruma.
4. Uznēmēju interešu pārstāvji lūdz pievienot Direktīvas 1999/44/EK 3. panta 6. punktu, kurā noteikts, ka patērētājs nav tiesīgs atcelt līgumu, ja neatbilstība ir nenozīmīga.

Balsojuma rezultāts:

Par: 110

Pret: 118

Atturas: 18

h) 4.2.5.10. punkts

13. pants – Patērētāja tiesības izbeigt līgumu

1. Lielākā daļa patērētāju interešu pārstāvju uzskata, ka patērētāja patērētāja pienākums maksāt par preces lietošanu, tās bojājumiem vai vērtības samazinājumu līguma izbeigšanas gadījumā ir ļoti strīdīgs. Savukārt uzņēmēju interešu pārstāvji šo noteikumu atbalsta.
2. Turklāt Tiesa jau ir norādījusi, ka nomaiņas tiesību izmantošanas gadījumā no patērētāja nevar prasīt kompensāciju par defektīvās preces izmantošanu ("Quelle" lieta).
3. Nav vienkārši noteikt, kāda ir atmaksājama vērtība, ja ir veikta vairāku preču iegāde par fiksētu summu bez nošķiruma.

Balsojuma rezultāts:

Par: 101

Pret: 132

Atturas: 10

i) 1.3. un 1.4. punkts

1.3. Turklāt attiecībā uz aplūkotajiem aspektiem lielākā daļa EESK locekļu, īpaši patērētāju interešu pārstāvji, nepiekrīt Komisijas sniegtajam juridiskajam pamatam un ierosina drīzāk atsaukties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 169. pantu. No šā panta 2. punkta a) apakšpunkta, kā arī no 4. punkta izriet, ka pieņemtajiem pasākumiem principā būtu jābalstās uz minimālas saskaņošanas direktīvām, kā to vispārīgi ir pieņēmis Eiropas likumdevējs.

1.4. No šā panta 2. punkta a) apakšpunkta, kā arī no 4. punkta izriet, ka pieņemtajiem pasākumiem principā būtu jābalstās uz minimālas saskaņošanas direktīvām, kā to vispārīgi ir pieņēmis Eiropas likumdevējs. Tomēr uzņēmēju interešu pārstāvji piekrīt Komisijas minētajam juridiskajam pamatam, jo iekšējā tirgus jautājumi tiek uzskatīti par dominējošiem un uzņēmumiem ir vajadzīgs viens skaidru noteikumu kopums, kas jāizpilda.

Balsojuma rezultāts:

Par: 111

Pret: 123

Atturas: 12

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par publiskā iepirkuma noteikumiem saistībā ar pašreizējo patvēruma meklētāju krīzi"

(COM(2015) 454 final)

(2016/C 264/08)

Ziņotājs: Erik SVENSSON

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2015. gada 14. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par publiskā iepirkuma noteikumiem saistībā ar pašreizējo patvēruma meklētāju krīzi"

(COM(2015) 454 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2016. gada 13. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 220 balsīm par, 1 balsi pret un 9 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Situācijā, kad saistībā ar bēgļu un patvēruma meklētāju krīzi steidzamu problēmu risināšanas dēļ publiskā iepirkuma līgumslēdzējas iestādes ir pakļautas ļoti lielum spiedienam, EESK pieņem zināšanai Komisijas skaidrojošo paziņojumu, kurš nesatur izmaiņas.

1.2. EESK konstatē, ka gan spēkā esošā, gan jaunā direktīva varētu piedāvājumu iesniegšanas termiņus ievērojami saīsināt un tieši piešķirt publiskā iepirkuma līgumus, tādējādi sniedzot pietiekami plašas iespējas ātrākai izskatīšanai.

1.3. EESK tomēr uzsver, ka ir svarīgi:

— nodrošināt augstu pārredzamības līmeni un detalizētu dokumentāciju attiecībā uz procedūrām,

— novērst noteikumu elastības nepamatotu izmantošanu,

— tikties pēc risinājumiem, kas atvieglo turpmāko integrāciju un papildu atbalstu,

— nodrošināt, ka līgumi steidzamos gadījumos tiek piešķirti tikai uz īsu laiku.

1.4. Nedrīkst novērtēt par zemu bezpeļņas sektora kā publisko iepirkumu papildinoša elementa nozīmi. Pateicoties šā sektora līdzdalībai, daudzas valstis spēja atbalstīt ievērojami vairāk cilvēku un viņiem palīdzēt, nekā tas citādi būtu bijis iespējams.

1.5. Lai gan tiesiskais regulējums pieļauj ātrāku izskatīšanu, EESK uzskata, ka būtu jāsamazina birokrātiskās prasības, kas rada nepieciešamību pēc ilgstošām iepirkuma procedūrām.

1.6. Ņemot vērā jaunus un aizvien pieaugošos apdraudējumus, līgumslēdzējām iestādēm jāapsver atsevišķa iepirkuma procedūra drošības un apdrošināšanas pakalpojumiem.

1.7. EESK norāda, ka bēgļus, kas pēc ierašanās **neiesniedz** patvēruma pieteikumu, skar līdzīgas problēmas, jo arī viņiem ir steidzami vajadzīga veselības un cita veida aprūpe, kā arī aizsardzība.

1.8. EESK uzsver, ka publiskā iepirkuma ietvaros saistībā ar patvēruma meklētāju un bēgļu problēmām būtu jāapsver arī citi pakalpojumi, kas radītu pamatu turpmākajai integrācijai un to atvieglotu.

1.9. EESK aicina Komisiju un iesaka tai precizēt savu paziņojumu arī attiecībā uz publisko iepirkumu saistībā ar pašreizējo bēgļu krīzi vai arī sniegt vēl vienu paziņojumu par publisko iepirkumu, ņemot vērā bēgļu krīzi.

2. Komisijas dokumenta kopsavilkums

2.1. Eiropas Savienība pašreiz saskaras ar daudzām problēmām, ko izraisa pēkšņs un strauji palielinājies patvēruma meklētāju pieplūdums. Dalībvalstīm ir atbilstoši un ātri jāapmierina vissteidzamākās patvēruma meklētāju vajadzības (mājoklis, preces un pakalpojumi). Eiropas publiskā iepirkuma noteikumi, t. i., spēkā esošā Direktīva 2004/18/EK⁽¹⁾ (turpmāk – "Direktīva") un jaunā Direktīva 2014/24/ES⁽²⁾ par publisko iepirkumu, nodrošina visus vajadzīgos instrumentus, lai apmierinātu šīs vajadzības.

2.2. Paziņojumā nav paredzēts, ka jāievieš jauni tiesību akti. Tas ietver Komisijas interpretāciju par šāda veida līgumu noteikumiem: i) līgumi attiecībā uz infrastruktūru (mājokļi), ko var nodrošināt, vai nu nomājot esošās ēkas, kurām nav nepieciešami vērienīgi ēku pielāgošanas darbi (proti, būvdarbi), vai nu būvējot jaunas ēkas, vai arī remontējot esošās ēkas; šo līgumu robežvērtība ir EUR 5 186 000; ii) līgumi attiecībā uz tādu preču piegādi kā teltis, konteineri, apģērbs, segas, gultas un pārtika; šo līgumu robežvērtība ir EUR 135 000 EUR (agrāk EUR 134 000) vai EUR 209 000 (agrāk EUR 207 000); iii) līgumi attiecībā uz tādiem pakalpojumiem kā telpu uzkopšana, veselības aprūpe, ēdināšana un drošība; šo līgumu robežvērtība ir tāda pati kā piegādes līgumu gadījumā. Lai gan Direktīvas noteikumi ir pilnībā piemērojami visiem pakalpojumiem, "īpašajam režīmam" (sociālo pakalpojumu un citu sevišķu pakalpojumu gadījumā) ir piemērojami īpaši publiskā iepirkuma noteikumi. Šādiem pakalpojumiem robežvērtība ir noteikta EUR 750 000 apmērā.

2.3. Līgumiem, kas ietilpst Direktīvas darbības jomā, līgumslēdzēja iestāde var piešķirt līgumu **atklātā** vai **slēgtā** procedūrā. Minimālais termiņš, kuru var noteikt piedāvājuma iesniegšanai atklātā procedūrā, ir 52 dienas, taču to var saīsināt līdz 40 dienām, ja izmanto elektronisko procedūru. Slēgtā procedūrā vispārējais termiņš dalības pieteikuma iesniegšanai ir 37 dienas un vēl 40 dienas piedāvājuma iesniegšanai pēc tam, kad līgumslēdzēja iestāde ir izraudzījusi dalībniekus, kuri drīkst iesniegt piedāvājumu.

Steidzamiem gadījumiem Direktīvā ir paredzēts būtiski saīsināt vispārējo termiņu: a) "paātrināta slēgtā procedūra", kad dalības pieteikuma iesniegšanas termiņš ir 15 dienas un piedāvājumu iesniegšanas termiņš ir 10 dienas; b) "sarunu procedūra, npublicējot paziņojumu par līgumu": šāda procedūra ļauj veikt iepirkumu patvēruma meklētāju vajadzību segšanai steidzamākajos gadījumos.

2.4. Līgumslēdzējām iestādēm katrā gadījumā atsevišķi būs jālemj, kuru iepirkuma procedūru izvēlēties, lai apmierinātu patvēruma meklētāju neatliekamākās vajadzības (mājoklis, preces un pakalpojumi).

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK pieņem zināšanai Komisijas paziņojumu un piekrīt vispārējai Komisijas nostājai, ka dalībvalstīm jāspēj segt vissteidzamākās patvēruma meklētāju vajadzības.

3.1.1. EESK konstatē, ka šis paziņojums nesatur izmaiņas, bet gan konstruktīvus precizējumus un skaidrojumus.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 31. marta Direktīva 2004/18/EK par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru (OV L 134, 30.4.2004., 114. lpp.); EESK atzinums: OV C 193, 10.7.2001., 7. lpp.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra Direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK (OV L 94, 28.3.2014., 65. lpp.); EESK atzinums: OV C 191, 29.6.2012., 84. lpp.

3.2. EESK uzskata, ka ir ļoti labi un lietderīgi, ka Komisija tieši tagad izsakās par spēkā esošo nosacījumu piemērošanas jomu, jo daudzas valstis – kaut gan dažādā mērā – ir uzņēmušas vairāk patvēruma meklētāju nekā jebkad agrāk, un (valstu un reģionālās) publiskā iepirkuma līgumslēdzējas iestādes ir pakļautas ļoti lielam spiedienam.

3.3. EESK piekrīt Komisijas paziņojumā paustajam viedoklim, ka nosacījumi, kurus paredz spēkā esošā Direktīva 2004/18/EK un jaunā Direktīva 2014/24/ES, kas vēlākais līdz 2016. gada 18. aprīlim ir jātransponē valstu tiesību aktos, būtībā jau ir pietiekami, lai ņemtu vērā pieaugošos skaitļus un laika trūkumu pašreizējās bēgļu situācijas dēļ.

3.3.1. Ir ļoti svarīgi, lai publiskā iepirkuma noteikumi nebūtu šķērslis radušās situācijas pārvarēšanai un patvēruma tiesībās paredzētās aizsardzības nodrošināšanai. Minētais risks pastāv galvenokārt tādās jomās kā mājokļi, veselības aprūpe, drošība un nodrošinātība ar pārtiku.

3.3.2. EESK pauž cerību, ka jaunā direktīva un līdz ar to arī jaunie valstu tiesību akti varētu ievērojami saīsināt piedāvājumu iesniegšanas termiņus, tādējādi sniedzot pietiekami plašas iespējas ātrākai izskatīšanai.

3.3.3. Turklāt ārkārtīgi steidzamos gadījumos pastāv tādu publiskā iepirkuma līgumu tiešas piešķiršanas iespēja, kuri pārsniedz robežvērtību.

3.4. EESK tomēr uzskata, ka paātrinātu procedūru vai tiešas piešķiršanas gadījumos ir būtiski nodrošināt attiecīgo procedūru lielāku pārredzamību un sīkāku dokumentāciju.

3.4.1. Lai likumu par publiskajiem iepirkumiem arī turpmāk atbalstītu gan uzņēmēji, gan arodbiedrības un pārējā pilsoniskā sabiedrība, ir būtiski, lai neviena no pusēm – neatkarīgi no tā, vai tā ir publiskā iestāde vai piegādātājs, – nepamatoti neizmanto noteikumu elastīgumu. Tādēļ ir ļoti svarīgi, lai jau procedūras laikā būtu paredzēta iespēja veikt pārbaudes. Lai nodrošinātu pienācīgu īstenošanu, būtu jāapsver *ex post* novērtējuma procedūra.

3.4.2. Ir svarīgi uzsvērt, ka pat neatliekamajos gadījumos būtu jāmeklē risinājumi, kuri atvieglo vēlāko integrāciju un turpmāko atbalstu. Tas jo īpaši attiecas uz neaizsargātām grupām, piemēram, nepavadītiem nepilngadīgajiem, grūtniecēm un cilvēkiem ar invaliditāti.

3.5. Ārkārtas situācijās, kādās ir nonākušas dažas ES valstis pašreizējās bēgļu krīzes dēļ, vienmēr pastāv zināms risks, ka gan līgumslēdzējas iestādes, gan piegādātāji meklēs “vieglāko ceļu”.

3.6. Ir svarīgi, lai publiskā iepirkuma līgumi, kas piešķirti steidzamos gadījumos (piemērojot *paātrinātu slēgto procedūru* vai *sarunu procedūru, npublicējot paziņojumu par līgumu*), būtu spēkā īsu laiku tā, ka pie normālās procedūras var atgriezties pēc iespējas ātrāk.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Jāuzsver, ka bezpeļņas sektors kā līgumslēdzējas iestādes papildinošs elements ir sniedzis ļoti lielu ieguldījumu. Valstīs, kuras ir uzņēmušas visvairāk patvēruma meklētāju (piemēram, Vācija un Zviedrija), tas ir īpaši svarīgi. Ja neiesaistītos bezpeļņas sektors, mēs nespētu pārvarēt šāda mēroga situāciju.

4.1.1. Tiešas piešķiršanas iespēja tagad ir pieejama arī tiem dalībniekiem, kuriem citādi būtu problemātiski uzvarēt publiskā iepirkuma konkursos (piemēram, bezpeļņas organizācijām).

4.2. Lai gan tiesiskais regulējums dod iespēju ātrai izskatīšanai, līgumslēdzējiem bieži vien ir vajadzīgs (pārāk) ilgs laiks. Birokrātiskie procesi var novest pie ilgām iepirkuma procedūrām.

4.3. Varētu būt lietderīgi norādīt uz konkrētu ES valsti, kas (līdztekus Vācijai) proporcionāli savam lielumam ir uzņēmusi visvairāk patvēruma meklētāju, galvenokārt no Sīrijas.

4.3.1. Zviedrijas valdība 2015. gada novembrī apsvēra, vai būtu jāveic grozījumi tiesību aktos, lai pārvarētu ārkārtas situāciju patvēruma jomā.

4.3.2. Zviedrijas līgumslēdzēju iestāžu viedoklis bija tāds, ka publiskā iepirkuma noteikumi nodrošina ātru reaģēšanu steidzamos gadījumos, kā arī sabiedrības interešu aizsardzību un interešu saprātīgu līdzsvaru.

4.4. Lai ļautu līgumslēdzējām iestādēm nodrošināt kvalitāti savā darbā un vajadzības gadījumā ātri reaģēt, tām, pēc EESK domām, pirms krīzes situācijas rašanās būtu jāveic tirgus izpēte nolūkā apzināt atbilstošos un pieejamos piegādātājus un novērtēt paredzamās izmaksas.

4.5. EESK uzskata, ka ir īpaši svarīgi, lai līgumslēdzēja iestāde nevis atliktu līguma noslēgšanu, bet gan rīkotos konkrētajiem apstākļiem atbilstošā ātrumā.

4.6. Pieredze rāda, ka draudu un neseno notikumu dēļ ir ievērojami (līdz pat trim reizēm) pieaugušas drošības un apdrošināšanas izmaksas.

4.7. Lai mazinātu nenoteiktību publiskā iepirkuma jomā un palielinātu iespējamo risinājumu pieejamību, līgumslēdzējām iestādēm būtu jāapsver īpašas iepirkuma procedūras attiecībā uz drošību un apdrošināšanu.

5. Piezīmes par jautājumiem, kas nav iztirzāti Komisijas paziņojumā

5.1. EESK norāda, ka bēgļus, kas **neiesniedz** patvēruma pieteikumu, skar līdzīgu problēmu kopums. Arī šādos gadījumos ir steidzami jānodrošina veselības un cita veida aprūpe, kā arī aizsardzība un jāapmierina cilvēku pamatvajadzības.

5.2. EESK uzskata, ka saistībā ar publiskajiem iepirkumiem tādās jomās kā mājokļi, veselības aprūpe un pakalpojumi patvēruma meklētājiem un citiem bēgļiem ir jāņem vērā arī pakalpojumi, kas sagatavo ikdienai un integrācijas iespējai nākotnē un to atvieglo. Pie šādiem steidzamiem pakalpojumiem pieder valodu kursi un galvenokārt arī arodizglītības pasākumi.

5.2.1. Jau pastāv konkrēti piemēri iepirkumiem saistībā ar valodu kursiem, transportlīdzekļu vadīšanas apmācību un citām svarīgām darbībām, ko nodrošina bezpeļņas sektors, baznīcas un apvienības.

5.3. Valstīs, kurām ir ierobežoti finanšu resursi un kurās pastāv risks, ka iestādes nespēs norēķināties par pasūtītajiem pakalpojumiem, ir būtiski nodrošināt, lai maksājumi patiešām tiktu veikti.

5.4. Noslēgumā EESK uzskata, ka Komisijai paziņojums jāprecizē attiecībā uz plašāku kontekstu, **vai nu** pievērsoties arī publiskajam iepirkumam saistībā gan ar patvēruma, gan bēgļu krīzi, **vai arī** paredzot nākt klajā ar vēl vienu paziņojumu par publisko iepirkumu kā reakciju uz bēgļu krīzi.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvu 91/477/EEK par ieroču iegādes un glabāšanas kontroli”

(COM(2015) 750 final – 2015/0269 (COD))

(2016/C 264/09)

Ziņotājs: Paulo BARROS VALE

Padome un Eiropas Parlaments 2015. gada 14. decembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvu 91/477/EEK par ieroču iegādes un glabāšanas kontroli”

(COM(2015) 750 final – 2015/0269 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 13. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 176 balsīm par, 8 balsīm pret un 20 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ar ieročiem saistītajos jautājumos vienmēr ir bijuši pretrunīgi viedokļi, bet pēc traģiskajiem notikumiem Eiropā debates šajā jomā kļuvušas īpaši aktuālas. Tomēr novērtējums par direktīvas pārskatīšanu ir jāveic objektīvāk un ne tik emocionāli, balstoties uz drošības un tirgus jautājumu līdzsvarotu analīzi, bet terorisma un organizētas noziedzības apkarošanas svarīgais jautājums jāskata citās, šim smagajam jautājumam piemērotākās diskusijās.

1.2. Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas biroja pētījums *Study on Firearms*⁽¹⁾ (pētījums par šaujammieročiem) liecina, ka no aptuveni 875 miljoniem ieroču, kas apzināti 2007. gadā, tikai 3 % bija policijas spēku un 23 % aizsardzības spēku rīcībā. Tik plašā nozarē likumdevējam ir jāizstrādā un jānosaka pienākums veikt pasākumus, kas mazinātu latentu apdraudējumu, ko rada tik liels skaits aprītē esošu ieroču.

1.3. EESK atbalsta izskatāmās direktīvas pieņemšanu, kurā precizētas definīcijas, noteiktas jaunas prasības un saskaņotāki noteikumi ieroču marķēšanai un iznīcināšanai, un vēlas ierosināt pasākumus, kuri, pēc komitejas domām, varētu palielināt iedzīvotāju drošību.

1.4. Tomēr bruņojuma rūpniecībā pretēji norisēm citās jomās, par kurām Eiropas Savienība ir sagatavojusi daudzus tiesību aktus, jo noteikumi ir daudz vājāki nekā tas būtu iespējams attiecībā uz drošību un noziedzīgos nodarījumus izmantotu ieroču un munīcijas, kā arī iesaistītu personu izsekojamību. Tāpēc mums ir stingri jānosaka mērķi, kurus gribam sasniegt tik sensiblā jomā kā drošība.

1.5. Tā kā svarīga nozīme ir ne tikai ieroču, bet arī munīcijas izsekojamībai, EESK atbalsta domu, ka vidējā vai ilgākā termiņā būtu jāmeklē veids, kā panākt, lai nozarē notiktu pāreja uz šāviņu marķējumu, kas būtu neizdzēšams vai izvietots tādā vietā, kuru nevar iznīcināt, šāviņu izmantojot. Ja tas būs tehniski iespējams, šiem un citiem par ieročiem vajadzētu būt pieejamiem tiesībaizsardzības iestādēm savstarpēji izmantojamās datubāzēs un tie būtiski palielinātu izmeklēšanas efektivitāti. Šīs datu bāzes nedrīkst būt vienkārši valstu reģistri – tām drīzāk vajadzētu veidot vienu Eiropas līmeņa datu bāzi, kurai varētu piekļūt visu dalībvalstu iestādes, kuras to papildinātu.

⁽¹⁾ Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs. *Study on firearms 2015 – A Study on the transnational nature of and routes and modus operandi used in trafficking in firearms* (Pētījums par šaujammieročiem, 2015 – Pētījums par šaujammieroču nelikumīgas tirdzniecības starptautisko raksturu, to apriti un modus operandi).

1.6. EESK norāda, ka Eiropa varētu sekot Austrālijas un Apvienotās Karalistes piemēram, ieviešot ieroču atpirkšanas programmu, kas dotu iespēju izņemt no aprites tūkstošiem ieroču. Kaut arī nav pierādīts, ka aprītē esošo ieroču daudzums ir tieši saistīts ar pārkāpumu skaitu, tomēr statistiski ir iespējams, ka būtu mazāk noziegumu, mazāk nelaimes gadījumu un noziedznieku rokās nonāktu mazāk ieroču.

1.7. 3D drukāšanas tehnoloģiju attīstība ir apdraudējuma avots, jo ar tās palīdzību var izgatavot arī nāvējošus ieročus, un šo procesu nav iespējams ne kontrolēt, ne izsekot. Turklāt šādi ieroči galvenokārt sastāv no materiāliem, kurus nevar noteikt ar tradicionālajām drošības sistēmām. Šis jautājums ir nekavējoties jāiekļauj valstu drošības programmu darba kārtībā, lai saskaņoti pieņemtu preventīvus pasākumus cīņai pret tādu nāvējošu ieroču izplatīšanu, kuri nekādā veidā netiek kontrolēti.

2. Priekšlikuma konteksts

2.1. Pašreizējā situācijā, kad drošība rada īpašas bažas, Komisija iecerējusi ierosināt grozījumus Direktīvā 91/477/EEK ⁽²⁾ par ieroču iegādes un glabāšanas kontroli, kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu 2008/51/EK ⁽³⁾.

2.2. Šis grozījums ir daļa no 2015. gada 28. aprīlī iesniegtās Eiropas Drošības programmas, ar kuru Eiropas līmenī paredzēts nodrošināt efektīvu un koordinētu reaģēšanu uz drošības apdraudējumiem. Eiropas Drošības programma ļāva noskaidrot, ka atšķirīgie valstu tiesību akti ir šķērslis efektīvai kontrolei un dalībvalstu policijas dienestu sadarbībai, un ierosināt pārskatīt tiesību aktus par šaujammieročiem un noteikumus par šaujammieroču dezaktivāciju.

2.3. Izskatāmās direktīvas mērķis ir veicināt šaujammieroču iekšējā tirgus darbību un vienlaikus garantēt iedzīvotāju drošību, nosakot noteikumus, kas jāpieņem visā ieroču aprites ciklā no ražošanas līdz pat iznīcināšanai.

2.4. Direktīvā noteiktas minimālās prasības, kas būtu jāpieņem visās dalībvalstīs attiecībā uz katras konkrētās kategorijas šaujammieroču iegādi, glabāšanu un nodošanu, medību un sporta šaujammieročus ieskaitot.

2.5. Par spēkā esošo tiesību aktu atbilstību veikti trīs pētījumi, kuri ir pašreizējā tiesiskā regulējuma pārskatīšanas pamatā. Minētajos pētījumos secināts, ka ES līmenī ir jāpieņem minimālās prasības attiecībā uz ieroču nelikumīgu tirdzniecību un jāpārskata spēkā esošā direktīva, lai:

- saskaņotu noteikumus par šaujammieroču marķēšanu,
- ieviestu kopējus standartus un procedūras un noteiktu prasību par dezaktivētu šaujammieroču reģistrēšanu,
- izstrādātu pamatnostādnes par trauksmes/signālieroču un kopiju pārveidojamību,
- veicinātu zināšanu apmaiņu starp dalībvalstīm, kā arī ar ieroču ražošanu, glabāšanu un dezaktivēšanu saistītu datubāzu izveidi un uzturēšanu,
- noteiktu kopēju pieeju medībām un sportam paredzēto ieroču klasificēšanai.

2.6. Komisija apspriedās ar ieinteresētajām pusēm, proti, Eiropas civilai lietošanai paredzēto šaujammieroču un munīcijas ražotāju apvienību pārstāvjiem, personām, kas iesaistītas ieroču civilā tirdzniecībā, medniekiem, kolekcionāriem, NVO, pētniecības iestādēm. Dalībvalstis un NVO piekrita, ka spēkā esošā direktīva ir lietderīga, lai nepieļautu, ka šaujammieroči nonāk nelegālajā tirgū, savukārt privātā sektora ieinteresētās personas pauda bažas par izmaiņām šaujammieroču kategorijās un to negatīvo ietekmi uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

⁽²⁾ Direktīva 91/477/EEK: OV L 256, 13.9.1991., 51. lpp.; EESK atzinums: OV C 35, 8.2.1988., 25. lpp.

⁽³⁾ Direktīva 2008/51/EK: OV L 179, 8.7.2008., 5. lpp.; Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvu 91/477/EEK par ieroču iegādes un glabāšanas kontroli" (COM(2006) 93 galīgā redakcija – 2006/0031 (COD)): OV C 318, 23.12.2006., 83. lpp.

2.7. Ieinteresētās personas, ar kurām Komisija apspriedās, piekrīt, ka deaktivēto šaujamieroču atjaunošana ir vēra ņemams līdzeklis, lai iegūtu ieročus izmantošanai noziedzīgos nolūkos, un uzskata, ka prioritārā kārtībā ir jāsaskaņo deaktivēšanas noteikumi, lai šādu praksi novērstu.

2.8. Arī aptaujātas ieinteresētās personas atzīst, ka ir jāsteno informācijas apmaiņa starp dalībvalstīm, jāsaskaņo definīcijas un jānosaka obligātie standarti saistībā ar pamatnostādnēm ieroču deaktivācijas jomā.

3. Vispārīgas piezīmes

Nesenie traģiskie notikumi ir aktivizējuši debates par ieroču tirdzniecību un izmantošanu. Lai gan nedrīkst jaukt iedzīvotāju drošību, kuru arvien vairāk apdraud terorisms, ar ieroču glabāšanu, tomēr šajā situācijā mums apņēmīgi jācīnās pret iespēju viegli iegādāties šaujamieročus, jo šā iemesla dēļ radikāli noskaņotiem grupējumiem, organizētas noziedzības organizācijām un nelīdzsvarotiem indivīdiem, kuru rīcības motīvi nav saprotami, joprojām ir iespējas pastrādāt barbariskus noziegumus. Mēs arī nevaram neņemt vērā noziedzību kopumā, pašnāvības un nelaimes gadījumus, kuros izmantoti šaujamieroči.

3.1. EESK atbalsta izskatāmajā direktīvā ierosinātos precizējumus, jo tie būtiski uzlabo iepriekšējo direktīvu. Šo priekšlikumu mērķis nav aizliegt šaujamieročus, bet gan saskaņot ieroču iegādes un glabāšanas noteikumus visā to aprites ciklā un tādējādi reglamentēt tirgu, kā arī garantēt drošību.

Tomēr pēc apspriešanās ar ieinteresētajām personām, tostarp policijas spēkiem, nozares pārstāvjiem, tirgotājiem, lietotājiem, kolekcionāriem un NVO, kas darbojas pilsoņu drošības jomā, EESK uzskata, ka, ņemot vērā joprojām esošās drošības problēmas, tiesību aktiem šajā jomā vajadzētu būt tālejošākiem. Komisija nevar izstrādāt tiesību aktu ar vienu vienīgu mērķi – nekavējoties reaģēt uz nesenajiem teroraktiem. Tai tiesību akts jāizstrādā ar mērķi atrisināt jautājumu par drošību saistībā ar likumīgiem šaujamieročiem.

3.2. Par ieroču kontroli tika veikti dažādi pētījumi. Dažos pētījumos norādīts, ka ieroču ierobežojumi pazemina vardarbību⁽⁴⁾, nelaimes gadījumu⁽⁵⁾ un pašnāvību⁽⁶⁾ skaitu, savukārt citos ir apgalvots, ka atļauja iedzīvotājiem bez sodāmības un garīgās veselības problēmām glabāt ieročus samazina vardarbīgo noziedzību, ievērojami nepaliekot pašnāvību un nelaimes gadījumu skaitu⁽⁷⁾.

3.2.1. Ieroču kontroles jomā paraugs ir Austrālija. Pēc tam, kad ar diviem ieročiem apbruņots vīrietis iegāja kafējnīcā un nošāva 35 cilvēkus un ievainoja 23, Austrālija 1997. gadā uzsāka vienu no līdz šim vērienīgākajām reformām, kas saistīta ar ieroču izmantošanas un glabāšanas noteikumiem un kura devusi konkrētus rezultātus, t. i., samazinājusi šaujamieroču izraisīto nāves gadījumu skaitu. Austrālija ir aizliegusi atsevišķas ieroču kategorijas, ieviesusi prasību par likumīgu pamatojumu ieroča glabāšanai (tas nevar būt tikai paš aizsardzības nolūkos) un finansējusi ieroču atpirkšanas programmu no valsts līdzekļiem. Šī iniciatīva ļāva no aprites izņemt gandrīz 700 000 ieroču, un pēc jaunu ierobežojumu ieviešanas krasi samazināja slepkavību skaitu, kuros izmantoti šaujamieroči⁽⁸⁾.

⁽⁴⁾ Hepburn, Lisa; Hemenway, David. *Firearm availability and homicide: A review of the literature* (Šaujamieroču pieejamība un slepkavības: pārskats par specializēto literatūru); *Aggression and Violent Behavior: A Review Journal* (Agresija un vardarbīga rīcība: pašreizējais stāvoklis), 2004; 9:417-40, citē *Harvard T.H. Chan School of Public Health*: <http://www.hsph.harvard.edu/hicrc/firearms-research/guns-and-death/>.

⁽⁵⁾ Müller, Matthew; Azrael, Deborah; Hemenway, David. *Firearm availability and unintentional firearm deaths* (Šaujamieroču pieejamība un netīša nošaušana); *Accident Analysis and Prevention* (Nelaimes gadījumu analīze un novēršana), 2001; 33:477-84, citē *Harvard T.H. Chan School of Public Health*: <http://www.hsph.harvard.edu/hicrc/firearms-research/gun-threats-and-self-defense-gun-use/>.

⁽⁶⁾ Miller, Matthew; Azrael, Deborah; Hemenway, David. *Gun prevalence and the risk of suicide: A review* (Šaujamieroču izplatītība un pašnāvības risks: pašreizējais stāvoklis); *Harvard Health Policy Review* (Harvard periodiskais izdevums par veselības aizsardzības politiku), 2001; 2. izdevums, 29.-37. lpp., citē *Harvard T.H. Chan School of Public Health*: <http://www.hsph.harvard.edu/hicrc/firearms-research/gun-ownership-and-use/>.

⁽⁷⁾ John R. Lott, Jr. un David B. Mustard, *Crime, Deterrence, and Right-to-Carry Concealed Hand Guns* (Noziedzība, atturēšana un tiesības nēsāt pistoli), Čikāgas Universitātes Tiesību zinātņu fakultāte, 1998. gada maijs.

⁽⁸⁾ Alpers, Philip, Amélie Rossetti un Marcus Wilson, *Guns in Australia: Total Number of Gun Deaths* (Šaujamieroči Austrālijā: šaujamieroču izraisīto nāves gadījumu skaits), 2016, *Sydney School of Public Health*, Sidnejas Universitāte, GunPolicy.org, 7. marts, apskatīts 2016. gada 10. martā: http://www.gunpolicy.org/firearms/compareyears/192/total_number_of_gun_deaths.

3.2.2. Austrālijas ieroču atpirkšanas programmas pamatā ir ideja, ka šaujamo ieroču plašā pieejamība veicina risku, ka indivīda slepkavnieciskās tiesmes var novest pie masu slepkavības.

3.2.3. Pēc apšaudēm, kurās 15 cilvēki zaudēja dzīvību un vairāk nekā 15 tika ievainoti, Apvienotā Karaliste sekoja Austrālijas piemēram, arī aizliedzot atsevišķu kategoriju ieročus, ieviešot obligātu prasību ieroču īpašniekiem tos reģistrēt un finansējot atpirkšanas programmu. Šiem pasākumiem salīdzinājumā ar Austrālijas programmu nebija tāda pati ietekme uz šaujamo ieroču izraisīto nāves gadījumu skaitu⁽⁹⁾.

3.2.4. Jaunākajos, 2016. gada februārī publicētajos pētījumos par ieroču kontroli tika analizēti citi 130 pētījumi, kas veikti 10 dažādās valstīs laikposmā no 1950. līdz 2014. gadam⁽¹⁰⁾. Autori uzskata: lai gan nav pierādīts, ka ierobežojoši likumi samazina vardarbību, dati liecina, ka piekļuvi dažāda veida ieročiem ierobežojošu tiesību aktu īstenošana dažās valstīs samazina to nāves gadījumu skaitu, kurus izraisījuši šaujamo ieroči. Arī tādu likumu piemērošana, kas ierobežo šaujamo ieroču iegādi (piemēram, iepriekšējās darbības pārbaude) vai piekļuvi ieročiem (piemēram, glabāšana), saistās ar kaislības izraisīto slepkavību un negadījumu izraisītu bērnu nāves gadījumu skaita samazināšanos.

3.3. Ņemot vērā šos piemērus un pētījumus, EESK uzskata, ka ir jāievēro stingri noteikumi attiecībā uz ieroču izmantošanas un glabāšanas licences saņemšanu, ieroču un munīcijas iegādi, atsevišķu kategoriju ieroču aizliegšanu un to deaktivāciju un pat attiecībā uz programmām ieroču atpirkšanai no dalībvalstu līdzekļiem, lai tos iznīcinātu.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Priekšlikumā ievēroti subsidiaritātes un proporcionālātes principi. Direktīvas forma varētu būt piemērots risinājums, jo pastāv pamatotas šaubas par dalībvalstu gatavību akceptēt regulu.

4.2. Ar izskatāmo direktīvu grozīti vairāki iepriekšējās direktīvas panti, precizējot tos un ieviešot jaunas prasības, kuras būtiski uzlabo iepriekšējo versiju; tāpēc EESK šos grozījumus vērtē atzinīgi.

4.3. EESK atbalsta obligātu veselības pārbaūžu ieviešanu – tām jābūt kvalitatīvām un jāietver Eiropas līmeņa minimālās prasības. Tajās jāpārbauda fiziskā un garīgā veselība ieroču izmantošanas un glabāšanas atļauju izdošanas vai atjaunošanas nolūkā. Dažās dalībvalstīs jau īsteno šādu praksi. Komiteja tomēr norāda, ka direktīvā varētu noteikt prasību ieviest regulāru apmācību par šaujamo ieroču izmantošanu un noteikt prasības drošai glabāšanai (nosakot, ka ieroči obligāti jāglabājami īpašā skapī, kā tas jau paredzēts dažās dalībvalstīs), kā arī ieroču un to daļu pārvadāšanai, garantējot absolūtu drošību.

4.4. Eiropas Savienība ir spējusi pieņemt plašu regulējumu daudzās jomās. Labs piemērs ir autobūves nozare, kurā drošības prasību (attiecībā uz transportlīdzeklī esošajām personām un vidi) ievērošanas labad bija jāveic apjomīgi ieguldījumi pētniecībā un izstrādē. Ieroču un to daļu marķēšanas jēdzieni ir paplašināti. Attiecībā uz šāviņu marķēšanu EESK ierosina radīt iespēju, kas ļautu vidējā vai ilgākā termiņā spert vēl vienu soli tālāk un izvērtēt, kādā veidā varētu panākt, lai ražotāji strādātu pie neizdzēšamu marķējumu uzlikšanas vietā, kuru lietošanas gaitā nevar iznīcināt, piemēram, munīcijas iekšpusē, lai tādējādi nodrošinātu pilnīgu izsekojamību. Tā kā parasti nozieguma vietā atrod šāviņus, nevis ieroci, šāds marķējums nodrošinātu svarīgu informāciju policijas veiktajā izmeklēšanā.

4.5. Attiecībā uz šaujamo ieroču datubāzēm EESK atbalsta jauno tekstu, kurā reģistru uzturēšanas laiks ir pagarināts līdz šaujamo ieroču iznīcināšanas brīdim. Tā ir pievienotā vērtība un svarīgs rīks kontroles un izmeklēšanas vajadzībām. Komisijai būtu jāsniedz atbalsts attiecīgajām iestādēm, lai šie reģistri būtu pieejami reāllaikā visās dalībvalstīs, tādējādi sekmējot pierādījumu iegūšanu un nodrošinot ātru un efektīvu informācijas apmaiņu šaujamo ieroču identificēšanas un lokalizēšanas nolūkā.

⁽⁹⁾ Alpers, Philip, Marcus Wilson, Amélie Rossetti un Daniel Salinas, *Guns in the United Kingdom: Total Number of Gun Deaths* (Šaujamo ieroči Apvienotajā Karalistē: šaujamo ieroču izraisīto nāves gadījumu skaits), 2016, *Sydney School of Public Health*, Sidnejas Universitāte, *GunPolicy.org*, 23. februāris, apskatīts 2016. gada 10. martā: http://www.gunpolicy.org/firearms/compareyears/192/total_number_of_gun_deaths.

⁽¹⁰⁾ Julian Santaella-Tenorio, Magdalena Cerdá, Andrés Villaveces, et Sandro Galea, *What Do We Know About the Association Between Firearm Legislation and Firearm-Related Injuries?* (Ko mēs zinām par saistību starp tiesību aktiem par šaujamo ieročiem un šo ieroču radītajiem ievainojumiem?), publicēts *Oxford University Press* pēc *Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health* pieprasījuma.

4.6. Aizliegto ieroču kategorijā iekļauti arī pusautomātiski šaujamieroči civilai lietošanai, "kuri atgādina ieročus ar automātisko mehānismu". Apzīmējums "atgādina" ir neobjektīvs un nepietiekams. Vispirms ir jāizstrādā skaidri kritēriji, lai noteiktu, ko "atgādina" ieroči, lai tos iekļautu aizliegto šaujamieroču kategorijā.

4.7. Trauksmes un signālieroči, akustiski un salūta ieroči, kā arī kopijas tagad pievienoti C kategorijai (šaujamieroči, kas jādeklarē). Lai gan šāda pievienošana jau paredzēta dažu valstu tiesību aktos, EESK apšaubā tā lietderību ne tikai tādēļ, ka ANO šaujamieroču protokolā minētie ieroči nav klasificēti kā šaujamieroči, bet arī tādēļ, ka valstīs, kur tiesību aktos vēl nav noteikta prasība tos deklarēt, šis pasākums radīs lielas administratīvās izmaksas saistībā ar ieročiem, kuri, šķiet, būtiski neapdraud iedzīvotāju drošību.

4.8. Vajadzētu sagatavot pētījumu par apdraudējumu, ko iedzīvotāju drošībai var radīt minētie, kā arī citi, piemēram, pneimatiskie, ieroči, un novērtēt to bīstamību un iespējas tos pārveidot par jaudīgākiem nāvējošiem ieročiem. Šis pētījums varētu būt par pamatu, lai ieviestu jaunus tehniskos un juridiskos noteikumus, kas saistīti ar ieroču drošumu, pārveidošanu, pārvēršanu, deaktivēšanu un iznīcināšanu.

4.9. Digitalizētā sabiedrībā jāņem vērā, ka e-komercija var būt bīstama darījumos ar ieročiem un municiju. *Facebook* un *Instagram* paziņoja par ierobežojumiem ieroču tirdzniecībā savos sociālajos tīklos, aizliedzot to lietotājiem publikācijās, diskusiju grupās vai personīgos vēstījumos piedāvāt vai organizēt darījumus ar ieročiem. EESK uzskata: lai gan ir paredzēts, ka tirgotājiem un starpniekiem ir atļauta atsevišķu ieroču kategoriju e-komercija, vajadzētu atļaut tikai darījumus klātienē, lai nodrošinātu stingru kontroli, ko veic kompetentās iestādes.

4.10. Inovācija tehnoloģiju jomā ir sekmējusi 3D printeru attīstību. Šī tehnoloģija tiek izmantota arī ieročiem. Internetā strauji izplatījušās instrukcijas un programmas nāvējošu ieroču izgatavošanai ar 3D printeru palīdzību. Tā kā šāda veida ieroču izgatavošanu nereglamentē neviens tiesību akts, šī tehnoloģija ir reāls apdraudējums, kura nozīme vēl nav pienācīgi novērtēta. Valstīm būs jāiegulda kopīgs darbs, lai risinātu šo jautājumu, uzraudzītu tīklu vai kontrolētu šāda veida ieroču izgatavošanai vajadzīgo materiālu iegādi, kā arī nopietni jāapsver to izgatavošanas aizliegums.

4.11. Direktīvā ir paredzēts, ka dalībvalstis var atļaut struktūrām, kas saistītas ar ieroču kultūras un vēstures aspektiem un ko par tādām atzinusi dalībvalsts, arī turpmāk glabāt A kategorijas šaujamieročus, kuri ir iegūti pirms šīs direktīvas stāšanās spēkā ar nosacījumu, ka šie šaujamieroči ir deaktivēti. EESK atbalsta, ka būtu jāizstrādā īpaša sistēma tam, kā direktīvu piemēro kolekcijām, kas iekļautas muzeju krājumos, kuru darbības atbilstību ir atzinušas dalībvalstis ar nosacījumu, ka netiek apdraudēta drošība vai sabiedriskā kārtība. Šādas sistēmas ietvaros tiktu prasīta stingru ieroču eksponēšanas, reģistrācijas, glabāšanas un izmantošanas noteikumu ievērošana, taču tā dotu iespēju neiznīcināt A kategorijas ieročus, kuriem piemīt būtiska vēsturiskā nozīme.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai attiecībā uz akciju sabiedrību tiesību dažiem aspektiem (kodificēta redakcija)"

(COM(2015) 616 final – 2015/0283 (COD))

(2016/C 264/10)

Ziņotājs: Jorge PEGADO LIZ

Līdzziņotāji: Roger BARKER un Christophe LEFÈVRE

Padome 2016. gada 29. aprīlī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 50. panta 1. punktu un 2. punkta g) apakšpunktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai attiecībā uz akciju sabiedrību tiesību dažiem aspektiem (kodificēta redakcija)"

(COM(2015) 616 final – 2015/0283 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 13. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 223 balsīm par, 2 balsīm pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pilnībā atbalsta konsolidāciju, kodifikāciju un tātad priekšlikuma par akciju sabiedrību tiesību dažiem aspektiem (COM(2015) 616 final) teksta vienkāršošanu, kas precīzi atbilst vairākkārt komitejas atzinumos paustajiem ieteikumiem.

1.2. Pēc visu konsolidēto tekstu un visu jauno kodificēto tekstu priekšlikumu padziļinātas izskatīšanas EESK var apliecināt, ka, izņemot 4.2. punktā minētās detaļas, nevienu formālu kļūdu tā nav atradusi.

1.3. EESK iesaka IV pielikumā iekļauto atbilstības tabulu veidot tā, lai ierakstus būtu iespējams lasīt divējādi: ne vien salīdzinot direktīvas agrākos pantus ar jaunajiem, bet arī jaunus ar agrākajiem pantiem.

1.4. EESK būtu vēlējusies, lai kodifikācija tiktu veikta plašākā mērogā un tiktu kodificēti tie aspekti, kas ir izklaidēti citos tiesību aktos, tostarp tajos, uz kuriem norādīta atsaucē 4.4. punktā uzskaitītajās direktīvās.

1.5. Komiteja vēlētos, lai jaunā teksta būtiskas pārskatīšanas laikā tiktu pienācīgi ņemti vērā priekšlikumi, kurus tā gadu gaitā ierosinājusi (piemēram, 4.8. punktā minētajos atzinumos) par katru no direktīvām, ko Komisija pārskata.

2. Komisijas priekšlikuma priekšmets un mērķis

2.1. Komisijas priekšlikuma (COM(2015) 616 final, 2015. gada 3. decembris) paskaidrojuma rakstā ir norādīts:

"Šī priekšlikuma mērķis ir uzņemties Padomes sestās direktīvas (1982. gada 17. decembris), kas pamatojas uz Līguma 54. panta 3. punkta g) apakšpunktu un attiecas uz akciju sabiedrību sadalīšanu (82/891/EEK), Padomes Vienpadsmitās direktīvas (1989. gada 21. decembris) par informācijas sniegšanas prasībām attiecībā uz filiālēm, ko kādā dalībvalstī atvēršanas noteiktu veidu sabiedrības, uz kurām attiecas citas valsts tiesību akti (89/666/EEK), Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2005/56/EK (2005. gada 26. oktobris) par kapitālsabiedrību pārrobežu apvienošanas, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2009/101/EK (2009. gada 16. septembris) par to, kā vienādošanas nolūkā koordinēt nodrošinājumus, ko dalībvalstis prasa no sabiedrībām Līguma 48. panta otrās daļas nozīmē, lai aizsargātu sabiedrību dalībnieku un trešo personu intereses, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2011/35/ES (2011. gada 5. aprīlis) par akciju sabiedrību apvienošanas, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2012/30/ES (2012. gada 25. oktobris) par to, kā vienādošanas nolūkā koordinēt nodrošinājumus, ko saistībā ar akciju sabiedrību veidošanu un to kapitāla saglabāšanu un mainīšanu dalībvalstis prasa no sabiedrībām Līguma par Eiropas Savienības darbību 54. panta otrās daļas nozīmē, lai aizsargātu sabiedrību dalībnieku un trešo personu intereses kodifikāciju."

2.2. Tā kā runa ir par kodifikāciju, Komisija uzsver, ka "jaunā direktīva pārņems dažādos tajā ietvertos tiesību aktus; šis priekšlikums pilnībā saglabā kodificēto tiesību aktu saturu un līdz ar to tikai apkopo tos ar tādiem formāliem grozījumiem, ko prasa pats kodifikācijas pasākums", tomēr tas nenozīmē, ka šī kodifikācija tiek īstenota "pilnīgā atbilstībā normālajai procedūrai Savienības tiesību aktu pieņemšanai". Šis konstatējums pamato EESK atzinuma izstrādi, lai gan ir runa par "pateidzinātu procedūru kodifikācijas dokumentu paātrinātai pieņemšanai", ievērojot Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas "1994. gada 20. decembra Starpinstitūciju vienošanos", kas joprojām ir spēkā un pastiprināta ar jaunāko minēto iestāžu noslēgto nolīgumu ⁽¹⁾.

2.3. Eiropas akciju sabiedrību tiesību apkopošanas, sistematizēšanas un kodifikācijas mērķis ir panākt, lai Eiropas Savienības noteikumos, kas regulē šo tiesību jomu, būtu vieglāk interpretēt, transponēt, piemērot un īstenot.

2.4. Daudzos atzinumos EESK ierosinājusi, ieteikusi un aicinājusi Eiropas likumdevēju uz šādu rīcību, ko tā vienmēr ir atbalstījusi. EESK var tikai viennozīmīgi piekrist darbam, ko Komisija uzsākusi ar šo priekšlikumu, jo īpaši tāpēc, ka šajā jomā vienkāršošana būtu izdevīga visiem: uzņēmumiem, darba ņēmējiem, patērētājiem un iedzīvotājiem kopumā, bet jo īpaši tiesnešiem, advokātiem, notāriem un vispār visiem speciālistiem, kuru profesija ir saistīta ar akciju sabiedrību tiesību piemērošanu.

3. Akciju sabiedrību tiesību izcelsme un attīstība Eiropas Savienībā

3.1. 1957. gada Romas līgumā, ar kuru dibināta EEK, atrodams juridiskais pamats akciju sabiedrību tiesību aizmetņiem, kas konstatējams EEK līguma 48.–66. pantā. Ideja par valstu likumdošanas tuvināšanu dažās akciju sabiedrību tiesību jomās parādās tikai ar 1992. gada 7. februārī Māstrīhtā parakstīto līgumu, konkrēti, 94.–97. panta jaunajā redakcijā (to avots ir Vienotais Eiropas akts) par tiesību aktu tuvināšanu vienotā tirgus izveides nolūkā, kā arī EK līguma 39.–55. panta jaunajā redakcijā (tie aizstāj EEK līguma 48.–66. pantu).

3.2. Jau sākot ar pirmo Padomes 1968. gada 9. marta Direktīvu 68/151/EEK par to, kā vienādošanas nolūkā koordinēt nodrošinājumus, ko dalībvalstis prasa no sabiedrībām Līguma 58. panta otrās daļas nozīmē, lai aizsargātu sabiedrību un trešo personu intereses (OV L 65, 14.3.1968., 8. lpp.), vairākos desmitos direktīvu, regulu un ieteikumu ir mēģināts regulēt dažus ar vienotā tirgus īstenošanu saistītus akciju sabiedrību tiesību aspektus Eiropā vai nu cenšoties tuvināt valstu tiesību aktus, vai saskaņot šīs tiesības, taču netiecoties izveidot īstu Eiropas akciju sabiedrību tiesības "vienojošu kodeksu".

3.3. Ar šo priekšlikumu Komisija nav paredzējusi kodificēt visas direktīvas, kas ir saistītas ar dažādiem akciju sabiedrību tiesību aspektiem. Tā ir pievērsusies tikai tiem aspektiem, kas ietverti šādās sešās direktīvās:

- Padomes 1982. gada 17. decembra sestā direktīva, kas pamatojas uz Līguma 54. panta 3. punkta g) apakšpunktu un attiecas uz akciju sabiedrību sadalīšanu (82/891/EEK),
- Padomes 1989. gada 21. decembra Vienpadsmitā direktīva par informācijas sniegšanas prasībām attiecībā uz filiālēm, ko kādā dalībvalstī atvērušas noteiktu veidu sabiedrības, uz kurām attiecas citas valsts tiesību akti (89/666/EEK),
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 26. oktobra Direktīva 2005/56/EK par kapitālsabiedrību pārrobežu apvienošanu;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Direktīva 2009/101/EK par to, kā vienādošanas nolūkā koordinēt nodrošinājumus, ko dalībvalstis prasa no sabiedrībām Līguma 48. panta otrās daļas nozīmē, lai aizsargātu sabiedrību dalībnieku un trešo personu intereses,
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 5. aprīļa Direktīva 2011/35/ES par akciju sabiedrību apvienošanu,

⁽¹⁾ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONGML%2bCOMPARL%2bPE-575.118%2b03%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fLV>

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra Direktīva 2012/30/ES par to, kā vienādošanas nolūkā koordinēt nodrošinājumus, ko saistībā ar akciju sabiedrību veidošanu un to kapitāla saglabāšanu un mainīšanu dalībvalstis prasa no sabiedrībām Līguma par Eiropas Savienības darbību 54. panta otrās daļas nozīmē, lai aizsargātu sabiedrību dalībnieku un trešo personu intereses.

3.4. Kodifikācijas priekšlikums izstrādāts pamatojoties uz Direktīvu 82/891/EEK, 89/666/EEK, 2005/56/EK, 2009/101/EK, 2011/35/ES 2012/30/ES un to grozošo tiesību aktu iepriekšēju konsolidāciju 23 oficiālajās valodās, un saikne starp veco un jauno numerāciju ir atspoguļota atbilstības tabulā topošās direktīvas IV pielikumā.

4. Priekšlikuma vērtējums

4.1. Kā iepriekš norādīts, EESK pilnībā atbalsta konsolidāciju, kodifikāciju un tātad teksta vienkāršošanu šā darba rezultātā.

4.2. Pēc padziļinātas visu konsolidēto tekstu un visu jauno kodificēto tekstu priekšlikumu izskatīšanas, EESK var apliecināt, ka nevienu formālu kļūdu tā nav atradusi, taču vēlas izteikt šādas piezīmes:

— Direktīvas 2005/56/EK 3. apsvēruma kodifikācijā vārda “jāparedz” vietā lietots vārds “jāprecizē” [tulkojāja piezīme: neattiecas uz tekstu latviešu valodā],

— Direktīvas 89/666/EEK 10. panta 2. punkts direktīvas priekšlikumā nav kodificēts,

— 48., 62., 65., 66. un 80. apsvērumā Komisijai būtu jāapstiprina, vai atsaucis uz konkrētajiem tiesību aktiem faktiski atbilst jaunākajiem pasākumiem, kas pieņemti attiecīgajās jomās (piemēram, 48. apsvērumā atsaucis uz tirgus ļaunprātīgas izmantošanas direktīvu būtu jāaizstāj ar atsauci uz tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regulu (Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 16. aprīļa Regula (ES) Nr. 596/2014 par tirgus ļaunprātīgu izmantošanu (tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regula) un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/6/EK un Komisijas Direktīvas 2003/124/EK, 2003/125/EK un 2004/72/EK),

— III nodaļas virsrakstā būtu jānorāda, ka informācijas atklāšanas noteikumi piemērojami “trešo pušu aizsardzības nolūkā”; ja šie noteikumi attiecināmi arī uz akcionāriem, tad 13. panta f) punktā vajadzētu minēt arī direktīvas 2013/24/ES un 2014/95/ES.

4.3. EESK iesaka IV pielikumā iekļauto atbilstības tabulu veidot tā, lai ierakstus būtu iespējams lasīt divējādi: ne vien salīdzinot agrākos direktīvas pantus ar jaunajiem, bet arī jaunus pantus ar agrākajiem.

4.4. EESK būtu arī vēlējusies plašāka mēroga kodifikāciju un arī to aspektu kodifikāciju, kas ir izklaidēti citos tiesību aktos, īpaši tajos, uz kuriem ir atsaucis šādās direktīvās:

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra Direktīva 2010/76/ES, ar ko groza Direktīvu 2006/48/EK un Direktīvu 2006/49/EK attiecībā uz kapitāla prasībām, kas piemērojamas tirdzniecības portfelim un atkārtotai vērtspapīrošanai, un attiecībā uz atalgojuma politikas uzraudzības pārbaudi,

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 11. jūlija Direktīva 2007/36/EK par biržu sarakstos iekļauto sabiedrību akcionāru konkrētu tiesību izmantošanu,

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 21. aprīļa Direktīva 2004/25/EK par pārņemšanas piedāvājumiem,

— Padomes 2001. gada 8. oktobra Direktīva 2001/86/EK, ar ko papildina Eiropas uzņēmēj sabiedrības statūtus darbinieku iesaistīšanas jomā,

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Direktīva 2009/102/EK uzņēmējdarbības tiesību jomā par viena īpašnieka sabiedrībām ar ierobežotu atbildību,

— Padomes 1984. gada 10. aprīļa Astotā direktīva 84/253/EEK, kas pamatojas uz EEK Līguma 54. panta 3. punkta g) apakšpunktu un attiecas uz personu apstiprināšanu grāmatvedības dokumentu obligāto revīziju veikšanai,

- Padomes 1983. gada 13. jūnija Septītā direktīva 83/349/EEK, kas pamatojas uz Līguma 54. panta 3. punkta g) apakšpunktu un attiecas uz konsolidētajiem pārskatiem,
- Padomes 1978. gada 25. jūlija Ceturtā direktīva 78/660/EEK, kas pamatojas uz Līguma 54. panta 3. punkta g) apakšpunktu un attiecas uz noteiktu veidu sabiedrību gada pārskatiem.

4.5. Komisijas 2015. gada darba programmā (COM(2014) 910 final, III pielikums, 45. punkts) Komisija gan norādījusi, ka tiks kodificēta arī Direktīva 2009/102 uzņēmējdarbības tiesību jomā par viena īpašnieka sabiedrībām ar ierobežotu atbildību.

4.6. EESK ir gandarīta, ka Komisija ir ņēmusi vērā dažus ieteikumus, ko sagatavojusi darba grupa, kuras pārziņā ir akciju sabiedrību tiesību vienkāršošanas iniciatīvas *SLIM* ietvaros. Tie ir ieteikumi, kuri attiecas uz pirmās un otrās direktīvas vienkāršošanu akciju sabiedrību tiesību jomā direktīvās 2003/58/EK un 2006/68/EK.

4.7. Par katru no direktīvām, ko Komisija kodificē, EESK ir sagatavojusi atzinumu, kas ne vienmēr ir ņemts vērā visā pilnībā; komiteja arī vēlētos, lai Komisija, būtiski pārskatot jauno tekstu, pienācīgi ņemtu vērā komitejas gadu gaitā paustos priekšlikumus, kuri ir palikuši ārpus redzesloka šajā kodifikācijā.

4.8. Runa ir par šādiem atzinumiem:

- 24.9.1987., OV C 319, 30.11.1987., 61. lpp., ziņotājs: *Jean PARDON*,
- 28.4.2004., OV C 117, 30.4.2004., 43. lpp., ziņotāja: *María Candelas SANCHEZ MIGUEL*,
- 30.5.2007., OV C 175, 27.7.2007., 33. lpp., ziņotāja: *María Candelas SANCHEZ MIGUEL*,
- 25.2.2009., OV C 218, 11.9.2009., 27. lpp., ziņotāja: *María Candelas SANCHEZ MIGUEL*,
- 15.6.2011., OV C 248, 25.8.2011., 118. lpp., ziņotājs: *Miklós PASZTOR*,
- 12.12.2012., OV C 44, 15.2.2013., 68. lpp., ziņotāja: *Lena ROUSSENOVA*.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnesamības nodrošināšanu iekšējā tirgū”

(COM(2015) 627 final – 2015/0284 (COD))

(2016/C 264/11)

Ziņotājs: Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER

Padome 2016. gada 8. janvārī un Eiropas Parlaments 2016. gada 21. janvārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnesamības nodrošināšanu iekšējā tirgū”

(COM(2015) 627 final - 2015/0284 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 13. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 162 balsīm par, 6 balsīm pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja pozitīvi vērtē Komisijas iniciatīvu pievērsties tā dēvētās “pārrobežu pārnesamības” jautājuma risināšanai. Pārrobežu pārnesamība pamatā nozīmē, ka tiešsaistes audiovizuālā satura pakalpojumu lietotāji un patērētāji, kam šādi pakalpojumi ir likumīgi pieejami dzīvesvietas valstī, tos var izmantot ir arī tad, ja viņi uz laiku uzturas citā ES dalībvalstī.

1.2. Tā kā pārnesamība ir pārrobežu darbība, komiteja piekrīt, ka tās reglamentēšanai ir izmantota regula. Šķiet arī loģiski noteikt *vacatio legis* termiņu, pēc kura spēkā esošajos līgumos pārnesamību ierobežojošas klauzulas vairs nebūtu piemērojamas. Šajā ziņā seši mēneši ir saprātīgs periods, lai attiecīgo pakalpojumu sniedzēji savu piedāvājuma klāstu pielāgotu jaunajai situācijai.

1.3. EESK uzskata, ka abonenta “dzīvesvietas dalībvalsts” jēdzienam jābūt skaidri definētam, lai pārējās ES dalībvalstīs automātiski varētu uzskatīt par valstīm, kurās abonents uzturas uz laiku. Vienkārša atsauce uz 2. pantā minēto jēdzienu “dalībvalsts, kurā abonents pastāvīgi uzturas”, var būt nepietiekama, un tāpēc būtu nepieciešams izvērtēt arī citus pagaidu uzturēšanās, dzīvesveida u. c. kritērijus un sagatavot neierobežojošu kritēriju sarakstu, lai precizētu ar dzīvesvietu saistīto laika saikni. Komiteja uzskata, ka pārrobežu pārnesamība būtu jānodrošina, ja lietotājs ir kāda pakalpojuma klients, saņēmējs vai abonents un ja viņš ir saistīts ar kādu dalībvalsti un identificēts ar viņa IP adresi, interneta pieslēgumu vai citu līdzvērtīgu rādītāju.

1.4. Attiecībā uz pārnesamu pakalpojumu raksturu un nosacījumiem ir skaidrs, ka priekšlikums attiecas uz visiem šāda veida pakalpojumiem – gan maksas, gan bezmaksas pakalpojumiem, pat ja bezmaksas pakalpojumu gadījumā vienmēr ir jāpārbauda dalībvalsts. Komiteja uzskata, ka bezmaksas pakalpojumu pārnesamība būtu jāgarantē tad, ja dalībvalsts ir “pārbaudāma”, proti, to var pārbaudīt, neradot papildu izmaksas pakalpojuma sniedzējam.

1.5. Noteikumos vajadzētu skaidri noteikt, ka ierobežots vai zemākas kvalitātes piedāvājums, kas ietekmē pakalpojumus, to klāstu, to pieejamību ar ierīču starpniecību un lietotāju skaitu, uzskatāms par neizpildītu pakalpojumu. Būtu arī jānodrošina piekļuves kvalitātes minimums, kas nedrīkst būt zemāks par uzturēšanās dalībvalsts vietējā tīklā pieejamo atsaucis vai standarta kvalitāti, lai neveicinātu negodīgu praksi un nosacījumus, kas ietver papildmaksu par garantētu tradicionālo vai *premium* klases piekļuvi, un lai nevarētu uzskatīt, ka pietiek ar lietotāja vienkāršu informēšanu par pieejamo kvalitātes līmeni. Turklāt šie pienākumi skaidri jānorāda ne tikai apsvērumos, bet arī regulas pantos.

2. Ievads

2.1. Eiropas Komisijas 2014. gada 15. jūlija politikas pamatnostādnes savienota digitālā vienotā tirgus izveide bija izvirzīta par otro prioritāti, un, pamatojoties uz to, tika pieņemts paziņojums “Digitālā vienotā tirgus stratēģija Eiropai”⁽¹⁾. EESK pieņēma atzinumu, kurā pauda atbalstu šai prioritātei⁽²⁾, uzskatot, ka tā var radīt jaunu impulsu digitalizācijas politikai Eiropas Savienībā.

2.2. Komisija konkrēti ierosināja “novērst nepamatotu ģeogrāfisko bloķēšanu”, lai patērētāji un uzņēmumi varētu pilnībā izmantot vienotā tirgus priekšrocības izvēles un zemāku cenu ziņā.

2.3. Apvienoto Nāciju Organizācijas Tirdzniecības un attīstības konference (UNCTAD) nesē nolēma pārskatīt ANO pamatnostādnes patērētāju tiesību aizsardzības jomā (UNGCP), lai tās aktualizētu, ņemot vērā tehnoloģiju attīstību un iekļaujot tajās e- komerciju un tā saukto “digitālo patēriņu” – jomas, kurās būtu jāstiprina privātuma aizsardzība tiešsaistē un jāietver patērētāju taisnīgas aizsardzības princips.

2.4. Izstrādājot digitālā vienotā tirgus stratēģiju, Komisija pieņēma paziņojumu par to noteikumu modernizāciju, kas attiecas uz autortiesībām tiešsaistes pārdošanas līgumiem un satura piegādi tiešsaistē; par šiem tematiem EESK sagatavos atzinumus.

2.5. Minētajā kontekstā iekļaujas arī priekšlikums regulai par pārrobežu pārnēsāmību, t. i., iespēju tiešsaistes satura pakalpojumu lietotājam kādā konkrētā ES dalībvalstī piekļūt šim saturam arī tad, ja viņš uz laiku uzturas citā dalībvalstī. Šī pārnēsāmība uzskatāma par būtisku soli virzībā uz to, lai lietotājiem nodrošinātu plašāku piekļuvi audiovizuālajam saturam; Komisija to uzskata par svarīgu mērķi digitālā vienotā tirgus stratēģijas īstenošanā.

2.6. Eiropas iedzīvotājiem, šādu pakalpojumu abonentiem patlaban ir apgrūtināta vai pat neiespējama piekļuve minētajiem pakalpojumiem ārpus savas dzīvesvietas valsts arī ES robežās, taču tas nav saistīts ar tehnoloģijām, bet gan citiem iemesliem, proti, ar ģeogrāfisko bloķēšanu, kuras pamatā ir tiesību subjektu licencēšanas prakse vai pakalpojumu sniedzēju komercprakse. Pārrobežu pārnēsāmību kavē arī viesabonēšanas augstās izmaksas patērētājiem un lietotājiem Eiropā, bet drīzumā tās tiks atceltas, pateicoties Komisijas pieņemtajam priekšlikumam.

3. Priekšlikuma saturs

3.1. Regulas priekšlikuma galvenais mērķis, kā tas izklāstīts izskatāmā dokumenta 1. pantā, ir garantēt tiešsaistes satura pakalpojumu pārrobežu pārnēsāmību iekšējā tirgū. Tas nozīmē, ka ikviens lietotājs Eiropas Savienībā, kurš likumīgi saņem šo saturu savā dzīvesvietas valstī, tam var piekļūt arī tad, ja uz laiku uzturas citā dalībvalstī.

⁽¹⁾ COM(2015) 192 final.

⁽²⁾ OV C 71, 24.2.2016., 65. lpp.

3.2. Priekšlikuma 2. pantā ietvertas dažādas definīcijas, kas attiecas uz pakalpojuma raksturu un iesaistītajiem dalībniekiem: “abonents”, “patērētājs”, “dzīvesvietas dalībvalsts”, “uzturēšanās uz laiku”, “tiešsaistes satura pakalpojums”, “pārnesams”. Attiecībā uz tiešsaistes satura pakalpojumiem noteikts, ka tie var būt audiovizuālie mediju pakalpojumi vai pakalpojumi, kas ļauj piekļūt darbiem vai citiem aizsargātiem tiesību objektiem, vai arī raidorganizāciju pārraidēm. Šādus pakalpojumus var sniegt tiešsaistē vai pēc pieprasījuma, lietotājs par tiem maksā, vai arī tie ir bezmaksas.

3.3. Priekšlikuma 3. pantā norādīts, ka pārnesama pakalpojuma sniedzēja pienākums nodrošināt pārnesamību citās dalībvalstīs neietver prasību saglabāt dzīvesvietas dalībvalstī pieejamo kvalitātes līmeni, ja vien pakalpojuma sniedzējs nav nepārprotami apņēmis tos garantēt. Tomēr pakalpojumu sniedzējam abonents jāinformē par sniegtā pakalpojuma kvalitāti.

3.4. Saskaņā ar 4. pantu tiek uzskatīts, ka no audiovizuālā, intelektuālā īpašuma un datu aizsardzības regulējuma viedokļa pārnesama pakalpojuma sniegšana, abonenta piekļuve tam un izmantošana notiek dzīvesvietas dalībvalstī.

3.5. Priekšlikuma 5. pantā paredzēts, ka nav izpildāmi tiesību subjektu un pakalpojumu sniedzēju, kā arī pakalpojumu sniedzēju un klientu noslēgto līgumu noteikumi, kas ir pretrunā pārrobežu pārnesamības pienākumam. Tiesību subjekti var pieprasīt pakalpojumu sniedzējam veikt nepieciešamos pasākumus, ja vien tie ir saprātīgi un samērīgi, lai pārbaudītu, vai pakalpojums tiek sniegts saskaņā ar regulu.

3.6. Priekšlikuma 6. pantā norādīts, ka abonentu personas datu apstrādei jānotiek saskaņā ar ES tiesību aktiem šajā jomā (Direktīvas 95/46/EK un 2002/58/EK)⁽³⁾.

3.7. Priekšlikuma 7. pantā paredzēts, ka regulu piemēro ne vien līgumiem, kas noslēgti pēc tās spēkā stāšanās, bet arī ar atpakaļejošu spēku līgumiem, kas noslēgti, un tiesībām, kas iegūtas pirms regulas piemērošanas sākuma datuma, ja tās attiecas uz pakalpojuma sniegšanu, piekļuvi tam vai izmantošanu.

3.8. Priekšlikuma 8. pantā noteikts, ka regulu sāk piemērot sešus mēnešus pēc tās publicēšanas.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu pievērsties tā dēvētajai “pārrobežu pārnesamībai”, ar ko būtībā paredzēts nodrošināt, ka kādā ES dalībvalstī reģistrēti tiešsaistes audiovizuālā satura pakalpojumi ir pieejami lietotājiem un patērētājiem arī tad, ja viņi uz laiku uzturas citā dalībvalstī.

4.2. EESK uzskata, ka šis ir svarīgs pasākums Komisijas digitālā vienotā tirgus izveides stratēģijā, jo ar to tiek novērsti šķēršļi brīvai pakalpojumu sniegšanai un uzņēmumu brīvai konkurencei. Turklāt, tā kā tajā ietverti arī tirdzniecības aspekti, tas var sekmēt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju un dažādu organizētas pilsoniskās sabiedrības grupu integrāciju.

4.3. Tāpēc Komisijas 2015. gada 9. decembrī ierosinātā regulas priekšlikuma mērķis ir novērst pārrobežu pārnesamības šķēršļus, nosakot pakalpojumu sniedzējiem pienākumu to nodrošināt, ja attiecīgie pakalpojumi tiek sniegti likumīgi un ir pārnesami attiecīgās valsts iekšējā tirgū.

4.4. Tiesību akta (regulas) izvēli tādējādi pamato regulējamās darbības pārvalstiskā dimensija un nepieciešamība to vienādi un vienlaicīgi piemērot visās dalībvalstīs. Priekšlikums atbilst LESD 56. pantam, kurā noteikts, ka Savienībā aizliedz pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumus dalībvalstu pilsoņiem, kas veic uzņēmējdarbību kādā dalībvalstī, bet sniedz pakalpojumus citas dalībvalsts personai.

⁽³⁾ OV L 281, 23.11.1995., 31. lpp., un OV L 201, 31.7.2002., 37. lpp.

4.5. EESK piekrīt, ka iekšējais tirgus (LESD 114. pants) ir atbilstošs juridiskais pamats, ņemot vērā regulas priekšlikumā ietvertu pakalpojumu pārrobežu ietekmi un raksturu un nepieciešamību šo jomu saskaņot ar citām Eiropas Savienības politikām, jo īpaši attiecībā uz kultūras aspektiem (LESD 167. pants) un atbalstu patērētāju interesēm (LESD 169. pants). Tāpēc ir svarīgi priekšlikumu interpretēt saskaņā ar privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, tiesībām uz personas datu aizsardzību, vārda brīvību un darījumdarbības brīvību.

4.6. Priekšlikums attiecas uz saturu, ko izplata raidorganizācijas vai informācijas sabiedrības pakalpojumu sniedzēji tiešsaistē vai pēc pieprasījuma, izmantojot lejupielādi, straumēšanu vai citu līdzekli, neatkarīgi no tā, vai to izplata lieli uzņēmumi vai mazie un vidējie uzņēmumi, par maksu (abonēšana) vai bez maksas; bezmaksas pakalpojumu gadījumā jāpārbauda reģistrētā lietotāja dzīvesvietas valsts (piemēram, izmantojot IP adresi vai pieslēgumu internetam). Ierosinātās regulas darbības jomā nav ietvertas citas preces un pakalpojumi pārrobežu darījumos, kuros audiovizuālais saturs ir tikai papildelements.

4.7. Tādējādi regulas priekšlikuma mērķis ir efektīvāk apmierināt iedzīvotāju vēlmes un vajadzības digitālajā vidē, lai viņiem, pārvietojoties no vienas valsts uz otru ES robežās, būtu pieejams audiovizuālais saturs, uz kuru viņiem ir piekļuves tiesības. Regulas priekšlikums ir virzīts arī uz to, lai vienlaikus ar audiovizuālā satura tirgus attīstību saglabātu augsta līmeņa aizsardzību tiesību subjektiem (saistībā ar autortiesībām un blakustiesībām, kā arī svarīgu notikumu un informācijas pārraidēm).

4.8. Šajā saistībā Komisija norāda uz priekšrocībām, ko šī iniciatīva var nodrošināt lietotājiem un ilgtermiņā arī pakalpojumu sniedzējiem. Regulas priekšlikuma preambulā norādīts, ka pārrobežu pārnēsāmība ne tikai palīdz atbalstīt patērētāju intereses, bet sniedz arī dažādas priekšrocības autortiesību, izpildījuma un atskaņošanas tiesību subjektiem un tiem, kuru darbība saistīta ar audiovizuālā satura reproducēšanu, izziņošanu sabiedrībai un publiskošanu, nodrošinot visiem lielāku juridisko noteiktību un lielākas spējas reaģēt uz lietotāju pieprasījumu.

4.9. Runājot par pakalpojumu sniedzējiem un tiesību subjektiem, Komisija – visticamāk, reaģējot uz viņu izteiktajām bažām sabiedriskās apspriešanas laikā, – īpaši uzsver viņu tiesības un viņu darbību. Komisija norāda, ka priekšlikums būtiski neietekmē nedz tiesību licencēšanu, nedz uzņēmējdarbības modeļus un ka, paredzot tādu līgumu klauzulu neizpildāmību, kuras ir pretrunā pārnēsāmības pienākumam, tā nenosaka pienākumu pārskatīt jau noslēgtos licences līgumus, un ka (attiecībā uz plaši pieprasīta audiovizuālā un sporta satura pārraidītājiem) pārnēsāmība nepaplašina pakalpojuma lietotāju loku un neietekmē licenču teritoriālo ekskluzivitāti.

4.10. Priekšlikumā, konkrētāk, 5. panta 2. punktā, papildus tam, ka “iedarbīgajiem līdzekļiem”, kurus izmanto, lai pārbaudītu, vai tiešsaistes saturs tiek sniegts atbilstoši, jābūt saprātīgiem un tie nedrīkst pārsniegt to, kas nepieciešams mērķa sasniegšanai, vajadzētu norādīt, ka tiem jāievēro vai jāatbilst Eiropas Savienības Pamattiesību hartā garantētajiem principiem un tiesībām, konkrēti norādot šos principus un tiesības.

4.11. Pakalpojuma sniegšana ar pārrobežu pārnēsāmības starpniecību tādējādi kļūst līdzvērtīga pakalpojumu sniegšanai dzīvesvietas valstī; tā būtu “juridiska fikcija” attiecībā uz autortiesībām un blakustiesībām, reproducēšanu, izziņošanu sabiedrībai un publiskošanu vai atkārtotu izmantošanu, satura katalogu, paredzētajām ierīcēm, autorizēto lietotāju skaitu un funkciju klāstu. Būtu jāprecizē, ka pakalpojumu sniegšanā vienmēr jāievēro tehnoloģiju neitralitātes princips. Būtu jāprecizē arī regulas priekšlikuma darbības joma un tajā izklāstītās definīcijas, īpaši attiecībā uz tās darbības jomas noteikšanu. Jebkurā gadījumā jābalstās uz skaidriem un identificējamiem kritērijiem, kas nepieciešami, lai nodrošinātu juridisko noteiktību un regulējuma paredzamību.

4.11.1. Tomēr:

— šis pienākums rada ierobežojumus vai ir saistīts ar zināmiem samērīguma nosacījumiem gadījumos, kad tā izpilde var radīt nesamērīgas izmaksas pakalpojumu sniedzējiem. Tādēļ pārnēsāmības pienākums nav obligāts, ja pakalpojumu sniedzējs sava pakalpojuma ietvaros nepārbauda abonenta dzīvesvietas valsti,

- arī pienākums ievērot tiesību subjektu tiesības ir ierobežots,
- turklāt netiek prasīts veikt pasākumus, lai uzturēšanās valstī satura sniegšanas pakalpojumu kvalitātes līmenis būtu līdzīgs dzīvesvietas valstī piedāvātajam, ja vien pakalpojumu sniedzējs nav nepārprotami apņēmis citādi; tomēr kvalitātes līmenis nedrīkst būt zemāks par to, kāds pieejams ar vietējās piekļuves iespējas starpniecību uzturēšanās valstī. Tiek norādīts, ka šāda kvalitātes garantija varētu radīt nesamērīgas papildu izmaksas pakalpojumu sniedzējiem, jo telekomunikāciju jauda un infrastruktūra dalībvalstīs ir atšķirīga.

4.12. Attiecībā uz šo pēdējo punktu jānorāda, ka atkāpe no pienākuma nodrošināt kvalitātes standartu un iespēja piedāvāt *Premium* pakalpojumus, kas par papildu maksu nodrošina šādu kvalitātes standartu, var rosināt atsevišķus pakalpojumu sniedzējus izmantot negodīgu praksi. Tas apdraud vai pazemina pamatpakalpojuma kvalitāti, saturu faktiski pārvērš par plaša patēriņa preci, bet peļņa ir saistīta ar maksu par pakalpojuma sniegšanu. Tādēļ regulas noteikumos būtu vismaz skaidri jānosaka, ka piedāvātā kvalitāte nekādā gadījumā nedrīkst būt zemāka par to, kāda lietotājam pieejama ar vietējo pieslēgumu uzturēšanās valstī.

4.13. Visbeidzot jānorāda, ka Komisija vēlas regulu piemērot ar atpakaļejošu spēku. Tas nozīmē, ka iepriekš noslēgto līgumsaistību klauzulas un noteikumi, kas kavē vai ierobežo pārnesamību, būs uzskatāmi par spēkā neesošiem. Savukārt tiek atbalstītas pušu vienošanās par pārrobežu pārnesamības principa piemērošanu.

4.14. EESK ierosina jaunu definīciju – “daļēji pārnesami” pakalpojumi –, kas būtu jāpiemēro konfidencialiem tiešsaistes pakalpojumiem gadījumos, kad vietējā interneta zemā kvalitāte padara tiešsaistes satura pakalpojumu neizmantojamu abonentiem konkrētās teritorijās. Šā termina līdzīga piemērošana ir ierosināta ietekmes novērtējuma 8. lappusē⁽⁴⁾.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽⁴⁾ SWD(2015) 270 final.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 575/2013 groza attiecībā uz atbrīvojumiem preču dīļeriem”

(COM(2015) 648 final – 2015/0295 (COD))

(2016/C 264/12)

Ziņotājs: John WALKER

Padome 2016. gada 12. janvārī un Eiropas Parlaments 2016. gada 18. janvārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 575/2013 groza attiecībā uz atbrīvojumiem preču dīļeriem”

(COM(2015) 648 final – 2015/0295 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 13. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 224 balsīm par, 1 balsi pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un priekšlikumi

- 1.1. EESK atzīst nepieciešamību grozīt kapitāla prasību Regulu (ES) Nr. 575/2013 un atbalsta ierosinātos grozījumus.
- 1.2. EESK ir iecerējusi savlaicīgi sniegt atzinumu par pārskatīto regulu.

2. Ievads

- 2.1. Turpmākajos punktos, kas ir pārņemti no regulas projekta preambulas, ir īsi izskaidrots prasības saturs.
- 2.2. Ar Regulu (ES) Nr. 575/2013 ieguldījumu brokeru sabiedrības, kuru pamatdarbība ir tikai un vienīgi ieguldījumu pakalpojumu sniegšana vai ar finanšu instrumentiem saistītas darbības saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2004/39/EK I pielikuma C iedaļas 5., 6., 7., 9. un 10. punktu un kurām 2006. gada 31. decembrī nepiemēroja Padomes Direktīvu 93/22/EEK (“preču dīļeri”), atbrīvo no lielo riska darījumu prasībām un no pašu kapitāla prasībām. Minētos atbrīvojumus piemēro līdz 2017. gada 31. decembrim.
- 2.3. Regulā (ES) Nr. 575/2013 ir arī noteikts, ka Komisijai līdz 2015. gada 31. decembrim ir jāsatavo ziņojums par atbilstošu režīmu preču dīļeru prudenciālajai uzraudzībai. Turklāt minētajā regulā ir noteikts, ka Komisijai līdz tam pašam datumam jāsatavo ziņojums par atbilstošu režīmu ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālajai uzraudzībai kopumā. Vajadzības gadījumā pamatojoties uz šiem ziņojumiem, satavo legīslatīvu aktu priekšlikumus.
- 2.4. Prudenciālās pieejas pārskatīšana attiecībā uz ieguldījumu brokeru sabiedrībām (ieguldījumu brokeru sabiedrību regulējuma pārskatīšana), tostarp attiecībā uz preču dīļeriem, pašlaik tiek veikta, taču tā vēl nav pabeigta. Regulējuma pārskatīšana tiks pabeigta un jauni tiesību akti, kas var būt vajadzīgi šīs pārskatīšanas rezultātā, tiks pieņemti tikai pēc 2017. gada 31. decembra.

2.5. Saskaņā ar pašreizējo režīmu pēc 2017. gada 31. decembra preču dīleriem tiks piemērotas lielo riska darījumu prasības un pašu kapitāla prasības. Tas varētu tos piespiest padarīt pašu kapitāla summu ievērojami lielāku, nekā tiem tā ir vajadzīga, lai turpinātu savu darbību, un tādējādi varētu pieaugt ar šo darbību veikšanu saistītās izmaksas.

2.6. Lēmumam piemērot preču dīleriem lielo riska darījumu prasības un pašu kapitāla prasības nevajadzētu tapt noilguša atbrīvojuma rezultātā. Gluži pretēji – minētajam lēmumam vajadzētu būt rūpīgi apdomātam, pamatojoties uz ieguldījumu brokeru sabiedrību regulējuma pārskatīšanas secinājumiem, un skaidri izklāstītam tiesību aktos.

2.7. Tāpēc būtu jānosaka jauns termiņš, līdz kuram piemēro atbrīvojumus. Attiecīgi būtu jāgroza Regula (ES) Nr. 575/2013.

3. EESK viedoklis

3.1. EESK pieņem zināšanai, ka regulā ir iekļauts tikai grozījums par termiņa izmaiņām – kā minēts 2.7. punktā – no 2017. gada 31. decembra uz 2020. gada 31. decembri.

3.2. EESK pauž nožēlu, ka Komisija nav spējusi ievērot pašas noteiktos termiņus, kā izklāstīts 2.4. punktā. Tomēr komiteja uzskata, ka prudenciālās prasības būtu jānosaka pēc sīki izstrādātas analīzes un pārbaudes. Atbrīvojumi, kas pašreiz pieejami preču dīleriem, nebūtu jāatceļ tikai tādēļ, ka ir nokavēts bez pamatojuma izvēlētais termiņš.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES attiecībā uz obligātu automātisku informācijas apmaiņu nodokļu jomā”

(COM(2016) 25 final – 2016/0010 (CNS))

un

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko paredz noteikumus tādas nodokļu apiešanas prakses novēršanai, kas tieši ietekmē iekšējā tirgus darbību”

(COM(2016) 26 final – 2016/0011 (CNS))

(2016/C 264/13)

Ziņotājs: Petru Sorin DANDEA

Līdzziņotājs: Roger BARKER

Padome 2016. gada 9. un 10. februārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 113. un 115. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/16/ES attiecībā uz obligātu automātisku informācijas apmaiņu nodokļu jomā”

(COM(2016) 25 final – 2016/010 CNS)

un

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko paredz noteikumus tādas nodokļu apiešanas prakses novēršanai, kas tieši ietekmē iekšējā tirgus darbību”

(COM(2016) 26 final – 2016/011 CNS).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 14. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 28. aprīļa sēdē), ar 126 balsīm par un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un priekšlikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas iniciatīvu, kurā ierosināts visās dalībvalstīs vienādi piemērot ESAO rīcības plānā par nodokļu bāzes samazināšanu un peļņas novirzīšanu BEPS ietvertos noteikumus. Šī iniciatīva palīdzēs novērst nodokļu agresīvu plānošanu, ko īsteno atsevišķi daudz nacionāli uzņēmumi, kuri sekmē dalībvalstu nodokļu bāzes samazināšanu par EUR 50–70 miljardiem gadā.

1.2. Lai varētu nodrošināt Eiropas uzņēmumu konkurētspēju, ES kā investīcijām piemērotas vietas pievilcību un panākt šajā pēckrīzes lēnajā un trauslajā ekonomiskās atveseļošanās periodā starptautiskās nodokļu sistēmas konsekveni, komiteja uzskata, ka īstenojamais pasākumus vajadzētu saskaņot ar tiem pasākumiem, par kuriem jau ir reāli panākta vienošanās ESAO un kurus ir īstenojuši citi starptautiskie partneri.

1.3. Komiteja uzskata, ka šajā jautājumā svarīgi ir darīt visu, lai nodrošinātu patiesi vienlīdzīgus konkurences apstākļus un vienotu sistēmu, ko varētu vienādi piemērot visās dalībvalstīs. Svarīgi ir ierobežot sadrumstalotības risku, jo tas varētu kaitēt ierosināto pasākumu efektivitātei.

1.4. EESK uzskata, ka finanšu nozares uzņēmumus nevajadzētu izslēgt no direktīvas par cīņu pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas piemērošanas jomas. EESK iesaka, lai Komisija un dalībvalstis aktīvāk virza starptautiskās sarunas tādās struktūrās kā ESAO un G20, lai nodrošinātu vienādu īstenošanu ES un ESAO līmenī, un izvērtē, vai ierosinātos noteikumus var piemērot arī finanšu sabiedrībām un kādā veidā to varētu darīt.

1.5. EESK atbalsta priekšlikumu un iesaka dalībvalstīm pieņemt maksājumus pa daļām tikai tad, ja pārvedumi nav paredzēti ar vienu vienīgu mērķi samazināt attiecīgā uzņēmuma maksājamos nodokļus.

1.6. EESK iesaka pārejas klauzulu tieši piemērot visiem nodokļu maksātājiem, kuri ienākumus guvuši jurisdikcijās, kas atzītas par nodokļu oāzēm.

1.7. EESK atbalsta direktīvas priekšlikumā paredzētos noteikumus par kontrolētiem ārvalstu uzņēmumiem.

1.8. Tā kā agresīvas nodokļu plānošanas darbības veic galvenokārt lielle daudznacionālie uzņēmumi, EESK uzskata, ka direktīvu par cīņu pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un direktīvu par administratīvo sadarbību nevajadzētu piemērot MVU.

1.9. Ņemot vērā pilsoniskās sabiedrības organizāciju prasības pēc lielākas pārredzamības attiecībā uz nodokļu uzlikšanu daudznacionālajiem uzņēmumiem, EESK iesaka, lai Komisija direktīvā par administratīvo sadarbību iekļauj prasību dalībvalstīm publiskot finanšu rezultātu pārskatus, uz kuriem attieksies automātiska informācijas apmaiņa.

1.10. EESK mudina Komisiju pabeigt izstrādāt sarakstu ar valstīm un teritorijām, kas atsakās ievērot labas pārvaldības standartus nodokļu jomā. Komiteja uzskata, ka papildus šim sarakstam būtu jāparedz sankcijas, ko piemēro uzņēmumiem, kuri turpina darbību minētajās jurisdikcijās.

1.11. EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm noteikt īsāku piemērošanas termiņu noteikumiem, kuru mērķis ir panākt, lai ESAO BEPS procesa sarunās noteiktās saistības tiktu vienādi īstenotas visā ES.

1.12. Ņemot vērā potenciālo ietekmi uz ieguldījumu gaisotni Eiropā, EESK būtu atzinīgi vērtējusi ietekmes novērtējuma iekļaušanu direktīvas projektā, jo tā ir standarta prakse priekšlikumos, kuros ir ierosinātas būtiskas izmaiņas.

2. Eiropas Komisijas priekšlikums

2.1. Eiropas Komisija 2016. gada janvārī nāca klajā ar pasākumu kopumu nodokļu apiešanas novēršanai, kas ir daļa no programmas taisnīgākai, pārredzamākai un efektīvākai nodokļu uzlikšanai uzņēmumiem ⁽¹⁾.

2.2. Pasākumu kopumā ietverts vispārīgs paziņojums ⁽²⁾, kurā izklāstīts agresīvas nodokļu plānošanas apkarošanas politiskais, ekonomiskais un starptautiskais konteksts, kā arī tā galvenie instrumenti: priekšlikums direktīvai par nodokļu apiešanas novēršanu ⁽³⁾, priekšlikums direktīvai, ar ko groza direktīvu par administratīvo sadarbību ⁽⁴⁾, Komisijas ieteikums par nodokļu nolīgumiem ⁽⁵⁾ un paziņojums par ES ārējo stratēģiju ⁽⁶⁾ sadarbībai ar trešām valstīm nodokļu pārvaldības jomā.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/company_tax/anti_tax_avoidance/timeline_without_logo.png

⁽²⁾ COM(2016) 23 final.

⁽³⁾ COM(2016) 26 final.

⁽⁴⁾ COM(2016) 25 final.

⁽⁵⁾ C(2016) 271 final.

⁽⁶⁾ COM(2016) 24 final.

2.3. Vispārīgajā paziņojumā izklāstīts nodokļu apiešanas novēršanas pasākumu kopuma politiskais, ekonomiskais un starptautiskais konteksts. Tajā ietverti pasākumi, ar kuriem paredzēts transponēt daļu no ESAO rīcības plāna par nodokļu bāzes samazināšanu un peļņas novirzīšanu (BEPS), kā arī virkne jaunu papildu pasākumu ES un dalībvalstu līmenī.

2.4. Priekšlikumā direktīvai par nodokļu apiešanas novēršanu paredzēti noteikumi tādas nodokļu apiešanas prakses novēršanai, kas tieši ietekmē iekšējā tirgus darbību. Šie noteikumi attiecas uz procentu atskaitīšanas tiesībām, izceļošanas nodokļa uzlikšanu, pārejas klauzulu (*switch-over*), vispārēju noteikumu par ļaunprātīgas izmantošanas novēršanu, noteikumiem par kontrolētiem ārvalstu uzņēmumiem, kā arī sistēmu, kas vērsas pret hibrīdatbilstībām.

2.5. Priekšlikumā direktīvai, ar ko groza direktīvu par administratīvo sadarbību, ietverti pasākumi, ar kuriem dalībvalstīs paredzēts īstenot ESAO BEPS rīcības plāna 13. darbību (7). Šo pasākumu mērķis ir uzlabot mehānismu, kas paredzēts automātiskai informācijas apmaiņai starp dalībvalstu nodokļu iestādēm, tostarp arī informācijas apmaiņai par daudznacionālo uzņēmumu rezultātiem gada beigās.

2.6. Komisijas ieteikums ir daļa no nodokļu apiešanas pasākumu kopuma, un tā mērķis ir noteikt stingrākus noteikumus dalībvalstu parakstītajiem nodokļu nolīgumiem, lai novērstu agresīvas nodokļu plānošanas praksi.

2.7. Komisijas paziņojumā par ārējo stratēģiju noteikts stingrāks un konsekventāks satvars attiecībā ar trešām valstīm labas nodokļu pārvaldības jomā.

3. Vispārīgas un īpašas piezīmes

3.1. Lai varētu nodrošināt Eiropas uzņēmumu konkurētspēju, ES kā investīcijām piemērotas vietas pievilcību un panākt šajā pēckrīzes lēnajā un trauslajā ekonomiskās atveseļošanās periodā starptautiskās nodokļu sistēmas konsekvenci, komiteja uzskata, ka īstenojamās pasākumus vajadzētu saskaņot ar tiem pasākumiem, par kuriem jau ir reāli panākta vienošanās ESAO un kurus ir īstenojuši citi starptautiskie partneri.

Direktīva par nodokļu apiešanas novēršanu

3.2. Komiteja uzskata, ka šajā jautājumā svarīgi ir darīt visu, lai nodrošinātu patiesi vienlīdzīgus konkurences apstākļus un vienotu sistēmu, ko varētu vienādi piemērot visās dalībvalstīs. Svarīgi ir ierobežot sadrumstalotības risku, jo tas varētu kaitēt ierosināto pasākumu efektivitātei.

3.3. Direktīvas priekšlikumā ir iekļauts aicinājums visās dalībvalstīs vienādi īstenot noteikumus, kas paredzēti ESAO BEPS rīcības plānā (8), kura mērķis ir apkarot nodokļu agresīvu plānošanu visā pasaulē. Kā jau norādīts iepriekšējos atzinumos (9), EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu un atbalsta tās vēlmi apkarot dažu daudznacionālo uzņēmumu īstenoto agresīvo nodokļu plānošanu, kas sekmē dalībvalstu nodokļu bāzes samazināšanu aptuveni par EUR 50–70 miljardiem gadā.

3.4. EESK atzinīgi vērtē ierosinātos noteikumus, ar kuriem uzņēmējdarbības sektorā tiek ierobežotas procentu maksājumu atskaitīšanas tiesības. Tomēr ir svarīgi, lai ES noteikumi atbilstu ESAO noteikumiem un to īstenošanai ASV un citās ietekmīgās ekonomikas jurisdikcijās. Starptautiskā līmenī saskaņota pieeja palīdzētu novērst agresīvas nodokļu plānošanas darbības, ko veic atsevišķi daudznacionāli uzņēmumi, kuri maksā mākslīgi paaugstinātus procentus meitasuzņēmumiem, kas atrodas zemas nodokļu likmes jurisdikcijās. EESK iesaka, lai Komisija un dalībvalstis aktīvāk virza starptautiskās sarunas tādās struktūrās kā ESAO un G20 ar mērķi nodrošināt vienādu īstenošanu ES un ESAO līmenī, un izvērtēt, vai ierosinātos noteikumus var piemērot arī finanšu sabiedrībām.

(7) <http://www.oecd.org/tax/transfer-pricing-documentation-and-country-by-country-reporting-action-13-2015-final-report-9789264241480-en.htm>

(8) <http://www.oecd.org/ctp/beps-actions.htm>

(9) Sk. EESK atzinumu par tematu "Cīņa pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas" (OV C 198, 10.7.2013., 34. lpp.).

3.5. EESK atbalsta priekšlikumā paredzētos izceļošanas nodokļu noteikumus un iesaka dalībvalstīm piekrist maksājumiem pa daļām tikai tad, ja pārvedumi nav veikti ar vienu vienīgu mērķi samazināt attiecīgā uzņēmuma maksājamos nodokļus.

3.6. EESK iesaka pārejas klauzulu tieši piemērot visiem nodokļu maksātājiem, kuri ienākumus guvuši jurisdikcijās, kas atzītas par nodokļu oāzēm.

3.7. EESK atbalsta direktīvas priekšlikumā paredzētos noteikumus par kontrolētiem ārvalstu uzņēmumiem.

3.8. Ņemot vērā agresīvas nodokļu plānošanas nodarīto kaitējumu dalībvalstu nodokļu bāzei, EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm noteikt pēc iespējas īsāku termiņu direktīvas īstenošanai attiecībā uz tiem elementiem, kuri atbilst saistībām, kas pieņemtas ESAO un G20 nolīgumos paredzētā BEPS procesa ietvaros. EESK uzskata, ka direktīvas priekšlikumā noteiktais trīs gadu termiņš ir pārāk ilgs.

3.9. Ņemot vērā potenciālo ietekmi uz ieguldījumu gaisotni Eiropā, EESK būtu atzinīgi vērtējusi ietekmes novērtējuma iekļaušanu direktīvas projektā, jo tā ir standarta prakse priekšlikumos, kuros ir ierosinātas būtiskas izmaiņas.

Direktīva, ar ko groza Direktīvu par administratīvo sadarbību

3.10. Tā kā krāpšana nodokļu jomā un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas rada smagas sekas, EESK atbalsta noteikumus, kas ietverti priekšlikumā direktīvai, ar ko groza direktīvu par administratīvo sadarbību. Uzņēmumu finanšu pārskatu iekļaušana informācijas kategorijā, uz kuru attiecas automatiska informācijas apmaiņa starp dalībvalstu nodokļu iestādēm, palielinās šā instrumenta efektivitāti cīņā pret krāpšanu nodokļu jomā, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nodokļu agresīvu plānošanu.

3.11. EESK uzskata, ka direktīvas priekšlikumā minētie pārskati būtu jāattiecinā tikai uz priekšlikumā norādītajiem lielajiem daudznacionāliem uzņēmumiem, bet ne uz MVU, jo šādu pārskatu sagatavošana radītu tiem nesamērīgas izmaksas. Tomēr šā pienākuma attiecināšana vienīgi uz daudznacionāliem uzņēmumiem, kuru konsolidētie ieņēmumi pārsniedz konkrētu summu, var izrādīties neproduktīva un diskriminējoša.

3.12. Direktīvas priekšlikumā formulēto grozījumu mērķis ir veicināt ESAO BEPS rīcības plāna 13. darbības vienādu transponēšanu visās dalībvalstīs. EESK atbalsta Komisijas nostāju, ka cīņu pret nodokļu agresīvu plānošanu var īstenot tikai pasaules mērogā.

3.13. Ņemot vērā pilsoniskās sabiedrības organizāciju vairākkārtējās prasības pēc lielākas pārredzamības attiecībā uz nodokļu uzlikšanu daudznacionālajiem uzņēmumiem, EESK iesaka Komisijai iekļaut direktīvas noteikumus pienākumu dalībvalstīm publicēt datus, kas norādīti pārskatos, uz kuriem attieksies automatiska informācijas apmaiņa.

Komisijas ieteikums par pasākumu īstenošanu pret nodokļu nolīgumu ļaunprātīgu izmantošanu

3.14. Komisijas ieteikums paredzēts, lai transponētu ESAO BEPS rīcības plāna 6. un 7. darbību, kurās ierosināts grozīt nodokļu paraugkonvenciju, lai mazinātu daudznacionālo uzņēmumu īstenošanas ļaunprātīgas izmantošanas risku.

3.15. EESK atbalsta abas Komisijas ieteikumā ierosinātās klauzulas ļaunprātīgas izmantošanas novēršanai. Šo klauzulu iekļaušana nolīgumos, ko dalībvalstis noslēgušas ar citām dalībvalstīm un ar trešām valstīm, ļaus būtiski ierobežot daudznacionālo uzņēmumu iespējas izvairīties no nodokļu maksāšanas, izvēloties izdevīgāko valsti.

Paziņojums par ārējo stratēģiju faktiskai nodokļu uzlikšanai

3.16. Komisijas paziņojumā ir izklāstīta ES ārējā stratēģija, kuras mērķis ir nodrošināt efektīvu nodokļu politiku uzņēmumiem, ņemot vērā globālo raksturu, kas piemīt nodokļu apiešanai un agresīvai nodokļu plānošanai. EESK atbalsta Komisijas izvēlēto pieeju.

3.17. Komisija ierosina koordinēt dalībvalstu pieeju attiecībā uz trešām valstīm jautājumos, kas saistīti ar nodokļu pārredzamību. EESK atbalsta Komisijas nostāju, jo dalībvalstis labas pārvaldības standartus nodokļu jomā attiecībā uz trešām valstīm īsteno sadrumstaloti un nav panākušas pārliecinošu rezultātus cīņā pret nodokļu agresīvu plānošanu.

3.18. Ņemot vērā straujās norises nodokļu jomā pasaulē, ir jāatjaunina ES labas nodokļu pārvaldības kritēriji. Šajā saistībā Komisijas paziņojuma I pielikumā ierosināta virkne jaunu kritēriju. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu un mudina Padomi jaunus kritērijus apstiprināt.

3.19. EESK atbalstīja⁽¹⁰⁾ ideju par Eiropas sarakstu, kurā būtu iekļautas jurisdikcijas, kuras atsakās piemērot labas nodokļu pārvaldības standartus. Patlaban daudzām dalībvalstīm ir sava sarakstu sistēma un sankcijas attiecībā uz finanšu darījumiem, kuros iesaistītas šīs jurisdikcijas. EESK uzskata, ka ES saraksts ar skaidriem kritērijiem, pēc kuriem identificēt jurisdikcijas, kuras atsakās sadarboties, un visās dalībvalstīs vienādi piemērojamas sankcijas būtu daudz efektīvāks instruments cīņā pret nodokļu apiešanu un nodokļu agresīvu plānošanu. EESK atbalsta pasākumus, ko Komisija ierosinājusi šajā stratēģijā.

Briselē, 2016. gada 28. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽¹⁰⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Nodokļu pārredzamības tiesību aktu kopums" (OV C 332, 8.10.2015., 64. lpp.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Noslēgt aprites loku – ES rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku”

(COM(2015) 614 final),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu”

(COM(2015) 596 final – 2015/0276 (COD)),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2008/98/EK par atkritumiem”

(COM(2015) 595 final – 2015/0275 (COD)),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem”

(COM(2015) 594 final – 2015/0274 (COD)),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvas 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem, 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem”

(COM(2015) 593 final – 2015/0272 (COD))

(2016/C 264/14)

Ziņotājs: Cillian LOHAN

Komisija, Eiropas Parlaments un Padome saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punktu, 114. panta 1. punktu un 304. pantu attiecīgi 2015. gada 2. decembrī, 2015. gada 14. decembrī un 2015. gada 15. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Noslēgt aprites loku – ES rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku” (COM(2015) 614 final),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu” (COM(2015) 596 final – 2015/0276 (COD)),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2008/98/EK par atkritumiem” (COM(2015) 595 final – 2015/0275 (COD)),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem” (COM(2015) 594 final – 2015/0274 (COD)),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvas 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem, 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem” (COM(2015) 593 final – 2015/0272 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 12. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 192 balsīm par, 4 balsīm pret un 12 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pauž cerību, ka Komisijas centieni veicināt pāreju uz aprites ekonomiku būs pirmais solis, lai panāktu radikālas pārmaiņas uzvedībā un praksē. Komiteja atgādina savus iebildumus pret iepriekšējā, 2014. gadā publicētā aprites ekonomikas dokumentu kopuma atsaukšanu.

1.2. EESK atzinīgi vērtē arī to, ka Komisija ir ņēmusi vērā dažus tās ieteikumus par 2014. gada dokumentu kopumu (īpašu uzmanību pievēršot produkta dzīves cikla iepriekšējam posmam). Izskatāmā dokumentu kopuma mērķi tomēr varētu būt vērienīgāki. 2014. gada dokumentu kopumā iekļautie mērķi paredzēja lielākus ekonomikas un vides ieguvumus⁽¹⁾. EESK iesaka atjaunot 2014. gada dokumentu kopumā par atkritumu pārstrādi izvirzītos mērķus un nodrošināt, ka tos var rentabli sasniegt. Kopumā šķiet, ka jaunā dokumentu kopuma tvērums jeb mērķi salīdzinājumā ar iepriekšējo dokumentu kopumu vairs neattaisno 18 mēnešu kavēšanos.

1.3. Aprites ekonomikas politikai būtu jānodrošina, ka cikli ir ilgstoši, nelieli, vietēji un tīri. Attiecībā uz konkrētām rūpnieciskām darbībām aprites loks var būt liels.

1.4. Komisijas priekšlikumos nav pievērsta pietiekama uzmanība sociālajiem un ar nodarbinātību saistītajiem ieguvumiem un riskiem pārejā uz aprites ekonomiku⁽²⁾. Komisija neparedz vajadzīgo pielāgošanos, izmantojot darbaspēka apmācību un izglītību. Jāapzina vismazāk aizsargātās nozares un darba ņēmēji, lai to vajadzībām varētu izveidot visaptverošas atbalsta struktūras.

1.5. EESK atzinīgi vērtē to, ka iekļauta obligāta prasība sniegt ziņojumus par atbilstīgu ekonomikas instrumentu izmantošanu nolūkā veicināt atkritumu samazināšanas mērķu sasniegšanu, bet tas būtu jāpiemēro plašākā kontekstā. Vajadzētu spēcīgāk un sistēmiskāk izmantot ekonomikas instrumentus pārejas virzīšanai.

1.6. Komiteja ir gatava izpētīt iespēju izveidot atvērtu Eiropas Aprites ekonomikas platformu, kura darbotos tās aizgādībā un apvienotu ieinteresētās personas un pilsonisko sabiedrību no publiskā, daļēji publiskā un privātā sektora, kas darbojas resursu efektīvas izmantošanas jomā. Šāda platforma sniegtu iespējas paraugprakses piemēru un informācijas apmaiņai.

1.7. Būtiska nozīme pārejā uz aprites ekonomiku būs izglītībai visās tās formās un visos līmeņos. Šajā procesā jāietver apmācības vajadzību apzināšana tiem darbiniekiem, kam nekavējoties jāpiedalās pārmaiņās, kā arī ilgtermiņa rīcība nākamo paaudžu izglītošanai.

1.8. Uzņēmējiem jāgūst labums no pārejas uz aprites ekonomiku. Pasākumi MVU atbalstam ir apzināti dokumentā NAT/652⁽³⁾. Piekļuve finansējumam būs svarīgs jautājums MVU un uzņēmējiem, kuri gribēs izmantot iespējas, ko sniedz aprites ekonomika.

⁽¹⁾ SWD(2015) 259 final.

⁽²⁾ OV C 230, 14.7.2015., 99. lpp.

⁽³⁾ OV C 230, 14.7.2015., 99. lpp., jo īpaši 5. punkts.

1.9. Paredzamajā Ekodizaina direktīvas pārskatīšanā jāņem vērā produkta pilns dzīves cikls, tostarp tā ilgzinība, labošanas iespējas, rezerves daļu pieejamība/cena un ražotāja informācijas par remontu un apkopi beznosacījumu sniegšana. EESK uzsver, ka visās ražošanas nozarēs jāpiemēro ekodizaina principi. Tas veicinātu produktu izejvielu un sastāvdaļu ekonomiski un tehniski dzīvotspējīgu reģenerāciju, ja šādu produktu lietošana tiktu pārtraukta. Šā punkta ilustrēšanai parasti izmanto piemēru par elektroniskajām precēm, īpaši mobilajiem telefoniem.

1.10. Ir vajadzīga visaptverošāka marķēšana, ietverot produktu paredzamo darbību. Nepietiek ar to, ka tiek pārbaudīta plānotās novecošanās esamības iespēja. EESK atkārtoti aicina politikas veidotājus apsvērt pilnīgu aizliegumu tādiem produktiem, kuru defekti ir apzināti ieprojektēti, lai saīsinātu ražojuma izmantošanas laiku⁽⁴⁾.

1.11. Izmaiņas uzvedībā vislabāk var panākt ar nepārprotamiem cenu signāliem, t. i., piedāvājot patērētājiem izdevīgas un konkurētspējīgas cenas. Produkti vai pakalpojumi, kuriem piemēro cirkularitātes principus, būtu skaidri jādiferencē pēc cenas, pamatojoties uz resursu pieejamību/nepietiekamību vai to, kā ir veidots produkts. Sākotnēji to var panākt, izmantojot ražotāja paplašinātas atbildības (RPA) shēmas un/vai "zaļo" nodokļu sistēmu. EESK uzsver, cik svarīgi ir pārbaudīt katru jauna pasākuma dzīvotspēju.

1.12. EESK atzinīgi vērtē obligāto prasību ieviešanu attiecībā uz RPA shēmām; tomēr sīkāk jāprecizē dažādo ieinteresēto personu funkcijas un atbildība visā aprites ķēdē. Būtu jānosaka, ka RPA shēmas dalībvalstīm ir obligātas.

1.13. Ir jāizveido atbalsta mehānismi, kas ļauj nabadzīgākiem cilvēkiem piekļūt kvalitatīvākām (un sākotnēji dārgākām) precēm un pakalpojumiem. Tā varētu būt valdības atbalstīta kredīvēšanas shēma vai ražotāja atbalstīta finansēšanas shēma, kas ar zemākām likmēm tiek piemērota tikai produktiem ar noteiktu minimālo paredzamo darbību un veidota tā, lai aptvertu visus cirkularitātes elementus.

1.14. Efektīvi ir izrādījušies tādi īpaši politikas instrumenti kā iepakojuma depozīta sistēmas un integrētas apsaimniekošanas sistēmas, kas būtu jāuzskata par daļu no dokumentu kopuma. Samazināta PVN likme vai atbrīvojums no PVN pārstrādātiem produktiem, kā arī atkārtotas izmantošanas un labošanas darbībām var stimulēt uzņēmējus aktīvi darboties šajā jomā un piedāvāt patērētājiem produktus par konkurētspējīgu cenu, palīdzot veicināt vispārējās pārmaiņas uzvedībā. Subsīdijas būtu jānovirza uz atbalstu otrreizējo izejvielu izmantošanai un jāveicina ekodizaina principu piemērošana visās ražošanas nozarēs.

1.15. Valdībām un to iestādēm būtu jāuzņemas vadošā loma, piemērojot zaļo publisko iepirkumu visām to kompetencē esošām produktu un pakalpojumu iegādēm. Visekoloģiskākā izvēle būtu jāizvēlas pēc noklusējuma, bet jebkurai citai iespējai būtu jāsniedz pamatojums.

1.16. Cirkularitātes sasniegšanā izšķiroša nozīme ir atkritumu dalītai savākšanai. Atzinīgi ir vērtējama papildu saistošā prasība nekavējoties nodrošināt bioloģisko atkritumu atsevišķu savākšanu. Direktīvā noteiktā prasība būtu jāpastiprina attiecībā uz visu veidu atsevišķu savākšanu, lai tā kļūst obligāta, ja vien nav piešķirts kāds īpašs atbrīvojums gadījumā, ja to praksē nav iespējams realizēt.

1.17. Pārtikas izšķērdēšanas samazināšanu var panākt tikai, nosakot posmus virzībā uz ilgtspējīgas attīstības 2. mērķa sasniegšanu. Pamatojoties uz jau paveikto darbu, pielikumā ar konkrētu termiņu būtu jāiekļauj mehānisms pārtikas zudumu un atkritumu kvantitatīvai noteikšanai⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ OV C 67, 6.3.2014., 23. lpp.

⁽⁵⁾ Sk., piemēram, projektu FP7 EU FUSIONS: <http://www.eu-fusions.org/index.php>.

1.18. Aprites ekonomikas jēdzienus nevar veidot nošķirti. Ir vajadzīga tāda pārraudzības struktūra kā, piemēram, Eiropas resursefektivitātes platforma, kuras uzdevums būtu nodrošināt, ka Komisijas citas ierosinātās nozaru stratēģijas atbilst aprites ekonomikas principiem.

1.19. Eiropas pusgada process konkrētai valstij adresētu ieteikumu veidā var tikt izmantots, lai nodrošinātu īstenošanu dalībvalstu līmenī un par prioritāti noteiktu pāreju uz aprites ekonomikas modeli.

2. Ievads

2.1. Eiropas Komisija 2015. gada 2. decembrī nāca klajā ar pārskatītu dokumentu kopumu attiecībā uz aprites ekonomiku. Priekšlikumos ir nelegislatīvā daļa, kurā iekļauts paziņojums “Noslēgt aprites loku – ES rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku”, un iedaļa, kurā ierosināti vairāki grozījumi spēkā esošajos ES tiesību aktos attiecībā uz atkritumu apstrādi un pārstrādi.

2.2. Ar jaunajiem priekšlikumiem aizstāj iepriekšējo dokumentu kopumu, ko Eiropas Komisija *José Manuel Barroso* vadībā izdeva 2014. gada jūlijā saskaņā ar stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīvu “Resursu ziņā efektīva Eiropa”. Jaunajam dokumentu kopumam ir daži uzlabojumi, proti, tas ir vispusīgāks un aptver visus produkta dzīves cikla posmus, un ir dažas jomas, kurās izvirzītie mērķi ir mazāk vērienīgi. Pastāv risks, ka minētajā dokumentu kopumā galvenā uzmanība tiek pievērsta pārstrādei un tajā nav izvirzīti politikas instrumenti, kas atbilst vēlmei sasniegt jauno aprites ekonomikas modeli. Pārstrādes apjoma pieaugums nav tas pats, kas izteiktāka aprites ekonomika. Kopumā šķiet, ka jaunā dokumentu kopuma tvērums jeb mērķi salīdzinājumā ar iepriekšējo dokumentu kopumu vairs neattiecinās 18 mēnešu kavēšanos.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Pāreja no lineārās “iegūt–pārveidot–izmantot–izmest” ekonomikas uz aprites ekonomiku, kurā atkritumus var pārvērst resursos, ir izšķirīgi svarīgs uzdevums Eiropai. Tas padara ekonomiku ilgtspējīgāku un samazina tās negatīvo ietekmi uz vidi, uzlabojot resursu pārvaldību, samazinot ieguves apjomu un piesārņojumu; tas arī ļauj uzņēmumiem kļūt konkurētspējīgākiem, jo tiek uzlabota izejvielu pārvaldība, vienlaikus padarot ekonomiku mazāk atkarīgu no importētiem (potenciāli kritiski svarīgiem un retiem) materiāliem; tas arī sniedz jaunas saimnieciskās iespējas, nodrošina jaunus tirgus Eiropā un ārpus tās un ļauj radīt jaunas vietējās darbvietas.

3.2. Tas, ka ir atzīta vajadzība pāriet uz aprites ekonomiku, ir apsveicami. Sarežģīts uzdevums ir panākt sistēmiskas pārmaiņas, lai pilnībā īstenotu daudzo saimniecisko un sociālo ieguvumu potenciālu. Aprites ekonomikas politikai būtu jāgādā, ka aprites loki ir ilgstoši, nelieli, vietēji un tīri. Tomēr aprites loku lielums var būt dažāds. Aprites ekonomikā izmantošana ir svarīgāka par īpašumtiesībām; šajā ziņā pozitīvu ieguldījumu varētu dot produktu apkalpošanas sistēmas un sadarbīgā patēriņa modeļi, ko EESK sīkāk iztirzās divos turpmākajos atzinumos. Aprites ekonomika nav vienkārši lineāra ekonomika, kurā atkritumus cenšas vēlreiz izmantot ražošanas procesā, bet gan tiekšanās pilnīgi pārkārtot ekonomiku, no jauna definējot galvenos atbildības un līdzdalības jēdzienus. Ieviešot šādas elementāras pārmaiņas, ir jāapzinās arī tas, kā esošais ekonomikas modelis saistās ar visu globālo sistēmu. Nevar gaidīt lielus panākumus, ja globālus jautājumus risina tikai reģionālā līmenī, tāpēc ir jāuzsāk starptautiska iniciatīva.

3.3. Ir pastāvīgi jāanalizē, kāda ir pārejas uz aprites ekonomiku ietekme uz tautsaimniecību. Tā kā novecojusi uzņēmējdarbības prakse kļūst nevajadzīga, jāapzina visvairāk skartās nozares un jāpiedāvā tām atbalsts, lai nodrošinātu taisnīgu un godīgu pāreju uz aprites ekonomiku. Jāpievēršas sociālajiem un ar nodarbinātību saistītajiem ieguvumiem un riskiem ⁽⁶⁾.

⁽⁶⁾ OV C 230, 14.7.2015., 99. lpp., jo īpaši 4. punkts.

3.4. Trūkst ekonomikas instrumentu, kas vajadzīgi pārejas virzīšanai. EESK ir apzinājusi vajadzību apvienot tirgus instrumentus un reglamentējošos instrumentus, lai panāktu resursu ziņā efektīvu ekonomiku⁽⁷⁾. Priekšlikuma 4.3. pantā paredzēts, ka dalībvalstīm jāizmanto ekonomikas instrumenti, un iekļauts ziņošanas mehānisms pēc 18 mēnešiem un pēc tam pēc pieciem gadiem. To varētu pastiprināt, paredzot triju gadu starpposma ziņojumu un ieteikumu izmantot zaļos nodokļus. Eiropas pusgada procesā dalībvalstīm būtu jāapmainās ar pieredzi paraugprakses instrumentu izstrādē un jāveicina to pieņemšana.

3.5. Komisijai jāievieš lielāka skaidrība par iepriekšējos gados izdoto dažādo rīcības plānu saskaņotību un to savstarpējo saistību hierarhijas un savstarpējās atbilstības ziņā, proti, par ceļvedi par resursu efektīvu izmantošanu Eiropā⁽⁸⁾, 7. vides rīcības programmu līdz 2020. gadam⁽⁹⁾ un ES rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku. Daudzas no jaunākajām rīcības plānā ierosinātajām darbībām tika minētas jau iepriekšējās iniciatīvās. Ir ļoti svarīgi, lai pilnībā tiktu izvērtēti iepriekšējo iniciatīvu panākumi un neveiksmes.

3.6. Aprites ekonomikas dokumentu kopums ir solis pareizajā virzienā. Taču paliek viens būtiski svarīgs jautājums: vai pasākumu kopums ir pietiekams, lai Eiropas ekonomika no pašreizējā attīstības ceļa (kas arī ir vērstas uz resursu efektivitātes paaugstināšanu) pārietu uz patiesi cirkulāru modeli, kurš ekonomisko labklājību nošķirtu no dabas resursu izmantošanas (absolūtā atdalīšana) un palielinātu saimnieciskos un sociālos ieguvumus⁽¹⁰⁾? Rīcības plānam jābūt piemērotam pamatā esošo sistēmisko problēmu novēršanai, un tam jānodrošina pietiekams pamats pārejas procesa uzsākšanai⁽¹¹⁾.

3.7. EESK atzinīgi vērtē ietekmes novērtējumu, kas pievienots Komisijas priekšlikumiem par tiesību aktiem atkritumu jomā⁽¹²⁾. Tajā ir atzīmēti šajā dokumentu kopumā paredzētie ieguvumi ekonomikas, nodarbinātības un emisiju samazināšanas jomā, kas ir mazāki salīdzinājumā ar atcelto dokumentu kopumu. Būtu noderīga nelegislatīvā rīcības plāna izmaksu un ieguvumu analīze, lai noteiktu efektīvākos un samērīgākos pasākumus pārejai uz aprites ekonomiku⁽¹³⁾.

3.8. Panākumu atslēga ir īstenošana. EESK aicina izveidot īpašu struktūru, kas atbild par saskaņotību un savstarpējo atbilstību un ir līdzīga Eiropas resursefektivitātes platformai⁽¹⁴⁾, kura ir iekļauta 7. VRP un aprites ekonomikas dokumentu kopumā.

3.9. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas centienus iesaistīt visdažādākās ieinteresētās personas un ekspertus, kā tas pieprasīts atzinumā NAT/652⁽¹⁵⁾. Pāreja uz aprites ekonomiku ir ilgtermiņa process, un tam vajadzīga līdzdalība visos līmeņos un nozarēs. Komisija uzsver nodomu aktīvi iesaistīt ieinteresētās personas rīcības plāna īstenošanā⁽¹⁶⁾; ļoti svarīgas būs šīs darbības nianšes.

⁽⁷⁾ OV C 226, 16.7.2014., 1. lpp.

⁽⁸⁾ COM(2011) 571 galīgā redakcija.

⁽⁹⁾ Lēmums Nr. 1386/2013/ES.

⁽¹⁰⁾ Ellen MacArthur fonds, McKinsey, "Growth within: A circular economy vision for a competitive Europe" ("Izaugsme Eiropā: aprites ekonomikas redzējums konkurētspējīgai Eiropai"), 32. lpp., 39. lpp., http://www.mckinsey.com/client_service/sustainability/latest_thinking/growth_within_-_a_circular_economy_vision_for_a_competitive_europe.

⁽¹¹⁾ Attiecībā uz sistēmiskām problēmām skatīt Eiropas Vides aģentūras apkopojamo ziņojumu "Vide Eiropā – stāvoklis un perspektīvas 2015", 2015. gads, 141. lpp., <http://www.eea.europa.eu/soer>.

⁽¹²⁾ SWD(2015) 259 final

⁽¹³⁾ Piemēri atsaucē: Ellen MacArthur fonds, McKinsey, "Growth within: A circular economy vision for a competitive Europe", 34. lpp., 1. tabula, īpaši literatūra par aprites ekonomikas makroekonomisko ietekmi, tostarp Romas kluba 2015. gada oktobra ziņojums (EN) "Circular Economy & Benefits for Society" ("Aprites ekonomika un ieguvumi sabiedrībai"), <http://www.clubofrome.org/?p=8851>.

⁽¹⁴⁾ http://ec.europa.eu/environment/resource_efficiency/re_platform/index_en.htm

⁽¹⁵⁾ OV C 230, 14.7.2015., 99. lpp., 1.3. punkts.

⁽¹⁶⁾ COM(2015) 614/2, 20. lpp.

3.10. EESK atkārtoti atzinumā NAT/652 izteikto piedāvājumu, ka tā var aktīvi veicināt pilsoniskās sabiedrības dalībnieku tīklus, kas atbalsta pāreju uz aprites ekonomikas modeli, kā arī izpētīt iespēju izveidot un vadīt Eiropas aprites ekonomikas platformu. Jau pastāv virkne forumu, kas piedāvā nozaru tehnisko perspektīvu. EESK spēj piedāvāt atpazīstamu forumu, lai sekmētu galveno ieinteresēto personu savstarpēju informācijas apmaiņu un līdzdalību aprites ekonomikā. To var organizēt sadarbībā ar Komisiju nolūkā izveidot starpnozaru un daudzpusēju ieinteresēto personu iesaisti platformā. EESK jau ir Migrantu forums, kas var būt piemērots modelis.

3.11. Pārejas procesā uz aprites ekonomikas modeli un pēc pārejas un kvalitatīvu darbvieta izveidē izšķiroša ir darba ņēmēju loma. EESK puda viedokli⁽¹⁷⁾, ka, “neraugoties uz videi nekaitīgas nodarbinātības iniciatīvu⁽¹⁸⁾, atsauktajā dokumentu kopumā nav pietiekami pievērsta uzmanība konkrētiem sociālekonomiskiem ieguvumiem un problēmām saistībā ar aprites ekonomiku”. Tas attiecas arī uz 2015. gada dokumentu kopumu. Nozarēm un uzņēmumiem, kurus pāreja ietekmēs negatīvi, ir jāsaņem zināms atbalsts, lai pāreja būtu taisnīga. Darba ņēmēji ir jāaizsargā, un ir jānodrošina, ka tie var izmantot daudzās iespējas⁽¹⁹⁾, ko piedāvā jaunais aprites modelis.

3.12. Izglītībai jāaptver visi līmeņi, sākot no pamatskolām līdz uzņēmumiem, MVU, ieguldītājiem un finansētājiem. Izglītība un apmācība ir jāsaista saskaņotā programmā, kurā ņemtas vērā apzinātās sociālekonomiskās problēmas. Izglītība būs vairumtirdzniecības paradumu izmaiņu viens no virzītājspēkiem, un tā var palīdzēt radīt jaunu paaudzi atbildīgu patērētāju, kam būs pieejamas precīzi izcenota, atbilstīga, augstas kvalitātes un ētiska patēriņa iespējas.

3.13. Uzņēmējiem jāgūst labums no pārejas uz aprites ekonomiku. Pasākumi MVU atbalstam ir apzināti dokumentā NAT/652⁽²⁰⁾. Piekļuve finansējumam būs svarīgs jautājums MVU un uzņēmējiem, kuri gribēs izmantot iespējas, ko sniedz aprites ekonomika. Iespējams finansējuma avots ir Kohēzijas fonds, Eiropas strukturālie un investīciju fondi, Eiropas Stratēģisko investīciju fonds, kā arī tādi tematiskie fondi kā, piemēram, LIFE un programma COSME, tāpēc tajos būtu jāparedz īpašas finansēšanas iespējas.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Ražošana

4.1.1. Paredzamajā Ekodizaina direktīvas⁽²¹⁾ pārskatīšanā jāņem vērā produkta pilns dzīves cikls, tostarp tā izturīgums, plānotais nolietojums (jeb paredzamais darbmūžs), labošanas iespējas, rezerves daļu pieejamība/cena un ražotāja informācijas beznosacījumu sniegšana.

4.1.2. Ekodizaina direktīvu pašlaik piemēro tikai energopatēriņu ietekmējošiem ražojumiem. Agrākās publikācijās⁽²²⁾ mobilitāte, mājokļi un pārtika tika norādīti kā jomas, kas ir atbildīgas par 70–80 % no nelabvēlīgās ietekmes uz vidi. Tas uzsver vajadzību ekodizaina principu piemērot visās nozarēs. Tas ir būtiski svarīgs starpnozaru elements. Jo īpaši, lai reģionālie MVU attīstītu darbību riskantajās jomās, kas ietver remontu, atkārtotu izmantošanu un sagatavošanos atkārtotai izmantošanai un pārstrādei, izejmateriāls jāveido, ņemot vērā daudzus un dažādus pielietojumus, demontāžu un pārstrādes iespējas.

⁽¹⁷⁾ OV C 230, 14.7.2015., 99. lpp., 4. punkts, un OV C 230, 14.7.2015., 91. lpp., 1.5. un 4.8. punkts.

⁽¹⁸⁾ COM(2014) 446 final.

⁽¹⁹⁾ Eiropas Parlaments, “Leasing Society”, 2012. gada novembris, pētījums pieejams: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2012/492460/IPOL-ENVI_ET%282012%29492460_EN.pdf.

⁽²⁰⁾ OV C 230, 14.7.2015., 99. lpp., jo īpaši 5. punkts.

⁽²¹⁾ 2009/125/EK.

⁽²²⁾ COM(2011) 571, “Ceļvedis par resursu efektīvu izmantošanu”, 5. nodaļa.

4.1.3. Ražotāja paplašinātas atbildības (RPA) shēmās būtu pilnībā jāņem vērā visi aprites loki. Ir atzīts, ka regulēt materiālu efektivitāti ir sarežģītāk nekā energoefektivitāti, bet šis uzdevums ir jārisina ar novatorisku pieeju. Jauniem RPA stimuliem jānodrošina, ka tie rada būtiskas uzvedības pārmaiņas ražotāju līmenī, kas savukārt rada patērētāju uzvedības pārmaiņas. Ražotājiem vajadzētu būt pienākumam paziņot savu produktu paredzamo ekspluatācijas laiku.

4.1.4. Pārejas īstenošanas posmā ar reģionālās, videi labvēlīgās rūpniecības politikas palīdzību būs jāatbalsta un jāveicina MVU labvēlīga nozaru simbioze, pamatojoties uz vietējām ekonomikas un sociālajām ekosistēmām. Cirkularitātes pirmais posms ietvers reģionālās ekonomikas ar daudziem MVU. Rūpniecības blakusproduktus biežāk izmantojot par izejvielām citās nozarēs, tiks veicināta resursu efektīvāka izmantošana. Par to, kā Komisija izmantos Direktīvas 2008/98/EK par atkritumiem grozīto 5. pantu, lai sasniegtu šo mērķi, informācijas nav.

4.1.5. Aprites ekonomika var attīstīties tālāk, lai vēlāk atbalstītu Eiropas reindustrializāciju. Var rasties attīstības posms ar skaidru rūpniecisko dimensiju, kas pamatots uz standartizāciju, lai nodrošinātu, ka tas var būt efektīvs plaša mēroga modelis.

4.1.6. Patiesa aprites ekonomika ir vērsta uz līdzdalību un atbildību. Ražotāji būtu jā mudina izstrādāt uz funkcionalitāti balstītus uzņēmējdarbības modeļus, kur preču un pakalpojumu noma un pārdošana kļūst par standarta praksi, kurā visas izmaksas ir internalizētas. Tā ir saikne starp preču ražošanu un pakalpojumu sniegšanu aprites modelī, izveidojot "veiktspējas ekonomiku", kur uzņēmējdarbības modeļos pilnībā tiek ņemta vērā resursu nepietiekamība.

4.1.7. Atkārtotas izmantošanas un remontēšanas darbību potenciālu attiecībā uz saimniecisko darbību un vietējo darbvietu radīšanu varētu izmantot labāk, pastiprinot sadarbību ar produktu ražotājiem. Galvenie elementi, kas īpaši varētu palīdzēt ekonomikas dalībniekiem paplašināt saimniecisko darbību atkārtotas izmantošanas un remonta jomā, ir informācija par produktiem un rezerves daļu pieejamību un to cenu pieņemamību ļoti īsā laikā pēc tam, kad attiecīgais produkts ir laists tirgū. Būtu jāveicina brīvprātīgās shēmas attiecībā uz labāku sadarbību, iesaistot ražotājus, un varētu izskatīt juridiskās prasības attiecībā uz informācijas publiskošanu par produktiem. Tāpat ekonomikas dalībniekiem atkārtotas izmantošanas un remonta jomā būtu vajadzīga vieglāka piekļuve produktiem, kam beidzies ekspluatācijas laiks, nolūkā virzīt inovāciju un nodarbinātību nozarē.

4.1.8. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija uzskata, ka plānotā novecošanās ir problēma, kas jārisina. Pret plānoto novecošanos var efektīvi cīnīties, veicinot inovatīvus uzņēmējdarbības modeļus, kas galvenokārt vērsti uz pakalpojumu sniegšanu. Iepriekšējā atzinumā, kas veltīts ilgtspējīgam patēriņam un produktu dzīves ilgumam⁽²³⁾, komiteja aicināja politikas veidotājus apsvērt pilnīgu aizliegumu produktiem, kuru defekti ir apzināti ieprojektēti, lai saīsinātu produkta izmantošanas laiku. Vienkārša testēšanas programma plānotās novecošanās prakses apzināšanai pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" ietvaros, kā tas ierosināts rīcības plānā, nav pietiekama, lai pilnībā atrisinātu šo jautājumu. EESK aicina Komisiju nekavējoties nākt klajā ar vērienīgākiem priekšlikumiem.

4.2. Patēriņš

4.2.1. Pārmaiņas uzvedībā var panākt, piedāvājot izdevīgas un konkurētspējīgas cenas patērētājiem. Produkti vai pakalpojumi, kuriem piemēro cirkularitātes principus, būtu jā diferencē pēc cenas, pamatojoties uz resursu pieejamību/nepietiekamību vai to, kā ir veidots produkts. Sākotnēji to var panākt, izmantojot RPA shēmas un/vai "zaļo" nodokļu sistēmu. EESK uzsver, cik svarīgi ir pārbaudīt katra jauna pasākuma dzīvotspēju.

4.2.2. EESK gaida Komisijas priekšlikumu par to, kā racionalizēt ekomarķējumu un nepieļaut nepatiesus apgalvojumus attiecībā uz vidi. Pircēju pieprasītās būtiski svarīgās informācijas precīza marķēšana atvieglos patērētāju izvēli un ļaus tiem pieņemt lēmumus par patiesi salīdzināmiem produkta aspektiem. Piemēram, sākotnēji augstāka cena par kādu virtuves ierīci var patiesībā laika gaitā izrādīties ekonomiskāka izvēle ierīces ilgmūžības, kvalitātes un veiktspējas dēļ.

⁽²³⁾ OV C 67, 6.3.2014., 23. lpp. Sk. arī aģentūras SIRCOME, Dienvidbreitaņas Universitātes un Dienvidbohēmijas Universitātes EESK uzdevumā veikto pētījumu "Kā informācija par produkta dzīves ilgumu ietekmē patērētāju?", 2016. gada marts.

4.2.3. Problēma ir efektīvāku ierīču fiziskā un cenas pieejamība visiem patērētājiem. Ir jāizveido atbalsta mehānismi, kas nodrošina kvalitatīvāku, bet sākotnēji dārgāku preču un pakalpojumu pieejamību arī trūcīgākiem cilvēkiem. Tā varētu būt valdības atbalstīta kredīvēšanas shēma vai ražotāja atbalstīta finansēšanas shēma, kas ar zemākām likmēm tiek piemērota tikai produktiem ar noteiktu minimālo paredzamo darbību un veidota tā, lai aptvertu visus cirkularitātes elementus. Šis jautājums tiktu risināts, virzoties no īpašumtiesībām uz produktu līzingu tipa modeli.

4.2.4. Aprites variantam cenas ziņā jābūt pieejamam patērētājam. Parasti kvalitatīvāks produkts ar garāku paredzamo darbību sākotnēji maksās vairāk. Taču produkta izmantošanas laikā šī neizdevīgā izmaksu atšķirība parasti izlīdzinās. Uzlabota marķēšana un informēšana kopā ar finanšu instrumentiem, kas stimulē ilgāku dzīves ciklu, tīrākas sastāvdaļas un uzlabotas labošanas un demontāžas iespējas atkārtotai izmantošanai, stimulēs uzvedības pārmaiņas.

4.2.5. 7. vides rīcības programmā (41. punkta d) apakšpunktā) paredzēts izveidot saskaņotāku ilgtspējīga patēriņa un ražošanas sistēmu un izvirzīt mērķus patēriņa vispārējās ietekmes samazināšanai. Lai gan ir atsauce uz ANO ilgtspējīgas attīstības 12. mērķi "Ilgspējīgs patēriņš un ražošana", ne rīcības plānā, ne arī pielikumā nav atspoguļota vajadzība sasniegt 7. VRP noteiktos mērķus.

4.2.6. Ekonomikas digitalizācijas potenciāls patēriņa un ražošanas ietekmes uz vidi samazināšanai un vairākkārtīgas izmantošanas un labošanas iespēju palielināšanai ir jāsaista ar pāreju uz cirkularitāti realizēšanu.

4.2.7. Atbildīgai patērētāju izvēlei ir vajadzīga patērētājiem nozīmīga informācija. Tāpēc ir apsveicama produkta ietekmes uz vidi metodikas izstrāde. Taču testēšana tika pieminēta jau 2011. gada ceļvedī par resursu efektīvu izmantošanu⁽²⁴⁾.

4.2.8. EESK aicina noteikt atsevišķus kvantitatīvus mērķus atkārtotai izmantošanai, kas ir nošķirti no pārstrādes mērķiem. Ir jārada vajadzīgie apstākļi šo mērķu sasniegšanai.

4.2.9. Atkārtotas izmantošanas un labošanas shēmu veicināšana varētu būt labs piemērs ekonomikas instrumentu izmantošanai. Būtu jāizvērtē zemāku PVN likmju piemērošana produktiem, kas ir sagatavoti atkārtotai izmantošanai vai salaboti un pārdoti. Tas mainītu salaboto preču konkurētspēju, veicinot inovāciju un uzņēmējdarbību šajā jomā.

4.2.10. Sadarbīgā patēriņa jomā būtu jāņem vērā iepriekšējos EESK atzinumos paustās atziņas⁽²⁵⁾. Lai palīdzētu patērētājiem veikt atbildīgāku izvēli, būtu jāņem vērā arī jaunākajos zinātniskajos pētījumos gūtie daudzsolīšie rezultāti, it īpaši attiecībā uz uzvedības zinātnēm un "pamudinājuma" koncepciju; komiteja drīzumā nāks klajā ar atzinumu par šo tematu.

4.2.11. Zaļais publiskais iepirkums ir svarīgs virzītājspēks, kas veicina ilgtspējīgu patēriņu. Ir vajadzīgs tā pašreizējās daļas novērtējums salīdzinājumā ar valsts kopējo patēriņu. Pašlaik publiskā iepirkuma noklusējuma izvēle ir zemākā cena. Kā noklusējuma izvēle būtu jānosaka ekoloģiskā alternatīva, un tādejādi par jebkuru citu alternatīvu būtu jānorāda vērā ņemami iemesli un jāsniedz pienācīgs paskaidrojums.

⁽²⁴⁾ 3.1. nodaļa.

⁽²⁵⁾ OV C 177, 11.6.2014., 1. lpp.

4.3. Atkritumu apsaimniekošana

4.3.1. Ir ļoti svarīgi, lai visā Eiropas Savienībā tiktu pareizi īstenoti spēkā esošie ES tiesību akti par atkritumiem. EESK atkārtoti pauž atbalstu atkritumu apsaimniekošanas hierarhijai un mudina visas publiskās un privātās ieinteresētās personas to pilnībā īstenot.

4.3.2. Aprites ekonomikas dokumentu kopuma leģislatīvā daļa, ar ko ir grozītas dažādas direktīvas atkritumu apsaimniekošanas jomā, salīdzinājumā ar 2014. gada priekšlikumu ir nepārprotami vajāka. EESK atzīmē, ka Komisijas priekšlikums neatbilst arī vērēnīgajiem mērķiem attiecībā uz atkritumu rašanās novēršanu un pārstrādi, ko 2015. gada jūlijā izvirzīja Eiropas Parlaments⁽²⁶⁾.

4.3.3. Priekšlikums par dalībvalstu pienākumu ieviest ekonomikas instrumentus, lai veicinātu atkritumu apsaimniekošanas hierarhiju⁽²⁷⁾, un veikt atkritumu rašanās novēršanas pasākumus⁽²⁸⁾ ir vērtējams atzinīgi. Tomēr nav skaidrs, vai dalībvalstīm būs jāpārskata esošās atkritumu rašanās novēršanas programmas saistībā ar jaunajiem noteikumiem⁽²⁹⁾.

4.3.4. EESK uzskata, ka dalībvalstīm obligāti būtu jāpieņem RPA shēmas. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu ieviest obligātas prasības attiecībā uz RPA shēmām, ņemot vērā minēto shēmu ļoti atšķirīgo darbību visās ES dalībvalstīs. Šos noteikumus tomēr varētu uzlabot, lai obligātās prasības ir saskaņotas, jo īpaši precizējot ieinteresēto personu uzdevumus un pienākumus visā vērtības ķēdē, kā arī to finansiālo atbildību. Turklāt likumdevējiem vajadzētu apsvērt konkrētu RPA prasību iekļaušanu direktīvā par iepakošanu un izlietoto iepakošanu⁽³⁰⁾, lai minētās prasības padarītu efektīvākas.

4.3.5. EESK norāda, ka, lai gan Parlaments aicināja izvirzīt mērķus sadzīves, komerciālo un rūpniecisko atkritumu rašanās novēršanai, tiesību akta priekšlikumā neviens no šādiem mērķiem nav noteikts.

4.3.6. Sadzīves atkritumu un izlietotā iepakošanas pārstrādes mērķi 2030. gadam salīdzinājumā ar iepriekšējo priekšlikumu ir samazināti, lai gan pievienotajā dienestu darba dokumentā⁽³¹⁾ ir secināts, ka augstāki pārstrādes mērķi ir saistīti ar lielākiem finanšu ietaupījumiem un sabiedrības un vides ieguvumiem⁽³²⁾. Ir atzīts, ka Komisija ir izveidojusi rūpīgi izstrādātu īstenošanas stratēģiju, ņemot vērā atsevišķu dalībvalstu īpašos apstākļus un apvienojot pasākumus ar ES kohēzijas politikas finanšu instrumentiem un citiem instrumentiem⁽³³⁾.

4.3.7. Īrija 10 gados ir panākusi strauju progresu, no gandrīz 100 % atkritumu apglabāšanas poligonos nonākot līdz tam, ka ir sasniegti visi tās mērķi attiecībā uz atkritumu pārstrādi. Valstī ir pieņemts atkritumu rašanās novēršanas plāns un trīs reģionālie atkritumu apsaimniekošanas plāni. Īrija ir pasaules līdere plastmasas maisiņu nodokļa ieviešanā, un šis nodoklis pēc tam tika pieņemts visā pasaulē. Joprojām ir grūtības, kas jāpārvar, piemēram, privātā sektora gandrīz pilnīgā kontrole pār atkritumu apsaimniekošanas darbībām un apglabāšanas poligona pārāk bieža aizstāšana ar sadedzināšanu. Īrija joprojām ir spīlts piemērs tam, ko iespējams ātri panākt. Tas nozīmē, ka nav vajadzīga tik plaša atkāpe mērķu sasniegšanai vēl uz pieciem gadiem dažās dalībvalstīs.

⁽²⁶⁾ A8-0215/2015.

⁽²⁷⁾ Direktīvas 2008/98/EK 4. panta 3. punkts.

⁽²⁸⁾ Direktīvas 2008/98/EK 9. pants.

⁽²⁹⁾ Direktīvas 2008/98/EK 29. pants.

⁽³⁰⁾ Direktīva (ES) 2015/720.

⁽³¹⁾ SWD(2015) 259 final.

⁽³²⁾ SWD(2015) 259 final, 13., 15. un 17. lpp.

⁽³³⁾ Komisijas dienestu darba dokuments SWD(2015) 260 final.

4.3.8. Lai noslēgtu aprites loku ar kvalitatīvām otrreizējām izejvielām, absolūti nepieciešama šķiet atkritumu plūsmu atsevišķa vākšana. Direktīvas 2008/98/EK par atkritumiem 11. panta 1. punktā ir paredzēts līdz 2015. gadam izveidot atsevišķas vākšanas shēmas vismaz papīram, metālam, plastmasai un stiklam. Ar iepriekšējā priekšlikuma 25. pantu tā tika pastiprināta, ieviešot bioloģisko atkritumu atsevišķu vākšanu līdz 2025. gadam. Šo stingro atsevišķas vākšanas prasību vietā jaunajā priekšlikumā ietverts elastīgāks – un praksē mazāk efektīvs – noteikums, ar ko paredz atsevišķu vākšanu tikai tad, ja tas ir tehniski, ekoloģiski un ekonomiski iespējams un nepieciešams. EESK aicina šo prasību pastiprināt. Ņemot vērā to, ka jaunais noteikums par bioatkritumu atsevišķu vākšanu stāsies spēkā bez atbilstoša pārejas perioda, šāda skaidra “izņēmuma klauzula” var daļēbvalstu līmenī izraisīt to, ka izvirzītie mērķi absolūti netiek sasniegti praksē.

4.3.9. Jāatzīmē, ka augsts pārstrādes līmenis vien nesaglabās resursus ātri realizējamu produktu gadījumā, tādu kā dzērienu alumīnija tara, kuras dzīves cikls no ražošanas līdz iznīcināšanai var būt no trim nedēļām līdz sešiem mēnešiem⁽³⁴⁾.

4.3.10. EESK atzinīgi vērtē Komisijas centienus saskaņot definīcijas un aprēķinu metodes, lai nodrošinātu ticamu un salīdzināmu datu vākšanu. Ir jāpārlicinās, ka ierosinātās definīcijas, jo īpaši jēdzienu “sagatavošana atkārtotai izmantošanai” un “galīgās pārstrādes process”⁽³⁵⁾ definīcijas, nerada šķēršļus un/vai ierobežojumus atkārtotas izmantošanas un pārstrādes procesā iesaistītajiem ekonomikas dalībniekiem. Šīm definīcijām būtu drīzāk precīzi jāatspoguļo viņu vajadzības un jāpalīdz attīstīt viņu darbību.

4.4. No atkritumiem līdz resursiem

4.4.1. Ar neskaidrību par otrreizējo izejvielu kvalitāti un juridisko nenoteiktību par tiesību aktu mijiedarbību atkritumu, produktu un ķīmisko vielu jomā Komisija vērsās pret galvenajiem šķēršļiem otrreizējo izejvielu tirgus darbībai. Komisija neizvērtē, kāpēc spēkā esošās Direktīvas 2008/98/EK mehānisms, proti, atkritumu cikla beigu kritēriju noteikšana, nav izrādījies veiksmīgs.

4.4.2. Atbildība par produktiem un ar to saistītās garantijas/saistības ir jānošķir no atbildības par produktu sastāvdaļām. Pirmā minētā atbildība būs patērētāju uzvedības izmaiņu virzītājspēks. Otrajai minētajai atbildībai ir izšķiroša nozīme resursu saglabāšanā un atkritumu izvešanā no sistēmas. Paplašināta atbildība par produkta sastāvdaļām nozīmētu, ka izlietotajiem resursiem joprojām ir īpašnieks, kam ir ne tikai atbildība, bet arī konkurences priekšrocības resursu atkārtotai izmantošanai.

4.4.3. Ir vajadzīgi stingrāki pasākumi, lai palielinātu otrreizējo izejvielu pieprasījumu. Ceļvedī par resursu efektīvu izmantošanu Komisija bija apņēmusies īstenot vērienīgākus pasākumus, piemēram, novērtēt “pārstrādāto materiālu obligātā daudzuma ieviešanu” galvenajiem produktiem.

4.4.4. Otrreizējo izejvielu izmantošanas uzlabošana jaunu preču ražošanā varētu būt arī darbības lauks publiskā un privātā sektora partnerībām ES līmenī, piemēram, Eiropas inovācijas partnerībai izejvielu jomā. Dažas Eiropas nozares šķiet gatavas saistībām aprites ekonomikas jomā. Piemēram, Eiropas papīra rūpniecība neseno paziņoja, ka apņemsies palielināt pašreizējo papīra pārstrādes līmeni gandrīz līdz 72 %⁽³⁶⁾.

4.5. Prioritārās jomas

EESK norāda uz piecu prioritāro jomu šķietami patvaļīgo definēšanu, turklāt īpaši jāatzīmē, ka “ūdens” nav atzīts par prioritāru jomu.

⁽³⁴⁾ EVA ziņojums par aprites ekonomiku, 25. lpp.

⁽³⁵⁾ Direktīvas 2008/98/EK 1. pants.

⁽³⁶⁾ <http://www.cepi.org/pressrelease/CircularEconomyDec2015>

Plastmasa

4.5.1. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu par 2017. gadā gaidāmo stratēģiju attiecībā uz plastmasu un ir gatava sniegt detalizētu ieguldījumu šajā jautājumā.

4.5.2. Ir ļoti svarīgi, lai šajā stratēģijā tiktu aplūkots jautājums par jūras piesārņojumu ar plastmasas atkritumiem, un būs vajadzīgi šai jomai īpaši noteikti mērķi. Pielikumā norādītā īpašā rīcība jūrā izmesto atkritumu daudzuma samazināšanai saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības mērķi tiks ievērojami pastiprināta, plastmasas atkritumu stratēģijā nosakot kvantitatīvu mērķi.

4.5.3. Tāpat ir iespējams risināt īpašumtiesību un RPA jautājumu konkrēti attiecībā uz plastmasu. Tas ir ļoti svarīgi, ņemot vērā, ka šobrīd dzīvojam ģeoloģiskajā laikmetā antropocēnā, kas varētu tikt oficiāli atzīts pēc plastmasas daudzuma ģeoloģiskajos slāņos, kuri tagad veidojas.

Pārtikas atkritumi

4.5.4. EESK neatzīst ne to, ka ir pārāk grūti izmērīt pārtikas atkritumu apjomu, ne arī to, ka ir pārāgri izvirzīt mērķi šajā jomā. Jau ir veikts darbs, lai noteiktu kritērijus pārtikas atkritumu apjoma novērtēšanai⁽³⁷⁾.

4.5.5. Ar atsauci uz IAM vien nepietiek, lai samazinātu pārtikas izšķērdēšanu. Jānosaka starpposma mērķi, kā arī termiņi to sasniegšanai, lai varētu novērtēt veikumu laikposmā līdz 2030. gadam, veicot starpposma pārskatīšanas.

Būtiski svarīgas izejvielas

4.5.6. Jautājumu saistībā ar kritiski svarīgu izejvielu reģenerāciju atspoguļo bieži minētais piemērs ar mobilo telefonu. Šāds plaši izplatīts produkts būs interesants barometrs attiecībā uz aprites ekonomikas dokumentu kopuma daudzu aspektu sekmīgumu, sākot no ekodizaina līdz novecošanās stadijai un būtiski svarīgu izejvielu reģenerācijai.

Būvniecība un ēku nojaukšana

4.5.7. Aizbēršanas iespēja ir jāatceļ.

4.5.8. Esošās ēkas ir jāpārvalda kā resursi, kas tās arī ir, un jāīsteno stratēģijas, lai maksimāli palielinātu ēkās bagātīgi esošo resursu atkārtotu izmantošanu un pārstrādi.

Citas jomas

4.5.9. Ūdens resursiem vajadzētu būt aprites ekonomikas nozīmīgai sastāvdaļai⁽³⁸⁾. Slēgto kontūru izmantošana, atkritumu daudzuma samazināšana un attīrīšana no piesārņojošām vielām ir ūdens resursu apsaimniekošanas būtiski aspekti aprites modelī. Vajadzīga sīkāka informācija par to, kā tas tiks sasniegts.

4.6. **Progresu uzraudzība ceļā uz aprites ekonomiku**

4.6.1. Iepriekšējā aprites ekonomikas dokumentu kopumā⁽³⁹⁾ Komisija bija paziņojusi, ka tā novērtēs resursefektivitātes platformas ieteikumu, pārskatot stratēģiju "Eiropa 2020", ieviest pamatmērķi attiecībā uz resursu izmantošanas efektivitāti. Tas būtu veids, kā šo aspektu integrēt galvenajās politikas jomās. Šo novērtējumu rezultāti būtu jāpublicē, un būtu jāizstrādā metode, ko var izmantot aprites ekonomikas attīstības pārraudzībai.

⁽³⁷⁾ Sk., piemēram, projektu FP7 EU FUSIONS: <http://www.eu-fusions.org/index.php>.

⁽³⁸⁾ Eiropas Komisija "The Junction of Health, Environment and the Bioeconomy: Foresight and Implications for European Research & Innovation Policies", 2015, 43. lpp.

⁽³⁹⁾ COM(2014) 398 final, 14. lpp.

4.6.2. Eiropas pusgada process ir spēkā esošs mehānisms, kas var balstīties gan uz ieguldījumiem saistīto problēmu analīzi konkrētā valstī, gan arī uz konkrētai valstij adresētiem ieteikumiem, lai izmantotu datus no gada izaugsmes pētījuma un citām datubāzēm nolūkā veicināt aprites ekonomikas iniciatīvu īstenošanu un pāreju no pašreizējā neilgtspējīgā lineārā modeļa. Eiropas pusgada process un tā mehānismi būtu jāizmanto kā politikas instrumenti, lai virzītu aprites ekonomikas īstenošanu un veicināšanu. Būtisks elements izvirzīto mērķu sasniegšanā ir Eiropas pusgada procesa atjaunota ekoloģizācija. EESK aicina izvērtēt videi kaitīgu subsīdiu pakāpenisku pārtraukšanu un iekļaut ieteikumu izmantot fiskālus risinājumus, kas veicina aprites ekonomikas attīstību, piemēram, vides nodokļu piemērošanu.

4.6.3. Ņemot vērā aprites ekonomikas starpnozaru raksturu, ir jāizveido starpnozaru uzraudzības struktūra. Šim nolūkam būs jāizvirza uzdevums pārbaudīt vajadzīgo horizontālo integrāciju, kā arī rīcības plāna īstenošanai nepieciešamo vertikālo integrāciju.

4.6.4. Ikvienai dalībvalstij būtu jānorāda īpašs kontaktpunkts ziņošanai par pārejas īstenošanu, lai tā varētu notikt tādā mērogā, kādu par vajadzīgu ir noteikusi Komisija.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par trešo valstu preču un pakalpojumu piekļuvi Eiropas Savienības publiskā iepirkuma iekšējam tirgum un par procedūrām, kas atbalsta sarunas par Savienības preču un pakalpojumu piekļuvi trešo valstu publiskā iepirkuma tirgiem”

(COM(2016) 34 final – 2012/0060 (COD))

(2016/C 264/15)

Ziņotājs: Mário SOARES

Eiropas Komisija 2016. gada 29. janvārī un Eiropas Parlaments 2016. gada 4. februārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 207. un 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par trešo valstu preču un pakalpojumu piekļuvi Eiropas Savienības publiskā iepirkuma iekšējam tirgum un par procedūrām, kas atbalsta sarunas par Savienības preču un pakalpojumu piekļuvi trešo valstu publiskā iepirkuma tirgiem”

(COM(2016) 34 final – 2012/0060 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 19. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 27. aprīļa sēdē), ar 223 balsīm par, 3 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ar pārskatīto Valsts iepirkuma nolīgumu, kā arī tirdzniecības sarunās ar trešām valstīm un ar nesen noslēgtajiem ES tirdzniecības nolīgumiem Eiropas Savienība ir panākusi Eiropas publiskā iepirkuma lielāku liberalizāciju un integrāciju. Šīs reformas veicinājušas Eiropas publiskā iepirkuma tirgu lielāku atvērtību uzņēmumiem no attīstītajām un jaunietekmes valstīm, tomēr minētās valstis, reaģējot uz šo tirgu atvēršanu, nav izteikušas līdzvērtīgu piedāvājumu, un Eiropas uzņēmumi joprojām saskaras ar ierobežojošu un diskriminējošu praksi trešās valstīs. Publiskā iepirkuma tirgu atvēršana vajadzīga vēl jo vairāk tāpēc, ka publiskais iepirkums veido 20 % no pasaules IKP un pašreizējās krīzes apstākļos publiskā sektora ieguldījumi infrastruktūrā, būvdarbu un piegādes līgumos attīstīto un jaunietekmes valstu ekonomikā ir viena no galvenajām svirām ekonomikas izaugsmei turpmākajos gados.

1.2. Vairākos atzinumos Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ir paudusi atbalstu Eiropas Savienības izvirzītajam mērķim panākt, lai visu valstu publiskā iepirkuma tirgi būtu atvērtāki starptautiskajai konkurencei. Komiteja arī uzsvēra nepieciešamību vienkāršot publiskā iepirkuma noteikumus, jo īpaši attiecībā uz MVU, un ievērot pārredzamības, nediskriminācijas un vienlīdzīgas attieksmes principus. Komiteja vairākkārt prasījusi stiprināt sociālo un vides dimensiju, kā arī cilvēka pamattiesību un patērētāju tiesību aizsardzību Eiropas tirdzniecības politikas īstenošanā saskaņā ar Līguma par ES darbību 207. pantu, kurā aicināts tīkties pēc lielākas saskaņotības ar Savienības principiem un mērķiem.

1.3. Komiteja saprot Komisijas vēlmi nodrošināt ES uzņēmumiem plašāku piekļuvi trešo valstu publiskā iepirkuma tirgiem un atzīst, ka to var sekmēt grozītais priekšlikums regulai par trešo valstu preču un pakalpojumu piekļuvi Savienības publiskā iepirkuma iekšējam tirgum, par kuru sagatavots šis atzinums.

1.4. Komiteja uzskata, ka regulas priekšlikums var būt pirmais solis ceļā uz lielākas publiskā iepirkuma atvērtības nodrošināšanu, īpaši pašreizējās sarunās, piemēram, ES un ASV sarunās par transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP), kā arī sarunās par tirdzniecības nolīgumu ar Japānu vai arī sarunās par Ķīnas pievienošanās Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) Nolīgumam par valsts iepirkumu, jo šo valstu publiskā iepirkuma tirgi ir mazāk atvērti nekā Eiropas Savienības tirgus, kā arī attiecībā uz valstīm, kuras nav parakstījušas Valsts iepirkuma nolīgumu, t. i., Krieviju, Brazīliju un Argentīnu.

1.5. Tomēr komiteja apzinās, ka Padomē un Eiropas Parlamentā pastāv dziļas nesaskaņas gan par regulas priekšlikuma piemērotību, gan par tā efektivitāti.

1.6. Komiteja uzsver, ka publiskā iepirkuma jomā ir obligāti jānodrošina brīva un netraucēta konkurence ar trešo valstu uzņēmumiem. Tomēr EESK apšaubā, ka ar pašreizējo regulas priekšlikumu varēs sasniegt izvirzīto mērķi, proti, līdzsvarotu publiskā iepirkuma tirgu atvēršanu trešās valstīs. Komiteja uzskata, ka jaunais regulas priekšlikums nav pietiekami tālejošs, jo regulas darbības jomā ietverta vienīgi cenu korekcija tādiem līgumiem, kuru vērtība ir EUR 5 000 000 vai vairāk, un norāda, ka tikai 7 % no visiem publiskajiem iepirkumiem pārsniedz EUR 5 000 000 vērtību. Komiteja arī uzskata, ka paredzētais sodanaudas apmērs līdz pat 20 % no attiecīgo piedāvājumu cenām nav pietiekams un tas jāizskata katrā gadījumā atsevišķi. Komiteja iesaka piemērot cenu korekcijas pasākumus tiem iepirkumiem, kuru aplēstā vērtība ir vienāda ar vai lielāka par EUR 2 500 000.

1.7. Komiteja vēlas noskaidrot, vai aizliegums dalībvalstīm piemērot ierobežojošus pasākumus, kuri nav paredzēti regulā, nenozīmē publiskā iepirkuma, kura vērtība ir mazāka nekā EUR 5 000 000, *de facto* atvēršanu trešo valstu uzņēmumiem, turklāt bez kompensācijas. Tādēļ komiteja prasa nodrošināt līdzsvarotu un savstarpēju ES un trešo valstu publiskā iepirkuma tirgu atvēršanu.

1.8. Komiteja pauž nožēlu, ka regulas priekšlikumā nav nevienas atsauces uz ilgtspējīgas attīstības mērķi, kaut gan Komisija to kā svarīgu elementu ir iekļāvusi savā paziņojumā "Tirdzniecība visiem" un vairākkārt paziņojusi, ka tā ņems vērā ilgtspējīgu attīstību visās attiecīgajās brīvās tirdzniecības nolīgumu sadaļās (enerģētika, izejvielas un publiskais iepirkums)⁽¹⁾.

1.9. Komiteja pauž nožēlu, ka ar jauno regulu ir svītrots Direktīvas 2014/25/ES 85. un 86. pants, jo to noteikumi ir tālejoši un vairāk atbilst mērķim ņemt vērā ilgtspējīgu attīstību – tajos ietverta sociālā dimensija, kas saistīta ar grūtībām, kas jāpārvar Eiropas uzņēmumiem, lai iegūtu publiskā iepirkuma līguma slēgšanas tiesības trešās valstīs, jo tajās netiek ievēroti starptautiskie darba tiesību noteikumi. Turklāt komiteja uzskata, ka būtu lietderīgi apsvērt iespēju iekļaut šajā regulas priekšlikumā dažus minēto pantu elementus.

1.10. Komiteja uzskata, ka regulā ir vajadzīga tālejošāka pieeja ilgtspējīgas attīstības, pamattiesību ievērošanas un patērētāju tiesību aizsardzības mērķu veicināšanai publiskā iepirkuma procedūrā trešās valstīs. Pēc komitejas domām, šo pamatnoteikumu neievērošana var negatīvi ietekmēt Eiropas uzņēmumu konkurētspēju, un uzskata, ka priekšlikuma 2. pantā jēdziena "ierobežojošs un/vai diskriminējošs iepirkumu pasākums vai prakse" definīcijā jāiekļauj arī šo pamatnoteikumu neievērošana. Komiteja arī uzskata, ka Komisijas ziņojumā, kas jāiesniedz ne vēlāk kā 2018. gada 31. decembrī un vismaz reizi trijos gados (priekšlikuma 16. pants), jāizvērtē ne tikai ekonomikas dalībnieku piekļuve publiskā iepirkuma procedūrām trešās valstīs, bet arī tas, kā trešo valstu iepirkuma procedūrās tiek ievēroti sociālie un vides noteikumi, cilvēka pamattiesības un patērētāju tiesību aizsardzība; turklāt minētie aspekti ir pienācīgi jāņem vērā arī Komisijas ziņojumos par regulas īstenošanu.

1.11. EESK pieprasa, lai izskatāmajā regulas priekšlikumā tiktu atgādināta prasība, ka trešo valstu uzņēmumiem, kas piedalās ES publiskā iepirkuma procedūrās ir jāievēro noteikumi, kuru mērķis ir veicināt ilgtspējīgu attīstību un stiprināt sociālo un vides dimensiju, kā arī cilvēka pamattiesības, patērētāju tiesību aizsardzību, personu ar invaliditāti sociālo un profesionālo integrāciju vai reintegrāciju, kā noteikts Direktīvā 2014/23/ES, 2014/24/ES un 2014/25/ES par publisko iepirkumu. Minēto noteikumu ievērošanai ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu brīvu un netraucētu konkurenci iekšējā tirgū.

⁽¹⁾ Sk. COM(2015) 497 final.

1.12. Komiteja pilnīgi piekrīt, ka regula nav jāpieņem vismazāk attīstītajām un visneaizsargātākajām VPS regulas valstīm ⁽²⁾, bet atgādina Komisijai, ka ir vajadzīgi papildu pasākumi, lai veicinātu vismazāk attīstīto un visneaizsargātāko valstu līdzdalību ES publiskā iepirkuma tirgū.

1.13. Komiteja arī atbalsta regulas nepiemērošanu Eiropas MVU. Tomēr Komiteja vēlas norādīt Komisijai, ka MVU ir vajadzīgs īpašs atbalsts, lai piekļūtu "pārrobežu" tirgiem Eiropas Savienībā un publiskā iepirkuma tirgiem trešās valstīs.

2. Pamatinformācija

2.1. EESK ir saņēmusi no Eiropas Komisijas un Parlamenta atzinuma pieprasījumu par tematu "Grozīts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par trešo valstu preču un pakalpojumu piekļuvi Eiropas Savienības publiskā iepirkuma iekšējam tirgum un par procedūrām, kas atbalsta sarunas par Savienības preču un pakalpojumu piekļuvi trešo valstu publiskā iepirkuma tirgiem".

2.2. Parasti tiek lēsts, ka publiskajam iepirkumam paredzētie izdevumi veido aptuveni 20 % no pasaules IKP. Pašreizējās krīzes apstākļos publiskā sektora ieguldījumi infrastruktūrā, būvdarbu un piegādes līgumos attīstīto un jaunietekmes valstu ekonomikā ir viena no galvenajām svirām ekonomikas izaugsmei turpmākajos gados.

2.3. ES ir pakāpeniski integrējusi publiskā iepirkuma tirgu un atvērusi to, pateicoties ES publiskā iepirkuma tirgus lielākai liberalizācijai, kas panākta ar pārskatīto PTO Valsts iepirkuma nolīgumu, kas stājās spēkā 2014. gada aprīlī, un tirdzniecības sarunās ar trešām valstīm (tostarp saistībā ar nesen noslēgtajiem ES tirdzniecības nolīgumiem (piemēram, ar Koreju, Centrālamerikas valstīm, Kolumbiju/Peru, Moldovu, Gruziju un Ukrainu)).

2.4. Tomēr Eiropas uzņēmumi joprojām saskaras ar ierobežojošu un diskriminējošu praksi trešās valstīs. Par iemeslu tam ir vairāki faktori:

- ne visas valstis, kas parakstījušas Nolīgumu par valsts iepirkumu (nolīgumu parakstījušas 43 PTO dalībvalstis), ir uzņēmušās tik nozīmīgas saistības kā ES. ES ir atvērusi 80 % no publiskā iepirkuma tirgus, bet citas attīstītās valstis tikai 20 %. Savienība atver savu publiskā iepirkumu tirgu aptuveni EUR 352 miljardu apmērā pretendentiem no valstīm, kuras parakstījušas Valsts iepirkuma nolīgumu, bet pasaules mērogā konkurencei nav atvērti vairāk nekā 50 % no publiskā iepirkuma vērtības; tādējādi Savienības eksports šajā tirgū veido tikai EUR 10 miljardus, un tiek lēsts, ka zaudējumi eksporta jomā sasniedz EUR 12 miljardus,
- Ķīna joprojām nav pabeigusi sarunas par pievienošanas nolīgumu, kaut gan tā apņēmas iekļaut nolīgumu jau 2001. gadā, kad tā pievienojās PTO. Arī Krievija pēc pievienošanās PTO 2012. gadā apņēmas četru gadu laikā uzsākt sarunas par pievienošanas nolīgumu. Krievijas pievienošanās Nolīgumam par valsts iepirkumu, iespējams, prasīs vēl ilgāku laiku nekā Ķīnas pievienošanās,
- Vairākas ietekmīgas G20 dalībvalstis (Brazīlija, Indija, Argentīna) nevēlas pievienoties Nolīgumam par valsts iepirkumu, un nav gaidāms, ka sarunas ar minētajām valstīm tuvākajā laikā tiks pabeigtas.

2.5. Jāatzīmē arī, ka daudzi ES tirdzniecības partneri priekšroku dod attiecīgās valsts ražotājiem vai produkcijai, vai arī mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (piemēram, *Buy American Act* ASV, *Buy Chinese Policy* Ķīnā, Brazīlijas likumdošanā noteiktās preferenču robežas, nacionālās preferences reģionālajā līmenī Austrālijā), faktiski liedzot ES uzņēmumiem iespēju piedalīties šajos publiskajos iepirkumos ⁽³⁾.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 978/2012.

⁽³⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Trešo valstu valsts uzņēmumi ES publiskā iepirkuma tirgos" (OV C 218, 23.7.2011., 31. lpp.).

2.6. Runājot par konkurenci atvērtiem publiskā iepirkuma tirgiem trešās valstīs, Eiropas uzņēmumu efektīvu dalību publiskā iepirkuma konkursos bieži vien aprūrina šķēršļi, kas “sniedzas pāri robežām” (piemēram, atšķirīgi sertifikācijas un standartizācijas noteikumi, licencēšanas procedūras, nepārredzamas vai diskriminējošas procedūras u. c.) un ir vēl sarežģītāki, un rada tehniskas problēmas, jo šādu šķēršļu noskaidrošana, analīze un novēršana ir laikietilpīgāka un ar tiem saistītie standarti un prakse ir ierobežojoši. Komiteja to jau ir norādījusi vienā no iepriekšējiem atzinumiem.

2.7. Šādos sarežģītos apstākļos, kad trūkst sviras, lai panāktu publiskā iepirkuma tirgu plašu atvēršanu trešās valstīs, Eiropas Savienība jau vairākus gadus cenšas izstrādāt instrumentu, kas paredzētu iespēju piemērot ierobežojumus gadījumos, kad nav savstarpības vai trešās valstis Eiropas uzņēmumiem piemēro ierobežojošus vai diskriminējošus pasākumus.

2.8. Tomēr jāatzīmē, ka ES rīcībā bija un joprojām ir iespēja ierobežot piekļuvi Eiropas Savienības publiskā iepirkuma tirgum to valstu uzņēmumiem, kas nepiemēro tādu pašu režīmu, kādu ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu publiskā iepirkuma jomā Eiropas Savienībā piemēro šo valstu uzņēmumiem. Taču ES nekad nav izmantojusi šādu iespēju. **Direktīvā 2004/17/EK** (kas grozīta **ar Direktīvu 2014/25/ES, kas stājas spēkā 2016. gada 18. aprīlī**) paredzēta iespēja noraidīt piedāvājumu, kurā vairāk nekā 50 % produktu ir no kādas trešās valsts, ar kuru Savienība nav noslēgusi starptautiskas saistības (58. pants), un Komisijai dota iespēja (59. pants) ierosināt Padomei pieņemt lēmumu uz laiku apturēt vai ierobežot piekļuvi Eiropas Savienības publiskajam iepirkumam to valstu uzņēmumiem, kuras nepiemēro tādu pašu režīmu, kādu šo valstu uzņēmumiem piemēro Eiropas Savienībā, vai valstīm, kurās šādas grūtības radušās starptautisko darba standartu neievērošanas dēļ. Šie noteikumi pārņemti Direktīvas 2014/25/ES 85. un 86. pantā.

2.9. Savukārt Vispārējā direktīvā **2004/18/EK** par publisko iepirkumu (kas pārskatīta **ar Direktīvu 2014/24/ES**) nav paredzēti līdzīgi noteikumi; tādēļ dalībvalstīs bija un joprojām ir atšķirīga prakse attiecībā uz ārvalstu pretendentiem vai piedāvājumiem, kuros ietvertas preces vai pakalpojumi no trešām valstīm. Dažas dalībvalstis piemēroja vienlīdzīgu attieksmi, citas – atkarībā no starptautisko saistību esamības vai neesamības saistībā ar PTO Valsts iepirkuma nolīgumu vai divpusējiem līgumiem.

2.10. Lai novērstu noteikumu trūkumu vispārējā direktīvā par publisko iepirkumu, kā arī apstākli, ka dažas trešās valstis nevēlas atvērt savus publiskā iepirkuma tirgus starptautiskajai konkurencei, bet izmanto salīdzinoši vieglu piekļuvi Eiropas tirgum, Komisija 2012. gadā sagatavoja priekšlikumu regulai ar mērķi panākt zināmu savstarpīgumu attiecībā uz piekļuvi publiskajam iepirkumam.

2.11. Komisijas pirmajā priekšlikumā 2012. gadā vispirms norādīts uz vispārējo principu, ka ES iekšējā tirgū ārvalstu precēm un pakalpojumiem, uz kuriem attiecas ES tirgus piekļuves saistības, piemēro tādus pašus iepirkuma procedūras noteikumus kā ES izcelsmes precēm un pakalpojumiem, turklāt attiecinot to arī uz precēm un pakalpojumiem no vismazāk attīstītajām valstīm.

Attiecībā uz precēm un pakalpojumiem, uz kuriem neattiecas tirgus piekļuves saistības, priekšlikums balstīts uz diviem pilāriem:

- **Decentralizētais līmenis (6. pants)**, kas ļauj līgumslēdzējai iestādei paziņot Komisijai par savu nodomu noraidīt piedāvājumu, kurā preces un pakalpojumi, uz kuriem neattiecas Eiropas Savienības starptautiskās saistības, veido vairāk nekā 50 % no piedāvājumā iekļauto preču un pakalpojumu kopējās vērtības. Komisija var dot savu piekrišanu, ja trūkst reālas savstarpības starp ES un preču un pakalpojumu izcelsmes valsti. Komisija var apstiprināt izslēgšanu arī tad, ja starptautiskā nolīgumā uz attiecīgajām precēm un pakalpojumiem attiecas ES tirgus atruna.

- **Centralizēts mehānisms (8.–13. pants)**, kas ļauj Komisijai sākt izmeklēšanu. Šo izmeklēšanu Komisija var sākt pēc pašas iniciatīvas, dalībvalsts vai ieinteresētās personas pieprasījuma, lai pārbaudītu, vai iepirkuma procedūrās trešās valstīs nepiemēro ierobežojošu praksi. Komisija var apspriesties ar attiecīgo valsti, lai atrisinātu šo problēmu un uzlabotu nosacījumus ES uzņēmumu piekļuvei attiecīgās valsts tirgum vai, ja tas neizdodas, noteikt ierobežojošus pagaidu pasākumus. Ierobežojoši pasākumi principā var būt šādi: vai nu izslēgt atsevišķus piedāvājumus, kuros attiecīgās trešās valsts izcelsmes preču vai pakalpojumu īpatsvars pārsniedz 50 % (Eiropas tirgus slēgšana), vai arī piemērot obligātu naudassodu piedāvājumā iekļautajām attiecīgās valsts izcelsmes precēm un pakalpojumiem. Komisijai izmeklēšana ir jāpabeidz deviņu mēnešu laikā. Pamatotos gadījumos šo termiņu var pagarināt par trijiem mēnešiem.

2.12. Parlaments 2014. gadā pieņēma ziņojumu⁽⁴⁾, kurā izteikti iebildumi attiecībā uz decentralizēto procedūru. Parlaments norāda, ka tikai Komisija, bet ne vietējās iestādes, var pieņemt lēmumu izslēgt kādu piedāvājumu, jo starptautiskā tirdzniecība ir ES ekskluzīvā kompetencē. Tāpēc tiek ierosināts decentralizēto procedūru iekļaut centralizētajā procedūrā. Parlaments izteica arī citus iebildumus, piemēram, par savstarpīguma trūkumu attiecībā uz sociālo un vides noteikumu un SDO pamatstandartu ievērošanu, būtiskas savstarpības trūkuma definīcijas neesamību; Parlaments ierosināja arī savstarpības trūkuma prezumpciju, ja netiek ievēroti starptautiskie noteikumi darba tiesību jomā. Parlaments pauda bažas, ka regulā nav aizstāvēti Eiropas vides un sociālie noteikumi.

2.13. Savukārt Padomē pēc pirmā lasījuma lēmums netika pieņemts. Kādas piecpadsmit dalībvalstis nepiekrita priekšlikumam un izveidoja bloķējošo mazākumu. Ietekmīgākās no tām bija Vācija, Lielbritānija, Nīderlande un Zviedrija, kā arī dažas Austrumeiropas valstis. Tās pauda bažas, ka pasaules līmenī šāds instruments tiks uzskatīts par protekcionismu. Valstis, kuras atbalstīja priekšlikumu, ar Franciju priekšgalā panāca, ka 2014. gadā tiek rīkota tehniska apspriešana, un radās cerība, ka Itālijas prezidentūras laikā (2014. gada otrajā pusgadā) būs iespējams panākt vienošanos. Diemžēl tas nenotika, un Komisija janvārī pieņēma pārskatītu priekšlikumu⁽⁵⁾ ar cerību, ka situācija Padomē tiks atbloķēta.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Komisija norāda, ka jaunais priekšlikums paredzēts, lai labotu dažas negatīvas iepriekšējā priekšlikuma sekas. Ar jauno priekšlikumu Komisija atceļ decentralizēto procedūru, kura tika kritizēta tāpēc, ka uzlika pārāk lielu administratīvo slogu un veicināja iekšējā tirgus zināmu sadrumstalotību. Komisija ir atcēlusi arī iespēju pilnībā slēgt Eiropas tirgu, tomēr saglabājot iespēju pēc Komisijas izmeklēšanas noteikt naudassodu 20 % apmērā piedāvājumiem, kuros vairāk nekā 50 % preču un pakalpojumu ir no valstīm, kuras īsteno ierobežojošu vai diskriminējošu praksi. Šo cenas korekcijas pasākumu piemēro tikai iepirkumiem, kuru aprēķinātā vērtība ir EUR 5 miljoni vai vairāk, tādējādi Komisijas skatījumā samazinot trešo valstu atbildes pasākumu risku. Priekšlikumā ir paredzēts cenas korekcijas pasākumu nepiemērot Eiropas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), pretendentiem un ražojumiem, kuru izcelsme ir vismazāk attīstītās un visneaizsargātākās jaunattīstības valstis, kas definētas Vispārējo preferenču sistēmas (VPS) regulā.

3.2. EESK vairākkārt ir paudusi atbalstu Eiropas Savienības mērķim palielināt visu valstu publiskā iepirkuma tirgu atvērtību starptautiskai konkurencei, bet Komiteja ir arī uzsvērusi nepieciešamību par prioritāriem noteikt tādus principus kā publiskā iepirkuma noteikumu vienkāršošanu, pārredzamību, nediskriminēšanu, vienāda attieksme, atbildība sociālajā un vides jomā, kā arī pamattiesību ievērošana⁽⁶⁾.

3.3. Komiteja izprot Komisijas raizes un vēlmi nodrošināt trešo valstu iepirkuma tirgu pēc iespējas lielāku atvērtību Eiropas uzņēmumiem. Komiteja arī piekrīt viedoklim, ka šādas regulas priekšlikums var būt pirmais solis ES un ASV sarunās par transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP), kā arī tirdzniecības sarunās ar Japānu un sarunās par Ķīnas pievienošanos Nolīgumam par valsts iepirkumu, jo šo valstu tirgi ir mazāk atvērti nekā Eiropas Savienības tirgus, kā arī attiecībā uz valstīm, kuras nav parakstījušas Nolīgumu par valsts iepirkumu, piemēram, Krieviju, Brazīliju un Argentīnu.

⁽⁴⁾ P7_TA (2014)0027.

⁽⁵⁾ COM(2016) 34 final.

⁽⁶⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Starptautiskais publiskais iepirkums", pieņemts 2008. gada 28. maijā, ziņotājs Malosse (OV C 224, 30.8.2008., 32. lpp.); Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Trešo valstu valsts uzņēmumi ES publiskā iepirkuma tirgos" (OV C 218, 23.7.2011., 31. lpp.).

3.4. Tomēr EESK apšaubā, ka pēc regulas pieņemšanas ar tās palīdzību varēs sasniegt izvirzīto mērķi, proti, publiskā iepirkuma tirgu atvēršanu trešās valstīs. Komiteja uzskata, ka jaunais regulas priekšlikums nav pietiekami tālejošs, jo tā darbības joma ir ierobežota; tās ietekme uz publiskā iepirkuma tirgu atvēršanu trešās valstīs ir ļoti nepārliecinoša un varētu būt arī ļoti ierobežota.

3.5. Komisijas skatījumā tikai septiņos procentos gadījumu izsludināto iepirkumu vērtība pārsniedz EUR 5 000 000. Tomēr vērtības ziņā šie iepirkumi veido 61 % no ES publiskā iepirkuma. Savukārt, ņemot vērā to, ka šo regulu piemēros tikai tam publiskajam iepirkumam, uz kuru neattiecas Eiropas Savienības starptautiskās saistības, būtu jānoskaidro, uz cik lielu iepirkuma daļu tā attieksies, īpaši pēc Ķīnas iespējamās pievienošanās Nolīgumam par valsts iepirkumu un potenciālajam sarunu noslēgumam ar ASV un Japānu. Varbūtība, ka šī regula tiks piemērota ļoti nelielam iepirkumu skaitam un ļoti mazam valstu skaitam būtiski mazina tās nozīmi. Komiteja iesaka piemērot cenu korekcijas pasākumus tiem iepirkumiem, kuru aplēstā vērtība ir vienāda ar vai lielāka par EUR 2 500 000.

3.6. Sarūgtina arī fakts, ka regulas priekšlikumā nav nevienas atsauces uz ilgtspējīgu attīstību, kaut gan Komisija to ir uzsvērusi paziņojumā "Tirdzniecība visiem", kurā tā norāda, ka "ņems vērā ilgtspējīgas attīstības apsvērumus visās svarīgākajās BTN jomās (piemēram, enerģētika, izejvielas un publiskais iepirkums)" (⁷). Īstenojot Eiropas tirdzniecības politiku, ir pienācīgi jānostiprina sociālā un vides dimensija, kā arī cilvēka pamattiesību un patērētāju tiesību aizsardzība saskaņā ar Līguma par ES darbību 207. pantu, kurā aicināts tiekties pēc lielākas atbilstības Savienības principiem un mērķiem.

3.7. Jauno direktīvu 2014/23/ES, 2014/24/ES un 2014/25/ES par publisko iepirkumu un koncesijām mērķis ir veicināt ilgtspējīgu attīstību un stiprināt sociālo un vides dimensiju, kā arī cilvēka pamattiesību ievērošanu, patērētāju tiesību aizsardzību un cilvēku ar invaliditāti sociālo un profesionālo integrāciju vai reintegrāciju. Minēto noteikumu ievērošanai ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu brīvu un netraucētu konkurenci iekšējā tirgū. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi šajā regulas priekšlikumā atgādināt, ka trešo valstu uzņēmumiem, kuri piedalās ES iepirkuma procedūrās, ir jāievēro šie noteikumi.

3.8. Komisija runā par ierobežojošiem pasākumiem vai praksi, taču pilnīgi izpalcie norādes par to, ka trešās valstīs uzvarēt iepirkuma konkursā ir grūti tāpēc, ka konkurējošie uzņēmumi neievēro sociālos un vides noteikumus, cilvēka pamattiesības un patērētāju tiesību aizsardzību. Pēc komitejas domām, šo pamatnoteikumu neievērošana var negatīvi ietekmēt Eiropas uzņēmumu konkurētspēju, un uzskata, ka priekšlikuma 2. pantā jēdziena "ierobežojošs un/vai diskriminējošs iepirkumu pasākums vai prakse" definīcijā jāiekļauj arī šo pamatnoteikumu neievērošana. Komiteja arī uzskata, ka Komisijas ziņojumā, kas jāiesniedz ne vēlāk kā 2018. gada 31. decembrī un vismaz reizi trijos gados (priekšlikuma 16. pants), jāizvērtē ne tikai ekonomikas dalībnieku piekļuve publiskā iepirkuma procedūrām trešās valstīs, bet arī tas, kā trešo valstu iepirkuma procedūrās tiek ievēroti sociālie un vides noteikumi, cilvēka pamattiesības un patērētāju tiesību aizsardzība; turklāt minētie aspekti ir pienācīgi jāņem vērā arī Komisijas ziņojumos par regulas īstenošanu.

3.9. Šaubas rada jaunās regulas veiksmīga pieņemšana, jo Padomē vērojama šķelšanās, kuras dēļ regulas priekšlikums ir bloķēts. Decentralizētā līmeņa atcelšana varētu kļūt par cēloni atkārtotai bloķēšanai, ņemot vērā visas pārmaiņas.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komiteja atzinīgi vērtē regulas priekšlikuma 1. panta 5. punkta skaidrāku formulējumu, kurā norādīts, ka dalībvalstis trešo valstu ekonomikas dalībniekiem, precēm un pakalpojumiem nevar piemērot ierobežojošus pasākumus, kas ir stingrāki par šajā regulā noteiktajiem. Tas nodrošinās lielāku saskaņotību Eiropas noteikumu par publisko iepirkumu piemērošanā ārvalstu dalībniekiem. Tomēr komiteja vēlas noskaidrot, vai šāds aizliegums nenozīmē publiskā iepirkuma, kura vērtība ir mazāka nekā EUR 5 000 000, *de facto* atvēršanu trešo valstu uzņēmumiem bez jebkādas kompensācijas. Dažas dalībvalstis pašlaik piemēro ierobežojumus tiem iepirkumiem, uz kuriem neattiecas starptautiskās saistības, un Direktīvas 2014/25/ES par publisko iepirkumu ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarēs 85. pantā ir skaidri paredzēta iespēja noraidīt piedāvājumus, kuros vairāk nekā 50 % no produktiem ir no valstīm, ar kurām ES nav noslēgusi starptautiskas saistības. Ar ierosināto regulu šis pants tiks svītrots.

(⁷) Sk. COM(2015) 497 final.

4.2. Komiteja pilnībā atbalsta regulas nepiemērošanu VPS regulā noteiktajām vismazāk aizsargātajām jaunattīstības valstīm (4. pants) un, lai šis izņēmums efektīvi darbotos un būtu labvēlīgs jaunattīstības valstīm un to uzņēmumiem, aicina Komisiju iekļaut skaidrojumus par publisko iepirkumu Eiropas Savienībā, kā arī saiti uz publikācijām *Oficiālajā Vēstnesī (TED) Export Helpdesk* vietnē, kas paredzēta jaunattīstības valstīm, kā arī nodrošināt tehnisko palīdzību tām jaunattīstības valstīm, kuras vēlas iegūt informāciju par to, kā tiek piemēroti publiskā iepirkuma noteikumi Eiropas Savienībā.

4.3. Komiteja arī atbalsta regulas nepiemērošanu Eiropas MVU (5. pants). Tomēr Komiteja vēlas norādīt Komisijai, ka MVU ir vajadzīgs īpašs atbalsts, lai piekļūtu “pārrobežu” tirgiem Eiropas Savienībā un publiskā iepirkuma tirgiem trešās valstīs. Šī pieeja atbilst īpašajai uzmanībai, ko paziņojumā “Tirdzniecība visiem” Komisija ir pievērsusi MVU. Mērķis uzlabot MVU piekļuvi publiskajam iepirkumam ir jānostiprina, pirmkārt, TTIP sadaļā par MVU, kā arī turpmākajos tirdzniecības nolīgumos, kuros ir tāda sadaļa. EESK jau ir iebildusi pret to, ka MVU tiktu ieviestas kvotas publiskā iepirkuma jomā, pamatojoties uz ASV Mazās uzņēmējdarbības aktu (*Small Business Act*), bet atbalsta uz brīvprātības principu balstītu MVU iesaistīšanās atbalsta politiku, kas šiem uzņēmumiem dotu iespēju piekļūt lielākam skaitam publisko iepirkumu⁽⁸⁾. Komiteja arī norādījusi, ka ir jāuzlabo Komisijas Tirgus piekļuves datubāze (*Market access Data base*), lai, pirmkārt, tajā būtu atrodamā uzticama un pieejama informācija par iepirkuma konkursiem, formalitātēm un specifikācijas tehniskajām īpatnībām, kas traucē dalībai konkursos trešās valstīs, un, otrkārt, lai tajā būtu statistikas dati un rādītāji par traucējumu ietekmi⁽⁹⁾.

4.4. Komiteja izprot Komisijas raizes par tāda juridiska instrumenta neesamību, kas nodrošinātu Eiropas uzņēmumiem faktisku piekļuvi trešo valstu publiskā iepirkuma tirgiem, jo Regulu (ES) Nr. 654/2014 par Savienības tiesību īstenošanu starptautiskās tirdzniecības noteikumu piemērošanai un izpildei nepiemēro, ja nav starptautiska līguma. Savukārt regulas 6.–8. pantā paredzētā izmeklēšanas procedūra šķiet ļoti lēna un neefektīva. Pirmkārt, Komiteja pauž neizpratni par Komisijai piešķirto plašo rīcības brīvību lemt par to, vai izmeklēšanu veikt vai neveikt. Otrkārt, saistībā ar izmeklēšanas ilgumu Komiteja konstatē, ka, pretēji Komisijas apgalvotajam, jaunajā priekšlikumā tās termiņš nav saīsināts un tās kopējais ilgums joprojām ir 12 mēneši. Tas ir ļoti ilgs termiņš, jo daudzos gadījumos un īpaši tad, kad Komisija izmeklēšanu sāk pēc pašas iniciatīvas, tās rīcībā jau ir virkne konkrētu elementu un bieži vien tā šo jautājumu jau ir apspriedusi izveidotajā dialogā ar trešām valstīm. Komiteja saprot, ka izmeklēšana tiek pārtraukta laikā, kad notiek tirdzniecības sarunas. Tomēr, ņemot vērā tirdzniecības sarunu ilgumu un to īstenošanu, būtu vēlams noteikt, ka pārtraukums nedrīkst pārsniegt divus gadus.

4.5. Komitejas uzskata par nepietiekamu to, ka izmeklēšanas rezultātā ir iespējams tikai pielāgot cenu 20 % robežās līgumiem, kuru vērtība pārsniedz EUR 5 000 000, un ka šā noteikuma piemērošana ir saistīta ar daudziem izņēmumiem, mazinot tādējādi regulas efektivitāti.

4.6. Komiteja pauž nožēlu, ka ar jauno regulu ir svītrots Direktīvas 2014/25/ES 85. un 86. pants, jo tie ir tālejošāki un vairāk atbilst mērķim ņemt vērā ilgtspējīgu attīstību, jo tajos ietverta sociālā un vides dimensija. Turklāt komiteja uzskata, ka būtu lietderīgi apsvērt iespēju iekļaut šajā regulas priekšlikumā dažus minēto pantu elementus.

Briselē, 2016. gada 27. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽⁸⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Starptautiskais publiskais iepirkums”, pieņemts 2008. gada 28. maijā, ziņotājs Malosse (OV C 224, 30.8.2008., 32. lpp.).

⁽⁹⁾ Skatīt 3. zemsvītras piezīmi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “Enerģētikas savienības 2015. gada stāvokļa apskats””

[COM(2015) 572 final]

(2016/C 264/16)

Ziņotājs: Stéphane BUFFETAUT

Eiropas Komisija 2016. gada 18. janvārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 194. panta 2. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “Enerģētikas savienības 2015. gada stāvokļa apskats”

[COM(2015) 572 final].

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 5. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (2016. gada 28. aprīļa sēdē), ar 137 balsīm par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pamatstratēģija spēcīgai Enerģētikas savienībai tika publiskota 2015. gada februārī. Tās konkrēta īstenošana sāksies 2016. gadā. Tās pamatā ir vairāku ideju laboratoriju vai ES amatpersonu diskusijas par Eiropas Enerģētikas kopienas ideju. Šo projektu virza, piemēram, *Jacques Delors* Institūts un *Jerzy Buzek*. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja jau no paša sākuma ir stingri atbalstījusi šo iniciatīvu

1.2. Vairākas dalībvalstis šo ideju neatbalstīja, jo būtu jāpārskata Līgumi, un tas būtu ļoti riskanti pašreizējos eiroskepticisma apstākļos. Tomēr ideja par enerģētikas politikas labāku koordinēšanu, iedarbīgas diplomātijas nepieciešamība enerģētikas jomā, klimata pārmaiņu seku apkarošanas neatliekamība, Eiropas Savienības pieaugošā enerģētiskā atkarība, vajadzība mazināt ārējo spiedienu uz apgādi, enerģētikas pārkārtošanas īstenošana un sociālā palīdzība nozarēm, kuras skar šī pārkārtošana, bija faktori, kas pamatoja Eiropas mēroga iniciatīvu. Tā radās Enerģētikas savienība un, kaut gan tās institucionālais satvars nav spēcīgs, tās mērķis ir panākt efektivitāti ar konkrētiem konverģences pasākumiem un saistību izpildi.

1.3. Jāatgādina, ka EESK jau pašā sākumā atbalstīja Eiropas Enerģētikas savienības veidošanu un, kā minimums, efektīvāku enerģētikas politikas koordināciju⁽¹⁾, diplomātiju enerģētikas jomā un enerģētikas pārkārtošanu, vienlaikus uzsverot nepieciešamību tajā pilnībā iesaistīt pilsonisko sabiedrību, jo tā ir ne tikai patērētāja, bet arī viena no enerģētikas pārkārtošanas dalībniecēm, un pārkārtošanu varēs veiksmīgi īstenot tikai tad, ja tajā būs iesaistīta vai mobilizēta pilsoniskā sabiedrība, kurai tuvākajā nākotnē būs vēl lielāka nozīme decentralizētā enerģijas ražošanā.

1.4. Komisijas paziņojumā sniegts pirmais pārskats par Enerģētikas savienības darbību deviņos mēnešos. Šis pārskats, protams, nevar būt pilnīgs un precīzi atspoguļot reālo stāvokli, ņemot vērā vērienīgos uzdevumus un dziļās pārmaiņas, kuras jāīsteno. Tādēļ pirmie rezultāti ir jāvērtē piesardzīgi, jo tie atspoguļo tikai ilgtermiņā sadarbībā ar dalībvalstīm konsekventi īstenojamās politikas iestrādes.

⁽¹⁾ OV C 82, 3.3.2016., 13. lpp. un OV C 82, 3.3.2016., 22. lpp.

1.5. Šīs politikas turpmākas īstenošanas konteksts ir zināms: COP 21 pieņemtās saistības, liela ģeopolitiskā nestabilitāte enerģētikas jomā, ES mērķi klimata un enerģētikas jomā, energoapgādes drošība, energoefektivitāte, Eiropas ekonomikas dekarbonizācija, infrastruktūras attīstība un enerģētikas iekšējā tirgus izveides pabeigšana. Kā redzams, politiskie uzdevumi ir ārkārtīgi plaši, un tos nevarēs īstenot vienīgi ar administratīviem un reglamentējošiem pasākumiem. Mums ir vajadzīga stingra politiskā griba un pārliecinošs, bet realistisks un dalībvalstis vienojošs redzējums, kurā ņemts vērā reālais ekonomikas stāvoklis un pieejamās tehniskās iespējas – faktori, kas ietekmē politisko gribu.

1.6. EESK šo pirmo ziņojumu par Enerģētikas savienības stāvokli 2015. gadā vērtē atzinīgi, bet pauž nožēlu par dažām nepilnībām šīs iniciatīvas īstenošanas analīzes shēmā. Ja tās tiktu novērstas, tiktu stiprināta Komisijas ierosinātā pieeja un veicināts pilsoniskās sabiedrības atbalsts šim projektam, kurš ietver enerģētikas pārkārtošanu – potenciālu cēloni satraukumam.

1.7. Komiteja uzskata, ka Komisijas izvēlētie svarīgākie analīzes punkti ir pamatoti, taču tie būtu jāpapildina. Pašreizējā dokumenta tekstā ir iekļauti šādi punkti:

- ekonomikas dekarbonizācija,
- energoefektivitāte kā enerģijas pieprasījuma ierobežošanas līdzeklis,
- iekšējā enerģijas tirgus izveide,
- enerģētiskā drošība, solidaritāte un uzticēšanās,
- pētniecība, inovācija un konkurētspēja,
- Enerģētikas savienības īstenošana.

EESK uzskata, ka nav pietiekami uzsvērtas Enerģētikas savienības sociālā dimensija un ka šim aspektam vajadzētu būt to kritēriju vidū, pēc kuriem tiek vērtēta Enerģētikas savienība. Šai savienībai vajadzētu labvēlīgi ietekmēt jaunu darbvieta radīšanu, konkurētspēju un inovāciju, bet tā varētu arī ietekmēt dažas darbības jomas, kurās būs nepieciešami sociālā atbalsta un apmācības pasākumi. Ir svarīgi, lai tie būtu preventīvi pasākumi, kas nodrošinātu, lai attiecīgie darba ņēmēji netiek atlaisti no darba un lai apmācības iniciatīvās tiek ņemta vērā turpmākā attīstība enerģētikas nozarē. Tāpēc nākamā gada ziņojumā būtu vēlams vērtēšanas kritērijos iekļaut sociālo dimensiju. Turklāt jāizvērtē enerģētikas pārkārtošanas ekonomiskās sekas, jo īpaši tādēļ, ka sociālā ietekme ir cieši saistīta ar izdarītās izvēles ekonomiskajām sekām.

1.8. Runājot par energoefektivitātes jautājumu, Eiropas Komisija uzskata, ka energoefektivitāte pati par sevi varētu kļūt par enerģijas avotu. Tomēr EESK stingri iesaka atteikties no šā formulējuma, kas var radīt pārpratumus un no zinātniskā viedokļa ir neprecīzs, jo nevienu no primārās enerģijas avotiem nekad nebūs iespējams "aizstāt" ar enerģijas ietaupījumiem. Šī piezīme neizslēdz to, ka energoefektivitāte noteikti ir ļoti svarīgs jautājums Eiropas enerģētikas sistēmas nākotnei. Energoefektivitātes palielināšana visās enerģijas izmantošanas jomās var būt iedarbīgs līdzeklis, lai samazinātu izmaksas Eiropas ekonomikā.

1.9. Komiteja vēlētos, lai ikgadējā ziņojuma sagatavošanā papildus sociālajiem partneriem tiktu iesaistīta arī pilsoniskā sabiedrība. Patērētāju apvienības, ekonomikas aprindu pārstāvji, ģimeņu pārstāvības apvienības, lauksaimnieki, vides apvienības, zinātnieki, pētnieki un pilsoniskā sabiedrība kopumā ir dziļi ieinteresēti šajā Eiropas līmeņa darbībā. Tāpēc EESK aicina sākt Eiropas enerģētikas dialogu, kas ļautu pilsoniskajai sabiedrībai ciešāk iesaistīties Eiropas enerģētikas politikas apspriešanā un veidošanā. Šis dialogs varētu notikt, gatavojot gada ziņojumu par enerģētikas savienības stāvokli, un koncentrēties uz galvenajiem punktiem attiecībā uz Enerģētikas savienības īstenošanu.

1.10. Runājot par statistikas datiem, EESK norāda, ka daļa no tiem ir samērā veci vai to nav vispār. Tas nozīmē, ka ir jāveic pasākumi, lai iegūtu no dalībvalstīm jaunākus datus, jo bez tiem būs grūti pārraudzīt Enerģētikas savienības īstenošanas ietekmi.

1.11. Visbeidzot EESK uzsver, ka Enerģētikas savienība nav tikai administratīvās pārraudzības un informācijas procedūras. Tās ir lietderīgi un vajadzīgi instrumenti, lai īstenotu politiku, kurai ir visām dalībvalstīm kopīgi mērķi, kurus atbalsta pilsoniskā sabiedrība.

2. Eiropas Komisijas dokumenta saturs un metodoloģija

2.1. Izskatāmais dokuments nav politisks dokuments, bet gan starpposma ziņojums, kura mērķis ir sniegt pārskatu par Enerģētikas savienības īstenošanu. Balstoties uz Komisijas izmantotajiem politiskajiem kritērijiem, tajā tiek analizēti dalībvalstīs iegūtie dati. Komisijas metodoloģija ir balstīta uz Enerģētikas savienības īstenošanas analīzi un pārraudzību, izmantojot galvenos rādītājus. Šāda pārraudzība pēc būtības ir delikāta, jo politiskie lēmumi enerģētikas jomā ir atkarīgi no tirgus attīstības un ģeopolitiskajām norisēm, uz kurām dalībvalstīm ir pietiekami ātri jāreaģē. Tātad īstermiņa vajadzības var kavēt ilgtermiņa mērķu īstenošanu, un tāpēc pārraudzība jāīsteno elastīgi.

2.2. Komisija tomēr ir noteikusi sešus tematus, sešus stratēģiskus analīzes aspektus, lai vērtētu dalībvalstu saistību konkrētu izpildi Enerģētikas savienības īstenošanā, proti,

- ekonomikas dekarbonizācija,
- energoefektivitāte kā enerģijas pieprasījuma ierobežošanas līdzeklis,
- pilnībā integrēta iekšējā enerģijas tirgus izveide,
- enerģētiskā drošība, solidaritāte un uzticēšanās,
- Enerģētikas savienība pētniecībai, inovācijai un konkurētspējai,
- Enerģētikas savienības īstenošana.

2.3. Ņemot vērā minētos tematus, Komisija iecerējusi sniegt pirmo pārskatu par Enerģētikas savienības īstenošanu.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Komisija uzskata, ka salīdzinājumā ar citām pasaules ekonomikas lielvalstīm Eiropas Savienība dekarbonizācijas jomā ir panākusi vislabākos rezultātus, jo ES kopējais IKP no 1990. līdz 2014. gadam ir pieaudzis par 46 % un siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinātas par 23 %. Vajadzētu arī izvērtēt, kā šos rādītājus ir ietekmējusi krīze pasaulē un īpaši Eiropā, ieilgusī ekonomikas stagnācija un ES deindustrializācija. Iespējams, ka tie nemaz nav tik iepriecinoši, kā sākumā šķiet.

3.2. Komisija arī uzsver, ka Eiropas Savienībā vairāk nekā puse no elektroenerģijas apjoma tiek ražota neradot siltumnīcefekta gāzu emisijas. Jāatceras, ka šo rezultātu nebūtu bijis iespējams sasniegt bez tādiem enerģijas veidiem, kas atsevišķās dalībvalstīs dažkārt tiek apstrīdēti vai noliegti (piemēram, kodolenerģija vai hidroelektroenerģija, ko ražo ar aizsprostu palīdzību).

3.3. Izvirzītais mērķis joprojām ir "aizvien vairāk attālināties no ekonomikas, kas balstīta uz fosilo kurināmo". Šajā ziņā pašreizējais naftas cenu kritums un stabilitātes trūkums ir nelabvēlīgi faktori, pat ja šķiet, ka būs iespējams sasniegt mērķi – līdz 2020. gadam palielināt atjaunojamās enerģijas daļu līdz 20 %. Taču enerģētikas politikas pamatā nevar būt negatīva un ierobežojoša pieeja. Tāpēc EESK vēlas, lai iespēju robežās tiktu izsvērts, kāda nozīme nākotnē varētu būt tādiem resursiem kā vēja enerģija, jūras enerģija, ūdeņradis u. c., un lai ar tālejošu pētniecības un izstrādes politiku tiktu atbalstīta minēto resursu plašāka izmantošana.

3.4. Komisija atzīmē, ka būs vajadzīgi apjomīgi ieguldījumi, lai pārietu uz mazoglekļa enerģijas avotu izmantošanu. Šajā sakarā līdz ar naftas cenu pastāvīgo kritumu var palielināties šo ieguldījumu salīdzinošās izmaksas. Tāpēc uzmanīgi tiks pārraudzīta COP konferencē Parīzē pieņemto saistību konkrēta izpilde.

3.5. EESK uzsver, ka COP 21 rezultāti pirmo reizi veido pamatu pasaules līmenī koordinētai klimata aizsardzībai un tādējādi leģitimizē Eiropas būtiskos centienus, kuriem būtu neliela ietekme uz globālajām klimata pārmaiņām, ja pārējās pasaules valstis nebūtu gājušas to pašu ceļu. Tāpēc mēs varam rīkoties saskaņā ar Eiropas ceļvedi, kurā ņemtas vērā Parīzes nolīguma nostādnes, un nodrošināt, lai katra dalībvalsts atkarībā no savām iespējām dotu maksimālu ieguldījumu klimata aizsardzībā.

3.6. Komisija norāda, ka tā ir izstrādājusi rīkus un instrumentus, ar kuru palīdzību energoefektivitāte tiek uzskatīta par enerģijas avotu. EESK stingri iesaka neizmantot šādu formulējumu, jo tas, nebūdam precīzs no zinātniskā viedokļa, var radīt pārpratumus, un nevienu no primārās enerģijas avotiem nevar "aizstāt" ar enerģijas ietaupījumiem. Enerģijas taupīšana, protams, ir vajadzīga, taču tā nav enerģija. Energoefektivitāte neapšaubāmi ir būtisks elements topošajā Eiropas enerģētikas sistēmā. Energoefektivitātes palielināšana visās enerģijas izmantošanas jomās var būt iedarbīgs līdzeklis, lai samazinātu papildu izmaksas Eiropas ekonomikā. Ideālā gadījumā energoefektivitātes pieaugums proporcionāli konkrēta enerģijas veida izmaksu kāpumam varētu nostabilizēt cenas to pašreizējā līmenī.

3.7. Lai būtiski palielinātu energoefektivitāti, patērētājiem, ražotājiem un publiskajām organizācijām ir jāveic apjomīgi ieguldījumi (ēkās, infrastruktūrā, autotransportā u. c.). No vienas puses, uzlabojumu ieviešanas temps būs atkarīgs no ieguldījumu vispārīgas ierobežošanas. No otras puses, daži Eiropas sabiedrības sektori spēs veikt apjomīgus ieguldījumus un gūt lielus ietaupījumus, savukārt citi to nevarēs atļauties. Tas varētu padziļināt ekonomiska rakstura plaisu starp dažādām Eiropas Savienības teritorijām. Tāpēc EESK uzskata, ka ir jāparedz atbalsta pasākumi, lai energoefektivitāte dotu labumu visiem.

3.8. Lai izveidotu iekšējo enerģijas tirgu, būs vajadzīga jauna energopārvades infrastruktūra, elektrolīnijas vai gāzes cauruļvadi. Tātad būs vajadzīgi izmaksu ziņā dārgi ieguldījumi. Komisija pamatoti ir gandarīta par šajā jomā gūtajiem panākumiem, kā arī par Kopenhāgenas foruma darbības uzsākšanu, jo tas neapšaubāmi būs noderīgs, lai noskaidrotu problēmas, bet tas pats par sevi tomēr nav risinājums. Tiek īstenoti vairāki valstu sadarbības nolīgumi. Kā piemēru var minēt Polijas un Lietuvas, kā arī Norvēģijas un Zviedrijas noslēgtos līgumus. Tomēr zināms, ka par tādiem projektiem kā "Nord-Stream" dažām dalībvalstīm bija atšķirīgi viedokļi. To kritizēja Polijā, Baltijas valstīs un Zviedrijā. Ir jāpanāk, lai atsevišķi lēmumi par ieguldījumiem nebūtu pretrunā Enerģētikas savienības idejai. Turklāt daži politiskie lēmumi var būt ļoti nozīmīgi ieguldījumiem, tāpēc šie lēmumi jāpieņem ar zināmu laika distanci, tos piesardzīgi izvērtējot no zinātniskā un tehniskā viedokļa.

3.9. Jāuzsver, ka Komisija atzīst, ka patērētāji – privātpersonas, ģimenes un uzņēmumi – vēlas pārredzamākas enerģijas cenas un izmaksas, turklāt tās ir jāvērtē salīdzinājumā ar mūsu galveno konkurentu stāvokli. EESK stingri atbalsta pārredzamas un vienkāršas informācijas pieeju, ko tā jau pieprasījusi vairākkārt. Taču laikā, kad pieaug enerģētiskā nabadzība, no jauna ir jāapliecina nepieciešamība pēc enerģijas universālā pakalpojuma un specifiskiem rādītājiem, lai noskaidrotu, kāda nozīme šajā aspektā varētu būt vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem. Mūsu sabiedrība nevar iztikt bez enerģijas, jo no tās ir atkarīgi mūsu dzīves apstākļi, pārvietošanās, saziņa un uzņēmumu darbība. EESK vēlas, lai pilsoniskā sabiedrība būtu pārstāvēta iestādēs, kurās Eiropas līmenī tiek noteikti universālo pakalpojumu darbības nosacījumi. Patērētājiem jābūt iespējai pilntiesīgi iesaistīties šā universālā pakalpojuma definēšanā un sekot līdzi tā praktiskai īstenošanai.

3.10. EESK arvien skaidrāk apzinās, ka no šāda viedokļa nepieciešams uzsākt jaunu diskusiju par enerģijas ražošanas tirgus liberalizāciju, kas sākās 1990. gadu beigās. Līdztekus liberalizācijai, slēpti un pamatojoties uz lielākoties derīgiem argumentiem, izmantoti tādi tirgum neatbilstīgi instrumenti kā subsīdijas (ilgtspējīgai enerģijas ražošanai) un ierobežojumi (piemēram, CO₂ emisiju jomā). Nozares uzņēmumiem un darba ņēmējiem svarīga ir investīciju regulējuma noteiktība, jo tiek investētas ļoti lielam naudas summas un investīcijas atmaksāsies ilgā laika periodā. Nedrošība, ko rada nemitīgas izmaiņas enerģētikas politikā, nemudina uzņemt risku un tādējādi kavē tehnoloģiju inovāciju, kas sekmētu Eiropas enerģētikas nozares ilgtspējīgu attīstību.

3.11. Iedzīvotāji Enerģētikas savienības panākumus vērtēs pēc ļoti konkrētiem elementiem, tostarp cenām, kas galvenokārt atkarīgas no enerģijas nodokļiem, pēc piekļuves tīkliem, energoapgādes drošības (nepieļaut elektroenerģijas padeves pārtraukumus un avārijas), pēc patērētājiem sniegtās informācijas par viņu izmantoto aprīkojumu (elektronisko iekārtu vai mājsaimniecības elektropreču energomarķējums, automobiļu energopatēriņa uzskaitē) – šai informācijai ir jābūt vienkāršai un tūlītēji saprotamai ⁽²⁾.

⁽²⁾ OV C 82, 3.3.2016., 6. lpp.

3.12. Jāuzsver arī tas, ka enerģētikas politikā izdarītā izvēle tieši skar uzņēmumu darbiniekus. Enerģētikas pārkārtošana ietver arī pārmaiņas un izmaiņas tehnoloģiju jomā. Ir radušās jaunas profesijas, bet citas, iespējams, izzudīs, ja tiks slēgti atsevišķi ekspluatācijas uzņēmumi (ogļraktuves vai kodolspēkstacijas) vai samazināts to darbības apjoms. Savukārt citas profesijas attīstās un mainās, piemēram, jumiķim, kurš klāj dakstiņus vai šiferi būs jāiemācās uzstādīt saules enerģijas paneļus. Tāpēc Enerģētikas savienības dažādu sadaļu īstenošanā ir pienācīgi jāņem vērā nepieciešamība apmācīt algotos darbiniekus un amatniekus nozarēs, kas tieši vai netieši saistītas ar Enerģētikas savienību. Jānodrošina, ka tiek saglabātas augsta līmeņa prasmes, kurām ir būtiska nozīme ekonomikas konkurences jomā (piemēram, kodolenerģijas jomā). Jau iepriekš jāieplāno arī atbalsts un pārkvalificēšanās tiem darba ņēmējiem, kuri ar enerģētikas pārkārtošanu saistītu pārmaiņu dēļ varētu zaudēt darbu. Tāpat iepriekš jāizvērtē izdarīto politisko izvēļu ekonomiskās sekas, lai pareizi izmērītu to ietekmi, jo īpaši spēcīgas globālās konkurences apstākļos.

3.13. Runājot par uzņēmumiem, dekarbonizācijas, energoefektivitātes un pieprasījuma ierobežošanas mērķos pienācīgi jāņem vērā pasaules mēroga konkurence, jo īpaši attiecībā uz energoietilpīgām nozarēm (tērauda, alumīnija un riepu ražošanas nozare, ķīmiskā rūpniecība utt.). Transporta nozarē ir grūtības īstenot oglekļa emisiju samazināšanas mērķus. Visi transporta veidi atbilstīgi to fosilās degvielas patēriņam būtu jāiesaista emisiju samazināšanas iniciatīvā. Pieejamie tehniskie pasākumi nodrošina ekoloģisku un dzīvotspējīgu risinājumu īsos maršrutos, tātad faktiski braucienos pa pilsētu. Tālos maršrutos, izņemot elektrisko dzelzceļa transportu, izmanto fosilo kurināmo. Pāreja no viena transporta veida uz citu var veicināt dekarbonizāciju, taču Eiropā šāda pāreja ir grūti īstenojama. Tālab ieguldījumi vairāk jānovirza dažādu transporta veidu integrēšanai, priekšroku dodot tādiem, kas rada mazāku piesārņojumu. Enerģija ir arī ģeopolitisks ierocis, un stratēģiskajās darbībās atkarība ir politiskā ziņā bīstama ne tikai attiecīgajām valstīm, bet arī to pilsoņiem – darba ņēmējiem, patērētājiem un uzņēmējiem. Tāpēc nedrīkst pieļaut uzņēmējdarbības pārvietošanu, kā rezultātā tiktu zaudēta ekonomiskā veikspēja, vērtīgas prasmes un neatkarība.

3.14. Enerģētiskā drošība, dalībvalstu savstarpējā solidaritāte un uzticēšanās ir būtiski faktori, lai Enerģētikas savienība veiksmīgi darbotos no enerģētikas ģeopolitikas viedokļa ļoti nestabilā pasaulē. Jāpiekrīt idejai, ka lielāka energoefektivitāte, plašāka atjaunojamo un vietējo energoresursu izmantošana palīdz mazināt Eiropas Savienības atkarību un neaizsargātību. Tas ir pašsaprotami. Tomēr tas jāpanāk ar ekonomiski pieņemamiem nosacījumiem.

3.15. Viens no Enerģētikas savienības attīstības un neatkarības faktoriem ir nepieciešamība nostabilizēt ES diplomātiskās attiecības ar tās Austrumu, Dienvidu, Tuvo Austrumu un Rietumu partneriem. EESK uzskata, ka noteikti ir vajadzīga skaidra un vienota enerģētikas diplomātija attiecībā uz trešām valstīm, kas orientēta uz labi izprastām Eiropas Savienības interesēm.

3.16. Komisija pamatoti norāda, ka pētniecībai un inovācijai ir svarīga nozīme, lai paātrinātu enerģētikas pārkārtošanu. EESK vairākkārt ir uzsvērusi, ka ir steidzami jāsasakaņo dalībvalstu centieni šajā jomā un jāuzsāk kopīgi projekti, lai samazinātu pētniecības izmaksas un kopīgi izmantotu tās rezultātus. Mērķus enerģētikas jomā mēs varēsim sasniegt ar pētniecības un izstrādes jomā panākto progresu, kā arī ar tiesību aktiem. Šajā saistībā par vienu no Eiropas Enerģētikas savienības mērķiem būtu jāizvirza mērķis mobilizēt centienus kopīgu projektu īstenošanai un novērst līdzekļu izkliedētību, kas ir pretrunā zinātniskai, tehniskai un saimnieciskai efektivitātei. Tam, protams, ir vajadzīgs finansējums, bet maz ticams, ka to varēs nodrošināt ar emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu, kas šobrīd darbojas neapmierinoši. Mūsu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas efektivitāti mazina oglekļa sertifikātu pārāk zemā cena, kas saistīta ar pieejamo kvotu pārāk lielu piedāvājumu un neļauj sasniegt izvirzīto emisiju samazināšanas mērķi, un sekas, ko rada subsīdijas atsevišķiem zaļās enerģijas veidiem.

3.17. EESK atbalsta Komisijas pieeju attiecībā uz sociālo partneru ciešu iesaistīšanu enerģētikas pārkārtošanā, kuras īstenošanai, protams, būs vajadzīgi apmācības pasākumi un pielāgošanās jaunām tehnoloģijām un jaunām profesijām. Enerģētikas pārkārtošanu varēs īstenot tikai tad, ja tiks iesaistīti sociālās jomas un ekonomikas dalībnieki. Taču viņu rīcībā ir jābūt līdzekļiem, lai viņi būtu aktīvi pārmaiņu dalībnieki, nevis pasīvi vai atturīgi vērotāji no malas. Turklāt būs arī jāpieņemas pārkvalificēšanās iespējas tiem darba ņēmējiem, kuri varētu zaudēt darbu enerģētikas jomā.

3.18. Visbeidzot Komisija izklāstījusi arī savu skatījumu uz Enerģētikas savienības īstenošanu. Komisija aicina veidot uzticamu un pārredzamu pārvaldības procesu. Tomēr Komisija piebilst, ka šim procesam jābūt nostiprinātam tiesību aktos. Taču EESK uzskata, ka neviena politika nevar aprobežoties tikai ar leģislatīvām procedūrām vai administratīvu plānošanu. Enerģētikas politikas veiksmīgu īstenošanu var nodrošināt tikai attiecīgo valdību politiska rīcība, iedzīvotāju atbalsts skaidriem un saprotamiem mērķiem, rēķināšanās ar reālo ekonomikas stāvokli, inovācijas attīstība, atbalsts no pilsoniskās sabiedrības un tirgus ekonomikas mehānismu izmantošana. Ideja par ikgadēju uzraudzības ziņojumu ir vajadzīga, bet ar to vien nepietiek. Ziņojums vienmēr ir formāls dokuments, kas var kļūt par tehnokrātisku abstrakciju. Lai tas nenotiktu, EESK skatījumā ir jāveido saturīgs Eiropas dialogs par enerģētiku, kurā iesaistīti iedzīvotāji neatkarīgi no tā, vai viņi ir patērētāji, vides aizsardzības organizāciju pārstāvji, algoti darbinieki, uzņēmumu vadītāji, lauksaimnieki, pilsētnieki, lauku iedzīvotāji, pensionāri, respektīvi ⁽³⁾, pilsoniskā sabiedrība, kura kopumā ik dienas un ļoti konkrēti saskaras ar enerģētikas jautājumiem. Nākotnei ir jā sagatavojas, nevis jāpieņem tāda, kāda tā ir. Nākotnē būs gan enerģijas ražotājpaterētāji, gan enerģijas patērētāji, ražotāji un “uzkrājēji”. Tikai pārvarot birokrātiskos aspektus un apņēmīgi iesaistoties politiskā rīcībā, būs iespējams nodrošināt Enerģētikas savienības veiksmīgu darbību.

Briselē, 2016. gada 28. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽³⁾ OV C 68, 6.3.2012., 15. lpp.; OV C 161, 6.6.2013., 1. lpp.; OV C 291, 4.9.2015., 8. lpp.; OV C 383, 17.11.2015., 84. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Tirdzniecība visiem – Ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku””

[COM(2015) 497 final]

(2016/C 264/17)

Ziņotājs: Jonathan PEEL

Eiropas Komisija 2015. gada 11. novembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 262. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Tirdzniecība visiem – Ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku””

[COM(2015) 497 final].

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2016. gada 31. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 516. plenārajā sesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (28. aprīļa sēdē), ar 159 balsīm par, 7 balsīm pret un 13 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē 2015. gada oktobrī publicēto Eiropas Komisijas (EK) paziņojumu “Tirdzniecība visiem – Ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku”⁽¹⁾, kas ir savlaicīga un vēlama ES tirdzniecības un ieguldījumu politikas aktualizēšana.

1.1.1. Minētajā paziņojumā ir formulēta ne tikai pozitīvi vērtējama programma uzņēmējdarbībai, bet tas arī liecina, ka jaunā tirdzniecības komisāre pēc diviem vētrainiem gadiem, kad tirdzniecība pirmo reizi desmit gadu laikā kļuva par politisku, sabiedrībā plaši apspriestu jautājumu, uzmanīgi uzklusījusi būtiskākos problēmjautājumus, ko minējuši pilsoniskās sabiedrības un citu interešu grupu pārstāvji. Paziņojumā piedāvātā vērienīgā programma ir īpaši svarīga laikā, kad pasaules ekonomikā pieaug nestabilitāte. Eiropas Savienības – pasaules svarīgākā tirdzniecības bloka – ekonomiskajai labklājībai tirdzniecība un ieguldījumi ir ārkārtīgi svarīgi, un Klusā okeāna partnerības līguma parakstīšana ir savlaicīgs atgādinājums par nepieciešamību saglabāt konkurētspēju.

1.1.2. EESK pauž bažas, ka tik daudz izraisīto cerību būs grūti attaisnot, tāpēc ar laiku varētu rasties problēmas un vilšanās, kad Eiropas Savienībai tirdzniecības sarunās neizbēgami nāksies rast kompromisu. Paziņojuma “Tirdzniecība visiem” vērtējums būs atkarīgs no tā, vai Komisija spēs pārliecināt, ka tirdzniecības nolīgumi nepazemina vides aizsardzības, nodarbinātības un citus standartus. Ar šiem nolīgumiem patiesībā būtu jācenšas paaugstināt šādus standartus.

1.2. Komiteja uzskata, ka to vislabāk var panākt, pilsonisko sabiedrību daudz vairāk iesaistot visā sarunu un pēc tam – īstenošanas procesā. Pilsoniskā sabiedrība sagaida, ka ES tirdzniecības politikas lēmumu pieņemšanas procesa centrālie elementi būs pārredzamība, pārskatatbildība, novērtēšana un analizēšana.

1.2.1. Pateicoties savai institucionālajai funkcijai, EESK šim nolūkam ir ļoti piemērota un var dot savu ieguldījumu, izmantojot plašo kontaktu loku gan uz vietas, gan ārvalstīs. Šādā pastiprinātā dialogā jāparedz arī intensīvāka apspriešanās ar sociālajiem partneriem par tirdzniecības un ieguldījumu iespējamo ietekmi uz darbvietām.

⁽¹⁾ COM(2015) 497 final.

1.3. Komiteja ļoti atzinīgi vērtē pieprasījumu sagatavot atzinumu par paziņojumu "Tirdzniecība visiem", un šāds lūgums liecina, ka Komitejas loma un nozīme tirdzniecības politikā ir palielinājusies, lai arī vilšanos izraisa tas, ka pašā paziņojumā EESK loma nav minēta.

1.4. Komiteja atzinīgi vērtē paziņojumā "Tirdzniecība visiem" uzsvērtās norādes, ka jāpaaugstina ES tirdzniecības un ieguldījumu politikas efektivitāte, jāuzlabo pārredzamība un svarīgs uzdevums ir popularizēt ES vērtības un nodrošināt saskaņotību ar citām nozīmīgām ES politikas jomām. Paziņojumā liela uzmanība veltīta ilgtspējīgai attīstībai, it īpaši cilvēktiesību, sociālo tiesību un vides aizsardzības jomā. Pēc Pušu konferences 21. sesijas (COP21) par neatņemamu ES vērtību būtu jāatzīst arī cīņa pret globālo sasilšanu.

1.5. Atzinīgi vērtējama ir arī apņemšanās vairāk atbalstīt mazos uzņēmumus, kuri, tiecoties apgūt jaunus tirgus, saskaras ar lielākiem šķēršļiem. Atbilstoši ES un ASV transatlantiskās tirdzniecības un ieguldījumu partnerības (TTIP) precedentam paziņojumā solīts visās sarunās iekļaut īpašus noteikumus par MVU un veikt "regulārus pētījumus par šķēršļiem", ar ko MVU saskaras konkrētos tirgos. Šajā saistībā jānorāda uz Komitejas atzinumu par tematu "TTIP un tās ietekme uz MVU" ⁽²⁾.

1.6. It īpaši saistībā ar neseno notikušo 10. ministru konferenci Nairobi Komiteja atzinīgi vērtē arī ierosinājumus stiprināt Pasaules Tirdzniecības organizāciju (PTO) un multilaterālo sistēmu. Ar to ir uzsvērts gan PTO normatīvais aspekts, gan nepieciešamība izvēlēties mērķtiecīgāku pieeju, kas ir īpaši svarīga, ņemot vērā gan ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM) un COP 21 izvirzītos mērķus, gan globālo vērtības un piegādes ķēžu, digitālās tirdzniecības un e-komercijas izaugsmi. Jāsauglabā multilaterālās pieejas lielā nozīmība, piemēram, nepieļaujot nesaderīgus noteikumus vai standartus. Turklāt jāvelta īpaša vērība, lai nodrošinātu, ka netiek atstātas novārtā daudzas svarīgas valstis, it īpaši trūcīgākās jaunattīstības valstis, galvenokārt tās, kas atrodas Āfrikā.

1.7. It īpaši pēc debatēm par TTIP arī Eiropas Savienības iedzīvotāji ir jāpārliecina par tirdzniecības un ieguldījumu lietderību. Komiteja atzinīgi vērtē paziņojumā izskanējušo solījumu, ka "ES tirdzniecības nolīgums nemazinās patērētāju, vides vai sociālās un darba tiesību aizsardzības līmeni" ⁽³⁾. Sabiedrībai jābūt pārliecinātai, ka tirdzniecības politika atbilst ilgtspējīgas attīstības principiem, tostarp ekonomikas ilgtermiņa ilgtspējas principam.

1.7.1. Gan ES, gan dalībvalstu līmenī ir vajadzīgas plašas un informatīvas debātes. Svarīgi ir panākt visu ieinteresēto personu pārliecību, ka to viedoklis tiek uzklauts.

1.7.2. Komiteja uzskata, ka iecere padarīt tirdzniecības politiku atvērtāku, pārredzamāku un patērētājiem izdevīgāku ir vērtējama ļoti pozitīvi. Patērētāju viedokļi ir jāņem vērā, lai vairotu uzticēšanos un palīdzētu nodrošināt, ka tirdzniecība kļūst ilgtspējīgāka un atbildīgāka. Tomēr Komiteja arī izprot Eiropas Patērētāju organizācijas (BEUC) bažas par to, ka vēl arvien nav mehānismu, kas tirdzniecības politikā nostiprinātu piesardzības principu un uz apdraudējuma novērtēšanu balstītu pieeju. Tiem savukārt jābūt integrējamiem ar "inovācijas principu" ⁽⁴⁾.

1.8. Komiteja uzskata, ka šajā jomā Komisijai būtu jāiegulda vairāk pūļu. Tai pašai ir jāizrāda gatavība atskaitīties par tirdzniecības un ieguldījumu sarunām, kurās tā piedalās, un jāpierāda, ka tā tiešām pilda doto solījumu rīkoties visu interesēs.

1.8.1. Komiteja atzinīgi vērtē paziņojumā pausto apņemšanos, ka pārredzamības līmenis, kas panākts sarunās par TTIP, tiks nodrošināts arī visās citās sarunās (tas gan pagaidām neattiecas uz sarunām ar Japānu). Pilsoniskajai sabiedrībai ir svarīgi regulāri brīfingi katrā sarunu kārtā. Tā kā EESK ir padomdevēja iestāde, tā pauž vilšanos par to, ka tā nav oficiāli iekļauta īpašajā TTIP konsultantu grupā. Saistībā ar visām turpmākajām sarunām šāda iesaiste ir jānodrošina.

⁽²⁾ OV C 383, 17.11.2015., 34. lpp.

⁽³⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

⁽⁴⁾ "Better Framework for Innovation", publicējusi BUSINESSEUROPE et al, 2015. gada jūnijs.

1.9. Komiteja pauž dziļu vilšanos, ka Komisijas paziņojumā nav norādīts nedz uz mehānismiem, kas pilsoniskajai sabiedrībai paver iespēju uzraudzīt ES noslēgtajos tirdzniecības nolīgumos iekļautās sadaļas “Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība” īstenošanu, nedz uz to, kā šos mehānismus varētu pilnveidot un nostiprināt. Komiteja uzskata, ka īstenošanas mehānismi vienlīdzīgi jāattiecinā arī uz pašām “Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības” sadaļām, sākot ar Komisijas priekšlikumu par TTIP.

1.9.1. Tiem ir ļoti liels potenciāls, un tie var nodrošināt konkrētus rezultātus. Tie ir svarīgs instruments dialogam un sadarbībai ar partnervalstu pilsonisko sabiedrību, bet paziņojumā tie nav minēti. EESK uzskata, ka tas ir krasā pretrunā iecerei arī turpmāk līdztekus materiālo tiesību normu iekļaušanai veicināt arī vērienīgas un novatoriskas sadaļas “Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība” iekļaušanu tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumos.

1.9.2. Pašlaik jau ir uzkrāta pietiekama pieredze, lai varētu sākt pārdomas un izdarīt secinājumus, kas ļautu sagatavot skaidrus, pozitīvus ieteikumus turpmākai rīcībai. Vajadzīgas līdzsvarotas, strukturētas un nostiprinātas vietējās konsultantu grupas (*Domestic Advisory Groups – DAG*). Lai rosinātu piedalīties vairāk organizāciju, svarīga ir arī spēju veidošana un labāks atbalsts gan partnervalstīm, gan vietējās pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem.

1.9.3. Abu vietējo konsultantu grupu kopīgās sanāksmes ir jānostiprina nolīgumos, un tās jāatbalsta ar atbilstošu finansējumu un jāpaplašina grupu pilnvaras, lai ietvertu pasākumus virzībā uz plašākiem tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

1.10. Ir vēl pārsteidzoši daudz citu neminētu aspektu. Lai arī dokuments ir “Komisijas paziņojums”, nav nodrošināta pietiekama sasaiste ar citiem ģenerāldirektorātiem. Komiteja nav pārliecināta, ka Komisija nozīmīgu jautājumu risināšanai ir izveidojusi vairākus ģenerāldirektorātus aptverošu pieeju.

1.10.1. Komiteja pauž nožēlu par nespēju demonstrēt pilnībā koordinētu pieeju ilgtspējīgas attīstības mērķiem. Tirdzniecībai un ieguldījumiem būs liela nozīme centienos sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus, kas turpmākos 15 gadus noteiks globālo dienaskārtību, taču paziņojumā ilgtspējīgas attīstības mērķi minēti tikai divas reizes. Tā nenoliedzami ir neizmantota iespēja. EESK mudina steidzami sākt dialogu, lai nodrošinātu pilsoniskās sabiedrības iesaisti centienos uzraudzīt tirdzniecības un ieguldījumu ietekmi uz ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu.

1.10.2. Nav norādes arī uz Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna (ĀKK) valstu un ES partnerattiecību nolīguma (Kotonū nolīguma) atjaunināšanu, kas jāveic līdz 2020. gadam. Eiropas Savienībai ir arī aktīvi jāatbalsta Āfrikas valstu arvien lielākā un Āfrikas attīstībai būtiskā vēlme savstarpēji sadarboties tirdzniecības jomā. Kaut arī ekonomisko partnerattiecību nolīgumi nav noslēgti ar aptuveni 50 % Āfrikas valstu, izņemot šos nolīgumus un pamatnolīgumu ar ĀKK, nekas neliecina, ka tiek izstrādāta ES stratēģija attiecībā uz visu Āfriku.

1.10.3. EESK pauž vilšanos arī par to, ka paziņojumā uzmanība nav pievērsta citām nozīmīgām tirdzniecības politikas jomām. Kaut arī bieži norādīts uz energoresursu un izejvielu nozīmību, netiek minēts, ka jānodrošina šis būtiskais imports no attiecīgajām valstīm, ar kurām pagaidām nav paredzēts slēgt brīvās tirdzniecības nolīgumu, vai citādā veidā jāmazina ES energoatkarība.

1.11. Visbeidzot, lai šī vērienīgā tirdzniecības un ieguldījumu politika būtu sekmīga, Komiteja mudina paziņojuma “Tirdzniecība visiem” īstenošanai atvēlēt pietiekamus resursus. Šajā saistībā būtu jāņem vērā trešās valstīs izvietoto ES misiju un delegāciju loma.

2. Vispārīga informācija

2.1. Tirdzniecība un ieguldījumi Eiropas Savienībai ir ārkārtīgi svarīgi. Paziņojumā norādīts, ka vairāk nekā 30 miljoni ES darbvietu – viena no septiņām – ir atkarīgas no eksporta, tirdzniecība ir viens no nedaudzajiem līdzekļiem, ko var izmantot ekonomikas veicināšanai, neradot slogu valstu budžetiem, un gaidāms, ka 90 % pasaules ekonomikas izaugsmes turpmākajos 15 gados notiks ārpus Eiropas Savienības.

2.2. Ar paziņojumu "Tirdzniecība visiem" vienu gadu pēc pašreizējās Komisijas pilnvaru termiņa sākuma tiek laikus pārskatīta ES tirdzniecības stratēģija. Šis ir trešais šāda veida paziņojums; pirmais bija "Globālā Eiropa"⁽⁵⁾, ko publicēja 2006. gadā, kad sarunas par Dohas Attīstības programmu PTO faktiski bija apstājušās.

2.2.1. Paziņojumā uzsvērts, ka jāpaaugstina ES tirdzniecības un ieguldījumu politikas efektivitāte, jāuzlabo pārredzamība un svarīgs uzdevums ir popularizēt ES vērtības un nodrošināt saskaņotību ar citām nozīmīgām ES politikas jomām. Paziņojumā solīts vairāk uzmanības veltīt mazajiem uzņēmumiem, kas saskaras ar lieliem šķēršļiem, kuri kavē jaunu tirgu apgūšanu.

2.2.2. Paziņojumā arī uzsvērts, ka jāpabeidz pašreizējās sarunas, it īpaši sarunas par TTIP un sarunas ar Japānu un Ķīnu⁽⁶⁾ (par ieguldījumiem) – uz pēdējo norādīts īpaši saistībā ar Ķīnas stratēģiju "Viena josla, viens ceļš". Paziņojumā norādīts arī uz visaptverošā ES un Kanādas ekonomikas un tirdzniecības nolīguma (CETA) ratifikāciju.

2.2.3. Solīts vairāk uzmanības veltīt tirdzniecības attiecībām ar Āziju kopumā, atkal kā prioritāti nosakot brīvās tirdzniecības nolīgumu starp diviem pasaules reģioniem, proti, ES un Dienvidaustrumāzijas valstu asociācijas (ASEAN) valstīm, un investīciju nolīgumus ar Honkongu un Taizemi, kā arī rosināts atsākt apstājušās sarunas ar Indiju. Paziņojumā norādīts uz iecerī noslēgt brīvās tirdzniecības nolīgumus ar Austrāliju un Jaunzēlandi un apstiprināts, ka tiks pārskatīti spēkā esošie brīvās tirdzniecības nolīgumi ar Meksiku un ar Čīli.

2.3. Paziņojumā minēts, cik lielā mērā pēdējās desmitgadēs vērojamais būtiskais un pastāvīgais pasaules tirdzniecības un ieguldījumu apjoma pieaugums ir uzlabojis vispārējo labklājību un veicinājis nodarbinātību Eiropas Savienībā un citur pasaulē.

2.3.1. Tajā arī atzīts, ka tirdzniecība "var īslaicīgi graužošī ietekmēt dažus reģionos un darba ņēmējus, ja jaunā konkurences izrādās pārāk spēcīga dažiem uzņēmumiem", un uzsvērts, ka "cilvēkiem, kurus tieši skar šādas pārmaiņas, tas nav nenozīmīgi". Šajā saistībā liela nozīme ir Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fondam. Tā palīdzību 2013.–2014. gadā saņēmuši vairāk nekā 27 600 darba ņēmēju⁽⁷⁾. Tirdzniecības sniegtās priekšrocības nekad nav sadalītas vienmērīgi, un, lai arī kopumā bilance ir pozitīva, tomēr ar konkrētu nozari saistītu, ģeogrāfisku un/vai individuālu faktoru dēļ var rasties negatīva ietekme.

2.3.2. Paziņojumā arī norādīts, ka to darbvieta skaits, kas atkarīgas no eksporta, ir par divām trešdaļām lielāks nekā pirms 15 gadiem un ka darba ņēmēji šajās darbvietās ir "augsti kvalificēti un saņem augstāku atalgojumu par vidējo"⁽⁸⁾. Paziņojumā arī minēts: "Vairāk nekā 600 000 MVU, kas nodarbina vairāk nekā sešus miljonus cilvēku, tieši eksportē preces ārpus ES, nodrošinot vienu trešdaļu ES eksporta"⁽⁹⁾ un norādīts, ka daudz citu uzņēmumu "eksportē pakalpojumus" vai ir lielu uzņēmumu piegādātāji.

2.3.3. Kopš 2000. gada Eiropas preču eksports ir gandrīz trīskāršojies, palielinoties par aptuveni 1,5 triljoniem euro, un ES "daļa pasaules preču eksportā" ir saglabājusies iepriekšējā līmenī (15%), kamēr Ķīnas daļa pasaules preču eksportā ir palielinājusies un ASV un Japānas daļa attiecīgi samazinājusies. Paziņojumā arī norādīts uz ES un Dienvidkorejas brīvās tirdzniecības nolīguma būtisko un pozitīvo ietekmi, par ko liecina tas, ka tirdzniecības deficītu nomainījis pārpalikums.

2.3.4. Paziņojumā norādīts, ka palielinās importa un eksporta savstarpējā atkarība. Energoresursu un izejvielu imports joprojām ir nozīmīgs, taču, kā norādīts, "tas pats attiecas uz sastāvdaļām un ražošanas līdzekļiem, piemēram, iekārtām. (..) Kopš 1995. gada importa daļa ES eksportā ir pieaugusi vairāk nekā uz pusi"⁽¹⁰⁾.

⁽⁵⁾ COM(2006) 567 final.

⁽⁶⁾ Attiecībā uz Ķīnu nozīmīgs jautājums ir arī tirgus ekonomikas statuss.

⁽⁷⁾ EK paziņojums preseī, 2015. gada jūlijs.

⁽⁸⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

⁽⁹⁾ Turpat.

⁽¹⁰⁾ Turpat.

3. Pārmaiņas globālās tirdzniecības jomā

3.1. Paziņojumā "Tirdzniecība visiem" pamatoti uzsvērts, ka ES pamatprincipi ir jāsaglabā un tirdzniecības nolīgumi ir jāizmanto kā sviras, lai visā pasaulē popularizētu tādas vērtības kā ilgtspējīga attīstība, cilvēktiesības un sociālās tiesības, godīga un ētiska tirdzniecība un korupcijas apkarošana.

3.1.1. Paziņojums publicēts laikā, kad tirdzniecībā notiek būtiskas pārmaiņas. Diviem nozīmīgiem nesen noslēgtiem starptautiskiem nolīgumiem būs milzīga ietekme uz globālās tirdzniecības struktūrām. Vispirms Apvienoto Nāciju Organizācija 2015. gada septembrī Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam ietvaros apstiprināja ilgtspējīgas attīstības mērķus, taču paziņojumā "Tirdzniecība visiem" šie mērķi minēti tikai divas reizes.

3.1.2. Pēc tam decembrī Parīzē sekmīgi noslēdzās ANO Vispārējās konvencijas par klimata izmaiņām Pušu konferences 21. sesija (UNFCCC COP 21).

3.2. Tirdzniecībai un ieguldījumiem būs būtiska loma ilgtspējīgas attīstības mērķu popularizēšanā, ievirzīšanā un sasniegšanā, turklāt ANO Tirdzniecības un attīstības konference (UNCTAD) aplēsusi, ka izvērzi to mērķu sasniegšanas nodrošināšanai katru gadu papildus būs vajadzīgi 2,5 triljoni ASV dolāru, galvenokārt no privātā sektora.

3.2.1. PTO ministru 10. konferencē, kas nesen notika Nairobi, pieņemtajā deklarācijā secināts, ka starptautiskā tirdzniecība var sekmēt ilgtspējīgas, stabilas un līdzsvarotas izaugsmes nodrošināšanu visiem⁽¹¹⁾, un skaidri norādīts, ka PTO ir liela nozīme ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā un ka bez efektīva multilaterāla tirdzniecības mehānisma tos sasniegt būtu daudz grūtāk.

3.2.2. Tirdzniecība un ieguldījumi būtiski palīdzēs ierobežot klimata pārmaiņas. Pagaidām vēl grūti pateikt, kāda būs Parīzes nolīguma ietekme pilnībā. Panākumi sarunās par daudzpusēju nolīgumu par videi nekaitīgu preču tirdzniecību ļauj cerēt, ka tas ir svarīgs solis virzībā uz klimata pārmaiņu aspekta integrāciju multilaterālajā tirdzniecības politikā, taču vēl ir jāsteno citi daudzpusēji pasākumi, lai veicinātu tirdzniecības un vides aizsardzības saskaņotību un savstarpēju atbalstu.

3.3. Vēl viena būtiska pārmaiņa, kas ietekmē starptautisko tirdzniecību un ieguldījumus, ir globālo vērtības un piegādes ķēžu ievērojamā paplašināšanās un ļoti straujā digitālās tirdzniecības un e-komercijas izaugsme.

3.3.1. Lielu daļu tirdzniecības tagad veido starpprodukti un starppakalpojumi, kas ir galīgā produkta sastāvdaļas. Šis sadrumstalotais ražošanas process var būt sadalīts pa daudzām valstīm, un tas var mainīties, taču arī jaunattīstības valstīs cenšas specializēties noteiktās globālo vērtības ķēžu jomās. Globālās piegādes ķēdes aptver tās globālo vērtības ķēžu daļas, kas saistītas ar izejvielu ieguvī, bet ne ar preces vai pakalpojuma koncepciju, galaproduktu vai izplatīšanu.

3.3.2. Pakalpojumi un pakalpojumu kā tirdzniecības nozīmīgas sastāvdaļas straujā izaugsme ir pamatoti izskatīti paziņojuma "Tirdzniecība visiem" 2.1.1. punktā. Tomēr papildus tradicionālajam pakalpojumu tirdzniecības aspektam Komisijai būs cieši jāuzrauga šādas izaugsmes turpmākā attīstība un veidi, kā tā ietekmē starptautisko tirdzniecību.

3.3.3. Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē to, ka paziņojumā "Tirdzniecība visiem" uzsvērts: ja ES vēlas nodrošināt pienācīgu pozīciju globālajās vērtības radīšanas ķēdēs, ir vajadzīga tāda tirdzniecības politika, kas tiek galā ar "plašāku problēmu loku"⁽¹²⁾, tostarp jāveicina pakalpojumu tirdzniecība, jāatvieglo digitālā tirdzniecība un jānodrošina patērētāju un viņu personas datu aizsardzība.

⁽¹¹⁾ Nairobi ministru deklarācija – 4. punkts, WT/MIN(15)/DEC https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/mindecision_e.htm.

⁽¹²⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

3.3.4. Komiteja atzinīgi vērtē arī Komisijas apņemšanos pilnveidot ES politiku ar nolūku nodrošināt globālo piegādes ķēžu atbildīgu pārvaldību, kas ir "ļoti svarīga, lai saskaņotu tirdzniecības politiku ar Eiropas vērtībām" ⁽¹³⁾. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas šajā saistībā jau panākto progresu, it īpaši Komisijas Darba tiesību iniciatīvu kopā ar Mjanmu. Lai varētu sasniegt paziņojumā "Tirdzniecība visiem" izvirzītos mērķus, ļoti svarīgi ir uzraudzīt piegādes ķēžu darbību.

3.3.5. Skaidrāka izpratne par globālo piegādes ķēžu darbību, it īpaši par to ietekmi uz trešo valstu tautsaimniecību un darba tirgu, pašlaik ir ļoti vajadzīga, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību, iekļaujošu izaugsmi, cilvēktiesību ievērošanu un, pats galvenais, pienācīgas kvalitātes darbvietu radīšanu. Šajā saistībā Komiteja atkārtoti norāda uz savu nesen pieņemto informatīvo ziņojumu "Korporatīvā sociālā un sabiedriskā atbildība" ⁽¹⁴⁾. Turklāt, gatavojoties jūnijā plānotajai Starptautiskajai Darba konferencei un cenšoties veicināt atbildīgu uzņēmējdarbību (kas ir ES prezidentvalsts Nīderlandes prioritāte), Komiteja izstrādā atsevišķu atzinumu par tematu "Pienācīgas kvalitātes nodarbinātība globālajās piegādes ķēdēs".

3.4. Multilaterāla pieeja tirdzniecībai tomēr joprojām ir ļoti būtiska. Šī pieeja ir nozīmīgākais globālās tirdzniecības aspekts, un tai, kā norādīts paziņojumā, "arī turpmāk ir jābūt ES tirdzniecības politikas stūrakmenim" ⁽¹⁵⁾. Taču PTO pieeja ievērojami atšķiras no tās, kas raksturīga ilgtspējīgas attīstības mērķiem un COP21. Gan ilgtspējīgas attīstības mērķi, gan COP21 mērķi ir skaidri mērķi, taču PTO ir paredzēts tikai skaidrs mehānisms. Kā liecina ierobežotie Bali un Nairobi nolīgumi, Pasaules Tirdzniecības organizācijā ir grūti panākt vienošanos par kopīgiem mērķiem.

3.4.1. Komiteja joprojām stingri atbalsta multilaterālismu, it īpaši tādēļ, ka jāsasniedz ilgtspējīgas attīstības mērķi un COP21 mērķi un vērojama globālo vērtības un piegādes ķēžu, digitālās tirdzniecības un e-komercijas izaugsme.

3.5. Paziņojumā "Tirdzniecība visiem" pamatoti uzsvērts ⁽¹⁶⁾, ka PTO ir būtiska loma globālās tirdzniecības noteikumu izstrādē un to ievērošanas nodrošināšanā, un norādīts, ka PTO noteikumu kopums "ir pamats tirdzniecības kārtībai pasaulē" ⁽¹⁷⁾. PTO nodrošina globālo saderību, un tās izveidotais strīdu izšķiršanas mehānisms ⁽¹⁸⁾ tiek plaši novērtēts un aizvien biežāk izmantots. Pastāv reāls risks, ka ar lielreģionāliem un citiem svarīgiem divpusējiem brīvās tirdzniecības nolīgumiem spēkā stāsies noteikumi, kas varētu pārklāties un pat būt pretrunīgi, un pasaules tirdzniecības noteikumi tādējādi kļūtu vēl sarežģītāki, nevis skaidrāki. Piemēram, EESK ar bažām konstatē, ka ES un Vjetnamas nesen noslēgtajā nolīgumā iekļautie izcelsmes noteikumi varētu būt pretrunā noteikumiem, ko Vjetnama akceptējusi ar Klusā okeāna partnerības nolīgumu.

3.6. Daudzus jautājumus, kas iekļauti PTO Dohas Attīstības programmā, var atrisināt tikai multilaterālā līmenī, kā tika atzīts pēc Urugvajā notikušās sarunu kārtas. Šāds jautājums būtu arī efektīvs starptautisks nolīgums par subsīdiju vispārējo līmeni lauksaimniecībā, kas ir viens no Dohas pamatmērķiem. Jātūpinā darbs pie multilaterāliem risinājumiem.

3.6.1. Ar brīvās tirdzniecības nolīgumiem ir jārada reāla pievienotā vērtība. Tie pieļauj lielākas reģionu un valstu atšķirības, kā arī kultūras īpatnības. Ar brīvās tirdzniecības nolīgumiem galu galā ir jāstiprina multilaterālisms.

3.7. Paziņojumā "Tirdzniecība visiem" minēti veidi, kā varētu stiprināt PTO un multilaterālo sistēmu. Ir pareizi, ka līdztekus normatīvajam aspektam uzsvērts arī mērķtiecīgākas pieejas nepieciešamība. Pamatoti norādīts uz nelīdzsvarotības pieaugumu, kas skaidrojams ar vairāku jaunās tirgus ekonomikas valstu straujo attīstību, un uz nepieciešamību palielināt šo valstu ieguldījumu, lai palīdzētu citām valstīm, kuru attīstība joprojām atpaliek.

⁽¹³⁾ Turpat.

⁽¹⁴⁾ Informatīvs ziņojums "Korporatīvā sociālā un sabiedriskā atbildība" (<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.rex-opinions.35349>).

⁽¹⁵⁾ COM(2015) 497 final, 5.1. punkts.

⁽¹⁶⁾ Turpat, 5.1.1. punkts.

⁽¹⁷⁾ Turpat.

⁽¹⁸⁾ Pašlaik tiek izskatīta 500. lieta.

3.8. Komiteja pauž bažas par diviem paziņojumā minētiem priekšlikumiem, kas, šķiet, ir vērsti citā virzienā nekā paziņojuma mērķis. Pirmais ir ieteikums, ka "PTO dalībvalstu apakškopa var virzīties uz priekšu noteiktā jautājumā" (plurilaterāla pieeja), kā tas jau vērojams sarunās par nolīgumu par videi nekaitīgu preču tirdzniecību un sarunās par pakalpojumu tirdzniecības nolīgumu (TiSA), ko ierosināts noslēgt. Taču, ja šāda pieeja kļūtu par normu, iespējams, ka daudzas svarīgas valstis, it īpaši trūcīgākās jaunattīstības valstis, kas galvenokārt atrodas Āfrikā, tiktu atstātas ārpusē. Jāvelta īpaša vērība, lai nodrošinātu plurilaterālas pieejas saderību ar pilnībā multilaterālu pieeju.

3.8.1. Otrkārt, ja ierosinājums atļaut, ka tādām nolīgumam kā TTIP pievienojas citas valstis (izvirzot šo priekšlikumu, gan domāts par tādām valstīm kā Turcija, Norvēģija un citas Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstis), tiktu saistīts ar citiem nozīmīgiem nolīgumiem (piemēram, ES un Japānas nolīgumu vai CETA), varētu tikt apšaubīta pašas PTO nozīme, it īpaši tādēļ, ka tas liecinātu par atgriešanos tajos laikos, kad dominēja "lielais četrinieks" jeb G4.

4. Stratēģiski apsvērumi un neminētie aspekti

4.1. Lai arī paziņojumā "Tirdzniecība visiem" aptverti daudzi stratēģiski nozīmīgi temati un svarīgi tirdzniecības jautājumi, daudzi aspekti tajā nav minēti.

4.2. Pirmkārt, paziņojumā ir tikai divas atsauces uz ilgtspējīgas attīstības mērķiem, kuru sasniegšanā būtiska nozīme būs tirdzniecībai un ieguldījumiem. Šie mērķi ir daudz tālejošāki nekā Tūkstošgades attīstības mērķi un ietekmēs praktiski visas valstis, arī tādēļ, ka tie attiecas uz enerģētiku un klimata pārmaiņām.

4.2.1. Paziņojuma 4.2. punktā gan ir minētas daudzas atbilstošas atziņas un solījumi un norādīts uz daudzu saistītu jautājumu risināšanu, tostarp ietekmes uz ilgtspēju novērtējumiem un jauno brīvās tirdzniecības nolīgumu ietekmi uz vismazāk attīstītajām valstīm, taču nav radīta būtiskā ES vispārējās pieejas saikne ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem. Komiteja pauž nožēlu par nespēju demonstrēt pilnībā koordinētu pieeju.

4.3. Paziņojumā nav nekādas norādes nedz uz ĀKK valstu un ES partnerattiecību nolīguma (Kotonū nolīguma) atjaunināšanu, nedz uz tiem – it īpaši Āfrikas – reģioniem, ar kuriem vēl nav noslēgti ekonomisko partnerattiecību nolīgumi. Galvenais Nairobi vēstījums bija vispārējā vēlme ne tikai attīstīt Āfrikas Savienību, bet arī censties Āfrikā izveidot "kontinentālu brīvās tirdzniecības zonu", kurā kopumā būtu vairāk nekā 50 dalībvalstu. Eiropas Savienībai ir vislielākās iespējas veicināt šo ieceri, kas būtu jānosaka par prioritāru.

4.3.1. Lielajai uzmanībai, ko ES pamatoti velta ĀKK, sākot virzību uz jaunajiem ilgtspējīgas attīstības mērķiem, jāklūst par vēl svarīgāku prioritāti. Komiteja atzinīgi vērtē apņemšanos pārskatīt ES stratēģiju "Palīdzība tirdzniecībai", lai "uzlabotu jaunattīstības valstu spēju izmantot tirdzniecības nolīgumu sniegtās iespējas", un to darīt saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem un mērķi nodrošināt, ka tirdzniecība veicina reģionālo integrāciju.

4.3.2. Komiteja vērs ES uzmanību uz ĀKK un ES ekonomisko un sociālo interešu grupu 14. sanāksmes, kas 2015. gada jūlijā notika Jaundē⁽¹⁹⁾, noslēguma deklarāciju, kurā norādīts, ka visi pieejamie finanšu līdzekļi ir jānovirza ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai, nodrošinot pareizu, pārredzamu fiskālo pārvaldību un iesaistot privāto sektoru.

4.3.3. Šī pieeja atbilst diviem citiem Komitejas nesenu pieņemtiem atzinumiem. Vienā no tiem⁽²⁰⁾ uzsvērts: lai palīdzība tirdzniecībai būtu efektīva, arī ekonomikas un sociālās jomas dalībnieki ir aktīvi jāiesaista programmu izstrādē, to īstenošanas pārraudzībā un to rezultātu un ietekmes novērtēšanā. Komisijai, nodrošinot, ka attiecībās ar ĀKK valstīm tiek ņemta vērā to daudzveidība, būtu jācenšas pavērt iespējas visaptverošai un aktīvai šādu dalībnieku, tostarp sociālo partneru un plašākas pilsoniskās sabiedrības, iesaistei. Tāpēc Komiteja pauž nožēlu, ka nesenu noslēgtajā ekonomisko partnerattiecību nolīgumā (EPN) ar Dienvidāfrikas attīstības kopienā šādi nosacījumi nav ietverti.

⁽¹⁹⁾ ĀKK un ES ekonomisko un sociālo interešu grupu 14. sanāksmes noslēguma deklarācija, kā paredzēts Kotonū nolīgumā.

⁽²⁰⁾ OV C 383, 17.11.2015., 49. lpp.

4.3.3.1. Otrā atzinumā⁽²¹⁾ EESK uzsvēra, ka jāatbalsta jaunattīstības valstu uzņēmēju un pilsoniskās sabiedrības organizāciju centieni apgūt prasmes un iegūt spēju labvēlīgi ietekmēt uzņēmējdarbības vidi, kurā tiek ievēroti vispārēji atzīti demokrātijas principi, kura atvieglo uzņēmumu izveidi un izaugsmi, uzlabo pārredzamību un mazina gan pārmērīgu birokrātiju, gan plaši izplatīto korupciju – arī tāpēc, lai piesaistītu ārvalstu un vietējos investorus.

4.4. Treškārt, paziņojumā nav norādīts, ka jānodrošina būtiskais imports no attiecīgajām valstīm, ar kurām pagaidām nav paredzēts slēgt brīvās tirdzniecības nolīgumu, vai citādā veidā jāmazina ES energoatkarība. Ievērojams daudzums darbvieta ir atkarīgs arī no enerģijas un svarīgu izejvielu drošas un regulāras piegādes. Šis jautājums ir aplūkots jau agrāk pieņemtā Komitejas atzinumā, kurā ierosināts, ka vajadzīga efektīva globāla stratēģija un skaidra ES procedūra reaģēšanai ārkārtas vai krīzes gadījumā, ja kāda iemesla dēļ svarīgas importa preces pēkšņi nav pieejamas⁽²²⁾.

4.4.1. Komiteja bija vilusies, secinot, ka nesenaajā Komisijas paziņojumā par Enerģētikas savienības paketi⁽²³⁾ sadaļa "Eiropas lomas nostiprināšana pasaules enerģijas tirgos" ir pārsteidzoši vāja. Šajā sadaļā Alžīrija un Turcija ir aplūktas kopā, un Komiteja uzskata, kas tas nav pareizi, taču nav norādes ne uz enerģētikas koridoriem, ne uz ES stratēģisko partnerību ar Ķīnu, it īpaši saistībā ar sadarbību enerģētikas un transporta jomā.

4.4.2. COP21 vienošanās tika panākta, kad paziņojums "Tirdzniecība visiem" jau bija publicēts. Starptautiskajā tirdzniecības sistēmā būs jāņem vērā gan minētās vienošanās mērķi, gan ilgtspējīgas attīstības mērķi. Cīņā pret klimata pārmaiņām būs jāņem vērā arī oglekļa dioksīda pēda un stimuli bioloģiskajai daudzveidībai.

4.5. Saistībā ar ieguldījumiem, kas ES kompetencē ir tikai kopš Lisabonas līguma stāšanās spēkā, paziņojumā "Tirdzniecība visiem" ierosināts atjaunināt spēkā esošos ES brīvās tirdzniecības nolīgumus, pievienot īpašu sadaļu par ieguldījumiem un sākt atsevišķas sarunas ar Honkongu un Taivānu.

4.5.1. Otrkārt, pēc viedokļu sadursmes par ieguldītāju un valsts strīdu izšķiršanu un vēlāk iesniegtajiem priekšlikumiem, kas attiecas uz sarunām par TTIP, paziņojumā rosināts regulēt ieguldījumu aizsardzību un strīdu izšķiršanu. Paziņojumā ierosināts brīvās tirdzniecības nolīgumos nostiprināt valsts tiesības regulēt un veco sistēmu pārveidot "par valsts ieguldījumu tiesu sistēmu, kas sastāvēs no pirmās instances tiesas un apelācijas tiesas, kas darbosies līdzīgi kā tradicionālās tiesas"⁽²⁴⁾. Paredzēts, ka spēkā būs rīcības kodekss un darbosies neatkarīgi tiesneši, kam būs vajadzīga augsta tehniskā un juridiskā kvalifikācija.

4.5.2. Komiteja atbalsta atklātas un pārredzamas debates. Tādēļ ir žēl, ka šie priekšlikumi, pret kuriem iebildusi virkne pilsoniskās sabiedrības organizāciju, jo tie ne ar ko būtisku neatšķiras no ieguldītāju un valsts strīdu izšķiršanas (IVSI) mehānismiem, ko EESK kritizējusi⁽²⁵⁾, tagad ir iekļauti nolīguma ar Vjetnamu un pārskatītajā CETA tekstā, neveicot pilnīgu un atbilstošu apspriešanās procesu.

4.6. Visbeidzot vērēnīgai ES tirdzniecības un ieguldījumu politikai ir vajadzīgi atbilstoši, mērķorientēti un pietiekami resursi, lai varētu vienlaikus rīkot vairākas sarunas, uzraudzīt un īstenot tirdzniecības nolīgumus (tostarp pietiekams finansējums pilsoniskās sabiedrības veiktai uzraudzībai) un lai varētu plašu sabiedrību pārliecināt par tirdzniecības lietderību. Īstenojot koncepciju "Tirdzniecība visiem", vienam no galvenajiem apsvērumiem jābūt pietiekamu resursu piešķiršanai tajās jomās, kurās tie ir visvairāk vajadzīgi, un tajos jāiekļauj ES misiju un delegāciju loma trešās valstīs.

⁽²¹⁾ OV C 67, 6.3.2014., 1. lpp.

⁽²²⁾ OV C 67, 6.3.2014., 47. lpp.

⁽²³⁾ COM(2015) 80 final.

⁽²⁴⁾ Turpat.

⁽²⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Ieguldītāju aizsardzība un strīdu izšķiršana starp ieguldītāju un valsti saistībā ar ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem ar trešām valstīm", OV C 332, 8.10.2015., 45. lpp.

5. Ilgtspēja un ES vērtības – svarīgākie argumenti ES sabiedrības pārliecināšanai

5.1. Lai izdotos sasniegt paziņojuma “Tirdzniecība visiem” mērķus, būs svarīgi veikt plašu sabiedrības pārliecināšanu par tirdzniecības lietderību. Tirdzniecība un ieguldījumi tagad ir iekļauti sabiedrības dienaskārtībā, un liela pilsoniskās sabiedrības daļa uzskata, ka tas ir svarīgs temats, turklāt daudzi apšauba pamatprincipus. Iepriekšējais ES pieņēmums, ka liberalizēta tirdzniecība automātiski nodrošina ieguvumus, vairs netiek bez ierunām atbalstīts.

5.2. Paziņojumā “Tirdzniecība visiem” plaši aplūkotas bažas, kas paustas debatēs par TTIP. Paziņojumā stingri uzsvērts: “Komisijai ir jāīsteno politika, kas sniedz ieguvumus sabiedrībai kopumā un veicina Eiropas un vispārpieņemtus standartus un vērtības, kā arī pamata ekonomiskās intereses, lielu uzmanību pievēršot ilgtspējīgai attīstībai, cilvēktiesībām, nodokļu nemaksāšanas novēršanai, patērētāju aizsardzībai un atbildīgai un taisnīgai tirdzniecībai.”⁽²⁶⁾ Svarīgi būs arī noteikumi, ar ko apkarot krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Paziņojumā solīts, ka “ES tirdzniecības nolīgums nemazinās patērētāju, vides vai sociālās un darba tiesību aizsardzības līmeni”⁽²⁷⁾. Pēc COP21 būtu jāietver arī globālā sasilšana.

5.3. Komiteja atzinīgi vērtē minētās apņemšanās, kuru pamatā ir paziņojumā “Globālā Eiropa” teiktais, proti, “tā kā mēs ticamies pēc sociālā taisnīguma un kohēzijas pašu mājās, mums būtu arī jācenšas visā pasaulē propagandēt mūsu vērtības, ieskaitot sociālos un ekoloģiskos standartus un kultūras daudzveidību”⁽²⁸⁾.

5.3.1. ES lielā interese par ilgtspējīgu attīstību daļēji izriet no ES vispārējās vēlmes veicināt un nostiprināt kopīgo ticību demokrātijai, tiesiskumam, cilvēktiesībām, pārredzamībai un paredzamībai. Šie centieni ir vērsti uz vides aizsardzību, klimata pārmaiņu ierobežošanu, pienācīgas kvalitātes nodarbinātības veicināšanu, darba drošību un veselības aizsardzību un citu plašu jautājumu loku, kam veltītas gan Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) pamatkonvencijas, gan svarīgākās daudzpusējās konvencijas vides jomā. Tagad ir svarīgi, lai nozīmīgu vietu ieņemtu arī ilgtspējīgas attīstības mērķi.

5.3.2. Lielākajā daļā nozaru, izņemot tekstilizstrādājumus un keramiku, tirdzniecības sarunās tarifi ir mazāk nozīmīgi nekā ar tarifiem nesaistītie šķēršļi un noteikumi, tostarp regulatīvā sadarbība. Tieši pēdējā raisa bažas par to, kas varētu būt reālie ieguvēji. Paziņojumā uzsvērts, cik svarīgi ir panākt tādu regulatīvo sadarbību, kas nepazemina pašreizējā tiesiskā regulējuma nodrošināto aizsardzības līmeni tādās nozīmīgās jomās kā veselības aizsardzība, drošība, vide, darba apstākļi un patērētāju aizsardzība. ES un Kanādas nolīguma (CETA) sadaļa par sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem ir solis pareizajā virzienā. Ir jāgarantē tiesības regulēt. Divu atšķirīgu mērķu izmantošana nav pieļaujama.

5.4. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas pausto vēlmi, kas atbilst EESK, Eiropas Parlamenta un plašākas pilsoniskās sabiedrības nostājai, proti, brīvās tirdzniecības nolīgumos (BTN) aizsargāt sabiedriskos pakalpojumus, un uzskata, ka to vislabāk var panākt, izmantojot pozitīvu sarakstu gan attiecībā uz piekļuvi tirgum, gan attiecībā uz valstu režīmiem.

5.5. Tā kā tirdzniecība tiek apspriesta arvien plašāk, vairs nevar uzskatīt par pašsaprotamu, ka Eiropas Parlaments ratificēs tirdzniecības nolīgumus, jo tam piešķirtas lielākas pilnvaras un tajā vērojamas lielākas viedokļu atšķirības. Tāpēc Komiteja sagaida, ka tirdzniecības sarunās Komisija ņems vērā piezīmes un bažas, ko Parlaments paudis nesējās rezolūcijās par TTIP un TiSA. Tā kā iespējams, ka dažos brīvās tirdzniecības nolīgumos tiks skartas dalīto pilnvaru jomas, šādā gadījumā tie būs jāratificē valstu parlamentos. Šādos gadījumos būs nepieciešams pilnībā atbildīga ratifikācijas procedūra saskaņā ar valsts konstitucionālajiem noteikumiem. Komisijai gan ES, gan dalībvalstu līmenī būs jāveic vēl citi pasākumi, lai panāktu piekrišanu šādiem nolīgumiem.

⁽²⁶⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

⁽²⁷⁾ Turpat.

⁽²⁸⁾ COM(2006) 567 final, 3.1. punkta iii) apakšpunkts.

5.6. ES stiprās puses tirdzniecības jomā joprojām ir viens no tās spēcīgākajiem argumentiem, tomēr sabiedrība ir nemitīgi atkal un atkal jāpārliecina par tirdzniecības un it īpaši par ieguldījumu lietderību. Gan ES, gan dalībvalstu līmenī ir vajadzīgas plašas un ļoti saturīgas debates, kurās jāiesaista pilsoniskā sabiedrība, un jānodrošina visu ieinteresēto personu pārliecība, ka to viedoklis tiks uzklauts.

5.6.1. Līdz šim plašs un pievilcīgs importētu preču klāsts, kā arī mazākas izmaksas, ko nodrošināja, pazeminot vai atceļot tarifus, ir snieguši skaidri redzamus ieguvumus patērētājiem, kuriem tagad ir plašākas izvēles iespējas un kuri bauda lielāku daudzveidību. Joprojām nav atrisināti vairāki jautājumi, tādi kā viesabonēšanas maksu samazināšana telesakariem ar tirdzniecības partneriem. Eiropas Savienībā ļoti svarīgi ir veicināt pozitīvu patēriņu, lai varētu izmantot tirdzniecības liberalizācijas visaptverošās priekšrocības, kuras galvenokārt nodrošina straujāka ekonomikas izaugsme un nodarbinātības pieaugums.

5.7. Paziņojumā uzsvērtā tirdzniecības nozīme ekonomikas izaugsmes un nodarbinātības nodrošināšanā Eiropas Savienībā, taču vienlīdz svarīgs ir viedoklis, ko pauž patērētāji, kuri ir norūpējušies par standartu iespējamo pazemināšanu un iespējamo ietekmi uz vidi.

5.7.1. Paziņojumā "Tirdzniecība visiem"⁽²⁹⁾ atzīts, ka patērētājiem, kas guvuši labumu no tirdzniecības šķēršļu likvidēšanas, ir jāuzticas globālajam tirgum. Lai tirdzniecības politika iegūtu uzticēšanos, patērētājiem jāredz, ka tā atbilst ilgtspējīgas attīstības principiem, tostarp ekonomikas ilgtermiņa ilgtspējas principam. Minētais ir pilnībā jāatspoguļo ietekmes novērtējumos, un sabiedrībai jāgūst pārliecība, ka ietekmes novērtējumiem ir reāli rezultāti.

5.7.2. Ir svarīgi politikas veidošanas procesa centrā izvirzīt patērētājus un plašāku pilsonisko sabiedrību. Komiteja uzskata, ka ļoti pozitīvi ir vērtējama paziņojuma prioritāte nodrošināt, ka tirdzniecības politika sniedz vairāk ieguvumu patērētājiem un kļūst atvērtāka un pārskatāmāka. Tomēr Komiteja izprot bažas par to, ka vēl arvien nav mehānismu, kas tirdzniecības politikā nostiprinātu piesardzības principu un uz apdraudējuma novērtēšanu balstītu pieeju. Tiem savukārt jābūt integrējamiem ar "inovācijas principu"⁽³⁰⁾.

6. Pārredzamība un plašāka pilsoniskās sabiedrības līdzdalība

6.1. Paziņojuma "Tirdzniecība visiem" vērtējums būs atkarīgs no tā, vai Komisija spēs pārliecināt, ka tirdzniecības nolīgumi nepazemina vides, nodarbinātības un citus standartus. Tai būs arī jāizrāda gatavība atskaitīties par tirdzniecības un ieguldījumu sarunām, kurās tā piedalās, un jāpierāda, ka tā tiešām pilda doto solījumu rīkoties visu interesēs.

6.1.1. To var panākt tikai ar daudz ciešāku pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu jau ar sākuma posmu.

6.1.2. Paziņojumā "Tirdzniecība visiem" ir ietverta nepieciešamība aktīvi sadarboties ar pilsonisko sabiedrību, taču ne tik visaptveroši, kā to varētu gaidīt. Pildot institucionālo lomu, EESK ir daudz iespēju palīdzēt šādas sadarbības veidošanā, jo Komiteja regulāri sadarbojas ar pilsonisko sabiedrību gan Eiropas Savienībā, gan trešās valstīs. Sadarbībā jāietver arī tiešas konsultācijas ar sociālajiem partneriem par tirdzniecības un ieguldījumu iespējamo ietekmi uz nodarbinātību.

6.2. Pēc domstarpībām par TTIP paziņojumā tagad pilnībā atzīta pārredzamības nepieciešamība. Komiteja atzinīgi vērtē apņemšanos visās sarunās nodrošināt tādu pašu pārredzamības līmeni kā sarunās par TTIP. Tāpēc Komiteja lūdz Padomi bez kavēšanās publicēt ES un Japānas brīvās tirdzniecības nolīguma sarunu mandātu un dokumentus.

6.2.1. Komiteja uzskata, ka katrā sarunu kārtā īpaši svarīgi ir pilsoniskajai sabiedrībai paredzēti brīfini. Lietderīga bijusi arī īpašā konsultantu grupa, ko izveidoja, lai tā sniegtu ieguldījumu sarunās par TTIP, un EESK pauž vilšanos par to, ka tā iestādes statusā netika oficiāli iekļauta šajā grupā. Turpmāk šāda iesaiste ir jānodrošina.

⁽²⁹⁾ COM(2015) 497 final, 4.1.1. punkts.

⁽³⁰⁾ Sk. 5. zemsētras piezīmi.

6.3. Taču tas, kas paziņojumā vispār nav minēts, ir mehānismi, kas pilsoniskajai sabiedrībai paver iespēju uzraudzīt ES noslēgtajos tirdzniecības nolīgumos iekļautās sadaļas “Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība” īstenošanu, un kā šos mehānismus varētu pilnveidot un nostiprināt. Komiteja uzskata, ka īstenošanas mehānismi vienlīdzīgi jāattiecinā arī uz pašām “Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības” sadaļām, sākot ar Komisijas priekšlikumu par TTIP.

6.3.1. Tas izraisa vilšanos. Atzinumā par paziņojumu “Globālā Eiropa” Komiteja mudina visos turpmākajos brīvās tirdzniecības nolīgumos iekļaut sadaļu “Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība” un nodrošināt, ka pilsoniskā sabiedrība var aktīvi piedalīties uzraudzībā⁽³¹⁾.

6.3.2. Kopš 2010. gada, kad noslēdza ES un Korejas nolīgumu, ES ir noslēgusi septiņus tirdzniecības nolīgumus, kuros sadaļai “Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība” ir ierādīta ievērojama vieta. Kopš tā laika Komiteja jau aicinājusi sadaļu “Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība” iekļaut autonomos ieguldījumu nolīgumos⁽³²⁾.

6.3.3. Komiteja uzskata, ka minēto sadaļu padziļināta neizvērtēšana, to īstenošanas neuzraudzīšana un neizmantošanās pilnveidošanas iespējas ir krasā pretrunā visnotaļ atzinīgi vērtējamai Komisijas iecerei arī turpmāk līdztekus materiālo tiesību normu iekļaušanai veicināt vērienīgas un novatoriskas sadaļas “Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība” iekļaušanu ES tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumos.

6.3.4. Katrā šādā nolīgumā ir paredzēti dažāda veida kopīgi mehānismi, kas ļauj pilsoniskajai sabiedrībai uzraudzīt “Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības” sadaļas īstenošanu. Pašlaik jau ir iegūts pietiekami daudz pieredzes un atziņu, ko pārdomāt, lai sagatavotu skaidrus, pozitīvus ieteikumus turpmākai rīcībai.

6.3.5. Šiem mehānismiem ir liels potenciāls, un tie var nodrošināt konkrētus rezultātus, proti, pozitīvu tirdzniecības un ieguldījumu ietekmi, kur tas ir atbilstīgi. Tie ir svarīgs instruments dialogam un sadarbībai ar partnervalstu pilsonisko sabiedrību, tomēr tiem jāvelta laiks, pūles un jāuzlabo to veikspēja, lai tie sāktu pilnībā un efektīvi darboties, it īpaši valstīs, kuru pilsoniskā un sociālā dialoga modelis atšķiras no ES modeļa. Pašreizējās EESK saiknes palīdzēja izveidot vietējās konsultantu grupas.

6.4. Tā kā šādu struktūru skaits palielinās, rodas problēmas panākt katras grupas līdzsvarotu pārstāvību konsultantu grupās, un tas noved pie lielas aizkavēšanās.

6.4.1. Citas biežāk sastopamās problēmas ir šādas:

- ierobežotā attiecīgo organizāciju veikspēja: tā vairāk jāveicina gan partnervalstīs, gan pilsoniskās sabiedrības pārstāvju vidū,
- nepieciešamība nolīguma tekstā iekļaut noteikumu par ES un partnervalstu vietējo konsultantu grupu kopīgām sanāksmēm, lai apmainītos ar pieredzi un noteiktu kopīgus uzraudzības kritērijus,
- pienācīgs finansējums pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanai: finansējums jāparedz arī plašākai darbībai, tostarp semināriem un pētījumiem, kas sekmē tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu.

6.4.2. Komiteja arī iesaka paplašināt vietējo konsultantu grupu pilnvaras, lai tās aptvertu visus pilsonisko sabiedrību interesējošos jautājumus, tostarp, regulatīvo sadarbību, sadaļas par MVU un ar cilvēktiesībām saistītus noteikumus.

Briselē, 2016. gada 28. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽³¹⁾ OV C 211, 19.8.2008., 82. lpp.

⁽³²⁾ OV C 268, 14.8.2015., 19. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm”

[COM(2016) 71 final – 2016/43 (NLE)]

(2016/C 264/18)

Padome 2016. gada 24. februārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 148. panta 2. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm”

[COM(2016) 71 final – 2016/43 NLE].

Tā kā EESK savu viedokli par minētā priekšlikuma saturu jau ir paudusi 2015. gada 27. maijā (*) pieņemtajā atzinumā par nodarbinātības politikas pamatnostādņēm (EESC-2015-01167-00-02-AC-TRA), Komiteja 516. plenārsesijā, kas notika 2016. gada 27. un 28. aprīlī (27. aprīļa sēdē), ar 220 balsīm par, 1 balsi pret un 7 atturoties, nolēma jaunu atzinumu par šo tematu neizstrādāt, bet atsaukties uz viedokli, ko tā paudusi minētajā atzinumā.

Briseļē, 2016. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

(*) EESK atzinums SOC/519 par tematu “Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm” COM(2015) 098 final – 2015/0051 (NLE), OV C 332, 8.10.2015., 68. lpp.

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV